

תלמוד בבלי
'גמרא ופירושה'

מסכת מגילה

לוח יומי
מחולק ללימוד
30 יום לפני פורים

מוסכת מגילה

עם פירוש גמרא ופירושה
ותבנית ש"ס נהרדעא החדש

כל הזכויות שמורות

יצא לאור ע"י

מכון 'תלמוד והלכה'

רחוב מנחם משיב 12

ירושלים

מהדורת ביקורת

להזמנות מרוכזות לשיעורי הדף היומי

053-3129507

כל הערה והוספה תתקבל בברכה

בפקס 08-9298155

תבנית הש"ס:

ניקוד:

דיקטה

שערים ועימוד:

דוד לוי

050-4130067

הנושאים המרכזיים:

דף ו

- חמת, רקת, כינרת, קטרון
- עקרון תעקר
- מאמרי רבי יצחק [על עשיו ועל גרממיא של אדום ומצאת. התגרות ברשעים]
- פורים בשנה מעוברת [קריאת המגילה. מתנות לאביונים. ד' פרשיות]

דף ז

- אסתר וקהלת אם נאמר ברוח הקודש ואם מטמאים את הידים
- משלוח מנות. חייב איניש לבסומי. סעודה שאכלה בלילה
- מה בין יום טוב לשבת. מכשירי אוכל נפש
- מה בין שבת ליום הכפורים. קלבד"מ בכרת. חייבי כריתות שלקו

דף ח

- מודר הנאה ומודר מאכל [ויתור במודר הנאה]
- מה בין נדרים לנדבות [בל תאחר]
- זב הרואה ב' או ג' [קרבן. שבעה נקיים. ספירה כשנטהר רק מזיבו ולא מנגעו]
- מצורע מוסגר למוחלט [שילוח. טומאה. פריעה ופרימה]
- טהור מתוך החלט או מתוך הסגר [תגלחת וצפרים]
- ספרים, תפילין ומזוזות [לשון הקודש או שאר לשונות. תפירה בגיד. וטומאת הידים]

דף ט

- כתבי הקודש בכל לשון [תנ"ך לת"ק, רשב"ג, ר"י. מגילה. תפילין. גופן שלהם]
- מעשה תלמי המלך
- מרובה בגדים [ת"ק ור"מ אם מביא פר הבא על כל המצוות]

דף ב

- זמן קריאת המגילה [המקור שאפשר להקדים. דעת חכמים שקוראים רק בזמנה תמיד או בזמן הזה]
- המקור שפרזים ב"ד ומוקפות חומה בט"ו
- מוקפות חומה מימות יהושע או מימות אחשורוש

דף ג

- מנצפ"ך צופים אמרום. מקור התרגום ומעלתו
- ביטול עבודה ותורה למקרא מגילה
- תורה דרבים חמורה מעבודה. חומרת כבוד תורה דיחיד. מת מצוה עדיף ממקרא מגילה
- מאמרי ריב"ל: כרך וכל הסמוך נדון ככרך. ישב ולבסוף הוקף. כרך שאין בו י' בטלנים. חרב ולבסוף ישב]

דף ד

- המשך מאמרי ריב"ל [לודו ואונו וגיא החרשים. נשים במקרא מגילה. פורים שחל בשבת שואלין ודורשים בענינו של יום. קריאת המגילה בלילה ובוים]
- הטעם שכפרים מקדימים ליום הכניסה
- זמן הקריאה כשחל י"ד בער"ש
- י"ד שחל בשבת [הטעם שאין קוראים בשבת וזמן הקריאה]

דף ה

- מגילה ביחיד בזמנה ושלא בזמנה
- דברים שמאחרים ולא מקדימים והטעם
- הספד ותענית ומתנות לאביונים בפורים מוקדם
- חגיגה וכל זמן חגיגה מאחרים
- עקירת תשעה באב שחל בשבת
- מלאכה בב' ימי הפורים
- טבריא אם היא מוקפת חומה

דף יד

- 48 נביאים 71 נביאות [מעשה דאביגיל]
- מדוע אין אומרים הלל בפורים
- חולדה הנביאה [מזרע יהושע או רחב]

דף טו

- אם מלאכי זה מרדכי, מלאכי או עזרא
- ארבע נשים יפיפיות
- המשך דרשות פסוקי המגילה
- מאמרי רבי אלעזר אמר רבי חנינא
- כיון שהגיעה אסתר לבית הצלמים נסתלקה ממנו שכינה
- מתיחת השרביט

דף טז

- בזיון המן בהרכבתו את מרדכי
- משתה אסתר
- עשרת בני המן בנשימה אחת. וי"ו דויזתא.
- מגילה צריכה שרטוט
- גדול ת"ת מהצלת נפשות. מבית המקדש

דף יז

- גדול ת"ת מכיבוד אב ואם

דף יז

- הקורא את המגילה למפרע, על פה, תרגום, בכל לשון, סירוגין, כוונה
- כתיבת המגילה [אשורית, ספר, דיו]
- קריאה למפרע [מגילה, ק"ש, תפילה]
- ק"ש בשאר לשונות
- אם תורה ניתנה בכל לשון

דף יח

- ביאור סדר התפילה
- לא לספר בשבחו של מקום יותר מדאי
- המקור שקראה על פה לא יצא
- כתובה יוונית וקראה יוונית [למי שמבין יוונית ולמי שאינו מבין]
- שאר לשונות [למי שמבין לשונות אלו]
- לשון הקודש [למי שאינו מבין לשה"ק]
- סירוגין. חגגלות. סלסלה. השלך על ה' יהבך. וטאטאתיה

- כהן שעבר [ת"ק ור"י אם משמש. דינו בפר יוה"כ ועשירית האיפה]
- במה קטנה [קרבן חובה]. במה גדולה [מח' ת"ק ור"ש לגבי קרבן חובה שאין קבוע לו זמן]
- שילה [קדשים קלים בכל הרואה. יש אחריה היתר]

דף י

- בית חוניו אם הוא בית ע"ז
- קדושה ראשונה אם קידשה לעתיד לבוא [איסור במות לאחר בית ראשון. בניית קלעים לבית שני. קידוש הערים בבית שני]
- 'ויהי, 'ויהי בימיו אם הוא לשון צער
- מאמרי רבי לוי [אמוץ ואמציה אחים. מקום ארון אינו מן המדה]
- פתיחות למגילה

דף יא

- המשך פתיחות למגילה
- דרשות בפסוקים הראשונים של המגילה
- שלשה מלכו בכל העולם [אחאב. נבוכדנצר. אחשורוש]. [למה לא הזכירו את שלמה סנחריב דריש וכו'רש].
- חשבון 70 שנות גלות [חשבון בלשצר. חשבון אחשורוש. חשבון דניאל]

דף יב

- משתה אחשורוש [המקום והמשתה. מעשה ושת]
- ההצלה שהיתה באגרות הראשונות
- מרדכי 'איש יהודי' או 'איש ימיני'

דף יג

- שמותיו של משה רבינו.
- הדסה או אסתר. מרדכי נשא את אסתר. מאכל אסתר. אין מגדת מולדתה. בשכר צניעות שהיתה רחל זכתה לשאול. בשכר צניעות רחל זכתה לאסתר
- מעשה בגתן ותרש

- כמה עליות יש בתענית צבור
- רב קרא בכהני
- מדוע רב לא נפל על פניו [ריצפה של אבנים. פישוט ידים ורגלים. אדם חשוב]
- קידה. כריעה. השתחואה

דף כג

- הוספות בקריאת התורה. כמה עולים בשבת וביה"כ
- מנין העליות כנגד מה
- אשה וקטן אם עולים למנין שבעה
- מפטיר אם עולה למנין שבעה
- דברים שאינם בפחות מעשרה

דף כד

- הקורא בתורה לא יפחות מג' פסוקים. אם המתורגמן קורא יותר מפסוק אחד
- דילוג בנביא ובתורה
- המפטיר בנביא הוא פורס על שמע ועובר לפני התיבה ונושא את כפיו
- קטן בקריאת התורה וכדומה
- פוחח בקריאת התורה וכדומה
- אם סומא פורס על שמע
- כהן שיש בידו מומין
- מי שאינו קורא את האותיות כהוגן

דף כה

- נוסחאות שהאומר אותם משתקין אותו
- אין לשבח יותר מדאי
- אלו נקראים ולא מתרגמים
- ליצנותא דעבודה זרה

דף כו

- מעלין בקודש ואין מורידין
- אם ברחוב יש קדושה
- מכירת ביהכנ"ס [של כרכים. של אדם גדול. של טרסיים. ע"י ז' טובי העיר. חילוף, מכירה, השכרה משכון, מתנה]
- אם ירושלים נתחלקה לשבטים
- תשמישי מצוה. תשמישי קדושה [בימה. יריעה. ארון. שקים של סת"ם. כיצד גונזים]

- שהה כדי לגמור את כולה
- מגילה שחסר בה פסוקים
- כתיבה שלא מן הכתב

דף יט

- בן עיר שהלך לכרך, ובן כרך שהלך לעיר
- מהיכן קורא אדם את המגילה
- בן כפר שהלך לעיר
- מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת
- מגילה הכתובה בין הכתובים
- שיעור התפר. מערת משה ואליהו. הקב"ה הראה למשה דקדוקי סופרים
- מאמר ד': הקב"ה הראה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, ומה שהסופרים עתידים לחדש
- חש"ו בקריאת המגילה
- הקורא ולא משמיע לאזנו [לכתחילה. בדיעבד. לא יצא]

דף כ

- קטן בקריאת המגילה
- דברים שכשרים משעלה השחר
- דברים שכשרים כל היום. כל הלילה

דף כא

- סדור וסלוק בזיכין אם כשרים כל היום
- אכילת פסחים עד חצות או כל הלילה
- קריאת המגילה בעמידה או בישיבה
- קריאת התורה [בה"ב, שבת, ר"ח, חוה"מ, יו"ט, יוה"כ, שבת]
- לימוד תורה בעמידה או בישיבה
- תורה, הלל, מגילה [קריאה ותרגום בא' או בב']
- ברכות המגילה לפני ולפניה
- טעם לג' עליות. טעם ל' פסוקים. מי קורא ד' פסוקים

דף כב

- כיצד קוראים פרשת ר"ח. פרשת מעמדות [פוסק או דולג]
- אין קוראים ואין משיירים בפרשה פחות מג' פסוקים

- ר"ח טבת שחל בשבת [ג' ס"ת. מתחילים בר"ח או בחנוכה]

דף ל

- פרשת שקלים [שחל בפרשת תצוה. בפרשת כי תשא]
- זמן פרשת שקלים כשר"ח ביום ו'
- זמן פרשת זכור [כשפורים בער"ש. כשפורים בשבת]
- ד' פרשיות וההפטרות. אם קוראים גם פרשת השבוע

דף לא

- סדר קריאת התורה בתענית ובמועדים, בשני וחמישי
- אין מפסיקין בקלות

דף לב

- סדר העלייה לתורה
- מאמרי רבי שפטיה בשם רבי יוחנן: [גלילה על התפר. גלילה מבחוץ. הגדול גולל. בת קול. הקורא בלא נעימה]
- האוחז ס"ת ערום
- מוטב תיגלל המטפחת
- שואלין ודורשין בענינו של יום

דף כז

- עשיית ביהכנ"ס מביהמ"ד
- מכירת ס"ת ישן לקנות בו ס"ת חדש
- לא ימכור אדם ס"ת
- גבו והותירו, דין הדמים
- פסקו צדקה על בני עיר אחרת
- מכירת ביהכנ"ס [של רבים ליחיד. מכר עולם]
- צד אחד בריבית. ריבית ע"מ להחזיר

דף כח

- במה הארכת ימים
- קדושת בית הכנסת [שחורב. שנבנה על תנאי. הספד בביהכנ"ס]
- השתמשות בשונה הלכות

דף כט

- כל מקום שגלו שכינה עמהם [השכינה בביהכנ"ס ובביתו של רב]
- קפנדריא
- כבוד בית הקברות
- פרשת שקלים [כשראש חודש בשבת או באמצע השבוע. קריאת פרשת התמיד או כי תשא]

שנה מעוברת	שנה פשוטה	דף
טו אדר א	טו שבט	ב
טז אדר א	טז שבט	ג
יז אדר א	יז שבט	ד
יח אדר א	יח שבט	ה
יט אדר א	יט שבט	ו
כ אדר א	כ שבט	ז
כא אדר א	כא שבט	ח
כב אדר א	כב שבט	ט
כג אדר א	כג שבט	י
כד אדר א	כד שבט	יא
כה אדר א	כה שבט	יב
כו אדר א	כו שבט	יג
כז אדר א	כז שבט	יד
כח אדר א	כח שבט	טו
כט אדר א	כט שבט	טז
ל אדר א	ל שבט	יז
א אדר ב	א אדר א	יח
ב אדר ב	ב אדר א	יט
ג אדר ב	ג אדר א	כ
ד אדר ב	ד אדר א	כא
ה אדר ב	ה אדר א	כב
ו אדר ב	ו אדר א	כג
ז אדר ב	ז אדר א	כד
ח אדר ב	ח אדר א	כה
ט אדר ב	ט אדר א	כו
י אדר ב	י אדר א	כז
יא אדר ב	יא אדר א	כח
יב אדר ב	יב אדר א	כט
יג אדר ב	יג אדר א	ל
יד אדר ב	יד אדר א	לא
טו אדר ב	טו אדר א	לב

אלפי שעות תורה יכולות להיות שלך בקלות!

זכינו ובס"ד חוכרות 'גמרא ופירושה' מתקבלות מידי שבוע בקורת רוח ובהנאה מרובה בקרב לומדי הדף היומי די בכל אתר ואתר בארץ הקודש ובתפוצות.

עקב הביקוש הרב אנו נערכים להגדלת תפוצת החוכרות המודפסות, לשם כך אנו יוצאים במבצע גיוס שותפים המעוניינים לזכות את הרבים באלפי שעות תורה.

כל שותף יקבל הקדשה בתחתית הדף הנלמד להצלחתו ולהצלחת בני ביתו או להבדיל לע"נ יקריו.

לשותפות חייגו:

053-3129507 | 052-7652482

פרק ראשון מגילה דף ב

שנה פשוטה: טו שבט, שנה מעוברת: טו אדר א

משנה

זמן קריאת המגילה

מגילה נקראת באחד עשר, בשנים עשר, בשלשה עשר, בארבעה עשר, בחמשה עשר, לא פחות מי"א, ולא יותר מט"ו.

כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר.

כפרים ועיירות גדולות קורין בארבעה עשר, אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה - ליום שני או ליום חמישי, לפי שהכפרים אינן בקיאים לקרות וצריכין שיקראנה להם אחד מבני העיר, וביום שני וחמישי היו אנשי הכפרים רגילים להכנס לעיירות לדיני תורה, שביום שני וחמישי בתי הדין היו יושבים בעיירות לדין.

פיצד, חל להיות ארבעה עשר בשני, כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום, ומוקפות חומה למחר.

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת
י"ג	י"ד	ט"ו				
	כפרים, ועיירות גדולות	מוקפות חומה				

חל להיות י"ד אדר בשלישי או ברביעי, כפרים מקדימין ליום הכניסה, ועיירות גדולות קורין בו ביום, ומוקפות חומה למחר.

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת
		י"ד	ט"ו			
	כפרים	עיירות גדולות	מוקפות חומה			

חל להיות בחמישי, כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום, ומוקפות חומה למחר.

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת
				י"ד	ט"ו	
			כפרים ועיירות גדולות	מוקפות חומה		

חל להיות ערב שבת, כפרים מקדימין ליום הכניסה, ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום, ואין המוקפות חומה קוראים בשבת שגזרו שמא יטלנה בידו ועיבירה ד' אמות.

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת
					י"ד	
				כפרים	עיירות גדולות ומוקפות חומה	

חל להיות בשבת, כפרים ועיירות גדולות מקדימין וקורין ליום הכניסה, ומוקפות חומה למחר.

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת	ראשון
				י"ב	י"ג	י"ד	ט"ו
				כפרים ועיירות גדולות			מוקפות חומה

חל להיות אחר השבת, כפרים מקדימין ליום הכניסה, ועיירות גדולות קורין בו ביום, ומוקפות חומה למחר.

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת	ראשון	שני
				י"א	י"ב	י"ג	י"ד	ט"ו
				כפרים			עיירות גדולות	מוקפות חומה

גמרא

שאלה: מנין שמגילה נקראת גם ב"א ב"ב ובי"ג

מגילה נקראת באחד עשר, מנלן - מנין שיש זמני קריאה נוספים מלבד י"ד וט"ו המפורשים במגילה.

הערה על השאלה: הרי שנינו שזה קולא שהקילו על בני הכפרים

הגמרא תמחה על השאלה: מנלן, כדבעינן למימר לקמן - מה השאלה 'מנלן', והרי אין כוונת המשנה שיש אופנים שחובה לקרוא את המגילה לפני י"ד או ט"ו, אלא כפי שאנו אומרים להלן שהוא קולא שחכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה, כדי שישפיקו מים ומזון לאחיהם שבכפרים - כדי שיהיו פנויין ביום פורים להספיק צורכי סעודת פורים לבני העיירות.

ביאור השאלה: היכן זה רמוז במגילה

הגמרא מבארת את השאלה: אגן הכי קאמרינן - זו היתה כוונת השאלה 'מנלן': מכדי - הנה כולוהו אנשי כנסת הגדולה תקנינהו - מכך שחכמים הקילו שאפשר לקרוא את המגילה בימים אלו, על כרחך זה הוא מתקנת אנשי כנסת הגדולה שהם תיקנו בימי מרדכי ואסתר את שמחת הפורים וקריאת המגילה,

דאי סלקא דעתך אנשי כנסת הגדולה ארבעה עשר וחמשה עשר תקון - שאם עולה על דעתך שאנשי כנסת הגדולה תיקנו לקרוא רק בי"ד וט"ו, אהו רבנן ועקרי תקנתא דתקיננו - וכי באו חכמים שאחריהם ועקרו את תקנת אנשי כנסת הגדולה,

והתנן אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין,

אָלָא פְּשִׁיטָא כּוּלְהוּ אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה תְּקִינּוּ, וְזֵהוּ שְׁשָׁאלְנוּ 'מְנַלְן', כְּלוּמַר: הִכָּא רְמִיזָא - היכן רמזו במגילה זמני קריאה בי"א י"ב וי"ג.

תשובה א': זמנים אלו רמוזים בפסוק 'לקיים את ימי הפורים האלה בזמניהם'

אָמַר רַב שְׁמֹן בְּרַב אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָמַר קָרָא 'לְקִיּוּם אֶת יְמֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה בְּזִמְנֵיהֶם', זְמַנִּים הֲרַבָּה תְּקִינּוּ לָהֶם.

שואלת הגמרא: **האי מיבעיא ליה לגופיה** - כיצד אפשר ללמוד ממה שנאמר 'בזמניהם' שמגילה נקראת גם בי"א י"ב וי"ג, הרי פסוק זה נצרך לעצמו לומר שהמגילה נקראת בי"ד ובט"ו שהם הימים המוזכרים במגילה שקוראים בהם.

עונה הגמרא: **אם כן לימא קרא זמן** - אם כן שהפסוק בא רק לומר שקוראים בי"ד ובט"ו, היה לפסוק לומר 'לקיים את ימי הפורים האלה בזמן', דהיינו בזמן המפורש במגילה בי"ד ובט"ו, **מאי זמניהם**, **זמנים טובא** - הרבה זמנים, דהיינו גם י"א י"ב וי"ג.

שואלת הגמרא: **ואפתי מיבעי ליה זמנו של זה לא כזמנו של זה** - ועדיין מה שהפסוק אומר 'זמניהם' נצרך ללמד שיש 2 זמנים, י"ד לערים שאינם מוקפות, וט"ו לערים מוקפות, שאם היה כתוב 'בזמן' הייתי אומר ששניהם יכולים לקרוא או בי"ד או בט"ו, ויש זמן אחד לשניהם.

עונה הגמרא: **אם כן לימא קרא** - אם כך יאמר הפסוק **זמנים**, **מאי זמניהם**, **שמעת מינה כולהו** - גם שיש זמן נפרד לערים המוקפות חומה ולערים שאינם מוקפות, וגם שיש זמנים נוספים דהיינו י"א י"ב וי"ג.

שואלת הגמרא: **אימא זמנים טובא** - תאמר שהלשון 'זמנים' מלמד שיש הרבה זמנים ולא רק י"א י"ב וי"ג.

עונה הגמרא: **זמניהם דזמנים**, **מה זמנים תרי**. אף **זמניהם תרי**.

שואלת הגמרא: **ואימא תריסר ותליסר** - ותאמר שהפסוק מרבה רק י"ב וי"ג, ומנין שגם בי"א אפשר לקרוא.

עונה הגמרא: **כדאמר רב שמואל בר יצחק: שלשה עשר זמן קהילה לכל היא** - הכל נקהלו להנקם מאויביהם בי"ג בין בשושן בין בשאר מקומות כמו שכתוב במגילה, **ולא צריך לרבווי** - ולא צריך פסוק לרבות שהוא ראוי לקריאה שעיקר הנס בו היה, **הכא נמי שלשה עשר זמן קהילה לכל היא, ולא צריך לרבווי**.

שואלת הגמרא: **ואימא שתסר ושיבסר** - ותאמר שהפסוק מרבה את ט"ז וי"ז לקריאה, ומנין שהפסוק מלמד על י"א וי"ב.

עונה הגמרא: **ולא יעבור כתיב**.

תשובה ב': זמנים אלו רמוזים בפסוק 'כימים אשר נחו בהם היהודים'

רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַב נַחֲמָנִי אָמַר: אָמַר קָרָא - הפסוק אומר שישמחו בימים י"ד וט"ו **כימים אשר נחו בהם היהודים**, והיה לפסוק לומר **ימים**, שבימים אלו נחו בהם היהודים, ולמה

כתוב 'פנימים', אין זה אלא לרבות אחד עשר ושנים עשר, שיש עוד ב' ימים ('א ו"ב) כמספר הימים שנחו בהם היהודים ('ד וט"ו).

שואלת הגמרא: ואימא תריסר ותליסר.

עונה הגמרא: אמר רב שמואל בר יצחק: שלשה עשר זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבוויי.

שואלת הגמרא: ואימא שיתסר ושיבסר.

עונה הגמרא: ולא יעבור כתיב.

הטעם שרבי שמואל בר נחמני (תשובה ב') לא ביאר כרב שמן בר אבא (תשובה א')

מבררת הגמרא: רבי שמואל בר נחמני מאי טעמא לא אמר מ'בזמניהם'.

מבארת הגמרא: 'זמן', 'זמנא', 'זמניהם' לא משמע ליה - אינו סובר שאפשר ללמוד ב' לימודים מכך שכתוב 'זמניהם' ולא כתוב 'זמן' או 'זמנא'.

הטעם שרב שמן בר אבא (תשובה ב') לא אמר כרבי שמואל בר נחמני (תשובה א')

מבררת הגמרא: ורב שמן בר אבא מאי טעמא לא אמר מ'פנימים'.

מבארת הגמרא: אמר רב, ההוא לדורות הוא דקתיב - הפסוק שאומר 'כימים' בא לומר שלדורות יעשו את ימי י"ד וט"ו לימי משתה ומשתה כשם שבזמנא נחו בימים אלו מהאויבים.

רבי יוחנן: משנתינו דעת רבי עקיבא היא, אבל לחכמים אין קוראים אלא בזמנה

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: זו - משנתינו היא דברי רבי עקיבא סתימתא - שהרבה משניות שנשנו בלא שם האומרם הם דעת רבי עקיבא, דדריש 'זמן' 'זמנא' 'זמניהם', ולכן הוא סובר שיש זמנים נוספים לקריאת המגילה.

אבל חכמים אומרים: אין קורין אותה אלא בזמנה.

שאלה על דברי רבי יוחנן: כברייאתא משמע שגם לחכמים יש זמנים נוספים לקריאת המגילה

מיתבי, אמר רבי יהודה: אימתי הקילו חכמים על הכפרים לקרוא בי"א בי"ב ובי"ג, בזמן שהשנים פתיקנן - שהשנים מתעברות על פי בית דין, ובית דין שולחים שליחים להודיע אימתי ראש חודש ניסן, וישראל שרויין על אדמתן, והשלוחים מגיעים לקצה ארץ ישראל להודיע שקידשו את החודש, וכך יודעים מתי חג הפסח, אבל בזמן הזה, הואיל ומסתכלין בה, שיש לוח שנה קבוע ואדר תמיד חודש חסר, ויודעים שקריאת המגילה בי"ד אדר, ונשאר 15 יום לאדר וט"ו יום אחר כך הוא חג הפסח, אין קורין אותה אלא בזמנה, שאם יקראו לפעמים בי"א בי"ב או בי"ג יעשו פסח לסוף שלשים יום של קריאה ונמצאו אוכלין חמץ בימים אחרונים של פסח.

הגמרא מבארת את השאלה מהברייאתא על רבי יוחנן: רבי יהודה אליבא דמאן - לשיטת מי אמר רבי יהודה את דבריו, אילימא אליבא דרבי עקיבא - אם תאמר שרבי יהודה אמר

את דבריו על פי שיטת רבי עקיבא ששנה את משנתינו, הרי לשיטתו **אפילו בזמן הזה איתא להאי תקנתא** - אפילו בזמן הזה ישנה תקנה זו, שהרי רבי עקיבא היה אחרי החורבן.

אלא לאו אליבא דרבנן - אלא אין לבאר אלא שרבי יהודה אמר את דבריו לשיטת רבנן, **ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן מיהא קרינן** - ונמצא מבואר מדברי רבי יהודה שבזמן שהשנים כתיקנן כן קוראים בי"א או בי"ג.

תיובכתא דרבי יוחנן שאמר שלחכמים גם כשהשנים כתיקנן קוראים רק בזמנה.

הגמרא לא מיישבת את הקושיא על רבי יוחנן ומשאירה את דבריו בתיובכתא.

נוסח אחר בדברי רבי יוחנן: משנתינו דעת רבי עקיבא היא, אבל לחכמים בזמן הזה אין קוראים אלא בזמנה

איכא דאמרי אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: זו - משנתנו שאפילו בזמן הזה קוראים בי"א או בי"ג **דברי רבי עקיבא סתימתאה. אבל חכמים אמרו: בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה.**

תניא נמי הכי, אמר רבי יהודה: אימתי בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן, אבל בזמן הזה, הואיל ומסתכלין בה, אין קורין אותה אלא בזמנה.

סתירה בין דברי רבי יהודה שהובאו לעיל [שבזמנינו אין קוראים אלא בזמנה] לדברי רבי יהודה בכרייתא אחרת

רב אשי קשיא ליה דרבי יהודה אדרבי יהודה - רב אשי הוקשה לו סתירה בין דברי רבי יהודה בכרייתא שהובאה לעיל [שבזמנינו אין קוראים את המגילה אלא בזמנה], לבין דברי רבי יהודה בכרייתא שתובא להלן [שאף בזמנינו קוראים שלא בזמנה], [עמוד ב]

ומוקים לה לברייתא - וכדי ליישב את הסתירה בין הברייתות העמיד רב אשי את הברייתא שהובאה לעיל **כרבי יוסי בר יהודה.**

וכך היא הסתירה: **ומי אמר רבי יהודה בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה, ורמינהי** - וקשה על כך ממה ששנינו בכרייתא אחרת: **אמר רבי יהודה: אימתי קוראים שלא בזמנה, מקום שנכנסין בשני ובחמישי** - במקום שבית דין יושבים באופן קבוע [בשני וחמישי] בכרך, ובני הכפרים נכנסים לשם כשיש להם ריב, ואזי הם שומעים את הקריאה מבני הכרכים שבקריאה,

אבל מקום שאין נכנסין בני הכפרים לכרך בשני ובחמישי, אין קורין אותה אלא בזמנה, שבאופן זה אין להם תועלת בהקדמת הקריאה לשני וחמישי.

ומשמע מדברי הברייתא: **מקום שנכנסין בשני ובחמישי מיהא קרינן** - עכ"פ קוראים, ואפילו **בזמן הזה.**

ומוקים לה לְכַרְיִיתָא - וכדי ליישב סתירה זו העמיד רב אשי את הברייתא שהובאה לעיל כְּרַבִּי יוֹסִי בַר יְהוּדָה.

שואלת הגמרא: ומשום דְקִשְׁיָא לִיה דְרַבִּי יְהוּדָה אֲדַרְבֵּי יְהוּדָה מוֹקִים לָהּ לְכַרְיִיתָא - ומשום שהוקשה לו סתירה בדברי רבי יהודה הרי הוא מעמיד את הברייתא כְּרַבִּי יוֹסִי בַר יְהוּדָה.

עונה הגמרא: רב אָשִׁי שְׁמִיעַ לִיה דְאִיכָא דְתַנִּי לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְאִיכָא דְתַנִּי לָהּ כְּרַבִּי יוֹסִי בַר יְהוּדָה - רב אשי שמע שיש ששנו את הברייתא דלעיל בשם רבי יהודה ויש ששנו אותה בשם רבי יוסי בר יהודה, ומדְקִשְׁיָא לִיה דְרַבִּי יְהוּדָה אֲדַרְבֵּי יְהוּדָה - וכיון שהוקשה לו סתירה בין דברי רבי יהודה בברייתא זו לדבריו בברייתא אחרת, על כן אָמַר: מֵאֵן דְתַנִּי לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, לָאו דְוּוֹקָא - מי ששנה את הברייתא דלעיל כרבי יהודה אין זה מדוויק. מֵאֵן דְתַנִּי לָהּ כְּרַבִּי יוֹסִי בַר יְהוּדָה דְוּוֹקָא - ומי ששנה את הברייתא כרבי יוסי ברבי יהודה הרי זה מדוויק.

המקור שכרכים המוקפות חומה עושים משתה ושמחה וקוראים את המגילה בט"ו

שנינו במשנה: כְּרַבִּים הַמוֹקְפִים חוֹמָה מֵימּוֹת הַיּוֹשֵׁעַ בֶּן נֹחַן קוֹרְיִין בְּחַמְשָׁה עָשָׂר וְכוּ'.

מבררת הגמרא: מְנַהֲנֵי מִלֵּיל - מנין אלו הדברים.

מבארת הגמרא: אָמַר רַבָּא: דְאָמַר קָרָא 'עַל פֶּן הִיהוּדִים הַפְּרֻזִים הַיּוֹשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת [בעיירות שאין להם חומה, (שיש שם מרחק משכונה לשכונה, והמתגוררים בהם 'פזורים' בעיר, לכן הם נקראים 'פרוזים')] וְגו' עֲשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר שְׁמֻחָה וּמְשֻׁחָה יוֹם טוֹב וּמְשֻׁלּוֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ, מְדַפְרֻזִים קוֹרְאִים בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר, מוֹקְפִין קוֹרְאִים בְּחַמְשָׁה עָשָׂר, שְׁהָרִי בַמְּגִלָּה נֹאמַר שְׁעוֹשִׂים שְׁנֵי יָמִים [לשון הפסוק: 'להיות עֲשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם חַמְשָׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה], וְכִיּוֹן שְׁנֹאמַר שִׁיד הוּא לְפְרֻזִים נִמְצָא שִׁט"ו הוּא לְמוֹקְפִים.

שואלת הגמרא: וְאִימָא, פְּרֻזִים בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר, מוֹקְפִין כָּלֵל כָּלֵל לָא - ותאמר שאכן פרזים עושים את הפורים בי"ד והמוקפים אינם עושים כלל פורים. [ומה שהפסוק אומר שעושים גם את יום הט"ו, היינו רק ב'שושן' שבו נחו לאחר נצחון המלחמה ביום ט"ו].

הגמרא דוחה את השאלה: וְלָאוּ יִשְׂרָאֵל נִינְהוּ - וכי היושבים בעיירות המוקפות חומה אינם ישראל ואינם עושים את מצוות הפורים לא בי"ד ולא בט"ו,

וְעוֹד, 'מֵהוּדוֹ וְעַד כּוֹשׁ כְּתִיב - הרי מפורש בפסוק שקיבלו עליהם לקיים את מצוות הפורים בכל מדינות המלך אחשורוש שהם מהודו ועד כוש. [לשון הפסוק: 'וַיִּשְׁלַח סַפְרִים אֶל כָּל הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחְשֻׁרְוֹשׁ הַקְּרוּבִים וְהַרְחֻקִים, לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לְהִיּוֹת עֹשִׂים' וגו'].]

שואלת הגמרא: וְאִימָא פְּרֻזִים בְּאַרְבַּעַסָר, מוֹקְפִין בְּאַרְבַּעַסָר וּבְחַמִּיֶסֶר - ותאמר שהפרזים עושים את מצוות הפורים בי"ד, והמוקפים בי"ד ובט"ו, כְּדַכְּתִיב 'לְהִיּוֹת עֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֵת יוֹם חַמְשָׁה עָשָׂר [בו] בְּכָל שָׁנָה'.

עונה הגמרא: אִי הָיָה כְּתִיב - אם היה כתוב 'אֵת יוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר וְחַמְשָׁה עָשָׂר', כְּדַקְאֲמַרְתָּ

- הייתי אומר כדברך שהמוקפים עושים גם את י"ד וגם את ט"ו. **הַשְּׁתָּא דְּכְתִיב** - עכשיו שכתוב **'את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר'**, **אַתָּא 'את'**, ופסיק, **הַיְי בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר וְהַיְי בְּחֲמֵשָׁה עָשָׂר** - באה התיבה 'את' והפסיקה, אלו עושים בי"ד, ואלו עושים בט"ו.

שואלת הגמרא: **וְאֵימָא פְּרָזִים בְּאַרְבֵּיסַר** - ותאמר שהפרזים עושים דוקא בי"ד כפי שמפורש בפסוק, **מוֹקְפִין אֵי בְּעוּ בְּאַרְבֵּיסַר אֵי בְּעוּ בְּחַמִּיסַר** - ומוקפים שהפסוק לא קבע להם דוקא את יום י"ד, אם רוצים עושים את הפורים בי"ד, ואם רוצים עושים בט"ו.

עונה הגמרא: **אָמַר קָרָא בְּזַמְנֵיהֶם**, לכל אחד יש זמן משלו, **זְמַנּוּ שְׁל זָה** - לא זמנו של זה. שואלת הגמרא: **וְאֵימָא בְּתַלִּיסַר** - ותאמר שהמוקפים עושים בי"ג [ומה שפסוק אומר שעושים את יום הט"ו, היינו רק ב'שושן' שנחו לאחר נצחון המלחמה ביום ט"ו (כיון שבשושן לחמו באויביהם גם בי"ד)].

עונה הגמרא: **כְּשׁוֹשָׁן** - כיון שלא רמז לך הכתוב אימתי זמן המוקפים, ומצאנו שבשושן עשו בט"ו, מסתבר שיום זה הוא גם יום המוקפים.

הגמרא מוסיפה לברר בעניין זה: **אֲשַׁכְּחֵן עֲשִׂיָּה** - מצאנו מקור לכך שמשתה ושמחה בי"ד (לפרזים) ובט"ו (למוקפים), כלשון הפסוק **'להיות עושים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר [בו] בכל שנה'**. **זְכִירָה מְנַלָן** - מנין לנו שקריאת המגילה לפרזים בי"ד ולמוקפים בט"ו.

מבארת הגמרא: **אָמַר קָרָא: 'וְהַיְימִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים, אֵיתְקַשׁ זְכִירָה לְעֲשִׂיָּה** - הפסוק מקיש זכירה לעשייה, הלכך נקבע זמן אחד לשניהם.

דעה החולקת על משנתנו וסוברת שהקריאה בט"ו היא למקומות המוקפות חומה מימות אחשורוש ולא מימות יהושע בן נון

מְתַנִּיתִין - משנתינו שמבואר שהקריאה בט"ו היא לכרכים המוקפות חומה מימות יהושע בן נון, הרי היא **דְּלָא כִי הָאֵי תַנָּא** - דלא כתנא זה, **דְּתַנָּא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה אוֹמַר: כְּרַכִּין הַמוֹקְפִין חוּמָה מִימֹת אַחְשָׁרוֹשׁ, קוֹרִין בְּחֲמֵשָׁה עָשָׂר**.

טעמו של רבי יהושע בן קרחה שהעניין תלוי במוקף חומה מימות אחשורוש

מבררת הגמרא: **מֵאֵי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קַרְחָה**.

מבארת הגמרא: **כִּי שׁוֹשָׁן, מָה שׁוֹשָׁן מוֹקְפַת חוּמָה מִימֹת אַחְשָׁרוֹשׁ וְקוֹרִין בְּחֲמֵשָׁה עָשָׂר, [כמבואר לעיל שבשושן עצמה ודאי קוראים בט"ו], אָף כֹּל שְׁמוֹקְפַת חוּמָה מִימֹת אַחְשָׁרוֹשׁ קוֹרִין בְּחֲמֵשָׁה עָשָׂר**.

טעמו של התנא במשנתנו שהעניין תלוי במוקף חומה מימות יהושע בן נון

מבררת הגמרא: **וְתַנָּא דִּידֵן מֵאֵי טַעְמָא** - והתנא של משנתנו שסובר שהקריאה בט"ו היא לכרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, מה טעמו.

מבארת הגמרא: **זְלִיף** - הרי הוא לומד בגזירה שוה ממה שנאמר **פְּרָזִי** בעניין השייך ליהושע בן נון, למה שנאמר **פְּרָזִי** לגבי פורים,

כְּתִיב הָכָא - כתוב כאן בעניין פורים: **עַל פֶּן הַיְהוּדִים הַפְּרָזִים**, ו**כְּתִיב הָתָם** - וכתוב שם לגבי ביאת הארץ בימי משה ויהושע בן נון: **לְבַד מְעַרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד**, **מָה לְהֵלֵךְ** [מוקפת חומה - רש"י לא גורס תיבות אלון] **מִימֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן**, **אִף כָּאֵן** [מוקפת חומה - רש"י לא גורס תיבות אלון] **מִימֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן**.

שאלה: מדוע התנא של משנתינו לא סובר כרבי יהושע בן קרח

שואלת הגמרא: **בְּשִׁלְמָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה לָא אָמַר כְּתָנָא דִּידָן** - בשלום, כלומר: נוח ומבואר הטעם שרבי יהושע בן קרח לא אמר כהתנא של משנתינו, **דְּלִית לֵיה** - מפני שאין לו את הגזירה שווה **פְּרָזִי** **פְּרָזִי**, שלא קיבל דרשה זו מרבו, ואין אדם דן גזירה שוה מעצמו. **אֵלָא תָנָא דִּידָן מְאִי טַעְמָא** - אלא התנא של משנתינו מה הטעם שהוא **לָא אָמַר כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה**.

דחיית השאלה: כבר שנינו שהתנא של משנתינו דורש 'פרזי' 'פרזי'

הגמרא תמחה על השאלה: **מְאִי טַעְמָא דְהָא אֵית לֵיה** - מה השאלה 'מה הטעם' והרי כבר התבאר שהתנא של משנתינו יש לו גזירה שווה **פְּרָזִי** **פְּרָזִי**, שקיבל דרשה זו מרבו, והרי הוא לומד בגזירה שווה שמוקפות לגבי פורים היינו מימות יהושע בן נון.

ביאור השאלה: מדוע פורים בשושן הוא בט"ו, הרי אינה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון

הגמרא מבארת את השאלה: **הָכִי קְאָמַר: אֵלָא שׁוֹשָׁן דְּעִבְדָא כְּמָאן** - כיון שלומדים מגזירה שווה שהקריאה בט"ו היא למוקפות חומה מימות יהושע בן נון, כאיזה מקום עושה שושן, מה שעושים בה פורים בט"ו אין זה **לָא כְּפְרָזִים** שעושים בהם פורים ב"ד, **וְלָא כְּמוֹקְפִין** - שאין לעשות בה בט"ו כמוקפין שהרי אין ידוע לנו ששושן היתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון.

תשובה: בשושן עושים פורים בט"ו הואיל ובה 'נחו מאויביהם' בט"ו

אָמַר רַבָּא, וְאָמְרֵי לָהּ כְּדִי - ויש אומרים ששמועה זו אמר חכם ששמו 'כדי': **שְׁאֲנֵי שׁוֹשָׁן הוּאֵיל וְנִעְשָׂה בָּהּ נֶס** - שכל המקומות הרגו בשונאיהם רק ב"ג ונחו ב"ד, ולשושן ניתן יום נוסף לעשות כדת היום להרוג בשונאיהם גם ב"ג וגם ב"ד, ונחו רק בט"ו, וכך קבעוה לדורות.

שאלה: מה לומדים מ'עיר ועיר' לשיטת רבי יהושע בן קרח

שואלת הגמרא: **בְּשִׁלְמָא לְתָנָא דִּידָן** - בשלום, כלומר: נוח ומבואר לפי התנא של משנתינו **הֵינּוּ דְכְּתִיב 'מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וְעִיר'**,

'מְדִינָה וּמְדִינָה', משמע שמדינות המוקפות חומה עצמם יש חילוקי מנהגים, **לְחֻלְקָא בֵּין מוֹקְפִין חוּמָה מִימֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן** [שקוראים בט"ו], **לְמוֹקְפַת חוּמָה מִימֹת אַחְשָׁרוֹשׁ** [שקוראים ב"ד], **עִיר וְעִיר נְמִי** - גם בא ללמד לגבי עיירות שאינם מוקפות חומה שיש בהם חילוקי מנהגים,

לחלק בין שושן [שאינה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון וקוראת בט"ו], לשאר עירות [שאינם מוקפות חומה מימות יהושע בן נון שקוראים בי"ד],

אלא לרבי יהושע בן קרחה, בשלמא - בשלום, כלומר: נוח ומבואר מה שנאמר 'מדינה ומדינה' משמע שיש חילוק במדינות המוקפות חומה, לחלק [גירסת רש"י]: בין מוקפין חומה מימות אחשורוש שקוראים בט"ו, לשאין מוקפין חומה מימות אחשורוש שקוראים בי"ד.

אלא עיר ועיר' למאי אתא - למה הוא בא, הרי כל הפרזים שוין וקוראים בי"ד, וכל המוקפין [בין שושן שמוקפת מימות אחשורוש ובין שאר המוקפים חומה מימות אחשורוש] קוראים בט"ו.

תשובה: לומדים מ'עיר ועיר' שכך וכל הסמוך לו והנראה עמו נידון ככך

עונה הגמרא: אמר לך רבי יהושע בן קרחה: ולתנא דידן מי ניחא - וכי לתנא של משנתינו הפסוקים מיושבים, כיון דאית ליה - כיון שיש לו את הלימוד 'פרזי פרזי', שמשם לומדים שמוקפות חומה מימות יהושע בן נון קוראים בט"ו, אם כן 'מדינה ומדינה' למה לי.

אלא קרא לדרשה הוא דאתא - אלא צריך לומר שלתנא של משנתינו לומדים מ'מדינה ומדינה' דרשה אחרת, וכך רבי יהושע בן לוי הוא דאתא.

דאמר רבי יהושע בן לוי: כרף וכל הסמוך לו, וכל הנראה עמו, נידון ככרף - כל עיר ועיר הסמוכים למדינה מוקפת חומה, הרי הם כמוה וקוראים בט"ו. וכן גם לרבי יהושע בן קרחה [שמ'מדינה ומדינה' לומדים דרשה אחרת כמובא לעיל], לומדים דרשה זו מ'עיר ועיר'.

עד איזה מרחק נחשבת עיר ל'סמוכה' למוקפת חומה

שנינו לעיל בדברי רבי יהושע בן לוי 'כרף וכל הסמוך לו נידון ככרף'. מבררת הגמרא: עד כמה הרי זה נחשב 'סמוך'.

אמר רבי ירמיה, ואיתימא [ויש אומרים] רבי חייא בר אבא: כמחמתן לטבריא, מיל - כמו מהעיר חמתן לעיר טבריא שהוא מרחק מיל.

שואלת הגמרא: ולימא מיל - ויאמר רבי ירמיה שהמרחק הוא מיל.

עונה הגמרא: הא קא משמע לן דשיעורא דמיל כמה הוי כמחמתן לטבריא - את זאת השמיע לנו רבי ירמיה, שהשיעור של מיל הוא כמו המרחק שמהעיר חמתן לעיר טבריא.

ואמר רבי ירמיה, ואיתימא רבי חייא בר אבא: מנצפך צופים אמרום. ותסברא, והכתיב 'אלה המצות', שאין נביא רשאי לתדש דבר מעתה. ועוד, האמר רב חסדא: מם וסמך שבלוחות בנס היו עומדין [יתבאר בדף הבא].

שנה פשוטה: טז שבט, שנה מעוברת: טז אדר א פרק ראשון מגילה דף ג

מאמר ב' של רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא: מנצפ"ך צופים אמרום

ואמר רבי ירמיה, ואיתימא רבי חייא בר אבא: מנצפ"ך [כפל אותיות] צופים - נביאי הדורות אמרום.

שואלת הגמרא: ותסבירא, והכתוב 'אלה המצות', ואין להוסיף עליהם, שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה.

ועוד, האמר רב חסדא: מם וסמך שבלוחות (דף ג א) בנס היו עומדין, שהאותיות היו חקוקות מצד לצד, נמצא החלק האמצעי שבתוך אותיות אלו עמד באוויר בנס. והרי מוכח שהאות מ' סופית לא נתקנה על ידי הנביאים וכבר היתה כתובה ב'לוחות' שקיבל משה רבינו במותן תורה.

עונה הגמרא: אין, מהנה הו - אכן כן, אותיות מנצפ"ך היו לפני כן, ולא הו ידעי הי באמצע תיבה והי בסוף תיבה - אלא שלא היו יודעים איזה הם בסוף תיבה ואיזה באמצע, האם באמצע תיבה כותבים סוף ו בסוף תיבה מנצפכ או להיפך, ואתו צופים - ובאו הנביאים ותקינו, פתוחין באמצע תיבה וסתומין בסוף תיבה.

הגמרא דוחה את התשובה: סוף סוף נאמר בתורה 'אלה המצות', שאין נביא עתיד לחדש דבר מעתה.

עונה הגמרא תירוץ חדש: אלא מתחילה היה ידוע איזה אותיות שייכים לאמצע התיבה ואיזה לסופה, שקחום, וחרו ויסדום - והנביאים חזרו ויסדו דבר שהיה ידוע לפני כן.

מאמר ג' של רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא: מקור התרגום

ואמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא: תרגום של תורה, אונקלוס הגר אמרו, ושמעו מפי רבי אליעזר ורבי יהושע.

תרגום של נביאים, יונתן בן עוזיאל אמרו, ושמעו מפי חגי זכריה ומלאכי, ונדדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה,

יצתה בת קול ואמרה: מי הוא זה שגילה סתרי לבני אדם.

עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו ואמר: אני הוא שגליתי סתרי לבני אדם, גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא, אלא לכבודך עשיתי שלא ירבו מחלוקות בישראל - בפירוש מקראות הסתומים.

ועוד ביקש לגלות תרגום של כתובים, יצתה בת קול ואמרה לו: דיך. מאי טעמא, משום דאית ביה קץ משיח - משום שיש בו בספר דניאל את זמן ביאת המשיח.

שואלת הגמרא: וְתַרְגּוּם שֶׁל תּוֹרָה אוֹנְקְלוֹס הֵגֵר אָמְרוּ, וְהָא אָמַר רַב אִיקָא בַר אֲבִין אָמַר רַב חֲנַנְיָא אָמַר רַב: מַאי דְכָתִיב (בספר עזרא) 'וַיִּקְרְאוּ בְּסֵפֶר תּוֹרַת הָאֱלֹהִים מְפוֹרֵשׁ וְשׁוּם שְׁכַל וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא'

'וַיִּקְרְאוּ בְּסֵפֶר תּוֹרַת הָאֱלֹהִים', זֶה מִקְרָא - הַלְשׁוֹן שֶׁל הַחוּמֵשׁ.

'מְפוֹרֵשׁ', זֶה תַּרְגּוּם.

'וְשׁוּם שְׁכַל', אֵלּוּ הַפְּסוּקִין - הֵיכֵן סוּף פְּסוּק.

'וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא', אֵלּוּ פִּסְקֵי טַעְמִים - טַעְמֵי הַמִּקְרָא. וְאָמְרֵי לָהּ: אֵלּוּ הַמְּסוֹרֹת.

הרי משמע שהתרגום היה לפני כן שהוא מוזכר כבר בספר עזרא הרבה לפני זמנו של אונקלוס הגר.

עונה הגמרא: שְׁכַחֻם, וְחִזְרוּ וַיִּסְדּוּם.

הַטַּעַם שֶׁכֹּאשֶׁר גִּילּוּ אֶת הַתַּרְגּוּם שֶׁל הַנְּבִיאִים הַזְּדוּעָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכֹאשֶׁר גִּילּוּ אֶת הַתַּרְגּוּם שֶׁל הַתּוֹרָה לֹא הַזְּדוּעָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

שואלת הגמרא: מַאי שֶׁנָּא דְאוֹרְיִיתָא דְלֹא אֲזַדְעִזְעָה, וְאֲדַנְבִּיאֵי אֲזַדְעִזְעָה - מֵה שׁוֹנֵה הַתַּרְגּוּם שֶׁל הַנְּבִיאִים מֵהַתַּרְגּוּם שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁכֹּאשֶׁר גִּילּוּ אֶת תַּרְגּוּם הַנְּבִיאִים הַזְּדוּעָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכֹאשֶׁר גִּילּוּ אֶת תַּרְגּוּם הַתּוֹרָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא הַזְּדוּעָה.

עונה הגמרא: דְאוֹרְיִיתָא מִיַּפְרָשָׁא מְלֵתָא. דְנְבִיאֵי, אִיכָא מִיְלֵי דְמִיַּפְרָשָׁן וְאִיכָא מִיְלֵי דְמִסְתַּמָּן - הַתּוֹרָה, דְבִרְיָה מְפוֹרֵשִׁים, וְלִכְּן אִין גִּילּוּי מִיּוּחַד בְּתַרְגּוּם. אַבְל בְּנְבִיאִים, יֵשׁ דְבָרִים מְפוֹרֵשִׁים וְיֵשׁ דְבָרִים סְתוּמִים, נִמְצָא שְׁבַתַּרְגּוּם הַנְּבִיאִים יֵשׁ גִּילּוּי דְבָרִים סְתוּמִים.

הגמרא מביאה דוגמא של פסוק שללא התרגום לא היינו יודעים את פירושו, דְכָתִיב 'בְּיוֹם הַהוּא יִגְדַל הַמְּסַפֵּד בִּירוּשָׁלַם כְּמַסְפַּד הַדְּרִימוֹן בְּבַקְעַת מְגִידוֹן'.

וְאָמַר רַב יוֹסֵף: אֵלְמָלָא תַּרְגּוּמָא דְהָאֵי קָרָא לָא יִדְעֵנָא מַאי קָאָמַר - אֵלְמָלָא הַתַּרְגּוּם שֶׁל פְּסוּק זֶה לֹא יָדְעוּ מֵהַפְּסוּק אוֹמֵר, שֶׁלֹּא מִצִּינּוּ בְּכֹל הַמִּקְרָא הַסְּפַד לְהַדְּרִימוֹן בְּבַקְעַת מְגִידוֹ, וְיוֹנְתָן תַּרְגָּמוֹ לְשׁוֹנֵי הַסְּפוּדוֹת (א) מִסְּפַד הַדְּרִימוֹן בְּרִמּוֹת גִּלְעָד (מַלְכִים א' כב). (ב) הַסְּפַד יֵאשִׁיָהוּ בְּבַקְעַת מְגִידוֹ. וְכֵן הַפְּסוּק אוֹמֵר: בְּיוֹמָא הַהוּא יִסְגֵי מְסַפְדָּא בִירוּשָׁלַם כְּמַסְפְּדָא דְאַחָב בַּר עֲמֵרִי דְקָטַל יְתִיָה הַדְּרִימוֹן בֶּן טַבְרִימוֹן בְּרִמּוֹת גִּלְעָד - בְּיוֹם הַהוּא יִגְדַל הַמְּסַפֵּד בִירוּשָׁלַם כְּפִי הַמְּסַפֵּד שֶׁל אַחָב בַּר עֲמֵרִי שֶׁהֵרַג אוֹתוֹ הַדְּרִימוֹן בֶּן טַבְרִימוֹן בְּרִמּוֹת גִּלְעָד, וְכַמְּסַפְדָּא דְיֵאשִׁיָהוּ בַר אֲמוֹן דְקָטַל יְתִיָה פְרַעָה חֲגִירָא בְּבַקְעַת מְגִידוֹ - וְכֵן הַמְּסַפֵּד יִגְדַל כְּמוֹ הַמְּסַפֵּד שֶׁל יֵאשִׁיָהוּ בַר אֲמוֹן שֶׁהֵרַג אוֹתוֹ פְרַעָה הַצּוֹלַע בְּבַקְעַת מְגִידוֹ.

הגמרא מביאה פסוק נוסף שללא התרגום לא היינו יודעים את פירושו: 'וְרֵאִיתִי אֲנִי דְנִיָּאל לְבִדֵי אֶת הַמְרָאָה [מְרָאָה הַנְּבוּאָה], וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ עִמִּי [חָגִי זְכָרִיָה וּמְלָאכִי, כְּדִלְהֵלן] לֹא רָאוּ אֶת הַמְרָאָה, אָכֵל חֲרָדָה גְדוּלָה נְפִלָה עֲלֵיהֶם, וַיִּבְרָחוּ בְּהַחֲבָא' [ולְהֵלן מְבֹאֵרֵת הַגְּמָרָא מֵהַטַּעַם פִּיחָדוֹ, וְהָרִי לֹא רָאוּ אֶת הַנְּבוּאָה].

מֵאֵן נִינְהוּ 'אֲנָשִׁים' - מִי הֵם הָאֲנָשִׁים הַמוֹזְכָּרִים בְּפְסוּק שֶׁלֹּא רָאוּ אֶת הַמְּרָאָה'.

אמר רבי ירמיה, ואיתימא רבי חייה בר אבא: זה חגי זכריה ומלאכי.

אינהו עדיפי מיניה, ואיהו עדיף מיניהו - הוא (דניאל) עדיף מהם, והם (חגי זכריה ומלאכי) עדיפים ממנו, אינהו עדיפי מיניה, דאינהו נביאי ואיהו לאו נביא - הם עדיפים ממנו, שהם נביאים (שנתנבאו לישראל בשליחותו של מקום) והוא לא נביא (שלא נשתלח לישראל בשום נבואה).

איהו עדיף מיניהו, דאיהו חזא ואינהו לא חזו - הוא עדיף מהם, שהוא ראה והם לא ראו. שואלת הגמרא: וכי מאחר דלא חזו מאי טעמא איבעיתו - וכי כיון שלא ראו מה הטעם שפיחדו, כמפורש בפסוק שחרדה גדולה נפלה עליהם.

עונה הגמרא: אף על גב דאינהו לא חזו, מזליהו חזו - אף שהם לא ראו, המזל שלהם, כלומר השר שלהם למעלה ראה.

אמר רבינא: שמע מינה, האי מאן דמיבעית אף על גב דאיהו לא חזי, מזליה חזי - מכאן שומעים שמי שמפחד אף שהוא לא ראה, המזל שלו ראה.

מאי תקנתיה - מה תקנתו.

ליקרי - לקרוא קריאת שמע.

ואי קאים - ואם הוא עומד במקום השנופת, לינשוף מדוכתיה ארבע גרמידי - יקפוץ ממקומו ארבע אמות. ואי לא - ואם לא, לימא הכי - יאמר כך: עינא דבי טבחי שמינא מינאי - העיזים שבבית המטבחים שמנים ממני.

ממה שנאמר 'משפחה ומשפחה' לומדים שכהנים לויים וישראלים מבטלים עבודתם לשמוע מקרא מגילה

שואלת הגמרא: והשתא דאמרת - וכעת שאמרת שמה שנאמר 'מדינה ומדינה ועיר ועיר' בא לדרשה. 'משפחה ומשפחה' למאי אתא - למה בא.

אמר רבי יוסי בר חנינא: להביא משפחות כהונה ולויה שמבטלין עבודתן, ובאין לשמוע מקרא מגילה,

דאמר רב יהודה אמר רב: כהנים בעבודתן, ולוים בדוכנן, וישראל במעמדן [נביאים הראשונים תיקנו שיהיו 24 'משמרות' מישראל, בכל שבוע ושבוע משמרה אחרת לעמוד ולהתפלל על קבלת הקרבן, שיש דין שבעל הקרבן יעמוד על קרבנו, וקרבו התמיד הוא של כל ישראל], כולן מבטלין עבודתן, ובאין לשמוע מקרא מגילה.

תניא נמי הכי, כהנים בעבודתן, ולוים בדוכנן, וישראל במעמדן, כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה.

כיון שמבטלים עבודה למקרא מגילה – קל וחומר שמבטלים תורה למקרא מגילה

מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה, קל וחומר מעבודה, ומה עבודה שהיא חמורה מבטלין, תלמוד תורה לא כל שכן.

שאלה: איך לומדים תורה בקל וחומר מעבודה, והרי תורה חמורה מעבודה

שואלת הגמרא: ועבודה חמורה מתלמוד תורה, והכתוב 'ויהי בהיות יהושע בריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו [וגו'] וחרבו שלופה בידו, וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו: ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי ויפל יהושע אל פניו ארצה וישתחו (לאפיו').

[לפני שהגמרא מבארת את הראיה מיהושע, מעירה הגמרא: והיכי עבדי הכי - ואיך יהושע עשה כך להשתחוות לאיש העומד לנגדו, והאמר רבי יהושע בן לוי: אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בליזה, חיישינן שמא שד הוא.]

עונה הגמרא: שאני התם דאמר ליה - שונה שם שהוא אמר לו 'כי אני שר צבא ה', ולמלאך מותר לומר שלום גם בלילה.

שואלת הגמרא: ודלמא משקרי - ואולי זה היה שד והוא שיקר שהוא שר צבא ה'.

עונה הגמרא: גמירי דלא מפקי שם שמים לבטלה - למדנו ומקובל בידינו שהשדים אינם מוציאים שם שמים לבטלה.

[אחר שביארה הגמרא כיצד השתחוה יהושע למלאך, מביאה הגמרא את דברי המלאך ליהושע: אמר לו המלאך: שני עבירות עשיתם. א. אמש בטלתם תמיד של בין הערבים - בעת המלחמה כשהעריב היום, היה לכם להקריב תמיד של בין הערביים, ובמקום זה נשתהיתם במארב העיר חנם שאין זמן מלחמה בלילה. ב. ועכשיו [שהוא לילה] בטלתם תלמוד תורה, שהיה לכם לעסוק בתורה, שהרי אינכם נלחמים בלילה.]

אמר לו יהושע: על איזה מהן באת וחרבך שלופה בידך.

אמר לו המלאך: עתה באתי - על של עכשיו באתי.

מיד חזר יהושע מדבריו, וכשבא לילה אחר במצור עסק בתורה, כמו שכתוב: וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק, אמר רבי יוחנן [עמוד ב] מלמד שלן בעומקה של הלכה.

ואמר רב שמואל בר אונאי: גדול תלמוד תורה יותר מהקרבנות תמידין, שנאמר עתה באתי, שהמלאך בא וחרבו שלופה בידו על עוון ביטול תורה ולא על עוון ביטול התמיד. ואם כן קשה כיצד כאן אנו לומדים תורה בקל וחומר מעבודה הרי עבודה חמורה יותר.

תשובה: תורה דרכים חמורה מעבודה. ועבודה חמורה מתורה דיחיד

עונה הגמרא: לא קשוא, הא דרבים - שם היה מדובר על תורה של רבים, שהרי שם היו כל ישראל, ותורה דרכים חמורה מעבודה, והא דיחיד - וכאן מה ששינוי שעבודה חמורה מתורה היינו מתורה דיחיד, ועל כן לומדים קל וחומר תורה מעבודה, שאם מבטלים עבודה למקרא מגילה ודאי מבטלים תורה.

שאלה: והרי במקום אחר משמע שתורה של יחיד חמורה

שואלת הגמרא: ודיחיד קל - וכי לימוד תורה של יחיד קל, והתנן, נשים במועד מענות - הספד על המת, שכולן אומרות דברי הספד יחד, אכל לא מטפחות - על לבן.

רבי ישמעאל אומר: אם היו סמוכות למטה, מטפחות.

בראשי חדשים, בחנוכה, ובפורים, מענות ומטפחות בזה ובזה. אכל לא מקוננות [קינה] היינו שאחת אומרת הספד וכולן עונות אחריה],

ואמר רבה בר הונא: אין מועד בפני תלמיד חכם, כל שכן חנוכה ופורים - אם הנפטר הוא תלמיד חכם בין במועד ובין בחנוכה ובפורים מותר להספידו. הרי שתורה דיחיד חמורה שדוחה את כבוד המועד.

תשובה: כבוד תורה דיחיד הוא חמור. ומה ששנינו שעבודה חמורה היינו מלימוד תורה דיחיד

הגמרא דוחה את השאלה: כבוד תורה קאמר - אתה מביא מאמר על כבוד תורה שבו מבואר שהוא חמור, אכן כבוד תורה דיחיד חמור, ולכן מספידים תלמיד חכם במועד, ומכל מקום תלמוד תורה דיחיד קל, ולכן אמרו קל וחומר שאם עבודה נדחית מפני מקרא מגילה ודאי שתורה דיחיד נדחית מפני מקרא מגילה.

סדרי הקדימה, בעבודה, תורה - ומקרא מגילה. עבודה, תורה - ומת מצוה

אמר רבא: פשיטא לי [א:] עבודה ומקרא מגילה, מקרא מגילה עדיף, מדרבי יוסי בר חנינא כפי ששנינו בגמרא לעיל.

[ב:] תלמוד תורה ומקרא מגילה, מקרא מגילה עדיף, מדסמכו של בית רבי, כפי ששנינו בגמרא לעיל.

[ג:] תלמוד תורה ומת מצוה, מת מצוה עדיף. מדתנאי, מבטלין תלמוד תורה להוצאת מת ולהכנסת פלה.

[ד:] עבודה ומת מצוה, מת מצוה עדיף, מ'ולאחותו'.

דתנאי, נאמר לגבי נזיר: 'ולאחותו' לא יטמא, מה תלמוד לומר, מה לומדים ממה שנאמר 'ולאחותו' לא יטמא, הרי כבר נאמר לפני כן 'על נפש מת לא יבא',

אלא ממה שנאמר 'לא יטמא' לומדים כך: הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו, ולמול את בנו, ושמע שמת לו מת [משבע קרובים כגון אח או אחות] יכול שטמא. אמרת, 'לא יטמא', שלעניין נזיר זה מיותר ולומדים מכך לעניין קרבן פסח ומילה - כשם שאין נזיר מבטל נזירותו להיטמא לקרוביו, כך אין אדם נטמא כשעל ידי זה יתבטל מפסח או ממילת בנו.

וממה שנאמר 'ולאחותו' לומדים כך: יכול כשם שאינו מיטמא לאחותו כדי שלא יתבטל מקרבן פסח או ממילת בנו, כך אינו מיטמא למת מצוה. תלמוד לומר 'ולאחותו' - לאחותו הוא דאינו מיטמא, אכל מיטמא למת מצוה.

ספק: מקרא מגילה ומת מצוה מה עדיף

בְּעֵי רְבָא, מְקָרָא מְגִילָהּ וּמַת מְצוּהָ, הֵי מִיִּנְיֵיהּ עֲדִיף - איזה מהם חמור, האם יקרא מגילה ולא יקבור את המת מצוה, או יקבור את המת מצוה ולא יקרא מגילה.
הגמרא מבארת את הצדדים: מְקָרָא מְגִילָהּ עֲדִיף, מְשׁוּם פְּרִסּוּמֵי נִיָּסָא. או דְּלָמָא - או שמא מת מצוה עדיף, מְשׁוּם כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת.

פשיטת הספק: מת מצוה עדיף

בְּתַר דְּבַעֲיָא הָדַר פְּשֻׁטָה - לאחר שרב הסתפק, הוא פשט את הספק: מַת מְצוּהָ עֲדִיף, דְּאָמַר מַר: גְּדוּל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת שְׂדוּחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבַתוֹרָה, [ולומדים זאת מהשבת אבידה, שכתוב 'לא תוכל להתעלם', וכתוב 'והתעלמת פעמים', ודורשים: פעמים שאתה מתעלם, כגון זקן ואינו לפי כבודו. הרי שכבוד הבריות דוחה לא תעשה שבתורה], ולכן עדיף שיטמא למת מצוה משום כבוד הבריות ויבטל מקרא מגילה, שאם עובר על לא תעשה משום כבוד הבריות ודאי שיבטל מצוה משום כבוד הבריות.

ביאור מאמר א' של רבי יהושע בן לוי: כרך וכל הסמוך עמו וכל הנראה עמו נראה ככרך

גוּפָא - הגמרא דנה במאמר שהובא לעיל: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּרֶךְ וְכָל הַסְּמוּךְ לוֹ, וְכָל הַנִּרְאָה עִמּוֹ, נִדוֹן כְּכָרֶךְ.
תָּנַא, סְמוּךְ, אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ נִרְאָה, נִדוֹן כְּכָרֶךְ. וכמו כן נִרְאָה, אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ סְמוּךְ נראה ככרך.

מבררת הגמרא: בְּשִׁלְמָא - בשלום, כלומר: נוח ומבואר מה שאמרו 'נִרְאָה אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ סְמוּךְ', מְשַׁכַּחַת לָהּ כְּגוֹן דִּיתְבַּח בְּרֵאשׁ הָהָר - שאופן זה אנו מוצאים, כגון שהעיר יושב בראש ההר, ומחמת גובהו הוא נראה מהכרך אף שהוא רחוק ממנו.

אֶלָּא סְמוּךְ אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ נִרְאָה, הֵיכִי מְשַׁכַּחַת לָהּ - איך אנו מוצאים דבר כזה.

מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָהּ: שְׂיֹשְׁבַת בְּנַחַל - שהעיר יושבת במקום נמוך (כגון שנסתר מאחורי סלע זקוף), ואינה נראית מתוך הכרך, אף שהיא סמוכה אליו.

מאמר ב' של רבי יהושע בן לוי: ישב ולבסוף הוקף נדון ככרך

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּרֶךְ שְׂיֹשְׁב וּלְבִסּוּף הוּקָף - מקום שבתחילה היו בו בתים וגרו בו כשעדיין לא היה בו חומה, ואחר כך הקיפוהו חומה, נִדוֹן כְּכָרֶךְ, ולא כעיר המוקפת חומה.
מֵאֵי טַעְמָא, דְּכְתִיב וְאִישׁ כִּי יִמְכּוֹר בֵּית מוֹשֵׁב עִיר חוֹמָה, משמע: 'בית מושב של עיר חומה' - שְׂהוּקָף וּלְבִסּוּף יוֹשֵׁב, וְלֹא שְׂיֹשְׁב וּלְבִסּוּף הוּקָף.

מאמר ג' של רבי יהושע בן לוי: כרך שאין בו עשרה בטלנים נדון ככפר

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּרֶךְ שְׂאִין בּוֹ עֶשְׂרֵה בְּטַלְנִין - [שבטלין ממלאכתן, שיהו מצויין תמיד בבית הכנסת שחרית וערבית, כדאמרינן במסכת ברכות (ו):] כיון שבא הקדוש ברוך הוא בבית הכנסת ולא מצא שם עשרה מיד כועס], נְדוֹן כְּכֶפֶר.

שואלת הגמרא: **מאי קא משמע לן, תנינא** - הרי שנינו זאת במשנה מפורשת להלן (ה), איזו היא עיר גדולה, **כל שיש בה עשרה בטלנים. פחות מכאן, הרי זה כפר.**

עונה הגמרא: **כרך איצטריף ליה** - רבי יהושע בן לוי הוצרך לחדש זאת לגבי כרך, ש'כרך' הוא מקום שווקין שנכנסים שם מכל צד, והוא יותר גדול מעיר גדולה, ואם אין בו עשרה בטלנים הרי זה כפר, **אף על גב דמיקלעי ליה מעלמא** - אף שנקלעים לשם הרבה אנשים, ויש הרבה מהן בטלין ממלאכה, שאין עושין מלאכה אלא במקומן, אף על פי כן צריך שיהיו במקום עשרה בטלנים קבועים, מפני שלפעמים אין שם 'עשרה בטלנים' שנקלעו לשם מחוץ לעיר.

מאמר ד' של רבי יהושע בן לוי: חרב ולבסוף ישב, נדון ככרך

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּרֶךְ שְׁחָרַב וּלְבַסּוּף יָשַׁב, נְדוֹן כְּכֶרֶךְ.

מבררת הגמרא: **מאי חרב, אילימא** - אם תאמר: **חרבו חומותיו**, אם לבסוף ישב, כלומר: חזר והוקף, **אין** - כן, הרי הוא נדון ככרך. ומשמע שאם **לא ישב** - אם לא חזר והוקף, **לא** - אינו נידון ככרך. **והא תניא** - והרי אי אפשר לפרש כך שהרי שנינו: **רבי אליעזר בר יוסי אומר: נאמר בפסוק 'אשר לוא חומה', אף על פי שאין לו עכשיו, והיה לו קודם לכן**, נידון ככרך.

אלא מאי חרב, שחרב מעשרה בטלנים, שאם אין בו עשרה בטלנים [אף שבתחילה היה בו] אינו נידון ככרך, ואם חזרו וישבו בו עשרה בטלנים, הרי הוא חוזר ונידון ככרך.

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי [בדף הבא].

פרק ראשון מגילה דף ד

שנה פשוטה: יז שבט, שנה מעוברת: יז אדר א

מאמר ה' של רבי יהושע בן לוי: לוד ואונו וגיא החרשים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי (דף ד) לֹד, וְאוֹנוּ, וְגֵיא הַחֲרָשִׁים, מוֹקְפוֹת חוֹמָה מֵיְמוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן הָיוּ. כפי המבואר להלן חומות אלו נפלו ובנו אותם מחדש, וכיון שהם נראות כחדשות הוצרך רבי יהושע בן לוי לומר שערים אלו היו מוקפות חומה כבר מימות יהושע בן נון.

שואלת הגמרא: וְהֵנִי יְהוֹשֻׁעַ בְּנֵהוּי - וערים אלו יהושע בן נון בנה, וְהָא אֶלְפֶּעַל בְּנֵהוּי - והרי 'אלפעל' בנה אותם, דְּכָתִיב [ו']בְּנֵי אֶלְפֶּעַל: עֶבֶר וּמִשְׁעָם וְשָׁמַר, הוּא בָּנָה אֶת אוֹנוּ וְאֶת לֹד וּבְנוֹתֶיהָ'.

הגמרא משיבה בשאלה: וּלְטַעַמֶּיךָ - ולשיטתך, אֶסָּא בְּנֵהוּי - הרי 'אסא' בנה ערים אלו, דְּכָתִיב [ו']יִבְנֶן (אֶסָּא אֶת עָרֵי הַבְּצוּרוֹת אֲשֶׁר לַיהוּדָה) [רש"י גורס: דכתיב 'ויבן ערים ביהודה'], שאסא היה מלך יהודה, והוא חיזק גם את 'ערי בנימין' כמפורש בספר דברי הימים, וערים אלו (לודו ואונו וגיא החרשים) הם מערי בנימין.

אלא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: הֵנִי מוֹקְפוֹת חוֹמָה מֵיְמוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן הָיוּ - ערים אלו היו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון.

חֲרוֹב - לאחר מכן הם נחרבו בַּיְמֵי פִּילְגֶשׁ בְּגִבְעָה - שהחריבו ישראל את בנימין ואת ערי, וְאֶתָּא אֶלְפֶּעַל בְּנֵהוּי - וכך בא 'אלפעל' ובנה אותם.

הַדּוֹר אֵינְפוֹל, אֶתָּא אֶסָּא, שְׁפָצִינְהוּ - לאחר מכן הם שוב נפלו, ובא 'אסא' ושיפץ אותם.

הגמרא מוכיחה כביאור זה: דִּיקָא נְמִי, דְּכָתִיב - כך גם מדוייק ממה שכתוב וְיִאמְרוּ לַיהוּדָה נִבְנָה אֶת הָעָרִים הָאֵלֶּה, מְכַלְל דְּעָרִים הָיוּ מְעִיקְרָא - הרי משמע שהם היו ערים לפני כן, אלא שנחרבו וחזרו ובנו אותם.

שְׁמַע מִינְהּ.

מאמר ו' של רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות במקרא מגילה

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: נָשִׁים חַיִּיבוֹת בְּמִקְרָא מְגִלָּה, שְׂאָף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֶּסֶס, שאף על הנשים גזר המן, כמו שכתוב 'להשמיד להרוג ולאבד מנער ועד זקן טף ונשים' וגו'.

מאמר ז' של רבי יהושע בן לוי: פורים שחל בשבת שואלין ודורשים בענינו של יום

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: פּוֹרִים שְׁחָל לְהִיֹּת בְּשַׁבָּת, שׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בְּעֵינֵינוּ שֶׁל יוֹם - מעמידין תורגמן לפני החכם, לדרוש אגרת פורים ברבים.

שואלת הגמרא: מֵאֵי אַרְיָא - מדוע רבי יהושע בן לוי מדבר דוקא על פורים, אֶפִּילוּ יוֹם טוֹב

נמי - הרי אף בכל יום טוב יש לדרוש בענינו של יום, **דְתַנְיָא**: משה תיקן להם לְיִשְׂרָאֵל שְׂיִהוּ שוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בְּעֵינֵינוּ שֶׁל יוֹם, הַלְכוֹת פֶּסַח בְּפֶסַח, הַלְכוֹת עֶצְרָת בְּעֶצְרָת, וְהַלְכוֹת חַג בְּחַג.

עונה הגמרא: **פּוּרִים אֵינְטְרִיקָא לִיה** - רבי יהושע בן לוי הוצרך להשמיע לנו דין זה לגבי פורים, **מֵהוּ דְתִימָא נְגָזוּר מְשׁוּם דְרַבָּה** - הייתי אומר נגזור שלא ללמוד בשבת הלכות פורים, כדי שלא יבואו גם לקרוא במגילה, וקריאת המגילה בשבת הרי אסר רבה שמא יטלטל את המגילה כאשר ילך לבקי ללמוד, **קָא מְשַׁמַּע לָן** שלא גזרו על כך, ויש לדרוש ולשאול בהלכות פורים אף כאשר פורים חל בשבת.

מאמר ח' של רבי יהושע בן לוי: חייב אדם לקרוא את המגילה בלילה ולשנות ביום

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: חַיִּיב אָדָם לְקַרֹּת אֶת הַמְּגִלָּה בַּלַּיְלָה, וְלִשְׁנוֹתָהּ - ולחזור ולקורא בה **בַּיּוֹם**, זכר לנס, שהיו זועקין בימי צרתן יום ולילה, **שְׁנָאֲמַר 'אַלְהֵי אַקְרָא יוֹמָם וְלֹא תַעֲנֶה וְלַיְלָה וְלֹא דוֹמְיָה לִי'**.

סָבוּר מֵינָה לְמַקְרִינֵיהּ בַּלַּיְלָא וְלִמְתַּנָּא מִתְּנִיתִין דִּידָהּ בִּימָמָא - בני הישיבה סברו בתחילה שכוונת רבי יהושע בן לוי שיש לקרוא את המגילה בלילה, וביום ללמוד את המשניות של מסכת מגילה [כי 'לשנותה' הוא מלון 'שונה משנה'].

אָמַר לְהוּ רַבִּי יְרֵמְיָה לְדִידֵי מִיפְרָשָׁא לִי מֵינָה דְרַבִּי חֵיָא בַר אַבָּא - אני שמעתי את פירוש הדברים מרבי חייא בר אבא שאין כוונתו באומרו 'לשנותה' - ללמוד את המסכת, אלא לחזור ולקרוא בה ביום, ולשון 'לשנות' כאן אין הכוונה לשנות משניות, אלא לחזור על הקריאה של אתמול, **כְּגוֹן דְאָמְרֵי אֵינְשֵׁי אַעֲבוּר פְּרִשְׁתָּא דָא וְאַתְנִינֵיהּ** - כמו שאנשים אומרים: אסיים פרשה זו, ואשנה אותה פעם שניה.

אֵיתְמַר נָמִי, אָמַר רַבִּי חֵלְבּוֹ אָמַר עוֹלָא בִּירְאָה: חַיִּיב אָדָם לְקַרֹּת אֶת הַמְּגִלָּה בַּלַּיְלָה וְלִשְׁנוֹתָהּ בַּיּוֹם, **שְׁנָאֲמַר 'לְמַעַן יִזְמַרְךָ כְּבוֹד [בַּיּוֹם] וְלֹא יָדוּם [בלילה]**, ה' אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אוֹדְךָ', [שמזמור זה 'ארוממך ה' כי דליתני' נדרש בפסיקתא על מרדכי ואסתר והמן ואחשורוש, וקריאת מגילה שבח הוא, שמפרסמין את הנס, והכל מקלסין להקדוש ברוך הוא].

רבי חנינא: כפרים מקדימים ליום הכניסה, לטובת בני הכרכים [שיספקו להם מים ומזון]

שנינו במשנה: **אֵלָא שְׁהַכְּפָרִים מְקַדְּמִין לְיוֹם הַכְּנִסָּה**.

אָמַר רַבִּי חֲנִינְא: חֲכָמִים הִקְלִיּוּ עַל הַכְּפָרִים לְהִיּוֹת מְקַדְּמִין לְיוֹם הַכְּנִסָּה, כְּדֵי שְׂיִסְפְּקוּ מֵיָם וּמְזוֹן לְאַחֵיהֶם שְׁבַכְרִכִּין [עמוד ב]

שואלת הגמרא: **לְמִימָרָא דְתַקְנָתָא דְכַרְכִּין הָוִי** - וכי נאמר שהתקנה שהכפרים מקדימים ליום הכניסה היא לטובת בני הכרכים שהיו פנויים ביום י"ד אדר לספק מים ומזון לבני הכרכים, **וְהִתְנַן חָל לְהִיּוֹת [י"ד אדר] בְּשָׁנֵי, כְּפָרִים וְעֵיירוֹת גְּדוּלוֹת קוֹרִין בּוֹ בַּיּוֹם, וְאִם אֵיתָא** - ואם

ישנו לטעם זה שהתקנה היא לטובת בני הכרכים, ליקדמו - היה לבני הכפרים להקדים ליום הכניסה הקודם, כדי שיהיו פנויים ביום י"ד אדר לספק מים ומזון לבני הכרכים.

הגמרא דוחה את השאלה: הוּוּ לְהוּ עֲשֶׂרָה - אם יקדימו ליום הכניסה הקודם, יהיה זה י אדר, ועֲשֶׂרָה לָא תְקִינּוּ רַבָּנָן, כמבואר לעיל שחכמים תיקנו שאפשר להקדים את הפורים רק עד י"א, י"ב, י"ג אדר, ולא לפני כן.

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת
				י	יא	יב
י"ג	י"ד	ט"ו				
כפרים, ועיירות גדולות	מוקפות חומה					

שאלה נוספת [ב'] על רבי חנינא: תָּא שְׁמַע, חָל לְהִיּוֹת [י"ד אדר] בְּחַמִּישִׁי, כְּפָרִים וְעִירוֹת גְּדוּלוֹת קוֹרִין בּוֹ כְּיוֹם.

הגמרא מבארת את השאלה: וְאִם אֵיתָא - ואם ישנו לטעם זה שהתקנה היא לטובת בני הכרכים, ליקדמו - היה לבני הכפרים להקדים ליום הכניסה שלפני כן (יום שני), דְּאֶחָד עֲשָׂר הוּא [שהוא י"א אדר], כדי שיהיו פנויים בי"ד אדר (שהוא יום חמישי) לספק מים ומזון לבני הכרכים.

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת
	יא	יב	יג	יד	טו	טז
				כפרים, ועיירות גדולות		

הגמרא דוחה את השאלה: מִיּוֹם הַכְּנִיסָה לְיוֹם הַכְּנִיסָה לָא דְחִינָן.

שאלה נוספת [ג'] על רבי חנינא: תָּא שְׁמַע, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימְתִי בְּמָקוֹם שְׁנִכְנָסִים בְּנֵי הַכְּפָרִים בְּשָׁנֵי וּבְחַמִּישִׁי לַכְּרָכִים, אָבָל מָקוֹם שְׂאִין נִכְנָסִים בְּשָׁנֵי וּבְחַמִּישִׁי, אֵין קוֹרִין אוֹתָהּ אֶלָּא בְּזִמְנָה.

הגמרא מבארת את השאלה: וְאִי סְלֵקָא דְעֵתָךְ תְּקַנְתָּא דְכַרְפִּין הִיא - ואם עולה על דעתך שתקנה זו היא לטובת הכרכים, אם כן מדוע לא תיקנו זאת כאשר אין בני הכפרים רגילים להכנס בשני וחמישי, וכי משום דָּאִין נִכְנָסִים בְּשָׁנֵי וּבְחַמִּישִׁי מִפְסְדִי לְהוּ לְכַרְפִּין.

נוסח חדש בדברי רבי חנינא: הקילו לבני הכפרים להקדים ליום הכניסה, כשכר לבני הכפרים על שמספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכים

עקב שאלה זו אומרת הגמרא נוסח חדש בדברי רבי חנינא: לָא תִימָא - אל תאמר כְּדִי שְׂסִיפְקוּ מִים וּמְזוֹן לְאֶחִיהֶם שִׁבְכָרִים. אֶלָּא אֵימָא: מִפְּנֵי שְׁמִסְפָּקִים מִים וּמְזוֹן לְאֶחִיהֶם שְׁבִכְרִין, והיינו שתקנה זו היא כשכר לבני הכפרים על שמספקין מים ומזון לאחיהם שבכרכים, וזהו

שכר עבורם כיון שביום הכניסה נכנסים הם לכרך, וכך אינם צריכים להכנס במיוחד ביום אחר עבור קריאת המגילה.

שנינו במשנה: **כיצד חל להיות בשני בשבת, כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום וכו'.**

שואלת הגמרא: **מאי שנא רישא דנקט סידורא דירחא** - מה שונה הרישא שהמשנה אומרת לפי סדר ימי החודש (מגילה נקראת בי"א י"ב י"ג י"ד ט"ו), **ומאי שנא סיפא דנקט סידורא דיומי** - ומה שונה הרישא שהמשנה אומרת לפי סדר ימי השבוע (חל להיות בשני, בשלישי, ברביעי, בחמישי, ערב שבת, שבת, אחר השבת).

עונה הגמרא: **אידי דמיתהפכי ליה נקט סידורא דיומי** - אם התנא היה מבאר את הדין לפי ימי החודש, הסדר לפי ימות השבוע היה תחילה יום ראשון, אח"כ שבת, אח"כ שישי [שמגילה נקראת בי"א הוא כשי"ד ביום ראשון. מגילה נקראת בי"ב הוא כשי"ד חל בשבת. מגילה נקראת בי"ג כשי"ד חל בערב שבת, מגילה נקראת בי"ד כשי"ד חל ביום חמישי], וחששו שהחזור על הדברים יטעה וידלג יום אחד ונמצא טועה בזמן הקריאה, לכן בחר התנא לבאר את סדר הדברים לפי סדר ימות השבוע, [שני אח"כ שלישי וכך הלאה], וכך לא יטעו.

שנינו במשנה: **חל להיות בערב שבת וכו' כפרים מקדימין ליום הכניסה ועיירות גדולות ומוקפות חומה קורין בו ביום.**

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת
					י"ד	
				כפרים	עיירות גדולות ומוקפות חומה	

מבררת הגמרא: **מתניתין מני** - כדעת מי שנויה משנתינו.

מבארת הגמרא: **אי רבי, אי רבי יוסי** - או כדעת רבי או כדעת רבי יוסי, כפי שיבואר להלן שישי ג' דעות בדין י"ד שחל בערב שבת, ובין רבי ובין רבי יוסי סוברים שבאופן זה כפרים ועיירות גדולות קוראים בי"ד,

דעה א' (תנא קמא דרבי): כפרים ועיירות גדולות ביום הכניסה (י"ג), ומוקפות חומה בו ביום (י"ד)

מאי רבי,

דתנא חל להיות בערב שבת, כפרים ועיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה, ומוקפין חומה קורין בו ביום, זהו דעת תנא קמא.

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת
					י"ד	
				כפרים ועיירות גדולות	מוקפות חומה	

דעה ב' (רבי, כמשנתינו): כפרים ביום הכניסה (י"ג), עיירות גדולות ומוקפות חומה בו ביום (י"ד)

רבי אומר: אומר אני, לא ידחו עיירות ממקומן, אלא אלו ואלו קורין בו ביום.

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת
					י"ד	
				כפרים	עיירות גדולות ומוקפות חומה	

טעמו של תנא קמא שמקדימים עיירות גדולות ליום הכניסה (י"ג)

מבררת הגמרא: מאי טעמא דתנא קמא שמקדימים את עיירות גדולות ליום הכניסה,

מבארת הגמרא: דקתיב 'להיות עושים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה', כלומר: כל השנים יהיו שווים, מה כל שנה ושנה עיירות קודמות למוקפין, אף כאן עיירות קודמות למוקפין.

שואלת הגמרא: ואימא 'בכל שנה ושנה', מה כל שנה ושנה אין נדחין עיירות ממקומן, אף כאן לא ידחו עיירות ממקומן.

עונה הגמרא: שאני הקא דלא אפשר - שונה כאן שמוכרחים לדחות את העיירות מזמנם הרגיל, שאם לא נדחה את העיירות לא יקדמו עיירות למוקפים.

טעמו של רבי שעירות גדולות קוראים בו ביום (י"ד)

מבררת הגמרא: ורבי מאי טעמיה.

מבארת הגמרא: כתוב 'בכל שנה ושנה', מה כל שנה ושנה אין עיירות נדחין ממקומן, אף כאן לא ידחו עיירות ממקומן.

שואלת הגמרא: ואימא 'בכל שנה ושנה', מה כל שנה ושנה עיירות קודמות למוקפין אף כאן נמי עיירות קודמות למוקפין.

עונה הגמרא: שאני הקא דלא אפשר - אף שבדרך כלל עיירות גדולות קודמים למוקפים כאן אי אפשר לעשות זאת כיון שאי אפשר לדחותם מזמנם הקבוע.

דעה ג' (תנא קמא דרבי יוסי): מוקפים וכפרים ביום הכניסה (י"ג), עיירות גדולות קוראים בו ביום (י"ד)

אחר שהביאה הגמרא את הברייתא בה נחלקו תנא קמא ורבי, מביאה הגמרא את הברייתא בה נחלקו בעניין זה תנא קמא ורבי יוסי.

מאי רבי יוסי,

דתנא, חל להיות בערב שבת, מוקפין וכפרים מקדימין ליום הכניסה, ועיירות גדולות קורין בו ביום, זהו דעת תנא קמא.

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת
					י"ד	
				מוקפים וכפרים	עיירות גדולות	

דעת רבי יוסי (כדעה ב' לעיל שהיא דעת רבי ודעת משנתנו): כפרים כיום הכניסה (י"ג), עיירות גדולות ומוקפות חומה בו כיום (י"ד)

רבי יוסי אומר: אין מוקפין קודמין לעיירות, אלא אלו ואלו קורין בו כיום.

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת
					י"ד	
				כפרים	עיירות גדולות ומוקפות חומה	

טעמו של תנא קמא (דרבי יוסי) שמקדימים את המוקפים ליום הכניסה

מבררת הגמרא: מאי טעמא דתנא קמא.

מבארת הגמרא: דכתיב 'בְּכַל שָׁנָה וְשָׁנָה', מָה כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה עֵיירוֹת בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר, וְזָמְנוּ שֶׁל זֶה לֹא זָמְנוּ שֶׁל זֶה, אִם כֵּן עֵיירוֹת בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר, וְזָמְנוּ שֶׁל זֶה לֹא זָמְנוּ שֶׁל זֶה.

שואלת הגמרא: ואימא 'בְּכַל שָׁנָה וְשָׁנָה' מָה כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה אֵין מוֹקְפִין קוֹדְמִין לְעֵירוֹת אִם כֵּן אֵין מוֹקְפִין קוֹדְמִין לְעֵירוֹת.

עונה הגמרא: שאני הכא דלא אפשר.

טעמו של רבי יוסי שעירות גדולות קוראים בו כיום (י"ד)

מאי טעמיה דרבי יוסי, 'בְּכַל שָׁנָה וְשָׁנָה', מָה כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה אֵין מוֹקְפִין קוֹדְמִין לְעֵירוֹת, אִם כֵּן אֵין מוֹקְפִין קוֹדְמִין לְעֵירוֹת.

שואלת הגמרא: ואימא 'בְּכַל שָׁנָה וְשָׁנָה', מָה כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה זָמְנוּ שֶׁל זֶה לֹא זָמְנוּ שֶׁל זֶה, אִם כֵּן אֵין מוֹקְפִין קוֹדְמִין לְעֵירוֹת.

עונה הגמרא: שאני הכא דלא אפשר.

שאלה על דעת רבי: והרי במקום אחר שנינו שרבי סובר שמקדימים את העיירות גדולות ליום הכניסה

שואלת הגמרא: וסבר רבי עיירות לא דחינן ליום הכניסה,

והתניא, חל להיות בשבת, כפרים מקדימין ליום הכניסה, ועיירות גדולות קורין בערב שבת, ומוקפות חומה למחר, זהו דעת תנא קמא.

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת	ראשון
				י"ב	י"ג	י"ד	ט"ו
				כפרים	עיירות גדולות		מוקפות חומה

רבי אומר: אומר אני, הואיל ונדחו עיירות ממקומן, ידחו ליום הכניסה.

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת	ראשון
				י"ב	י"ג	י"ד	ט"ו
				כפרים ועיירות גדולות			מוקפות חומה

תשובה: כאשר י"ד חל בשבת כיון שעירות נדחים מזמנם (בשבת) מקדימים אותם ליום הכניסה. אבל כשי"ד חל בערב שבת אין עיירות גדולות נדחים מזמנם (בערב שבת)

עונה הגמרא: הכי השתא - כעת נתבונן האם הדברים דומים, הנהם זמנם שבת היא, והואיל ונדחו ידחו. והקא זמנם ערב שבת, ואין לך צורך לדחותם.

דעת רבי חלבו בשם רב הונא בי"ד שחל בשבת כדעת רבי

כמאן אולא הא דאמר רבי חלבו אמר רב הונא: פורים שחל להיות בשבת הכל נדחין ליום הכניסה.

הגמרא תמחה על הדברים: הכל נדחין סלקא דעתך, והא איכא מוקפין דעבדי למחר [ביום ראשון שהוא ט"ו אדר וזהו זמנם].

מבארת הגמרא: אלא, כל הנדחה, ידחה ליום הכניסה, דהיינו עיירות גדולות שזמנם בשבת, והם נדחים משבת, מקדימים את קריאתם ליום הכניסה.

כמאן - כדעת מי סובר רבי חלבו, כרבי שכמבואר לעיל שהוא הסובר באופן זה שמקדימים את העיירות גדולות ליום הכניסה.

בירוד: מה הטעם שלכולי עלמא אין קוראים מגילה בשבת

דכולי עלמא מיהא מגילה בשבת לא קרינן, מאי טעמא - לפי כולם עכ"פ לא קוראים מגילה בשבת, מה הטעם.

רבה: שמא יטלנה בידו וילך אצל הבקי ויעבירנה ד' אמות ברשות הרבים

אמר רבה: הכל חייבין בקריאת מגילה (ובתקיעת שופר), ואין הכל בקיאים במקרא מגילה, גזירה שמא יטלנה בידו וילך אצל בקי ללמוד, ויעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים - שמתוך שהוא מחוייב בדבר הוא בהול לצאת ידי חובה ויכול להיכשל באיסור.

והיינו טעמא דשופר, והיינו טעמא דלולב - וזהו הטעם שגזרו שלא ליטול לולב ושלא לתקוע בשופר בשבת.

רב יוסף: מפני שעני עניים נשואות במקרא מגילה

רב יוסף אָמר: מִפְּנֵי שְׁעֵינֵיהֶן שָׁל עֲנָיִים נְשׂוֹאוֹת בְּמִקְרָא מְגִלָּה לְקַבֵּל מִתְּנוּת הָאֲבִיוֹנִים, וְאִי אֶפְשֶׁר בַּשַּׁבָּת.

ברייתא כדעת רב יוסף

תְּנִינָא נְמִי הָכִי, אָף עַל פִּי שְׂאֲמָרוּ כְּפָרִים מְקַדְּמִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה, גּוֹבֵינן בּוֹ בְּיוֹם וּמְחַלְקִין בּוֹ בְּיוֹם שְׁקוֹרָאִים בּוֹ.

הגמרא תמוהה על מה שאמרה הברייתא: אָף עַל פִּי שְׂאֲמָרוּ, אֲדַרְבָּהּ, מִשּׁוּם דְּאָמְרוּ הוּא - בגלל שמקדימים ליום הכניסה לכן גובים ביום שקוראים בו.

מבארת הגמרא: אֵלָּא, הוּאֵיל וְאָמְרוּ שְׂכָפְרִים מְקַדְּמִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה, גּוֹבֵינן בּוֹ בְּיוֹם וּמְחַלְקִין בּוֹ בְּיוֹם, מִפְּנֵי שְׁעֵינֵיהֶם שָׁל עֲנָיִים נְשׂוֹאוֹת בְּמִקְרָא מְגִלָּה.

אָבֵל (דף ה) שְׂמֻחָה - סְעוּדַת פּוֹרִים, אָף בְּכַפְרִים אֵינָה נּוֹהֶגֶת אֵלָּא בְּזִמְנָה.

והרי זה כביאורו של רב יוסף שמקרא מגילה ומתנות לאביונים תלויים זה בזה, וממילא זהו הטעם שאין מקרא מגילה בשבת.

שנה פשוטה: יח שבט, שנה מעוברת: יח אדר א פרק ראשון מגילה דף ה

שְׁמֵחָה אֵינָה נוֹהֶגֶת אֲלֵא בְּזִמְנָה [התבאר בדף הקודם].

דעה א' (רב): מגילה בזמנה ביחיד

אָמַר רַב: מְגִלָּה בְּזִמְנָה - בארבעה עשר, מתוך שהיא חובה בו ביום על כל יחיד ויחיד, קורין אותה אפילו ביחיד, שהכל קורין בו, ואיכא פרסום נס.

שְׁלֵא בְּזִמְנָה - כגון כפרים המקדימין ליום הכניסה, אין קורין אותה אלא בְּעֶשְׂרָה, שצריך 'פרסום ניסא'.

דעה ב' (רב אסי): מגילה אפילו שלא בזמנה בעשרה

רַב אֲסִי אָמַר: בֵּין בְּזִמְנָה בֵּין שְׁלֵא בְּזִמְנָה, בְּעֶשְׂרָה - מצוה לחזור אחר עשרה, משום פרסומי ניסא, אבל אם לא מצא עשרה, יקרא ביחיד [שאין איסור לקרוא ביחיד, אלא מצוה לקרותה בעשרה].

הָיָה עוֹבְדָא וְחָשׂ לַיהוָה רַב לְהָא דְרַב אֲסִי - היה מעשה שרב חשש לדברי רב אסי וחזר על עשרה וקיבצן.

שאלה בדעת רב: מדברי רב במקום אחר משמע שאם מקדימים את הקריאה ליום שישי (במקום שבת) קוראים אפילו ביחיד

שואלת הגמרא: וּמִי אָמַר רַב הָכִי [שבזמנם ביחיד ושלא בזמנם בעשרה], וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה בְּרִיהַ דְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת מְשַׁמֵּיהַ דְרַב: פּוּרִים שְׁחָל לְהֵיוֹת בְּשַׁבַּת, עָרַב שַׁבַּת זְמַנָּם.

והנה בלשון דברי רב יש להקשות: וכי עָרַב שַׁבַּת הוא זְמַנָּם הקבוע להם מימי אנשי כנסת הגדולה, וְהָא שַׁבַּת זְמַנָּם הוא, והיה לרב לומר 'פורים שחל בשבת מקדימין לערב שבת'.

אֲלֵא לָאו הָכִי קָאָמַר: שְׁלֵא בְּזִמְנָם בְּזִמְנָם, כלומר: הואיל ותיקנו להן חכמי ישראל שאחר כנסת הגדולה להקדים ולקרוא בערב שבת (שמא יטלטל את המגילה בשבת) הרי הוא לנו כיום זמן הקבוע מתחלה לכל דבריו, ואף על פי שהוא שלא בזמנן הוי כזמנן, מָה זְמַנָּם אֲפִילוּ בְּיַחֲדָא, אַף שְׁלֵא בְּזִמְנָם אֲפִילוּ בְּיַחֲדָא.

תשובה: כוונת רב לומר שאם חל י"ד בשבת עיירות קוראים ביום שישי ולא אומרים שכיון שנעקרו מזמנם נדחים ליום הכניסה

הגמרא דוחה את השאלה: לָא, לְעִנְיַן מְקַרְא מְגִלָּה סוּבַר רַב שֶׁאִם הִקְדִּימוּ אֶת הַקְּרִיאָה לְיוֹם שִׁישִׁי, צָרִיךְ לְקַרְוֵא בְּעֶשְׂרָה, כַּמְבֹאֵר לְעִיל בְּדַבְרֵי רַב. אֲלֵא מֵאִי - אלא מה כוונת רב במה שאמר 'פורים שחל להיות בשבת עָרַב שַׁבַּת זְמַנָּם', לְאִפּוּקֵי מְדַרְבֵּי - להוציא מדברי רבי, דָאָמַר הוּאֵיל וְנִדְחֵי עֵיירוֹת מִמְקוֹמָן יִדְחוּ לְיוֹם הַכְּנִיסָה, שְׁכֹאשֶׁר י"ד חַל בְּשַׁבַּת, עֵיירוֹת

נדחים ליום חמישי (שהוא י"ב), **הָא קָא מְשַׁמַּע לֵן דְּעַרְבֵי שַׁבַּת זְמַנָּה הוּא**, ועיירות קוראים ביום שישי (שהוא י"ג) ולא ביום הכניסה.

משנה

גדר עיר גדולה

אי זו היא עיר גדולה, כל שיש בה עשרה בטלנין. פחות מכאן, הרי זה כפר.

דברים שאמרו בהם מאחרים ולא מקדימים

בְּאֵלוּ - בזמנים של מגילה אמרו מקדימין ולא מאחרין, אם חל י"ד בשבת קוראים במגילה לפני כן, ולא לאחר השבת,

אָבֵל זְמַן עֲצֵי כְּהָנִים - משפחות של כהנים או של ישראל שהיה להם ימים קבועים בשנה להביא עצים למקדש לצורך המערכה, ומביאין קרבן עצים עמהן,

וְהַשְּׁעָה בְּאֵב שחל להיות בשבת, [וכן שאר צומות],

חֲגִיגָה - קרבן חגיגה שמביאים ביום טוב, וחל יום טוב בשבת

וְהַקְּהָל - בשנה ראשונה של שמטה במוצאי יום טוב האחרון של חג הסוכות, המלך קורא בתורה ספר משנה תורה, וכל העם חייבין לבוא ולהביא את טפם,

בכל אלו אם חלו להיות בשבת, מאחרין ולא מקדימין - עושים אותם ביום ראשון ולא ביום שישי.

הספד ותענית ומתנות לאביונים בפורים מוקדם

אָף עַל פִּי שְׁאֵמְרוּ מְקַדְמִין וְלֹא מְאַחְרִין, בימים שמקדימים לקרוא בהם את המגילה מותרין **בְּהִסְפָּד וּבְתַעֲנִית, וּמִתְּנוּת לְאֲבִיוֹנִים** - ומוותרים לתת מתנות לאביונים בימים אלו ואין צריכים לחכות דוקא לתת מתנות לאביונים ב"ד.

לא מקדימים את הכפרים כשאינם נכנסים לעיירות

אמר רבי יהודה: אימתי מקדימים את הקריאה ליום הכניסה, מקום שנכנסין בשני ובחמישי, אבל מקום שאין נכנסין לא בשני ולא בחמישי, אין קורין אותה אלא בזמנה.

גמרא

ביאור עשרה בטלנים

תנא, עשרה בטלנין שְׁבִיבִית הַכְּנֶסֶת, שהן בטלים ממלאכתן וניזונים משל צבור כדי להיות מצויין בתפלה בבית הכנסת.

הטעם שבמגילה מקדימים ולא מאחרים

שנינו במשנה: **באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין.**

מבררת הגמרא: **מאי טעמא.**

מבאררת הגמרא: **אמר רבי אבא אמר שמואל: אמר קרא ולא יעבור.**

מאמר נוסף של רבי אבא אמר שמואל:

ואמר רבי אבא אמר שמואל: מניין שאין מונין ימים לשנים - הנודר שלא ישתה יין שנה, מונה שנים עשר חדש מיום ליום, ואם נדר באחד בניסן אסור עד אחד בניסן הבא, ואין אומרים שהנדר הוא לימים עד שתושלם שנת חמה (שהיא 365 יום).

שנאמר 'לחדשי השנה', חדשים אתה מונה לשנים, ואי אתה מונה ימים לשנים.

מאמר של רבנן דקיסרי בשם רבי אבא:

ורבנן דקיסרי משום רבי אבא אמרו: מנין שאין מחשבין שעות לחדשים - האומר זה גיטך אם לא באתי מכאן עד חדש זה, והיה חדש חסר, ובא לאחר יום עשרים ותשעה, (אור ליום ל') אין אומרים עדיין לא עבר חודש, (שהרי חודש של לבנה הוא 29 יום וחצי),

שנאמר 'עד חדש ימים', ימים אתה מחשב לחדשים, ואי אתה מחשב שעות לחדשים.

שנינו במשנה: **אבל זמן עצי כהנים ותשעה באב וחקיגה והקהל, מאחרין ולא מקדימין.**

הטעם שתשעה באב מאחרים ולא מקדימים

הטעם שאת **תשעה באב** לא מקדימים, **אקדמי פורענות לא מקדמי** - להקדים פורענות לא מקדימים.

הטעם שחקיגה והקהל מאחרים ולא מקדימים

הטעם שאת **חקיגה והקהל** לא מקדימים, **משום דאפתי לא מטא זמן חיובניהו** - משום שעדיין לא בא זמן חיובם, ואם יקדימוהו לא יצאו ידי חובתן, (וזהו גם הטעם בעצי כהנים שקבוע להן זמן בנדרים).

ברייתא: חגיגה וכל זמן חגיגה מאחרים

תנא - שנינו בברייתא: **חגיגה, וכל זמן חגיגה, מאחרין.**

מבררת הגמרא: **בשלמא חגיגה** - בשלום, כלומר: נוח ומבואר מה ששנינו שחגיגה מאחרים, היינו **דאי מיקלע בשבתא מאחרין לה לבתר שבתא** - שאם חל יום טוב בשבת, דוחים ומאחרים את הקרבת קרבן החגיגה לאחר השבת,

אַלָּא זְמַן חֲגִיגָהּ מָאִי הִיא.

ביאור א': עולת ראייה אינה קריכה ביום טוב אלא נדחית לחול המועד [כדעת בית הלל]

אָמַר רַב אֲשֶׁעִיָּא: הֵכִי קָאָמַר, חֲגִיגָהּ בְּשַׁבַּת - אִם חַל יוֹם טוֹב בְּשַׁבַּת דּוּחִים אֵת הַקֶּרֶבֶת קֶרֶבֶן הַחֲגִיגָהּ, כְּפִי שֶׁהִתְבָּאָר, וְעוֹלַת רְאִיִּיה אֶפִּילוּ בְּיוֹם טוֹב דְּזִמְנָן חֲגִיגָהּ מְאָחֲרִין - וְכֹאשֶׁר חַל יוֹם טוֹב בְּיוֹם חוֹל מוֹתֵר לְהַקְרִיב בְּיוֹם טוֹב אֵת קֶרֶבֶן הַחֲגִיגָהּ, אֲבָל אֵת עוֹלַת הַרְאִיִּיה (שֶׁהִיא חוֹבֵת רִגְל, כְּדַכְתִּיב לֹא יֵרָאוּ פְנֵי רִיקָם) מֵאַחֲרִים לְחוֹל הַמוֹעֵד, שְׁלֹא הִתִּירוּ לְהַקְרִיב בְּיוֹם טוֹב עוֹלַת רְאִיִּיה שֶׁהִיא עוֹלַת יָחִיד.

[וזהו שאמרה הברייתא 'זמן חגיגה', כלומר: כשחל יום טוב ביום חול אף שהוא 'זמן חגיגה' מאחרים את עולת הראייה לחול המועד].

מִנֵּי - כְּדַעַת מִי שְׁנוּיָה מִשְׁנָה זֹו, בֵּית שְׁמַאי הִיא, דְּתַנְנָן [בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים:] מְבִיאִין שְׁלָמִים בְּיוֹם טוֹב [שֶׁהֵן מֵאֲכָל אָדָם בְּיוֹם טוֹב, וְאוֹכֵל נֶפֶשׁ מוֹתֵר בְּיוֹם טוֹב], וְאִין סוּמְכִין עָלֶיהָ, שֶׁהַסְּמִיכָה שְׁבוּתָהּ הִיא, אֲלֵא סוּמְכִים עֲלֵיהֶם מֵאַתְמוּל,

אָבָל לֹא עוֹלוֹת, שְׁאִין מְקַרְבִּין בְּיוֹם טוֹב עוֹלָה הַיְכוּלָה לְבֹא לְמַחֵר, וְאֶפִּילוּ הִיא חוֹבֵת הַרְגֵל, שְׁלֹא הוֹתֵר אֲלֵא אוֹכֵל נֶפֶשׁ 'לְכֶם' וְלֹא 'לְגַבּוּה'.

וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מְבִיאִין שְׁלָמִים, וְעוֹלוֹת, וְסוּמְכִין עָלֶיהָ.

ביאור ב': חגיגה אפשר לדחות כל הרגל עד יום טוב האחרון

רַבָּא אָמַר: חֲגִיגָהּ כָּל זְמַן חֲגִיגָהּ מְאָחֲרִין. טְפִי, לָא - יִכּוֹל לְאַחֲרָה כָּל הַרְגֵל, עַד יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן רִשְׁאֵי לְשִׁוּתָהּ, וְלֹא יוֹתֵר מִכָּךְ.

דְּתַנְנָן, מִי שְׁלֹא תָג (לֹא הִבִּיא קֶרֶבֶן חֲגִיגָהּ) בְּיוֹם טוֹב הִרְאִישׁוֹן שֶׁל תָּג, חוּגְג וְהוֹלֵךְ אֵת כָּל הַרְגֵל פּוֹלוּ וַיּוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל תָּג. עֶבֶר הַרְגֵל וְלֹא תָג, אִינוּ חַיִּיב בְּאַחֲרִיוֹתוֹ.

ביאור ג': גם בשבועות שחל בשבת מקריב את החגיגה לאחר השבת, ויכול להשלימה כל שבועה

רַב אֲשִׁי אָמַר: חֲגִיגָהּ וְכָל זְמַן חֲגִיגָהּ מְאָחֲרִין - כָּל זְמַן שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ חַיּוּב לְהִבִּיא קֶרֶבֶן חֲגִיגָהּ, אִם חַל בְּשַׁבַּת מֵאַחֲרִין אוֹתוֹ לְאַחֲרֵי הַשַּׁבַּת, וְאֶפִּילוּ עֲצֵרֶת דְּחַד יוֹמָא מְאָחֲרִין - וְאֶפִּילוּ חַג הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁהוּא יוֹם אֶחָד אִם הוּא חַל בְּשַׁבַּת, מְקַרְבִּים אֵת הַחֲגִיגָהּ לְאַחֲרֵי הַשַּׁבַּת, וַיֵּשׁ לוֹ תְּשִׁלוּמִין כָּל שַׁבְּעָה.

דְּתַנְנָן, מוֹדִים [בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל] שְׁאֵם חָל עֲצֵרֶת לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת שְׁיוּם טְבוּחָה אַחֲרֵי הַשַּׁבַּת, שְׁאִין עוֹלַת רְאִיִּיה וְשִׁלְמֵי חֲגִיגָהּ קֶרֶבֶן בְּשַׁבַּת, וּמְקַרְבִּים אֵת הַקֶּרֶבֶנוֹת לְאַחֲרֵי הַשַּׁבַּת, הִרִי שִׁישׁ תְּשִׁלוּמִין לְעִצְרָת.

ג' דברים מחודשים שעשה רבי

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: רבי נטע נטיעה בפורים, ולא חשש בזה לאיסור מצד עשיית מלאכה בפורים. [עמד ב:]

ורחץ בקרונה של צפורי - בשעת הילוך קרונות, כלומר: ביום השוק, בפרהסיא, בשבעה עשר בתמוז.

ובקש לעקור תשעה באב, ולא הודו לו.

ביאור עניין עקירת תשעה באב: רבי סוכר שתשעה באב שחל בשבת הואיל ונדרחה נדרחה

אמר לפננו [לפני רבי אלעזר] רבי אבא בר זבדא: רבי, לא כף היה מעשה - רבי לא סבר לעקור תשעה באב לגמרי, אלא תשעה באב שחל להיות בשבת הנה, ודחינוהו לאחר השבת, ואמר רבי: הואיל ונדרחה, ידחה. ולא הודו לו חכמים בענין זה.

קרי עליה [רבי אלעזר] טובים השנים מן האחד, שאילו לא שמעתי הייתי טועה בדבר, עכשיו טוב לי שלימדני האמת.

שאלה: כיצד עשה רבי מלאכה בפורים

שואלת הגמרא: ורבי היכי נטע נטיעה בפורים, והתני רב יוסף: 'שמחה ומשתה ויום טוב', 'שמחה', מלמד שאסורים בהספד.

'משתה', מלמד שאסור בתענית.

'יום טוב', מלמד שאסור בעשיית מלאכה.

תשובה: רבי היה בן י"ד, ועשה מלאכה בט"ו

עונה הגמרא: אלא רבי בר ארביסר הנה - אלא רבי לא גר בעיר מוקפת חומה, אלא פורים שלו היה בי"ד אדר, וכי נטע בהמיסר נטע - ונטה בט"ו אדר שאינו פורים שלו.

דחיית התשובה:

שואלת הגמרא: איני - האמנם, והא רבי בטבריא הנה, וטבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון הואי.

תשובה חדשה [א]: רבי היה בן ט"ו, ועשה מלאכה בי"ד

עונה הגמרא: אלא, רבי בר חמיסר הנה - פורים במקומו של רבי היה בט"ו, שטבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, וכי נטע בארביסר הנה - ורבי נטע בי"ד אדר שאין זה פורים שלו.

שואלת הגמרא: ומי פשיטא ליה - וכי פשוט לו לרבי דטבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, והא חזקיה קרי בטבריא בארביסר ובחמיסר - והרי חזקיה היה קורא בטבריא בי"ד ובט"ו, מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא - כיון שהוא הסתפק אם היא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון או לא.

עונה הגמרא: **לְחֻזְקָהּ מְסַפְקָא לִיהּ. לְרַבִּי פְּשִׁיטָא לִיהּ** - אכן חזקיה הסתפק בזה, אבל לרבי היה פשוט שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון.

[שאלה: והרי שנינו שגם בן י"ד וגם בן ט"ו אסורים ב"ד ובט"ו במלאכה]

שואלת הגמרא: **וְכִי פְּשִׁיטָא לִיהּ מִי שְׂרִי** - וכי כיון שהיה פשוט לרבי שטבריא היא מוקפת חומה ופורים שלה בט"ו, היה מותר לרבי לעשות מלאכה ב"ד, **וְהִכְתִּיב בְּמַגִּילַת תְּעִנִּית: אֵת יוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר וְאֵת יוֹם חֲמֵשָׁה עָשָׂר** באדר, **יוֹמֵי פּוּרִיָא אֵינּוּן דְּלֹא לְמַסְפַּד בְּהוּן** - יומי פורים הם שלא להספיד בהם.

וְאָמַר רָבָא: לֹא נִצְרְכָא - לא הוצרכו לכתוב זאת במגילת תענית, שהרי כבר כתוב במגילת אסתר שימים אלו הם ימי משתה ושמחה ואסורים בהספד ובתענית, **אֲלֹא לְאַסוּר אֵת שֶׁל זֶה בְּזָה וְאֵת שֶׁל זֶה בְּזָה** - אלא במגילת תענית נכתב שלא רק שכל אחד אסור בהספד ובתענית ביומו אלא בן י"ד אסור בהספד ותענית גם בט"ו, ובן ט"ו אסור גם ב"ד. ואם כן איך עשה רבי מלאכה ב"ד.

[תשובה: מה ששנינו הוא ששני הימים אסורים בהספד ובתענית, אבל במלאכה כל אחד אסור רק ביומו]

עונה הגמרא: **הֲנִי מִילִי** - אלו הדברים ששנינו ששניהם אסורים אין זה אלא **בְּהִסְפַּד וּבְתַעֲנִית, אֲבָל מְלָאכָה יוֹם אֶחָד וְתוֹ לֹא** - אבל במלאכה כל אחד נאסר רק ביומו ולא יותר.

שואלת הגמרא: **אֵינִי** - האמנם, **וְהָא רַב חֲזִינָה לְהָהוּא גְבָרָא דְהָוָה קָא שְׂדִי כִּיתְנָא בְּפוּרִיָא** - והרי רב ראה לאותו אדם שזרע פשתן בפורים, **וְלִטְיָה** - וקיללו, **וְלֹא צָמַח כִּיתְנָה** - ולא צמח הפשתן.

עונה הגמרא: **הָתָם בְּרִי יוֹמָא הָוָה** - שם היה המעשה שהאדם זרע ביום הפורים שבעירו.

[תשובה [ב'] רבי עשה מלאכה בפורים, שסבר שלא אסרו לעשות מלאכה בפורים]

הגמרא מביאה תירוץ נוסף כיצד רבי עשה מלאכה בפורים. **רָבָה בְּרִיהּ דְּרָבָא אָמַר: אָפִילוּ תִּימָא בְּיוֹמֵיהּ** - אפילו אם תאמר שהיה זה ביום הפורים במקומו של רבי, מכל מקום עשה רבי מלאכה כיון שהוא סבר: **הִסְפַּד וְתַעֲנִית קִבְּלוּ עָלֵיהּ, מְלָאכָה לֹא קִבְּלוּ עָלֵיהּ** - הספד ותענית קיבלו עליהם, מלאכה לא קיבלו עליהם.

דְּמַעֲיָקְרָא כְּתִיב שבתחילה לפני שקיבלו עליהם את הפורים כתוב **שְׂמַחָה וּמְשַׂחָה יוֹם טוֹב, וְלִבְסוּף** על שעת קבלת פורים עליהם כתוב **כְּתִיב לְעֵשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מְשַׂחָה וְשְׂמַחָה, וְאֵילוּ יוֹם טוֹב לֹא כְּתִיב**, שקיבלו עליהם רק לאוסרם בהספד ותענית, ואיסור מלאכה לא קיבלו עליהם.

אם כך שואלת הגמרא: **וְאֲלֹא רַב מַאי טַעְמָא לְטִיָּה לְהָהוּא גְבָרָא** - ואלא רב למה קילל אדם זה שזרע בפורים.

עונה הגמרא: **דְּבָרִים הַמוֹתְרִין, וְאַחֲרֵים נִהְגוּ בְּהֵן אִיסוּר הָוָה** - במקומו של אדם זה נהגו איסור בב' הימים, ולכן רב קילל אותו, **וּבְאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי לֹא נִהְגוּ** - ובמקומו של רבי לא נהגו איסור בדבר, ולכן רבי הקיל בזה.

תשובה ג'] גם רבי סוכר שאסור לעשות מלאכה בפורים, ומכל מקום סבר שנטיעה של שמחה מותר לעשות

הגמרא מביאה תירוץ נוסף כיצד רבי עשה מלאכה בפורים. **וְאִיבְעִית אִימָא, לְעוֹלָם נְהוּג** - במקומו של רבי נהגו איסור בב' ימי הפורים, **וְרַבִּי נְטִיעָה שְׁלֵם שְׁמִיחָה נְטִיעָה** - רבי נטע אילן של שמחה, כפי שיבואר להלן, וכיון שפורים יום שמחה הוא מותר לנטוע בו נטיעה של שמחה.

הגמרא מביאה מקור שמצאנו בו 'נטיעה של שמחה', **כְּדִתְנִי: עֲבָרוּ אֵלָיו** - עברו י"ג תעניות שבית דין מתעניין על הגשמים, **וְלֹא נֶעְנְוּ מִן הַשָּׁמַיִם, מִמַּעֲטֵין בְּמִשָּׁא וּמִתָּן, כְּבִנְיָן, וּבְנִטְיעָה, בְּאִירוֹסִין וּבְנִישׁוּאִין.**

וְתַנָּא עֲלֵה - ושנינו על משנה זו, ממעטים בכנין, היינו **כְּנִיָן שְׁלֵם שְׁמִיחָה**. ממעטים בנטיעה, היינו **נְטִיעָה שְׁלֵם שְׁמִיחָה**.

אִיזְהוּ כְּנִיָן שְׁלֵם שְׁמִיחָה, זֶה הַבּוֹנֵה בֵּית חֲתָנוֹת לְכָנוּ - כשמיא אשה לבנו הראשון היה בונה לו בית, ועושה לו חופה בתוכו.

אִיזוּ הִיא נְטִיעָה שְׁלֵם שְׁמִיחָה, זֶה הַנוֹטֵעַ אֲבוּרְנָקֵי שְׁלֵם מְלָכִים - אילן שצילו נאה, כגון אילן שכופפין אותו על גבי כלונסות ויתידות, והמלכים אוכלין תחתיו בימות החמה ומתעדנין בה במיני שמחות.

חזקיה הסתפק אם טבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון

גּוּפָא, חֲזַקְיָה קָרִי בְּטַבְרִיא בְּאַרְבֵּיסַר וּבְחַמִּיסַר - לעיל שנינו שרבי קרא בטבריא ב"ד ניסן ובט"ו ניסן, **מְסַפְקָא לִיה אִי מוֹקְפַת חוּמָה מִימֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן הִיא אִי לָא**, שהוא הסתפק אם היא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון או לא.

שאלה: והרי בספר יהושע שנינו שטבריא מוקפת חומה

שואלת הגמרא: **וּמִי מְסַפְקָא לִיה מְלֵתָא דְטַבְרִיא** - וכי בעניינה של טבריא יש ספק, **וְהִכְתִּיב וְעָרֵי מְבָצָר הַצְּדִים צָר וְחִמַּת רֶקֶת וְכִנְרַת, וְקִיָּמָא לָן רֶקֶת זו טַבְרִיא, וְהַפְסוּק קוֹרָא לֵה עָרֵי מְבָצָר הִרֵי מוֹכַח שֶׁהִיא מוֹקְפַת חוּמָה.**

תשובה: ספיקו של חזקיה הוא כיון שבצד אחד הים הוא החומה

עונה הגמרא: **הֵינּוּ טַעְמָא דְמְסַפְקָא לִיה** - זהו הטעם שחזקיה הסתפק בזה, **מִשּׁוּם דְחָד גִּיסָא שׁוֹרָא דִּימָא הָתָּה** - משום שמצד אחד אין לטבריא חומה, אלא הים חומתה, וחזקיה הסתפק אם זה נחשב היקף או לא.

שאלה: והרי שנינו שהים אינו נחשב לחומה

שואלת הגמרא: **אִי הָכִי** - אם כן שלטבריא אין חומה בצד אחד אלא הים הוא החומה, **אִמָּאֵי מְסַפְקָא לִיה** - למה חזקיה הסתפק בזה, והרי **וְדָאֵי לָאו חוּמָה הִיא, דְתַנָּיָא, נֹאמַר לְגַבֵּי בְּתֵי עָרֵי חוּמָה 'אֲשֶׁר לוֹ חוּמָה', וְלֹא שׁוֹר אִיגַר, 'אֲשֶׁר לוֹ חוּמָה' מִשְׁמַע:**

ולא עיר שאין לה חומה בפני עצמה, אלא מוקפת בתים, וחומות החיצונות של הבתים נעשות חומה לעיר, והיינו 'שור איגר' שגגותיה חומותיה,

'סביב', פֶּרֶט לְטַבְרִיא שְׁיִמָּה חוֹמָתָה - שהים שלה היא חומתה מצד האחד.

תשובה: מה ששנינו שהים אינו חומה הוא לעניין בתי ערי חומה, וספיקו של חזקיה הוא לעניין מגילה

עונה הגמרא: לְעֵנִין בְּתֵי עָרֵי חוֹמָה לֹא מְסַפְקָא לִיה - אין ספק שטבריא לא נחשבת מוקפת חומה, כִּי קָא מְסַפְקָא לִיה - וחזקיה לא הסתפק אלא לְעֵנִין מְקָרָא מְגִילָה, שלא מפורש בה חומה, אלא לשון פרזים ושאינן פרזים כתיב בה,

והספק הוא: מאי פְּרָזִים, ומאי מוֹקְפִין דְּכִתְיָבִי גַבֵּי מְקָרָא מְגִילָה,

מְשׁוּם דְּהֵינִי מֵיגְלוּ וְהֵינִי לֹא מֵיגְלוּ - האם אלו נקראים פרזים בגלל שהם מגולים, ואלו נקראים מוקפים בגלל שהם לא מגולים, וְהָא נְמִי מֵיגְלוּ - וטבריא היא גם עיר מגולה, שהים אינו חומה לגובה, וממילא היא בכלל 'פרזים'.

או דְּלָמָא מְשׁוּם דְּהֵינִי מֵיגְנוּ וְהֵינִי לֹא מֵיגְנוּ - או שמא אלו נקראים מוקפים בגלל שהם שמורים, ולא נוחים להיכבש, ואלו נקראים פרזים כי הם ערים לא שמורות אלא נוחות להיכבש, וְהָא נְמִי מֵיגְנוּ מְשׁוּם הֵכִי מְסַפְקָא לִיה - וטבריא היא גם עיר שמורה כי הים מגן מאויבים, וממילא היא בכלל 'מוקפים'.

רב אסי הסתפק על עיר 'הוצל' אם היא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון

רב אסי קָרִי מְגִילָה בְּהוּצַל בְּאַרְבֵּיסָר וּבְחַמִּיסָר - רב אסי קרא מגילה בעיר הוצל ב"ד ובט"ו, מְסַפְקָא לִיה אִי מוֹקְפַת חוֹמָה מִיְמוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן הִיא אִי לֹא - כיון שהוא הסתפק אם היא עיר מוקפת חומה מימות יהושע בן נון או לא.

נוסח אחר בדברי רב אסי: הוצל שכבית בנימין מוקפת חומה מימות יהושע בן נון

אִיפָּא דְּאָמַר אָמַר רַב אָסִי: הָאִי הוּצַל דְּבֵית בְּנֵימִין מוֹקְפַת חוֹמָה מִיְמוֹת יְהוֹשֻׁעַ הִיא - יש אומרים שרב אסי אמר על מקום ששמו הוצל בבית בנימין שהוא מוקף חומה מימות יהושע בן נון.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כִּי הוּנָא טְלִיא אָמִינָא מְלִתָּא דְּשְׂאִילָנָא לְסַבְּיָא [יתבאר בדף הבא].

שנה פשוטה: יט שבט, שנה מעוברת: יט אדר א פרק ראשון מגילה דף ו

רבי יוחנן: חמת, זו טבריא. רקת, זו ציפורת. כינרת, זו גינוסר

אמר רבי יוחנן: כי הוינא טליא - כאשר הייתי נער, אמינא מלתא דשאינא לסבייא (דף ו) ואישתכח כוותי - אמרתי דבר ששאלתי את הזקנים אם הוא נכון, ונמצא כדברי.

'חמת', זו טבריא, ולמה נקרא שמה 'חמת', על שום חמי טבריא.

'רקת', זו ציפורי, ולמה נקרא שמה 'רקת', משום דמידלייא פרקתא דנהרא - משום שהיא גבוהה שיושבת בראש ההר, כשפת הנהר, שהיא גבוהה מן הנהר.

'כינרת', זו גינוסר, ולמה נקרא שמה 'כינרת', דמתיקי פירא קקלא דכינרי - שמתוקים פירותיה כקול הכנור.

רבא: והרי רקת זו טבריא

אמר רבא: מי איכא למאן דאמר 'רקת' לאו טבריא היא - וכי יש דעה הסוברת ש'רקת' אינה טבריא.

והא כי שכיב איניש הקא, התם ספדי ליה הכי - והרי כשמת אדם גדול בבבל, כך מספידים אותו שם בטבריא:

גדול הוא בששך - גדול הוא בבבל, [ששך - בבל - בחילוף א"ת ב"ש],

ושם לו פרקת - ויצא לו שם ברקת (בטבריא).

וכי מסקי ארונא להתם, ספדי ליה הכי - וכאשר מעלים ארון של מת מבבל לקוברו בטבריא, הספדינן קורין בשווקים בלשון הזה, שיצאו לקראת המת:

אוהבי שרידים [אוהבי ישראל], יושבי רקת, צאו וקבלו הרוגי עומק - הרוגי בבל העמוקה.

כי נח נפשיה דרבי זירא פתח עליה ההוא ספדנא - וכאשר רבי זירא נפטר בטבריא, פתח הספדן ואמר:

ארץ שנער הרה וילדה - ארץ בבל הרה וילדה, שרבי זירא נולד בבבל.

ארץ צבי גידלה שעשועיה - ארץ ישראל גידלה שעשועיה של שנער.

אוי נא לה אמרה רקת,

כי אבדה כלי חמדתה.

אלא אמר רבא: חמת, זו חמי גר. רקת, זו טבריא. כינרת, זו גינוסר

אלא אמר (רבא): חמת, זו חמי גר.

רקת, זו טבריא.

בינת, זו גינוסר. ולמה נקרא שמה רקת, שאפילו ריקנין שבה מלאין מצות כרמון.

אם רקת שמה, ונקראת טבריא. או טבריא שמה ונקראת רקת

רבי ירמיה אמר: רקת שמה, ולמה נקרא שמה טבריא, שישבת בטבורה - באמצעיתה של ארץ ישראל.

(רבא) אמר: רקת שמה, ולמה נקרא שמה טבריא, שטובה ראיתה.

זעירא: קטרון זו ציפורי

אמר זעירא: 'קטרון', זו ציפורי, ולמה נקרא שמה ציפורי, שישבת בראש ההר כצפור.

שאלה: והרי קטרון היתה כחלקו של זבולון, וכתוב שזבולון התרעם על החלק שקיבל, ואם קטרון זו ציפורי הרי זה חלק טוב

שואלת הגמרא: וקטרון ציפורי היא, והא קטרון בחלקו של זבולון הואי - והרי קטרון היתה בחלקו של זבולון, דכתיב: 'זבולון לא הוריש את יושבי קטרון ואת יושבי נהלול' - זבולון לא הרג את היושבים בקטרון ובנהלול, ועבר על מה שאמר הקדוש ברוך הוא לא תחיה כל נשמה (דברים כ) אלא הניח את העמים היושבים שם, וגר ביניהם.

וזבולון מתרעם על מדותיו הנה - והנה זבולון היה מתרעם על מזלו שנמדד לו מן השמים, נחלה שאינו חפץ בה, שנאמר 'זבולון עם תרף נפשו למות', מה טעם, משום דנפתלי על מרומי שדה - משום שלאחיו נפתלי היה חלק טוב יותר שהוא 'מרומי שדה',

וכך אמר זבולון לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, לאחיי נתת להם שדות וכרמים, ולי נתת הרים וגבעות. לאחיי נתת להם ארצות, ולי נתת ימים ונהרות.

אמר לו הקב"ה: כולן [כל אחיך יהיו] צריכין לך על ידי חלזון, [חלזון עולה מן הים להרים, וצובעין בדמו תכלת, ונמכר בדמים יקרים], שנאמר [עמים הר יקראו] וישפוני טמוני חול' - מכל השבטים יתקצו להרים שלך לקנות 'שפוני טמוני חול',

תני רב יוסף: 'שפוני', זה חלזון - 'שפון מלשון 'ספון' וחשוב, והוא חלזון. 'טמוני', זו טרית - דג שקורין טוניניא. 'חול', זו זכוכית לבנה - היוצא מן החול, שחול של זבולון חשוב משאר חולות, וראוי לזכוכית לבנה.

אמר לפניו רבוננו של עולם: מי מודיעני - כיצד אדע שלא לוקחים חלזון בחינם בלא לשלם לי.

אמר לו הקב"ה: 'שם יזבחו וזבחי צדק' - כמו שאסור גדל לגבוה כך לא יגזלו ממך כלום, סימן זה יהא לך: כל הנוטל ממך בלא דמים אינו מועיל בפרקמטיא שלו כלום - שאם אדם יטול ממך שוה פרוטה בלא דמים תתקלקל הצביעה והחול, ולא יועיל כלום.

הגמרא מבארת את השאלה: ואי סלקא דעתך - ואם עולה על דעתך שקטרון זו ציפורי, אמאי מתרעם על מדותיו - למה זבולון התרעם על הנחלה שקיבל, והא הוויא ציפורי מילתא דעדיפא טובא - והרי ציפורי היא חלק יותר טוב.

וְכִי תִימָא דְלִית בֵּהּ - ואם תאמר שזבולון התרעם על נחלתו כי לא היה זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ - העזים אוכלין תאנים, והדבש נוטף מהן, והחלב זב מן העזים, ונעשים כמין נחל.

וְהָאָמַר רִישׁ לְקִישׁ לְדִידֵי חֲזִי לִי זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ דְּצִיפּוּרֵי וְהוּא - והרי ריש לקיש אמר שראה את הנחל הנמשך מזיבת החלב והדבש והוא היה בגודל שֶׁשָׁה עֶשְׂרֵי מִיל עַל שֶׁשָׁה עֶשְׂרֵי מִיל.

וְכִי תִימָא דְלֹא נִפְיָא דִידֵיהּ כְּדָאָחוּהּ - ואם תאמר שזבולון התרעם על נחלתו כי ה'זבת חלב ודבש' של ציפורי לא היתה גדולה כשל אחיו.

וְהָאָמַר רַבָּה בַר בַּר כְּהֵנָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְדִידֵי חֲזִי לִי זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ דְּכָל אַרְעָא דִישְׂרָאֵל וְהוּא כְּמַבִּי כּוּבֵי עַד אֲקָרָא דְתוֹלְבִקְנִי עֶשְׂרִין וְתַרְתִּין פְּרָסֵי אֲוֹרְכָא וּפּוֹתִיא שִׁתָּא פְּרָסֵי - אני ראיתי את הנחל הנמשך מהזיבת חלב ודבש של כל ארץ ישראל ואם תצרפו יחד הרי הוא כמו השטח שמהמקום הנקרא 'בי כובי' עד המקום שנקרא 'אקרא דתולבקני', ויחדיו הוא 22 פרסאות אורך על 6 פרסאות רוחב.

[השטח של כל הזבת חלב ודבש בארץ ישראל בסך הכל עולה 132 פרסאות רבועות, וחלקו של זבולון לבד 16 מיל על 16 מיל הוא 4 פרסאות על 4 פרסאות ובסך הכל 16 פרסאות רבועות, נמצא שחלקו של זבולון ב'זבת חלב ודבש' הוא שמינית מה'זבת חלב ודבש' של כל ארץ ישראל].

תשובה: אף שציפורי היא חלק טוב, מכל מקום זבולון התרעם על כך שקיבל את צפורי שאמנם יש בה ימים, אבל אין שם שדות וכרמים

עונה הגמרא: אֲפִילוּ הָכִי שְׂדוֹת וּכְרָמִים עֲדִיפָא לִיהּ - אף שציפורי היתה גם ארץ טובה ומשובחת, מכל מקום לא היה שם שדות וכרמים, ולכן זבולון התרעם על נחלתו,

דִיקָא נְמִי דְכְתִיב - וכך גם משמע מלשון הפסוק: 'וְנִפְתְּלִי עַל מְרוֹמֵי שְׂדֵה', שזבולון התרעם מכך שאין לו שדה כאחיו. שְׁמַע מִינֵהּ.

רבי אבהו: 'עקרון', זו קסרי בת אדום

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: 'עֶקְרוֹן תְּעַקֵּר', זו קְסָרִי בַת אָדוּם, שֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת בֵּין הַחֹלוֹת, וְהִיא הֵיטָה יְתֵד תְּקוּעָה [לרעה] לְיִשְׂרָאֵל בְּיָמֵי יוֹנָתָן,

וּכְשֶׁגָּבְרָה מַלְכוּת בֵּית חֲשִׁמוֹנָאִי וְנִצְחוּם, הָיוּ קוֹרִין אוֹתָהּ אַחֲדַת מַגְדַּל שִׁיר - כבושת מגדל שיר.

עקירת אדום

אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא: מֵאֵי דְכְתִיב 'וְהִסִּירוּתִי דְמִיּוֹ מִפִּי, וְשִׁקּוּצִיּוֹ מִבֵּין שִׁנָּיו, וְנִשְׂאָר גַּם הוּא לְאַלְהֵינוּ'.

'וְהִסִּירוּתִי דְמִיּוֹ מִפִּי', מ'צור', שהוא ראש לאדום, זֶה בֵּית בְּמִיָּא שְׁלֵהֶן, ראש עבודה זרה של אדום.

'וְשִׁקּוּצִיּוֹ מִבֵּין שִׁנָּיו', זֶה בֵּית גְּלִיאָ שְׁלֵהֶן, שהוא גם ראש עבודה זרה של אדום.

'ונשאר גם הוא לאלהינו', אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבאדום.

'והיה באלוף ביהודה ועקרון כיבוס', אלו תראטריות וקרקסיות שבאדום שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים, וכך מתפרש הפסוק: - 'והיה אדום לאלופי יהודה', אדום תהיה לצורך מלמדי תורה ליהודה, 'ועקרון כיבוס' - עקרון תהיה בית תלמוד כמו היבוסה דהיינו ירושלים שהיבוסים גרו בה לפני שישראל כבשוה.

מאמר א' של רבי יצחק: 'לשם', זו פמיים. 'עקרון', זו קסרי בת אדום

אמר רבי יצחק: לשם - עיר שכיבשו בני דן, זו פמיים - שמשם ירדן יוצא, כדאמר מר ירדן יוצא ממערת פמיים.

'עקרון תעקר', זו קסרי בת אדום שהיא היתה מטרופולין של מלכים - אימא של מלכות. איכא דאמרי, דמרב ביה מלכי - שמגדלין שם בני מלכים, ואיכא דאמרי דמוקמי מינה מלכי - ויש אומרים, שמעמידים ממנו מלכים.

קיסרי וירושלים, חרבה זו, מלאה זו

קסרי וירושלים, אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן, אל תאמן.

ישבו שתיהן, אל תאמן.

חרבה קסרי, וישבה ירושלים. או חרבה ירושלים, וישבה קסרי, תאמן.

שנאמר 'ען אמרה צור על ירושלים אמלאה החרבה' - עכשיו אתמלא מחורבתה, אם מליאה זו חרבה זו, אם מליאה זו חרבה זו.

רב נחמן בר יצחק אמר: מהקא - לומדים זאת מפסוק זה: 'ולאום מלאום יאמן'.

מאמר ב' של רבי יצחק: על עשוי אין לימוד זכות

ואמר רבי יצחק: מאי דכתיב 'יוחן רשע בל למד צדק', אמר יצחק לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם יוחן עשו

אמר לו הקדוש ברוך הוא: רשע הוא.

אמר לו יצחק: בל למד צדק - כלומר, אין אדם יכול ללמד עליו צדק.

אמר לו: בארץ נוחות ועול - כלומר עתיד להחריב את ארץ ישראל.

אמר לו יצחק: אם כן בל יראה גאות ה'.

מאמר ג' של רבי יצחק: תפילת יעקב על אדום זממו אל תפק

ואמר רבי יצחק: מאי דכתיב 'אל תתן ה' מאויי רשע זממו אל תפק ירמו סלה',

אמר יעקב לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם אל תתן לעשו הרשע תאות לבו.

'זממו אל תפק' - אל תוציא את הרסן מנחיריו, (זמם, כמין טבעת ברזל שנותנין בחוטמה

של אנקה ונמשכת בו, ומתוך חוזקה אינה משתמרת כי אם בו], זו [עמוד ב] גרממאי של אדום שאלמלי הן יוצאין מחריבין כל העולם כולו

אדום טרודים במלחמותיהם וכך לא מכתירים מלך

ואמר רבי חמא בר חנינא: תלת מאה קטירי תגא איכא בגרממאי של אדום - 300 קשורי כתר יש בגרממאי של אדום, ותלת מאה ושיתין וחמשה מרזבני איכא ברומי - 3651 דוכסיים יש ברומי, ובכל יומא נפקי הני לאפי הני ומקטיל חד מינייהו ומיטרדי לאוקמי מלכא - ובכל יום יוצאים אלו כנגד אלו, ואחד מהם נהרג, וממילא הם טרודים מלהעמיד מלך, וכך אין להם שלטון לעשות את רצונותיהם הרעים.

מאמר ד' של רבי יצחק: יגעת ומצאת תאמין

ואמר רבי יצחק: אם יאמר לך אדם יגעתי [בתורה] ולא מצאתי, אל תאמן.
לא יגעתי ומצאתי, אל תאמן.

יגעתי ומצאתי, תאמן.

הני מילי - אלו הדברים נאמרו בדברי תורה, אבל במשא ומתן סייעתא הוא מן שמיא, ולידברי תורה לא אמרן אלא לחדודי, אבל לאוקמי גירסא - שלא תשתכח ממנו, סייעתא מן שמיא היא, ויש יגע ואינו מוצא.

מאמר ה' של רבי יצחק: אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו

ואמר רבי יצחק: אם ראית רשע שהשעה משחקת לו, אל תתגרה בו, שנאמר 'אל תתחר במרעים',

ולא עוד אלא שדרכיו [של הרשע שהשעה משחקת לו] מצליחין, שנאמר 'יחילו (יצליחו) דרכיו בכל עת',

ולא עוד אלא שזוכה [הרשע שהשעה משחקת לו] בדין, שנאמר 'מרום משפטיך מנגדו', (מסולקין משפטיך ממנו).

ולא עוד אלא שרואה בשונאיו, שנאמר 'כל צורריו יפית בהם' - בנפיחה בעלמא הן נופלים.

שאלה: והרי שנינו שמותר להתגרות ברשעים

שואלת הגמרא: איני [האמנם], והאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר 'עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם',

ותניא רבי דוסתאי בר מתון אמר: מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה,

ואם לחשך אדם לומר 'אל תתחר במרעים ואל תקנא בעושי עולה', מי שלבו נוקפו אומר, כן - הירא מן העבירות שבידו אומר כן, שאין כונת הפסוק לומר אל תתחרה ותתגרה בהם,

אָלָא אַל תתחר במרעים', להיות כמרעים - שלא תאחוז במעשיהם. 'וְאֵל תִּקְנָא כְּעוֹשֵׁי עוֹלָה', להיות כְּעוֹשֵׁי עוֹלָה.

וְאוֹמַר 'אֵל יִקְנָא לְכַף בְּחַטָּאִים' וְגו', כיון שהפסוק מסיים ואומר 'כי אם ביראת ה' כל היום' מוכרח שמה שהפסוק אומר 'אל יקנא' אין הכונה אל תתגרר במלחמה, אלא אל תאחוז במעשי החטאים כי אם ביראת ה'.

תשובה א': מה ששנינו מותר להתגרות ברשעים הוא כמילי דשמאי

עונה הגמרא: לָא קְשִׁיָא, הָא - זה, מה שנאמר שלא יתגרה ברשעים מדובר כמילי דידיה - בדברים שלו, של האדם. הָא - זה מה שנאמר שמותר להתגרות ברשעים, מדובר כמילי דשמאי.

תשובה ב': מה ששנינו שמותר להתגרות ברשעים נאמר על צדיק גמור

וְאִיבְעִית אִימָא הָא וְהָא כְּמִילֵי דִידֵיהּ, וְלָא קְשִׁיָא, הָא - זה מה ששנינו שמותר להתגרות ברשעים מדובר בצדיק גמור, הָא - זה מה ששנינו שאסור להתגרות ברשעים מדובר בצדיק שאינו גמור,

דְאָמַר רב הונא: מאי דכתיב 'למה תביט בוגדים תחריש בכלע רשע צדיק ממנו', צדיק ממנו בולע - צדיק שאינו גמור אלא הוא רק יותר צדיק מהרשע, הרשע 'בולע אותו'. אבל צדיק גמור, אינו בולע - אין הרשע 'בולעו' ומותר לו להתגרות ברשעים.

תשובה ג': מה ששנינו שמותר להתגרות ברשעים הוא ברשע שאין השעה משחקת לו

וְאִי בְעִית אִימָא, שְׁעָה מִשְׁחָקָת לֹא שְׂאֲנִי - מה ששנינו שאסור להתגרות ברשעים, הוא ברשע שהשעה משחקת לו.

איטליא של יון - כרך גדול של רומי

אָמַר עוֹלָא: אִיטְלִיָא שֶׁל יוֹן, זֶה כְּרֵךְ גְּדוֹל שֶׁל רוֹמִי, וְהוּיָא תְּלַת מְאָה פְּרָסָה עַל תְּלַת מְאָה פְּרָסָה,

וַיֵּשׁ בָּהּ שְׁלוֹשׁ מְאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה שְׁוֹזְקִים כְּמִנְיַן יְמוֹת הַחֲמֵה, וְקִטְן שְׁבִכּוּלָם שֶׁל מוֹכְרֵי עוֹפוֹת וְהוּיָא שְׂשָׁה עֶשְׂרִי מִיל עַל שְׂשָׁה עֶשְׂרִי מִיל, וּמְלֶךְ סוּעַד בְּכָל יוֹם בְּאֶחָד מֵהֶן.

וְהִדָּר בָּהּ, אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ נוֹלָד בָּהּ, נוֹטֵל פְּרָס [מזון] מִבֵּית הַמֶּלֶךְ.

וְהַנוֹלָד בָּהּ, אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ דָר בָּהּ, נוֹטֵל פְּרָס מִבֵּית הַמֶּלֶךְ,

וְשִׁלְשֵׁת אֲלָפִים בֵּי כְּנֵי (בתי מרחץ) יֵשׁ בּוֹ,

וְחֲמֵשׁ מְאוֹת חֲלוֹנוֹת מְעֻלִין עֶשְׂרֵן חוּץ לַחוּמָה - שהן גבוהים מן החומה, כדי שהחומה לא תתלכלך מהעשן, [וזהו חשיבות].

צִדּוֹ אֶחָד יָם,

צִדּוֹ אֶחָד הָרִים וְגִבְעוֹת.

צדו אָהַד מְחִיצָה שֶׁל בְּרִזְל,

וְצִדּוֹ אָהַד חוֹלְסִית (מקום אבנים דקות) וּמְצוּלָה.

משנה

קריאת המגילה ומתנות לאביונים רק באדר שני

קראו את המגילה באדר הראשון, ונתעברה השנה, קורין אותה באדר שני.

אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים - שאם קרא את המגילה או נתן מתנות לאביונים באדר ראשון לא יצא ידי חובתו.

גמרא

בירוד: כמשנתנו מבואר שבאדר א' יוצאים ידי חובת ד' פרשיות ואין יוצאים ידי חובת מקרא מגילה ומתנות לאביונים, כדעת מי משנה זו

במשנה מבואר שאין בין אדר ראשון לשני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים, ומשמע: **הָא לְעֵנִין סֵדֶר פְּרָשִׁיּוֹת** - אבל לענין ד' פרשיות [פרשת שקלים וזכור ופרה והחודש], זָה וְזָה - אדר ראשון ואדר שני שְׁוִין, שאם קראם באדר ראשון אין צריך לחזור ולקרות בשני.

מבררת הגמרא: **מִנֵּי מִתְנִיתִין** - כדעת מי משנתנו, **לָא תִנָּא קָמָא, וְלֹא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסִי, וְלֹא רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל,**

דְּתִנָּא, קְרָאוּ אֶת הַמְּגִלָּה בְּאֶדְר הָרִאשׁוֹן וְנִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה, [דעה א':] קורין אותה באדר השני, **שְׁכָל מְצוֹת שְׁנוּהָגוֹת בְּשָׁנֵי נוֹהָגוֹת בְּרִאשׁוֹן, חוּץ מִמִּקְרָא מְגִלָּה.**

[דעה ב':] **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר:** אין קורין אותה [את המגילה] באדר השני, **שְׁכָל מְצוֹת שְׁנוּהָגוֹת בְּשָׁנֵי, נוֹהָגוֹת בְּרִאשׁוֹן.**

[דעה ג':] **רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוֹם רַבִּי יוֹסִי:** אף קורין אותה באדר השני, **שְׁכָל מְצוֹת שְׁנוּהָגוֹת בְּשָׁנֵי אֵין נוֹהָגוֹת בְּרִאשׁוֹן, וְלֵהֲלַן מִבִּארְתָּ הַגְּמָרָא בְּמָה הוּא חוֹלֵק עַל תִּנָּא קָמָא.**

וְשׁוִין בְּהַסְפֵּד וּבְתַעֲנִית שְׁאֲסוּרִין בְּזָה וּבְזָה [בי"ד ובט"ו בין בפרזים בין במוקפים].

מבררת הגמרא: **רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הֵינּוּ תִנָּא קָמָא,** שהרי לדעת שניהם חוזרים וקוראים את המגילה בשני.

[דעת תנא קמא: באדר א' יוצא ידי חובת ד' פרשיות ורק אין יוצא ידי חובת מקרא מגילה]

מבאר הגמרא: **אָמַר רַב פֶּפְאָ:** סדר פרשיות איכא בינייהו, **דְּתִנָּא קָמָא סִבְר לְכַתְּחִילָה בְּשָׁנֵי, וְאֵי עֲבוּד בְּרִאשׁוֹן עֲבוּד** - לענין ד' פרשיות לכתחילה יש לקוראם באדר ב', ואם קראם באדר א' יוצא ידי חובתו, **בְּרַב מִמִּקְרָא מְגִלָּה דְּאֵף עַל גַּב דְּקָרוּ בְּרִאשׁוֹן קְרוּ בְּשָׁנֵי** - חוץ ממקרא

מגילה שאם קראו באדר א' לא יוצאים ידי חובה וצריך לחזור ולקרוא באדר ב', נמצא שכל ההבדל בין אדר א' לאדר ב' הוא רק לעניין מקרא מגילה.

[דעת רבי אליעזר ברבי יוסי: באדר א' יוצא אפילו ידי חובת מקרא מגילה]

ורבי אליעזר ברבי יוסי סבר, אפילו מקרא מגילה לכתחילה בראשון.

[דעת רשב"ג: באדר א' אין יוצא ידי חובת כלום]

ורבן שמעון בן גמליאל סבר, אפילו סדר פרשיות אי קרו בראשון קרו בשני - אפילו ד' פרשיות אם קראו בראשון לא יצאו ידי חובתם וצריכים לחזור ולקרוא בשני.

המשך הכיבוד: כדעת מי שנויה משנתנו

אחר שביארה הגמרא את המחלוקת מבררת הגמרא מני, אי תנא קמא, קשיא מתנות - כדעת מי שנויה משנתנו, אם כדעת תנא קמא שסובר שכל מצוות הפורים כולל מתנות לאביונים אם עשו בראשון יוצאים ידי חובה [מלבד מקרא מגילה], ובמשנתנו מפורש שגם לגבי מתנות לאביונים אינו יוצא ידי חובה באדר א'.

אי - אם תאמר שמשנתנו דעת רבי אליעזר ברבי יוסי שסובר שבאדר א' יוצאים אף ידי חובת מקרא מגילה, קשיא נמי - יקשה גם מקרא מגילה, שבמשנתנו מבואר שאינו יוצא ידי חובת מקרא מגילה באדר א'.

אי - אם תאמר שמשנתנו היא דעת רבן שמעון בן גמליאל, קשיא סדר פרשיות, יקשה דין ד' פרשיות באדר א' שבמשנתנו משמע שיוצאים ידי חובתם באדר א', ולרשב"ג אין יוצאים ידי חובה.

ביאור א': משנתנו כדעת תנא קמא, ואכן תנא קמא סובר שבאדר א' אין יוצאים בין במקרא מגילה ובין במתנות לאביונים

מבארת הגמרא: לעולם משנתנו דעת תנא קמא היא, ותנא מקרא מגילה והוא הדין מתנות לאביונים, דהא בהא תליא - ויש לומר בדעת תנא קמא כפי המבואר במשנתנו שבאדר א' אין יוצאים לא במקרא מגילה ולא במתנות לאביונים, שזה תלוי בזה [כמבואר לעיל שעניי עניים נשואות למקרא מגילה].

ביאור ב': משנתנו שמבואר בה שבאדר א' אין יוצאין ידי חובת מקרא מגילה ומתנות לאביונים היא כדעת רשב"ג שבאדר א' אין יוצאים ידי חובת כלום. ומשנתנו לא מדברת על ד' פרשיות

ואיבעית אימא, לעולם משנתנו רבן שמעון בן גמליאל היא, ומתניתין חסורי מחסרה והכי קתני: אין בין ארבעה עשר שבאדר הראשון לארבעה עשר שבאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות, הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין. ואילו סדר פרשיות לא מייירי - משנתנו דנה רק לגבי מקרא מגילה ומתנות הספד ותענית, שבמקרא מגילה ובמתנות אין יוצאין ידי חובה בראשון, והספד ותענית אסורים בראשון, אבל לענין ד' פרשיות אין המשנה דנה כלל.

הלכה כרשב"ג שבאדר א' אין יוצאים ידי חובת מצוות הפורים

אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יוחנן: הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל שאמר משום רבי יוסי שבאדר א' אין יוצאים ידי חובת כלום.

מקורו של רבי אליעזר ברבי יוסי: 'בכל שנה ושנה' אדר הסמוך לשבט

אמר רבי יוחנן: ושניהם מקרא אחד דרשו: נאמר במגילה: 'בכל שנה ושנה', רבי אליעזר ברבי יוסי סבר 'בכל שנה ושנה', מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לשבט, אף כאן אדר הסמוך לשבט, ועל כן באדר א' יוצאים ידי חובת מצוות הפורים.

מקורו של רשב"ג: 'בכל שנה ושנה' אדר הסמוך לניסן

ורבן שמעון בן גמליאל סבר, 'בכל שנה ושנה', מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן, אף כאן אדר הסמוך לניסן, ולכן באדר א' אין יוצאים ידי חובת מצוות הפורים.

שואלת הגמרא: בשלמא רבי אליעזר ברבי יוסי מסתבר טעמא דאין מעבירין על המצות, כמו שאמרו במכילתא 'אם באת מצוה לידך אל תחמיצנה', ועל כן באדר א' יוצאים ידי חובת מצוות הפורים, אלא רבן שמעון בן גמליאל מאי טעמא.

אמר רבי טבי: טעמא דרבי שמעון בן גמליאל, מסמך גאולה לגאולה עדיף, עדיף לסמוך את גאולת פורים לגאולת פסח.

מקור נוסף לרשב"ג: 'אגרת הפורים השנית'

רבי אלעזר אמר: טעמא דרבן שמעון בן גמליאל מהכא, דכתיב 'לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית', משמע בחודש השני, באדר ב'.

הצורך בכ' מקורות לרשב"ג

הגמרא מבארת את הצורך בשתי הלימודים לרשב"ג: ואיצטריך למיכתב (דף טז) 'השנית', ואיצטריך למיכתב 'בכל שנה ושנה',

דאי מבכל שנה ושנה הוה אמינא כי קושין - הייתי אומר כמו קושייתנו שהרי אין מעבירים על המצוות, קא משמע לן 'השנית'.

ואי אשמועינן 'השנית' הוה אמינא בתחילה בראשון ובשני - הייתי אומר שיש לקיים את מצוות הפורים לכתחילה גם באדר א' וגם באדר ב', קא משמע לן 'בכל שנה ושנה', שאף בשנה מעוברת עושים פורים כבכל שנה ושנה רק באדר אחד ולא בשניהם.

מה לומר רבי אליעזר ברבי יוסי ממה שכתוב 'השנית'

שואלת הגמרא: ורבי אליעזר ברבי יוסי שסובר שיוצאים ידי חובת מצוות הפורים באדר א', האי 'השנית' מאי עביד ליה מה הוא עושה עם מה שכתוב בפסוק 'השנית'.

עונה הגמרא: מיבעי ליה לכדרב שמואל בר יהודה, דאמר רב שמואל בר יהודה: בתחילה קבעוה בשושן, ולבסוף בכל העולם כולו, ולכן הפסוק אומר 'השנית'.

שנה פשוטה: כ שבת, שנה מעוברת: כ אדר א

פרק ראשון מגילה דף ז

'השנית', ואיצטריך למיכתב 'בכל שנה ושנה', דאי מ'בכל שנה ושנה' הוה אמינא כי קושין, קא משמע לן 'השנית'. ואי אשמועינן 'השנית' הוה אמינא בתחילה בראשון ובשני, קא משמע לן 'בכל שנה ושנה'. ורבי אליעזר ברבי יוסי האי 'השנית' מאי עביד ליה. מיבעי ליה לכדרב שמואל בר יהודה, דאמר רב שמואל בר יהודה: בתחילה קבעוה בשושן ולבסוף בכל העולם כולו. [התבאר בדף הקודם].

אסתר מבקשת מהחכמים 'קבעוני לדורות'

אמר רב שמואל בר יהודה: שלחה להם אסתר לחכמים [בשנה שנייה], קבעוני לדורות ליום טוב, ולקבוע חובת קריאת המגילה, להיות לי לשם.

שלחו לה החכמים: קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות שיאמרו האומות שאנו שמחים להזכיר מפלתן.

שלחה להם אסתר: כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס, ומספריהם כבר ידעו מה שאירע להם על ידי ישראל.

מאמר נוסף בענין בקשת אסתר לחכמים 'קבעוני לדורות'

רב ורב חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו [שנו את המאמר דלהלן]:

לפני המשך הדברים הגמרא מעירה ככוליה סדר מועד כל פי האי זוגא - בכל סדר מועד כשהזכרו ד' חכמים אלו יחד, חלופי רבי יוחנן ומעיל רבי יוחנן - יש להחליף את השם רבי יוחנן ולהכניס את השם רבי יונתן

וכך הם אמרו: שלחה להם אסתר לחכמים: כתבוננו לדורות.

שלחו לה: נאמר בפסוק (משלי כב כ) 'הלא כתבתי לך שלישים', שלישים ולא רבעים - בשלשה מקומות יש לנו להזכיר מלחמת עמלק, בספר שמות (פרשת תצוה), בספר דברים (פרשת כי תצא), ובספר שמואל (א, טו), וזהו שאמר שלמה בדבר ששילשתו אי אתה רשאי לרבעו.

עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה [בספר שמות] 'כתב זאת זכרון בספר וכו' פי מכה אמה את זכר עמלק מתחת השמים',

'כתב זאת', מה שכתוב בתורה כאן [בספר שמות], ובמשנה תורה [בספר דברים],

'זכרון', מה שכתוב בנביאים [בספר שמואל].

'בספר' מה שכתוב במגלה.

הרי שיש רמז בתורה לכתוב במגילה מעשה מחיית עמלק, והמן שמזרע עמלק.

מחלוקת תנאים אם מה שנאמר 'בספר' רומז על מגילת אסתר

כתנאי - הגמרא מביאה בעניין זה מחלוקת תנאים אם יש רמז בתורה לכתובת מגילת אסתר, נאמר בפסוק: 'כתב זאת', מה שכתוב כאן [בספר שמות].

'זכרון', מה שכתוב במשנה תורה [בספר דברים].

'בספר', מה שכתוב בנביאים [בספר שמואל]. דברי רבי יהושע. נמצא שלא דורשים מ'בספר' לכתובת המגילה בספר.

רבי אלעזר המודעי אומר: 'כתב זאת' מה שכתוב כאן [בחומש שמות], ובמשנה תורה [ובחומש דברים], ששניהם רמוזים בפסוק אחד, שהרי שניהם בחומש.

'זכרון', מה שכתוב בנביאים [בספר שמואל].

'בספר', מה שכתוב במגילה [מגילת אסתר]. הרי שדורשים ממה שכתוב 'בספר' לכתובת המגילה בספר.

רב יהודה אומר שמואל: אסתר אינה מטמאה את הידים

אמר רב יהודה אומר שמואל: אסתר אינה מטמאה את הידים - אף ששאר כתבי הקודש מטמאים את הידים, (שגזרו על הספרים שיטמאו את הידים לתרומה, כיון שהיו רגילים להצניע אוכלים ליד הספרים, והיו באים עכברים למאכלים והיו אוכלים גם את הספרים, על כן תיקנו שהספרים מטמאים), כיון שמגילת אסתר אינה נחשבת 'ספר' אינה בכלל הגזירה שגזרו על 'כתבי הקודש', ואינה מטמאה את הידים.

שואלת הגמרא: למימרא - וכי אתה בא לומר דסבר שמואל אסתר לאו ברוח הקודש נאמרה, ועל כן אינה בכלל 'ספר', והאמר שמואל: אסתר ברוח הקודש נאמרה.

עונה הגמרא: נאמרה לקרות, ולא נאמרה לכתוב - אסתר נאמרה ברוח הקודש, וניתנה שיקראו בה בעל פה, ולא נאמרה כדי שיכתבו אותה ועל כן אין לה דין של ספר.

שאלה: הרי כבר ייתא משמע שלכולי עלמא אסתר מטמאה את הידים

מיתבי, רבי מאיר אומר: קהלת, אינו מטמא את הידים, ומחלוקת בשיר השירים.

רבי יוסי אומר: שיר השירים, מטמא את הידים, ומחלוקת בקהלת.

רבי שמעון אומר: קהלת, מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל, אבל רות ושיר השירים ואסתר מטמאין את הידים.

	קהלת	שיר השירים	רות	אסתר
רבי מאיר	אין מטמא	מחלוקת	מטמא	מטמא
רבי יוסי	מחלוקת	מטמא	מטמא	מטמא
רבי שמעון	לב"ש אין מטמא לב"ה מטמא	מטמא	מטמא	מטמא

הרי שלכולי עלמא אסתר היא בכלל ספר והיא מטמאה את הידים.

תשובה: רב יהודה אמר שמואל סובר כרבי יהושע (שהוכא לעיל) שאסתר אינה רמוזה בתיבת 'בספר', שהיא לא ניתנה להיכתב וע"כ אין דינה כספר לטמא את הידים

עונה הגמרא: הוא דאמר - רב יהודה אמר שמואל סובר כרבי יהושע שאמר לעיל בדרשת הפסוק 'כתוב זאת זכרון ספר' שזה רומז לתיבת מחיית עמלק בחומש שמות, בחומש דברים, ובנביאים, ואין רמז בתורה לתיבת המגילה בספר, שלא ניתנה המגילה להיכתב, אלא לגורסה על פה ולקרותה, וממילא אין דינה כספר ואינה מטמאה את הידים.

דעה א': קהלת אינו מטמא את הידים שחכמתו של שלמה

תניא, רבי שמעון בן מנסיא אומר: קהלת אינו מטמא את הידים, מפני שחכמתו של שלמה היא.

דעה ב': קהלת מטמאה את הידים, שנאמרה ברוח הקודש

אמרו לו: וכי זו בלבד אמר, והלא כבר נאמר וידבר שלשת אלפים משל, וכיון שלא כתב את כל המשלים מוכח שמה שכתב רוח הקודש היה. ואומר 'אל תוסף על דברי'.

מבררת הגמרא: מאי ואומר - מדוע צריכים לפסוק נוסף כמקור לכך שקהלת אינה מטמאה את הידים.

מבארת הגמרא: וכי תימא מימר טובא אמר, דאי בעי איכתיב ודאי בעי לא איכתיב - שאם תאמר ששלמה המלך אמר הרבה משלים, ואם רצה כותבם ואם לא רצה לא כותבם, ואמרם מעצמו ולא מפי הקב"ה, תא שמע - לכן מביאה הברייתא ראייה מהפסוק: 'אל תוסף על דברי' - מכך שהפסוק אוסר להוסיף על המשלים, משמע שברוח הקודש נאמרו.

אסתר ברוח הקודש נאמרה

[מקור א':] תניא, רבי אליעזר אומר: אסתר ברוח הקודש נאמרה, שנאמר 'ויבוא המן ויאמר לו המלך מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו ויאמר המן בלבד למי יחפץ המלך לעשות יקר יותר ממני', ומנין ידעו כותבי המגילה שכך אמר בלבו, אלא רוח הקודש נגלה עליהם.

[מקור ב':] רבי עקיבא אומר: אסתר ברוח הקודש נאמרה, שנאמר 'ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה'.

[מקור ג':] רבי מאיר אומר: אסתר ברוח הקודש נאמרה, שנאמר 'וינדע הדבר למרדכי', מי גלה לו, אלא רוח הקודש שרה עליו.

[הערה: באחרונים שואלים כיצד זו הוכחה שאסתר נאמרה ברוח הקודש, הרי לכאורה זו רק הוכחה שמזימת בגתן ותרש להרוג את אחשוורוש נודעה למרדכי ברוח הקודש].

[מקור ד':] **רבי יוסי בן דורמסקית אומר: אֶסְתֵּר בְּרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ נִאֲמָרָה, שְׁנֹאֲמַר 'וּבְבִזָּה לֹא שְׁלַחוּ אֶת יָדָם',** והיאך ידעו אפילו הרחוקים לא שלחו ידם בבזיה, אלא מכאן שהמגילה נאמרה ברוח הקודש.

[מקור ה':] **אמר שמואל: אי הוואי התם הוה אמינא מלתא דעדיפא מכולהו** - אם הייתי שם הייתי אומר דבר שיותר טוב מכולם, **שְׁנֹאֲמַר 'קִימוּ וְקַבְּלוּ', קִימוּ לְמַעַלָּה** [בשמים, בבית דין של מטה] **מה שְׁקִיבְלוּ לְמַטָּה.**

אמר רבא: לכולהו אית להו פירכא, לבר מדשמואל דלית ליה פירכא - לכל המקורות יש פירכא חוץ משמואל שאין לזה פירכא, כדלהלן:

דרבי אליעזר שהביא את מקור הדברים מ'ויאמר המן בליבו', אין ראייה שהרי **סברא הוא דלא הוה איניש דחשיב לַמְלָכָא כְּוֹתִיָּה** - סברא הוא שהמן אמר כך בליבו, שהרי לא היה אדם שהיה חשוב למלך (אחשורוש) כמוהו,

והאי כי קא מפיש טובא ואמר אדעתיה דנפשיה קאמר - ועוד שכאשר אמר המן למלך הרבה עניני כבוד 'ביאו לבוש מלכות' וכו', אמר זאת על דעת שהמלך רוצה לעשות לו את הכבוד הגדול הזה (שאם לא כן לא היה מרבה כל כך בדברים), וממילא סברא פשוטה היא שהמן אמר כך בליבו ואין צריך לזה רוח הקודש.

דרבי עקיבא שהביא מקור מ'ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה', אין ראייה שאסתר נאמרה ברוח הקודש, שהרי **דלמא כרבי אלעזר דאמר מלמד שכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו** - אסתר נראתה לכל אדם כפי האומה שלו, והיו אומרים בפייהם 'זו משלנו היא', וממילא אין צריך רוח הקודש לומר שאסתר היתה נושאת חן בעיני כל רואה שכולם היו אומרים זאת בפייהם.

והא דרבי מאיר, שהוכיח מ'וידוע הדבר למרדכי', אין להוכיח שאסתר ברוח הקודש נאמרה, שהרי **דלמא כרבי חייא בר אבא, דאמר להלן בפרקין בגתן ותרש שני טרשיים היו** - ודיברו בלשון 'טרשית' את מזימתם להרוג את אחשורוש ומרדכי ידע לשון 'טרשית' ומכך ידע את תוכניהם של בגתן ותרש.

והא דרבי יוסי בן דורמסקית שהוכיח מ'ובזזה לא שלחו את ידם', **דלמא פריסתקי שדור** - אולי הרחוקים שלוחים שלחו למרדכי ואסתר לומר שלא נגעו בבזיה, כדי שלא להרע למלך, ואין זה הוכחה שאסתר נאמרה ברוח הקודש.

דשמואל - אבל המקור ששמואל הוכיח ממה שנאמר 'קימו וקבלו', **ודאי לית ליה פירכא**, ודאי אין לו פירכא, שרק ברוח הקודש אפשר לדעת שקימו למעלה מה שקיבלו למטה.

אמר רבינא: היינו דאמרי אינשי, טבא חדא פלפלתא חריפתא, ממלי צני קרי - זהו מה שאומרים האנשים, 'טוב לפלל חריף אחד מסל מלא דלועים'.

[מקור ו':] **רב יוסף אומר: מהכא ימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים** - מכך ש'בעל המגילה' יודע את העתיד - מוכח שהמגילה נאמרה ברוח הקודש.

[מקור ז:] רב נחמן בר יצחק אומר: מהכא וזכרם לא יסוף מזרעם - מכך ש'בעל המגילה' יודע את העתיד - מוכח שהמגילה נאמרה ברוח הקודש.

משלוח מנות – שתי מנות לאיש אחד. מתנות לאביונים – שתי מתנות לשני אנשים

שנינו במשנה: ומתנות לאביונים.

תני רב יוסף, ומשלוח מנות איש לרעהו, שתי מנות לאיש אחד, דכתיב ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאדם אחד, ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני בני אדם, די לכל אחד ואחד מתנה אחת, דהא אביונים נמי תרתי משמע:

'ומתנות לאביונים', שתי מתנות לשני בני אדם.

רבי יהודה נשיאה שדר ליה לרבי אושעיא אטמא דעיגלא תלתא - רבי יהודה נשיאה שלח לו לרבי אושעיא ירך של עגל שנולד שלישי לבטן שהוא עגל משובח, וגרבא דחמרא - ונוד יין. שלח ליה: [עמוד ב] קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, שהיה שלחת שתי מנות.

מעשה במשלוח מנות ששלח רבה למרי בר מר

רבה שדר ליה למרי בר מר ביד אבני - רבה שלח ביד תלמידו אבני משלוח מנות למרי בר מר, מלא טסקא דקשבא - שק מלא תמרים, ומלי כסא קמחא דאבשונא - וכוס מלח קמח מתוק (שנתייבשו החטים בתנור בעודן רכות ונמללות, והקמח שלהם מתוק לעולם).

אמר ליה אבני לרבו רבה: השתא אמר מרי - עכשיו יאמר 'מרי בר מר' עליך, אי חקלא מלכא ליהוי - אם בן כפר נהיה מלך, דיקולא מצואריה לא נחית - הסל מצווארו אינו יורד, שבעודנו בן כפר היה רגיל להוליך סל עם מאכלים על צווארו כדי להאכיל את בהמתו וגם עתה שנהיה מלך נשאר עם הסל, כך אתה, נעשית מלך וראש בפומבדיתא ואינך שולח לו אלא דברים פשוטים המצויים לכל.

הדר שדר ליה איהו, מלא טסקא דזנגבילא, ומלא כסא דפלפלתא אריכתא - לאחר מכן שלח 'מרי בר מר' לרבה שק מלא זנגביל, וכוס מלא בפלפלים ארוכים.

אמר אבני: השתא אמר מר אנא שדרי ליה חוליא ואיהו שדר לי חורפא - כעת יאמר אדוני רבה, אני שלחתי לו דברים מתוקים והוא שלח לי דברים חריפים.

אמר אבני: כי נפקי מבי מר הנה שבענא - כשיצאתי מבית אדוני, רבה, לילך לבית 'מרי בר מר' הייתי שבע, כי מטאי להתם קריבו לי שיתין צעי דשיתין מיני קדירה - כשבאתי לשם הביאו לי שישים קערות של שישים מיני מאכל, ואכלי בהו שיתין פלוגי - ואכלתי בהם שישים חתיכות, ובישולא בתרייתא הו קרו ליה צלי קדר - והתבשיל האחרון קראו לו צלי קדר, ובעאי למיכס צעא אבתרה - והייתי חפץ לאכול את הקערה אחריו, [כל אכילה שלא כדרכה נקרא כוסס].

אמר אבוי: היינו דאמר אינשי 'כפין עניא ולא ידע' - זהו שאומרים האנשים: העני רעב ואינו יודע. אי נמי, רוחא לבסימא שקיח - ריוח מצוי לדבר המתוק בתוך המעיים.

אמוראים שקיימו מצוות משלוח מנות באופן ש'מחלפי סעודתייהו להדדי'

אבוי בר אבין ורבי חנינא בר אבין, מחלפי סעודתייהו להדדי - היו מחליפים את סעודתם זה לזה, זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו, ובשניה סועד חברו עמו.

[הערה: במפרשים האריכו לדון אם שניהם יצאו בזה ידי חובת משלוח מנות, או שרק המזמין יצא ידי חובתו].

חייב איניש לבסומי

אמר רבא: מיחייב איניש לבסומי בפוריא - חייב אדם להשתכר בין בפורים, עד דלא ידע בין 'ארור המן' ל'כרוך מרדכי'.

קם רבה שחטיה לרבי זירא

רבה ורבי זירא עברו סעודת פורים בהדי הדדי - רבה ורבי זירא עשו סעודת פורים יחד, איבסום - נשתכרו, קם רבה שחטיה לרבי זירא - קם רבה שחט את רבי זירא.

למחר, בעי רחמי ואחיה - למחרת ביקש רבה רחמים על רבי זירא והחיה אותו. לשנה אחרת, אמר ליה אמר רבה לרבי זירא: ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי - יבוא כבודו ונעשה סעודת פורים יחד.

אמר ליה - אמר לו רבי זירא: לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא - לא בכל שעה ושעה נעשה נס.

סעודת פורים שאכל בלילה

אמר רבא: סעודת פורים שאכלה בלילה, לא יצא ידי חובתו.

מאי טעמא, 'מי משתה ושמחה' כתיב.

רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא - רב אשי היה יושב לפני רב כהנא, נגה ולא אתו רבנן - איחר היום, ולא באו התלמידים לבית המדרש.

אמר ליה רב אשי: מאי טעמא לא אתו רבנן, דלמא טרידי בסעודת פורים - מה הטעם לא באו החכמים, אולי הם טרודים בסעודת פורים.

אמר ליה רב כהנא: ולא הוה אפשר למיכלה באורתא - ולא היה אפשר לאוכלה בלילה.

אמר ליה רב אשי: לא שמיע ליה למר הא דאמר רבא - לא שמע כבודו את מה שאמר

רבא: סעודת פורים שאכלה בלילה, לא יצא ידי חובתו.

אָמַר לִיה רַב כְּהֵנָּה: (אָמַר רַבָּא הֵי - כַךְ אָמַר רַבָּא).

[אָמַר לִיה רַב אֲשֵׁי: אֵין - כַן].

תָּנָא מֵינְיָה, אַרְבְּעֵין זִמְנֵין וְדָמִי לִיה כְּמָאן דְּמִנְחָ בְּכִיסִיָּה - לַמַּד זָאת רַב כְּהֵנָּה מִמֶּנּוּ 40 פַּעַמִּים, עַד שְׂמַאמַר זֶה הִיָּה כְּמוֹנָח בְּכִיסוֹ.

משנה

מה בין יום טוב לשבת

אֵין בֵּין יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, אֲלָא אוֹכֵל נֶפֶשׁ בְּלֶבֶד, שְׂבִיּוּם טוֹב מוֹתֵר וּבִשְׁבַת אֲסוּר.
[הערה: המשנה מבארת איזה דבר מותר ביום טוב ואסור בשבת, אבל המשנה לא מדברת לעניין עונש העושה מלאכה שבזה יש עוד הבדלים בין שבת ליום טוב].

גמרא

במשנתנו משמע שלעניין מכשירי אוכל נפש שניהם שווים שאסור [דלא כרבי יהודה]

מדייקת הגמרא: מכך שאמרה המשנה שההבדל הוא רק לעניין אוכל נפש, מכך משמע: הָא לְעֵנִין מְכַשְׂרֵי אוֹכֵל נֶפֶשׁ, כְּגוֹן הַשְּׁחוֹת סִכּוּן, זֶה וְזֶה שְׂוִין, וּמֵלֵאכּוֹת אֵלוֹ אֲסוּרִים בֵּין בִּיּוֹם טוֹב בֵּין בִּשְׁבַת.

מִתְנַתֵּין דְּלָא פְּרַבֵּי יְהוּדָה - אִם כַךְ נִמְצָא שְׂמִשְׁנַתֵּינוּ הִיא דְּלָא כְּרַבֵּי יְהוּדָה שְׂמַתִּיר מְכַשְׂרֵי אוֹכֵל נֶפֶשׁ בִּיּוֹם טוֹב,

דְּתַנְיָא, אֵין בֵּין יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת, אֲלָא אוֹכֵל נֶפֶשׁ.

רַבֵּי יְהוּדָה מַתִּיר אֶף מְכַשְׂרֵי אוֹכֵל נֶפֶשׁ.

מקורו של תנא קמא שמכשירי אוכל נפש אסורים ביום טוב

מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מֵאֵי טַעְמָא דְּתַנְיָא קָמָא,

מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: אָמַר קָרָא 'אֶף אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדוּ יַעֲשֶׂה לְכֶם', 'הוּא' וְלֹא מְכַשְׂרֵיו.

מקורו של רבי יהודה שמכשירי אוכל נפש מותרים ביום טוב

וְרַבֵּי יְהוּדָה (אָמַר), 'הוּא לְבַדוּ יַעֲשֶׂה לְכֶם', 'לְכֶם', לְכָל צוּרְכֵיכֶם, וְאֶף לְמְכַשְׂרֵי אוֹכֵל נֶפֶשׁ.

שׂוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: וְאֵידֶךָ נָמִי [ולפי תנא קמא] הֶכְתִּיב 'לְכֶם', וּמִשְׁמַע לְכָל צְרַכֵּיכֶם.

עוֹנֵה הַגְּמָרָא: לְתַנָּא קָמָא לּוּמְדִים מִמָּה שְׂנַאמַר 'לְכֶם': 'לְכֶם', וְלֹא לְגוּיִם, שְׂאֲסוּר לְבִשְׁל בִּיּוֹם טוֹב לְגוּיִם. 'לְכֶם', וְלֹא לְלִבְיָם, שְׂאֲסוּר לְבִשְׁל בִּיּוֹם טוֹב לְלִבְיָם.

שואלת הגמרא: **וְאֵיךְ נָמִי** [ורבי יהודה גם כן שמתיר מכשירי אוכל נפש] **הָא קָתִיב 'הוּא'**, ומשמע הוא ולא מכשיריו.

עונה הגמרא: **קָתִיב 'הוּא'**, ומשמע הוא ולא מכשיריו, **וּכְתִיב 'לָכֶם'** ומשמע לכל צרכיכם, **כָּאֵן** - מה שנאמר 'הוא' לאסור מכשירי אוכל נפש, היינו **בְּמִכְשֵׁירֵינָא אֶפְשָׁר לְעִשׂוֹתָן מֵעֶרְב יוֹם טוֹב**, כגון סכין שנפגם מערב יום טוב (ויכל לתקנו לפני יום), שעל זה נאמר שאסור לתקנו ביום טוב.

כָּאֵן - מה שנאמר 'לכם' להתיר מכשירי אוכל נפש, היינו **בְּמִכְשֵׁירֵינָא שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְעִשׂוֹתָן מֵעֶרְב יוֹם טוֹב**, כגון סכין שנפגמה ביום טוב, שעל זה נאמר שמותר לתקנו ביום טוב.

משנה

מה בין שבת ליום הכפורים

אֵין בֵּין שַׁבַּת לְיוֹם הַכַּפּוּרִים, אֶלָּא שְׁזָה [שבת] **זְדוּנָא בְּיַדֵּי אָדָם** - יש בה מיתת בית דין, שהמחלל שבת בעדים והתראה סוקלין אותו, וְזָה [יום כיפור] **זְדוּנָא בְּכַרְת**.

גמרא

במשנתנו משמע שבין כשבת ובין ביוה"כ אומרים 'קם ליה בדרכה מיניה' [כרבי נחוניא בן הקנה]

מדיוקת הגמרא: **הָא** - אבל **לְעִנְיַן תְּשֻׁלוּמִין זֶה וְזֶה שְׂוִין**, שבין בשבת ובין ביום כיפור אם עשה דבר שמחייבו ממון ומיתה, כגון אם הדליק גדישו של חבירו בשבת וביום הכפורים, חייב בעונש (מיתה או כרת) על חילול שבת או יום הכפורים, ופטור מתשלומין.

מַנֵּי מִתְנִיתִין - כדעת מי שנויה משנתנו, **רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקְּנָה הִיא**, שהוא הסובר שאף ביום הכפורים שעונשו 'כרת' אומרים 'קם ליה בדרכה מיניה',

דְּתַנֵּינָא, רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקְּנָה הִיא עוֹשֶׂה אֶת יוֹם הַכַּפּוּרִים כְּשַׁבַּת לְתַשְׁלוּמִין,

מָה שַׁבַּת מִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ וּפְטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין,

אֶף יוֹם הַכַּפּוּרִים מִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ, וּפְטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין, שאיסור כרת כמיתת בית דין.

משנה שנחלקו בה אם חייבי כריתות שלקו (בידי אדם) נפטרים מהכריתות

תָּנַן הֵתָם, כָּל חַיִּיבֵי כְרִיתוֹת שְׁלָקוּ - כל העוברים על לאו שיש בו כרת, והתרו בהם שלא יעברו ואם יעברו ילקו, אם בית דין נתנו להם מלקות, **נִפְטְרוּ מִיַּדֵּי כְרִיתָתָן**, ואין בית דין של מעלה נפרעין מהם.

שְׁנַאֲמַר 'וְנִקְלָה אַחִיר לְעִינֵיךְ', כִּינּוּן שְׁלָקָה הָרִי הוּא כְּאַחִיר, דְּכָרִי רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן גַּמְלִיאֵל.

אמר רבי יוחנן: חלוקין עליו חביריו על רבי חנניה בן גמליאל, וסוברים שאף שלקה אינו נפטר מהכרת.

הצעת ראייה: במשנתנו מבואר שיום כיפור אין עונשו בידי אדם ומשמע שחייבי כריתות שלקו (בידי אדם) אין נפטרים מהכריתות

אמר רבא: אמרי בי רב תנינא - בבית מדרשו של רב אמרו שבמשנתנו שנינו כחבריו של רבי חנניה בן גמליאל החולקים על דבריו וסוברים שחייבי כריתות שלקו אין נפטרים, שהרי שנינו: אין בין יום הכפורים לשבת אלא שזה זדונו בידי אדם, וזה זדונו בהיפךרת, ואם איתא - ואם נכון הדבר שחייבי כריתות שלקו נפטרים מהכרת, אם כן אידי ואידי [זהו, בין שבת ובין יום כפור] בידי אדם היא, שאף ביום הכפורים אם לקה נפטר מכרת.

דחיית הראייה: משנתנו סוברת שאין מלקות בחייבי כריתות

הגמרא דוחה את הראייה ממשנתנו: אמר רב נחמן: הא מני - משנתנו כדעת מי, כדעת רבי יצחק היא, דאמר מלקות בחייבי כריתות ליבא, דאין מלקין בלאו הניתן לאזהרת כרת, אפילו התרו בו למלקות,

דתניא רבי יצחק אומר: חייבי כריתות בכלל היו - בסוף פרשת עריות כתוב 'ונכרתו הנפשות העושות', ולמה כתוב פסוק נוסף לגבי 'אחותו' שיש בה כרת, אלא לומדים מכך לדונה בכרת, ולא במלקות - שבאחותו אף אם התרו בה למלקות, הרי היא נענשת בכרת ולא במלקות. ואחד מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן הוא: 'דבר שיצא מן הכלל לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא', וממילא לומדים מאחותו גם לכל הכריתות שאף אם התרו בהם למלקות נענשים בכרת ולא במלקות.

וממילא לא שייך להוכיח ממשנתנו לדין חייבי כריתות שלקו, כי משנתנו סוברת שאין מלקות בחייבי כריתות.

ביאור ב': משנתנו סוברת שיש מלקות בחייבי כריתות, ועי"ז נפטרו מהכריתות, ומ"מ אמרה המשנה ש'עיקר' זדונו בכרת ולא בידי אדם

רב אשי אמר: אפילו תימא רבנן - אפילו אם תאמר שמשנתנו כדעת רבנן שיש מלקות בחייבי כריתות, ומכל מקום אין להוכיח ממשנתנו לנידון זה (אם חייבי כריתות שלקו נפטרו מכריתותם), כיון שהמשנה מדברת על העונש העיקרי שבשבת ושביום הכפורים, זה [שבת] עיקר זדונו בידי אדם, וזה עיקר זדונו בהיפךרת, ומכל מקום את התרו בו ולקה הרי הוא נפטר מכרת.

פרק ראשון מגילה דף ח

שנה פשוטה: כא שבט, שנה מעוברת: כא אדר א

משנה

מה בין המודר הנאה מחבירו למודר הימנו מאכל

אין בין המודר הנאה מחבירו - הנודר שלא יהנה כלל מחבירו, למודר מִמְנוּ מֵאֵכֶל - למי שנודר שלא יהנה מחבירו הנאה המביאה לידי מאכל, אֶלָּא דְרִיסַת הַרְגֵּל - שהמודר הנאה אסור ליכנס לבית חבירו, והמודר מאכל מותר להיכנס לבית חבירו, וְכֵלִים שְׂאִין עוֹשִׂין כְּהֵן אוֹכֵל נֶפֶשׁ, שמותר לו להשאיל ל'מודר מאכל' כלים שאין מכינים בהם אוכל, ואסור לו להשאיל כלים אלו ל'מודר הנאה' ממנו.

[הערה: מה שמותר להשאיל ל'מודר מאכל' כלים שאין עושים בהם אוכל נפש, הוא רק במקום שאין משכירין כלים כאלו, אבל במקום שמשכירים כלים כאלו, אסור. שכל הנאה שאם לא הנהו זה היה מחסר בה פרוטה, 'הנאת מאכל' היא, שהרי ראויה אותה פרוטה לקנות בה מאכל].

גמרא

כלים שעושים בהם אוכל נפש שניהם אסורים

במשנה מבואר לגבי כלים שאין עושין בהם אוכל נפש שיש הבדל בין מודר מאכל למודר הנאה, מדייקת הגמרא: **הָא לְעֵנִין כֵּלִים שְׂעוֹשִׂין כְּהֵן אוֹכֵל נֶפֶשׁ זֶה וְזֶה שְׂוִין**, ובין מודר הנאה ובין מודר הנאה אסורים, אף במקום שלא משכירים כלים אלו, כיון שזה בכלל 'הנאת מאכל'.

שאלה: מדוע המודר מחבירו אסור לעבור ברשותו, והרי אנשים לא מקפידים על כך, ואין זה נקרא 'נהנה מחבירו'?

שינוי במשנה: אלא דְרִיסַת הַרְגֵּל.

שואלת הגמרא: **הָא לָא קִפְדִי אִינְשֵׁי** - הרי אנשים אינם מקפידים שיעברו בבקעה ששייכת להם, ולמה אסור למודר הנאה לעבור ברשות חבירו.

תשובה: משנתינו כדעת רבי אליעזר שאף 'דיתוד' אסור כמודר הנאה

אָמַר רַבָּא: הָא מְנִי - משנתינו כדעת רבי אליעזר היא, דְאָמַר וְיִתוּר [דבר שהיה מוותר לכל אדם, ואינו מקפיד עליו] אָסוּר כְּמוֹדֵר הַנְּאִה.

משנה

מה בין נדרים לנדבות

אין בין נדרים לנדבות, אלא שהנדרים חייב באחריותן - אם אמר 'הרי עלי עולה', הרי זה נדר, ואם הפריש אחר כך בהמה לעולתו, והיא נאבדה הרי הוא חייב באחריותה. ונדבות אינו חייב באחריותן - אם אמר 'הרי זו עולה', ולא קיבלה עליו, והבהמה נאבדה - אינו חייב באחריותה.

גמרא

לענין 'בל תאחר' זה וזה שוים

במשנה מבואר שההבדל היחיד בין נדר לנדבה הוא לגבי חיוב אחריות. מדייקת הגמרא: **הא לענין 'בל תאחר' זה וזה שוין**, ואף ש'בל תאחר' נאמר בתורה בפרשת 'נדבה'. לומדים בגזירה שווה (כמבואר במסכת ראש השנה) שכן הדין גם בפרשת 'נדר'.

המקור שכשאומר 'הרי עלי עולה', הוא נדר. והאומר 'הרי זה' הוא נדבה

תנן תתם, אי זהו נדר: האומר 'הרי עלי עולה'.

איזו היא נדבה: האומר 'הרי זה עולה'.

ומה בין נדרים לנדבות,

נדרים, מתו או נגנבו או אבדו, חייב באחריותן.

נדבות, מתו או נגנבו או אבדו, אינו חייב באחריותן.

מנהגי מילי,

דתנו רבנן, נאמר בפסוק וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו, רבי שמעון אומר: אַתְּ שֶׁעָלִיו, חייב באחריותו. וְאֵת שְׂאִינוֹ עָלָיו, אינו חייב באחריותו, [ולומדים זאת ממה שנאמר 'ונרצה לו' - אימתי הוא 'נרצה', כאשר 'לכפר' - כאשר מתכפר בקרבן, אבל אם לא התכפר כגון שהקדיש קרבן ונאבד, אינו נרצה. ודין זה נאמר בקרבן ש'עליו', דהיינו שאמר 'הרי עלי' וקיבל אחריות הקרבן עליו].

מבררת הגמרא: **מאי משמע** - מה המשמעות בלשון 'עליו', שקיבל עליו אחריות.

מבארת הגמרא: **אמר רבי יצחק בר אבדימי: פיון דאמר 'עלי', כמאן דטעין אכתפיה דמי** - כיון שאמר 'עלי' הרי זה כמו שהוא נושא את חובת הבאת הקרבן על כתיפו.

משנה

מה בין זב הרואה ב' ראיות לזב הרואה ג' ראיות

אין בין זב הרואה שתי ראיות ביום אחד, או בשני ימים רצופים, לרואה שלש ראיות ביום אחד, או בשני ימים רצופים או בשלושה ימים רצופים, או שתים ביום אחד ואחת למחר, אלא קרבן.

יום א'	יום ב'	יום ג'	דינו
שתי ראיות			אין מביא קרבן
ראיה אחת	ראיה שניה		אין מביא קרבן
שלש ראיות			מביא קרבן
ראיה אחת	שתי ראיות		מביא קרבן
ראיה אחת	ראיה אחת	ראיה אחת	מביא קרבן
שתי ראיות	ראיה אחת		מביא קרבן

גמרא

בירוד: מה המקור ששנים לטומאה ולא לקרבן

במשנה מבואר שההבדל בין זב הרואה שתי ראיות לשלש הוא רק קרבן. ומשמע מכך הא לענין משכב ומושב, וספירת שבעה, זה וזה שוין.

[ביאור דין 'משכב ומושב': זב שישב או שכב על עשרה בגדים זה על זה כולן נעשים אב הטומאה, ואפילו לא נגע בהן, ואילו נגע בדבר שאינו משכב ומושב אינו נעשה אלא ראשון לטומאה.

ביאור דין ספירת שבעה: כשמפסיק לראות זיבה צריך למנות שבעה נקיים קודם שיטבול, ואם ראה זוב באחד מהן מתחיל לספור מחדש].

מבררת הגמרא: מנהגי מילי - מה המקור שהם שוים לטומאה ולא לקרבן.

רבי סימאי: בפסוק משמע שטמא בשתי ראיות ובפסוק אחר משמע שטמא בשלש ראיות, ולומדים שבשתי ראיות טמא ואין מביא קרבן ובשלש ראיות טמא ומביא קרבן

מבארת הגמרא: דתנו רבנן, רבי סימאי אומר: מנה הכתוב שתיים, שנאמר בפסוק 'ואיש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא', הרי שתי זיבות מנויות כאן, וקראו טמא, כלשון הפסוק 'טמא הוא'.

וכן מנה הכתוב שלש - שנאמר בפסוק 'וזאת תהיה טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או

החתים בשרו מזובו, הרי שלש זיבות מנויות כאן, וקראו טמא, כלשון הפסוק 'וזאת תהיה טומאתו'.

הא כיצד, אם משתים טמא, למה פרט לך הכתוב שלש,

שתיים לטומאה - לכל חומר טומאת זב, אבל אינו מביא קרבן. ושלש לקרבן.

שואלת הגמרא: ואימר שתיים, לטומאה ולא לקרבן. שלש, לקרבן ולא לטומאה.

עונה הגמרא: אמרת עד שלא ראה שלש, ראה שתיים, ולא יתכן שכאשר רואה שתיים הרי הוא טמא, וכאשר רואה שלש אינו טמא, שהרי לפני שראה את הראייה השלישית - ראה שתי ראיות ונטמא כבר.

שאלה: והרי אפשר לומר שבשתיים אין מטמא טומאה חמורה ובשלש מטמא טומאה חמורה, וקרובן חייבים ככל אופן

שואלת הגמרא: ואימר שתיים, לקרבן ולא לטומאה חמורה, [שאינו מטמא משכב ומושב]. שלש, אף לטומאה חמורה.

תשובה: ממה שנאמר 'מזובו' לומדים שרק בחלק מאופני זיבה מביאים קרבן

עונה הגמרא: לא סלקא דעתך, דתניא וכפר עליו הפהן לפני ה' מזובו, 'מזובו' משמע מקצת זובו, מקצת זבין מביאין קרבן, ומקצת זבין אין מביאין קרבן, הא כיצד, ראה שלש, מביא קרבן. ראה שתיים, אינו מביא קרבן.

או אינו אלא ראה שתיים מביא קרבן. ראה שלש, אינו מביא קרבן.

אמרת, עד שלא ראה שלש, ראה שתיים, ולא יתכן שראה שתיים מביא קרבן, ואם רואה ראייה שלישית נפטר מחיובו ואינו מביא קרבן.

ביאור הצורך בשני הלימודים (של רבי סימאי, וממה שנאמר 'מזובו')

ואיצטריך דרבי סימאי שלומד זאת ממה שמשמע בפסוק שטמא בשתי ראיות ומשמע בפסוק שטמא בג' ראיות, ואיצטריך 'מזובו' - וכך צריך גם את הלימוד ממה שנאמר 'מזובו' שרק במקצת אופני זיבה חייבים קרבן ולא בכל אופן,

דאי מדרבי סימאי - שאם היה רק את לימודו של רבי סימאי, הנה אמינא פי קושנין - הייתי אומר כמו השאלה ששאלנו שאפשר לומר שמה שהתורה אמרה 'שתיים' הוא לקרבן ולא לטומאה חמורה, ומה שהתורה אמרה 'שלש' הוא אף לטומאה חמורה, קמשמע לן 'מזובו' - לכן צריכים גם את הלימוד הנוסף ממה שנאמר 'מזובו' ללמד שלא בכל אופני זיבה חייבים קרבן.

ואי - ואם היינו לומדים רק ממה שכתוב 'מזובו', לא ידענא כמה ראיות - לא הייתי יודע בכמה ראיות פטור מקרבן ובכמה ראיות חייב בקרבן, קמשמע לן דרבי סימאי - לכן צריכים גם את לימודו של רבי סימאי שמבואר בו שההבדל הוא בין שתי ראיות (שבו אין קרבן) לג' ראיות (שבו יש גם קרבן).

שאלה: מה לומדים ממה שנאמר בפסוק אחר 'מזובו'

שואלת הגמרא: וְהִשְׁתָּא דְאִמְרַת 'מְזוּבֵי' לְדִרְשָׁא, 'וְכִי יִטְהַר הַזָּב מְזוּבֵי', מֵאִי דְרִשְׁתָּ בֵּיהּ - וכעת שאמרנו שמה שנאמר 'מזובו' בא לדרשה, מה לומדים מפסוק אחר שכתוב בו לגבי טהרת הזב 'מזובו'.

תשובה: לומדים מכך שאם היה זב ומצורע, סופר שבעה נקיים אחר שפסקה זיבתו אף שלא נטהר מהנגע, ושזב בעל שתי ראיות טעון ספירת שבעה

עונה הגמרא: הֵהוּא מִיבְעֵי לֵיהּ לְכַדְתַּנְיָא - פסוק זה נצרך למה ששינונו בברייתא על הפסוק 'וְכִי יִטְהַר הַזָּב', לְכַשְׁיִפְסוּק מְזוּבֵי - אין צריך לטבול קודם ספירה, אלא משתפסוק זיבתו מתחיל למנות שבעה נקיים.

['מזובו'], וְלֹא מְזוּבֵי וְנִגְעֵי - שאם היה זב ומצורע, ופסקה זיבתו אבל עדיין לא נתרפא מנגעו, יכול להתחיל מיד לספור שבעה נקיים אפילו שיש לו עדיין נגע, כיון שזיבתו פסקה, [ואזי טהור מלטמא משכב ומושב ולטמא כלי חרס בהיסט, ומלבד טבילה זו שטבל לטהרו מטומאות אלו טובל שוב לאחר ז' ימים להשלים טהרתו מצרעתו, ובטבילה זו ניתר באכילת קדשים].

'מזובו וְסָפֵר' - מסמיכות תיבת 'מזובו' לתיבת 'וספר' לומדים שאף בשביל מקצת זב טעון ספירה, לִימַד עַל זָב בְּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת שְׁטֵעוֹן סְפִירַת שְׁבַעָה.

הברייתא מבארת מדוע צריך לימוד לכך שטעון ספירת שבעה: וְהֵלֵא דִין הוּא [והלא דבר פשוט ומוכח שגם זב בעל ב' ראיות צריך ספירת שבעה] שהרי, אִם [זב בעל שתי ראיות] מְטַמֵּא מְשָׁכְב וּמוֹשָׁב, וּנְמַצָּא שֵׁשׁ עָלָיו כֹּל חוֹמֶרֶת טוֹמְאֵת זִיבָה, וְכִי לֹא יִהְיֶה טְעוֹן סְפִירַת שְׁבַעָה. [עמוד ב']

שׁוֹמְרַת יוֹם כְּנֻגַד יוֹם [הרואה יום אחד או שני ימים בתוך ימי זיבתה] תוֹכֵיחַ, שְׁמִטְמָאָה מְשָׁכְב וּמוֹשָׁב, וְאֵינָה טְעוֹנָה סְפִירַת שְׁבַעָה, אֵלֵא טוֹבֵלֶת בּוּ בְיוֹם.

וְאִף אֵתָה אֵל תְּתַמָּה עַל זָה [על זב שראה ב' ראיות] שְׁאִף עַל פִּי שְׁמִטְמָא מְשָׁכְב וּמוֹשָׁב לֹא יִהְיֶה טְעוֹן סְפִירַת שְׁבַעָה,

תְּלַמּוּד לִזְמַר 'מְזוּבֵי וְסָפֵר', מְקַצֵּת זוּבֵי וְסָפֵר, לִימַד עַל זָב בְּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת שְׁטֵעוֹן סְפִירַת שְׁבַעָה.

שאלה: מדוע אנו מרבים זב בעל שתי ראיות לספירת שבעה (ע"פ מה שכתוב 'מזובו') וממעטים זב בעל שתי ראיות לקרבן (ע"פ מה שכתוב 'מזובו')

אָמַר לֵיהּ רַב פֶּפְא לְאִבְיֵי: מֵאִי שְׁנָא הָאֵי 'מְזוּבֵי', דְמַרְבֵּי בֵּיהּ זָב בְּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת, מְדוּעַ מִמָּה שְׁכַתוּב 'מְזוּבֵי' בְּטַהֲרַת הַזָּב אֲנִי לּוֹמְדִים לְרַבּוֹת שְׁגָם זָב בְּעַל ב' רְאִיּוֹת טְעוֹן סְפִירַת שְׁבַעָה, וּמֵאִי שְׁנָא הָאֵי 'מְזוּבֵי' דְמַמְעֵט בֵּיהּ זָב בְּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת - ולמה מהפסוק שכתוב 'מזובו' שהובא לעיל אנו לומדים למעט שזב בעל ב' ראיות פטור מקרבן.

תשובה: כדי למעט זב בעל שתי ראיות מספירת שבעה לא צריך פסוק, ואם נאמר פסוק בעניין זה על כרחך הפסוק בא לחדש שהוא צריך לספור שבעה

אמר ליה: אי סלקא דעתך האי למעוטי הוא דאָתָא - אם תאמר שפסוק זה בא למעט שזב בעל ב' ראיות חייב בספירת שבעה נקיים, **לישתוק קרא מיניה -** שהפסוק לא יאמר כלום, ומהיכן נבוא לומר שהוא חייב שבעה נקיים,

וכי תימא אַתְיָא מדינא - ואם תאמר שלומדים זאת מן הדין שאם שזב בעל ב' ראיות מטמא משכב ומושב ודאי שהוא טעון ספירת שבעה, הרי אין זה הוכחה ברורה כפי שאמרנו לעיל: **שומרת יום כנגד יום תוכיה** שמטמאה משכב ומושב ואינה טעונה שבעה נקיים.

אלא מכך שהתורה 'לא שתקה' ואמרה 'מזובו' ודאי שבא לרבות למעט שזב בעל ב' ראיות פטור מספירת שבעה.

וכי תימא האי מיבעי ליה 'מזובו' ולא מנגעו - ואם תאמר שהפסוק בא רק ללמד את מה ששינונו לעיל שדי בכך שנטהר מזובו כדי שיוכל לספור שבעה נקיים ואף שלא נטהר מנגעו, **אם כן ליכתוב קרא 'וכי יטהר הזב', ולישתוק,** שבלשון זו כבר הייתי יודע שאם הוא נטהר מהזיבה אף שלא נטהר מהנגע יכול לספור שבעה נקיים, **'מזובו' למה לי,** שמע מינה שהפסוק בא לומר שאף אם הוא רק מקצת זב שראה רק שתי ראיות כבר טעון ספירה, **לימד על זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבעה.**

משנה

מה בין מצורע מוסגר למוחלט

[הקדמה: אדם שיש לו נגע (מין כתם בעור), אם יש בו סימני טומאה (כגון שער לבן בתוך הנגע), הרי הוא 'מצורע מוחלט' עד שיתרפא הנגע.

אם אין בו סימני טומאה, הרי הוא ב'הסגר' שבעה ימים. לאחר שבעה ימים כהן רואה את הנגע אם אין בו 'סימני טומאה' מסגירו הכהן לעוד שבוע. אם לאחר ההסגר השני אין בו סימני טומאה, יכול המצורע להיטהר. אם נולדו בו סימני טומאה הרי הוא 'מצורע מוחלט' עד שיתרפא הנגע. (ויש מראות נגעים שאינו בהסגר אלא שבוע אחד)].

המשנה מבארת את ההבדלים שבין מצורע מוסגר למצורע מוחלט: **אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט, אלא פריעה ופרימה,** שרק מצורע מוחלט צריך לפרוע ראשו (לגדל שערותיו או לגלות את ראשו, עיין גמרא מועד קטן טו.) וכן לפרום את בגדיו (שיהא קרע בכל בגד שלובש).

מה בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט

אין בין טהור מתוך הסגר - שלא נולדו בו סימני טומאה כל ימי ההסגר (שהם שני שבועות ובחלק ממראות הנגעים הם שבוע אחד), **לטהור מתוך החלט, אלא תגלחת וצפרים,** שהנטהר לאחר החלט צריך לגלח שערותיו, ולהביא שתי צפרים בסדר טהרתו.

גמרא

לעניין שילוח וטומאה זה וזה שוים

במשנה מבואר שההבדל בין מוסגר למוחלט הוא רק פריעה ופרימה, ומשמע: **הא לענין שילוח - [וְטוּמְאָה], זה וזה שוין** - בין מוחלט ובין מוסגר משלחים אותם מחוץ לעיר ודרגת טומאתם שוה.

הצעת מקור שרק מצורע מוחלט צריך פריעה ופרימה: הפסוק אומר על מצורע מוסגר 'וטהר' ומשמע שמתחילה הוא טהור בכך שאינו צריך פריעה ופרימה

מבררת הגמרא: **מְנַהֲנֵי מִיָּלִי** - שאין פריעה ופרימה במוסגר, ולא אומרים שהתורה אמרה דין זה במוחלט וכן הדין לענין מוסגר, כפי שאומרים לענין דרגת טומאתו.

מבארת הגמרא: **דְתַנִּי רַב שְׁמוּאֵל בְּרַי יִצְחָק קָמִיה דְרַב הִינָא**: נאמר בפסוק לענין מצורע מוסגר שלא נולדו בו סימני טומאה: **'וְטָהְרוּ הַכֹּהֵן מִסַּפְחַת הַיָּא וְכִבְּסוּ בְגָדָיו וְטָהְרוּ'**, כלומר: הכהן לא 'מחליטו' להיות 'מצורע מוחלט' אלא הרי הוא צריך לטבול ולכבס בגדיו ובזה הוא נטהר, ומכך שהפסוק אומר 'וטהר' ולא 'ויטהר' לשון עתיד, משמע שמתחילה הרי הוא קצת טהור, ולומדים מכך שהוא: **טהור מפריעה ופרימה דמעיקרא**, שמתחילה (כלומר: בהיותו מוסגר, עוד לפני הטבילה וסדר הטהרה) הרי הוא טהור מחומר טומאת מצורע מוחלט, שאינו צריך פריעה ופרימה.

דחיית המקור: במקום אחר שכתוב 'וטהר' משמע שאינו טהור מתחילה, אלא רק מכאן ואילך

אָמַר לִיה רַבָּא: אֵלָא מַעְתָּה גְבִי זָב דְכִתִּיב 'וְכִבְּסוּ בְגָדָיו וְטָהְרוּ', הֵתָם מְאִי וְטָהְרוּ מְעִיקְרָא
אֵיבָא - שם מה שייך לומר שהוא טהור מתחילה,

אֵלָא טָהוֹר הַשְּׁתָא - אלא כיון שהזב טבל, הרי הוא טהור עכשיו **מְלִטְמָא כְּלִי חָרָס בְּהִיסָט**, אף על גב דְהָדָר חָזִי לָא מְטָמָא לְמַפְרַע - ואף על גב שהזב טובל ביום השביעי, ואם ראה ביום השביעי לאחר טבילתו הרי זה סותר את השבעה נקיים, וצריך שוב לספור שבעה נקיים ולטבול שוב, ומשכב ומושב ששכב או ישב עליהם לאחר טבילתו - טמאים, כי הרי התברר שלא היה לו שבע ימים נקיים, מכל מקום לגבי 'כלי חרס שהסיטם' לאחר טבילתו הראשונה טהורים, ולא אומרים שהם חוזרים ונטמאים.

הָכָא נִמְי טָהוֹר [הַשְּׁתָא מְלִטְמָא כְּבִינָא לְמַפְרַע] - וכן כאן יש ללמוד ממה שהתורה אמרה 'וטהר' שמצורע מוסגר שעברו ימי הסגירו וטיהרו הכהן וטבל, אף שאם אחר כך נולדו בו סימני טומאה הכהן חוזר ומחליטו, וצריך לחזור ולטבול לאחר שעובר לו הנגע לגמרי, מכל מקום טבילתו הראשונה הועילה לו שאדם וכלים שהיו עמו באוהל אחד לאחר הטבילה הראשונה עד שנולדו בו סימני טומאה, אינם טמאים למפרע. ואי אפשר ללמוד מפסוק זה שמצורע מוחלט טהור מפריעה ופרימה.

מקור חדש שמוסגר אין צריך פריעה ופרימה: דין פריעה ופרימה נאמר רק במצורע שטומאתו תלויה בכך שהנגע יעבור מגופו ולא במצורע מוסגר שטהרתו תלויה בכך שיעברו ימי ההסגר

אָלָא אָמַר רַבָּא: מַהֲכָא יוֹהָצְרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הִנֵּגַע בְּגִדָיו יְהִי פְרָמִים וְרָאשׁוּ יְהִי פְרוּעַ, מִי שְׁצָרְעָתוֹ תְלוּיָה בְּגוּפוֹ, דין זה של פריעה ופרימה נאמר רק מצורע שטומאתו תלויה בכך שיש בו נגע, והיינו מצורע מוחלט שאינו נטהר אלא עד שעובר ממנו הנגע,

יָצָא זֶה שְׂאִין צָרְעָתוֹ תְלוּיָה בְּגוּפוֹ אֲלָא בְּיָמִים - יצא מצורע מוסגר מכלל פריעה ופרימה שאין טהרתו תלויה בכך שיתרפא מהנגע, [אלא בכך שיעברו ימי ההסגר, שאם עוברים ימי הסגרו ולא נולד בו סימני טומאה, אף שהנגע עדיין נשאר בבשר, הרי הוא טהור], ובמצורע שאין טומאתו וטהרתו תלויים בכך שיעבור הנגע - לא אמרה בו התורה דין פריעה ופרימה.

שאלה: אם כן נלמד גם לעניין שילוח מחנות שהוא נאמר רק במצורע מוחלט ולא במצורע מוסגר

אָמַר לִיָּה אֲבִי: אֲלָא מַעֲתָה הִי נֹאמַר בַּפְּסוּק לַעֲנִיין שִׁילוּחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: 'כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הִנֵּגַע בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בְּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ, וכי גם בזה נדרוש: **מִי שְׁצָרְעָתוֹ תְלוּיָה בְּגוּפוֹ הוּא דְטַעוֹן שִׁילוּחַ, וְשְׂאִין צָרְעָתוֹ תְלוּיָה בְּגוּפוֹ אֵין טַעוֹן שִׁילוּחַ,**

וְכִי תִימָא הֲכִי נָמִי - ואם תאמר שאכן כך הוא הדין ומצורע מוחלט אינו צריך שילוח, **וְהָא קְתַנִּי אֵין בֵּין מְצוּרַע מוֹסְגֵר לְמְצוּרַע מוּחְלָט אֲלָא פְרִיעָה וּפְרִימָה, הָא לְעִנִּין שִׁילוּחַ וּלְטַמְוִי כְּבִיאָה זֶה וְזֶה שְׂוִין** - הרי לענין שילוח מחוץ למחנה ולענין טומאת דברים הבאים לאוהלו, בין מצורע מוחלט ובין מצורע מוסגר שווים.

[הערה: יש שלא גורסים כאן לענין 'לטמויי בביאה', שהרי הגמרא כאן עוסקת בענין שילוחו ולא בענין אם מטמא בביאה].

תשובה: דין זה שגם מצורע מוסגר צריך שילוח לומדים מריבוי שכתוב 'כל ימי'

אָמַר לִיָּה רַבָּא: ממה שנאמר בפסוק 'כל ימי אשר הנגע בו יטמא, וכו', מחוץ למחנה מושבו, והפסוק הרי יכל לומר **יְמֵי,** וממה שנאמר **'כָּל יְמֵי'** לומדים: **לְרַבּוּת מְצוּרַע מוֹסְגֵר לְשִׁילוּחַ.**

המקור שהנטהר מתוך החלט אין צריך תגלחת וצפרים

שנינו במשנה 'אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וצפרים.

מבררת הגמרא: **[אֵי הֲכִי, הַב"ח לא גורס תיבות אלו]. תגלחת וצפרים מאי טעמא לא** - מה הטעם שהטהור מתוך הסגר אין צריך בסדר טהרתו תגלחת וצפרים, **דְקַתְנִי** - שכן שנינו במשנה: **אֵין בֵּין טָהוֹר מִתּוֹךְ הַסֵּגֵר לְטָהוֹר מִתּוֹךְ הַחֲלָט אֲלָא תגלחת וצפרים.**

מבאררת הגמרא: **אָמַר אֲבִי: אָמַר קָרָא 'וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְהֵנָּה נִרְפָּא נִגַע הַצָּרְעַת,** וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְלָקַח לְמַטְהַר שְׁתֵּי צַפְרִים חִיּוֹת טְהוֹרוֹת, וְכוּ', וְגַלַּח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ וְכוּ', דִּינִים אֵלוֹ אִמְרָה הַתּוֹרָה רַק לְמִי שְׁצָרְעָתוֹ תְלוּיָה בְּרַפּוּאוֹת, כִּלְשׁוֹן הַפְּסוּק 'וְהֵנָּה נִרְפָּא נִגַע הַצָּרְעַת', דְהִיֵּינוּ רַק לְמַצוּרַע מוּחְלָט שְׁטִהֲרָתוֹ תְלוּיָה בְּכך שִׁיתִרְפָּא נִגְעוֹ, יָצָא זֶה - יָצָא מִצוּרַע מוֹסְגֵר שְׂאִין צָרְעָתוֹ

תְּלוּיָהּ בְּרִפּוּאוֹת אֶלָּא בְּיָמִים - שאף אף אם לא נרפא נגעו, אם עברו ימי ההסגר ולא נולדו בו סימני טומאה, הרי הוא יכול להיטהר, ומשמע שבו לא אמרה התורה דין תגלחת וצפרים.

משנה

מה בין ספרים לתפילין ומזוזות

אִין בֵּין סְפָרִים - תורה נביאים וכתובים לתפילין ומזוזות, אֶלָּא שְׁהַסְפָּרִים נִכְתָּבִין בְּכָל לְשׁוֹן, ויש להם דין ספר (לעניין קריאת התורה, וכדומה), וְתַפְּלִין וּמְזוּזוֹת אֵינָן נִכְתָּבוֹת אֶלָּא אֲשׁוּרִית, כלומר: בלשון הקודש.

רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: אֵף בְּסְפָרִים - בתורה נביאים וכתובים, לא התירו שִׁכְתָּבוֹ אֶלָּא יְוֹנִית, לא התירו לכותבם בלשון אחרת מלבד לשון הקודש אלא ביוונית. טעם שיטה זו תבואר בגמרא.

גמרא

בין כתבי הקודש ובין תפילין ומזוזות שווים בכך שצריך לתפורם בגידם, ובכך ששניהם מטמאים את הידים

במשנה מבואר שההבדל בין כתבי הקודש לתפילין ומזוזות הוא רק לעניין איזה לשון מותר לכתובם. מדייקת הגמרא: **הא לתופרין בגידין** - אבל לעניין הדין שצריך לתפור אותם בגידיים של בהמה, ולא בדברים אחרים, ו**לטמא את הידים** - וכן לעניין שבשניהם גזרו חכמים שהם מטמאים את הידים, **זה וזה שוין**.

[הערה: בכתבי הקודש שייך תפירה שכל ספרים היו עשויים בגליון כספר תורה שלנו. וכן בתפילין יש תפירה. ובראשונים דנו לבאר איזה תפירה שייכת במזוזה].

וּסְפָרִים נִכְתָּבִין בְּכָל לְשׁוֹן וְכוּ'. וְרַמְיָנָהּ, מִקְרָא שְׁכַתְּבוּ תְּרַגּוּם, וְתְּרַגּוּם שְׁכַתְּבוּ מִקְרָא וְכַתְּבַ עֲבָרֵי אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶת הַיָּדִים עַד שִׁכְתָּבְנוּ בְּכַתֵּב אֲשׁוּרִית עַל הַסֵּפֶר וּבְדִיו. אָמַר רַבָּא לָא קִשְׁיָא [יתבאר בדף הבא].

שנה פשוטה: כב שבט, שנה מעוברת: כב אדר א פרק ראשון מגילה דף ט

שאלה: במשנה מבואר שספרים נכתבים בכל לשון ובכרייתא שנינו שספרים שכתבם בלשון אחרת הרי הם פסולים

שנינו במשנה: **וּסְפָרִים נִכְתְּבִין בְּכָל לְשׁוֹן וְכוּ'.**

שואלת הגמרא: **וּרְמִינְהוּ, מְקַרְא - פסוק שכתוב בתנ"ך בלשון הקודש, שְׁכַתְּבוּ תְּרַגּוּם -** שכתבו בלשון ארמית,

וְתַרְגּוּם - או פסוק שכתוב בתורה בארמית (כגון 'יגר שהדותא'), **שְׁכַתְּבוּ מְקַרְא -** שכתבו בלשון הקודש,

וְכַתְּבַ עֲבָרֵי - או שלא שינה את הלשון, אבל שינה את הכתב, במקום בכתב אשורית (אותיות שכותבים בהם סת"ם), כתב בכתב של עבר הנהר,

ספר כזה, **אֵינוּ מְטַמְא אֶת הַיָּדִים**, שאין להם דין ספר **עַד שִׁיכְתְּבוּ בְּכַתְּבַ אַשּׁוּרִית, עַל הַסֵּפֶר, וּבְדִיו.** הרי שספרים אינם כשרים בכל לשון.

הצעת תשובה א: הכרייתא פוסלת כששינה את הכתב ולא את הלשון

אָמַר רַבָּא: לֹא קָשְׂיָא, (דף ט) **כָּאן -** במשנתנו שמבואר שהספרים נכתבים 'בכל לשון', היינו **בְּגוֹפֶן** (בכתב) **שְׁלָנוּ -** שלא שינה את הכתב, אלא שינה את הלשון.

כָּאן - בכרייתא שפסלו בכל לשון, מדובר **בְּגוֹפֶן שְׁלָהֶן -** שלא כתב באותיות שלנו אלא באותיות של הכתב שלהם.

דחיית ההצעה: אם מדובר בכתב שלהם גם מקרא שכתבו מקרא פסול

אָמַר לִיה אֲבִי: בְּמַאי אוֹקִימְתָא לָהּ הֵיא - במה העמדת את אותה הכרייתא, **בְּגוֹפֶן שְׁלָהֶן,**

אם כן: **מַאי אִירְיָא -** מדוע הכרייתא מדברת על **מְקַרְא שְׁכַתְּבוּ תְּרַגּוּם, וְתַרְגּוּם שְׁכַתְּבוּ מְקַרְא,** והרי אפילו **מְקַרְא שְׁכַתְּבוּ מְקַרְא, וְתַרְגּוּם שְׁכַתְּבוּ תְּרַגּוּם נְמִי -** גם כן פסול, כיון שכתבו באותיות אחרות, **דְּהָא קְתַנִּי -** שהרי הכרייתא עצמה מסיימת ואומרת שהספר אינו מטמא את הידים **עַד שִׁיכְתְּבוּ אַשּׁוּרִית עַל הַסֵּפֶר בְּדִיו.**

הצעת תשובה ב: הכרייתא היא דעת רשב"ג הסובר שספרים אינם נכתבים בכל לשון

אֵלָא לֹא קָשְׂיָא, הָא - מה ששנינו במשנה שספרים נכתבים בכל לשון, היא דעת **רַבְּנָן.**

הָא - מה ששנינו בכרייתא לפסול ספרים בכל לשון, היא דעת **רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** שחולק במשנתנו על רבנן וסובר שהספרים אינם נכתבים בכל לשון.

דחיית ההצעה: לרשב"ג הספרים כשרים בלשון יוונית ובכרייתא הכשירום רק באשורית

הגמרא דוחה את התשובה: **אִי -** אם הכרייתא היא דעת **רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל,** מדוע

הברייתא אומרת 'עד שיכתבנו אשורית', **הא איכא יונית** - הרי לרשב"ג יש גם יונית שהספרים כשרים אם נכתבו בלשון זו.

הצעת תשובה ג: הברייתא שפוסלת ככל לשון מדברת על תפילין ומזוזות

אָלָא לֹא קָשְׂיָא, כָּאֵן - משנתינו שמכשירה בכל לשון מדברת **בְּסַפְרִים, כָּאֵן** - הברייתא שפוסלת ספרים בכל לשון, מדברת **בְּתַפְלִין וּמְזוּזוֹת**.

מבררת הגמרא: **תַּפְלִין וּמְזוּזוֹת מֵאֵי טַעְמָא** - מה הטעם שהם פסולים בכל לשון, מבארת הגמרא: **מִשּׁוּם דְּכְתִיב בְּהוּ בְּתַפְלִין וּמְזוּזוֹת**: 'והיו הדברים האלה', **'וְהָיוּ, בְּהוּיִתְּן יְהוּ**.

דחיית ההצעה: בתפילין אין 'תרגום', ועל מה הברייתא אומרת 'תרגום שכתבו מקרא'

הגמרא דוחה תשובה זו: **מֵאֵי תְּרַגְּמוּ שְׁכַתְּבוּ מְקַרְא אִיכָא** - איזה תרגום יש בתפילין ומזוזות, **בְּשַׁלְמָא תוֹרָה אִיכָא 'יְגַר שְׁהוֹדְתָא', אָלָא הָכָא מֵאֵי תְּרַגְּמוּ אִיכָא** - אלא כאן בתפילין ומזוזות איזה תרגום יש.

תשובה א: הברייתא שפוסלת ככל לשון מדברת על מגילה

אָלָא לֹא קָשְׂיָא, כָּאֵן - הברייתא שפוסלת ככל לשון, מדברת **בְּמַגִּילָה, כָּאֵן** - המשנה שמתירה בכל לשון מדברת **בְּסַפְרִים**.

מבררת הגמרא: **מַגִּילָה מֵאֵי טַעְמָא** פסולה בכל לשון.

מבארת הגמרא: **דְּכְתִיב בַּהּ 'כְּכַתְּבֶם וְכִלְשׁוֹנֶם'**.

מבררת הגמרא: **מֵאֵי תְּרַגְּמוּ שְׁכַתְּבוּ מְקַרְא אִיכָא** - איזה תרגום יש במגילה שעליו הברייתא אומרת מה דינו אם כתבו מקרא.

מבארת הגמרא: **אָמַר רַב פֶּפְאָה: 'וְנִשְׁמַע פְּתָגָם הַמְלֶךְ', פתגם הוא בארמית.**

רַב נְחֻמַּן בְּרַי יִצְחָק אָמַר: 'וְכָל הַנְּשִׁים יִתְּנוּ יָקָר לְבַעֲלֵיהֶן', יקר הוא בארמית.

תשובה ב: הברייתא מדברת על נביאים וכתובים, והיא דעת רכי יהודה שהם כשרים רק בלשון הקודש

רַב אֲשִׁי אָמַר: כִּי תִנְיָא הָהִיא - הברייתא שפוסלת ככל לשון מדברת **בְּשָׂאָר סַפְרִים** - נביאים וכתובים, **וְרַבֵּי יְהוּדָה הִיא**, כדלהלן: (הגמרא מביאה ברייתא שבתחילה מבואר בה דעת תנא קמא, ודעת רבותינו, ובסוף מובא בה דעת רבי יהודה).

דְּתִנְיָא, תַּפְלִין וּמְזוּזוֹת אֵין נִכְתְּבִין אָלָא אַשּׁוּרִית, זו דעת תנא קמא. **וְרַבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּ יוֹנִית**.

שואלת הגמרא: **וְהַכְּתִיב 'וְהָיוּ, וְכַמְבוּאָר לַעִיל לומדים מכך שבתפילין ומזוזות הוא מעכב שיהיו בהויותם בלא שינוי הלשון**.

מחמת שאלה זו אומרת הגמרא: **אָלָא אִימָא** - אלא תאמר כך את נוסח הברייתא: **סַפְרִים נִכְתְּבִים בְּכָל לְשׁוֹן, וְרַבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּ יוֹנִית**.

הגמרא דוחה גם נוסח זה: אם רבותינו התירו יונית, **מְכַלְל דְּתַנָּא קְמָא אָסַר** - מכך משמע שתנא קמא אסר יונית, והרי תנא קמא מתיר בכל לשון.

אָלָא אֵימָא - אלא תאמר כך את נוסח הברייתא: ספרין נכתבים בכל לשון (כדעת התנא קמא במשנתינו), **רְבוּתֵינוּ לֹא הִתִּירוּ שְׂיִכְתְּבוּ אֲלָא יוּנִית** (כדעת רשב"ג במשנתינו).

אחר שהגמרא ביארה את דעת תנא קמא ואת דעת רבותינו, מביאה הגמרא את המשך הברייתא בה מבואר דעת רבי יהודה שבנביאים וכתובים לא התירו לכותבם אלא בלשון הקודש: **וְתַנָּא: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֵף כְּשֶׁהִתִּירוּ רְבוּתֵינוּ יוּנִית לֹא הִתִּירוּ אֲלָא בְּסֵפֶר תּוֹרָה, וּמְשׁוּם מַעֲשֵׂה דְתַלְמֵי הַמֶּלֶךְ**, אבל נביאים וכתובים אינם כשרים בכל לשון אלא בלשון הקודש, שכאמור מה שהתירו יונית הוא רק בתורה משום מעשה שהיה, כדלהלן:

המעשה בתלמי המלך

דְּתַנָּא, מַעֲשֵׂה בְּתַלְמֵי הַמֶּלֶךְ - מלך מצרים היה **שְׂכִינְס שְׂבַעִים וְשָׁנִים זְקָנִים, וְהִכְנִיס בְּשַׁבְעִים וְשָׁנִים בְּתִים, וְלֹא גִילָה לָהֶם עַל מָה כִּינָסוֹ,**

וְנִכְנַס אֲצֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְאָמַר לָהֶם: כְּתוּבוּ לִי תוֹרַת מֹשֶׁה רַבְּכֶם.

נִתְּן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּלֵב כָּל אֶחָד וְאֶחָד עֲצָה, וְהִסְכִּימוּ כּוֹלֵן לְדַעַת אַחַת.

וְכָתְבוּ לוֹ:

[שינוי א':] **אֵלֶּהִים בְּרָא בְּרֵאשִׁית,** במקום 'בראשית ברא אלקים', שלא יאמר בראשית 'שם' הוא, ויש שתי בוראים (בראשית, ואלקים) וראשון (בראשית) ברא את השני (אלוקים).

[שינוי ב':] **אֶעֱשֶׂה אִדָּם בְּצֵלֶם וּבְדַמוֹת** - במקום 'נעשה אדם' לשון רבים, שמפסוק זה פקרו המינין לומר שתי רשויות הן.

[שינוי ג':] **וַיְכַל בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וַיִּשְׁבּוּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי** - במקום ויכל ביום השביעי, שלא יאמר אם כן עשה מלאכה בשבת, דהא כתיב ויכל ביום השביעי, והוא לא יקבל עליו מדרש חכמים שדרשו בו מה היה העולם חסר מנוחה, באה שבת באה מנוחה, וזהו גמר בריאת העולם.

[שינוי ד':] **זָכַר וּנְקָבָה בְּרָאוּ, וְלֹא כְּתוּבוּ בְּרָאִם** - שמשמע שברא שני גופין, כל אחד עם פרצוף זכר ופרצוף נקיבה, לכן כתבו 'בראו', שכן נברא אדם אחד בשני פרצופים.

[שינוי ה':] **הָכָה אֲרֵרָה וְאֶבְלָה שָׁם שְׁפָתַם** - במקום הבה נרדה, שלא יאמרו שיש שתי רשויות.

[שינוי ו':] **וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקְרוּבֶיהָ** - במקום 'ותצחק שרה בקרבה', שלא יאמר על אברהם לא הקפיד הכתוב על שצחק (שכתוב ויצחק), ועל שרה הקפיד, לפיכך כתבו בקרוביה, לומר אברהם צחק בלבו, והיא אמרה בקרוביה.

[שינוי ז':] **כִּי כֹאפֶם הִרְגוּ שׁוֹר וּבְרָצוֹנָם עֲקְרוּ אַבּוֹס** - במקום 'כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור', שלא יאמר רצחנים היו אבותיכם, שהרי אביהם מעיד עליהם שהם הרגו איש, לכן כתבו שור, שלא היו חשובין בעיניו אלא כבהמות ולא הקפיד על הבהמות.

[שינוי ח':] **וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו וַיִּרְכִּיבֵם עַל נוֹשָׂא בְּנֵי אֲדָם** - שמשמע גמל, ולא כתבו 'וירכיבם על החמור', שלא יאמר משה רבכם לא היה לו סוס או גמל.

[שינוי ט:]: ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר ארצות ארבע מאות שנה - הוסיפו 'ובשאר ארצות', שלא יאמר שקר כתוב בתורה, שהרי לא היו במצרים 400 שנה. [שהרי ה400 שנה נמנים מיום שנגזרה גזירת גלות מצרים, ובמצרים היו רק 210 שנה, וכן היתה הגזרה כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ולא נאמר במצרים אלא בארץ לא להם, וכשנולד יצחק היה אברהם גר בארץ פלשתים].

[שינוי י:]: וישלח את זאטוטי בני ישראל, במקום 'את נערי בני ישראל', שנערי הוא לשון קטנות, ו'זאטוטי' הוא לשון חשיבות, שלא יאמר: גרועים שלכם שלחתם לקבל פני שכינה, [עמוד ב]

[שינוי יא:]: ואל זאטוטי בני ישראל לא שלח ידו - באותה פרשה עצמה, לפי שכתבו בתחילה חזרו וכתבו 'ואל זאטוטי' כשם הראשון, ולא כתבו 'ואל אצילי בני ישראל'.

[שינוי יב:]: לא חמד אחד מהם נשאתי - במקום 'לא חמור אחד', שלא יאמר חמור לא לקח, אבל חפץ אחר לקח.

[שינוי יג:]: וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא השמים ונדחת והשתחית להם ועבדתם אשר חלק ה' אליהם אתם להאיר לכל העמים - הוסיפו תיבת 'להאיר', שאם לא כן, יאמר בן נח מותר בעבודה זרה.

[שינוי יד:]: וילך ויעבוד אלהים אחרים, וישתחו להם ולשמש או לירח או לכל צבא השמים אשר לא צויתו לעובדם - הוסיפו תיבת 'לעובדם', שאם לא כן משמע אשר לא צויתו שיהיו, ויאמר אם כן אלהות הן שעל כורחו נבראו.

[שינוי טו:]: וכתבו לו בכתב הארנבת - במקום 'ואת הארנבת' - את צעירת הרגלים [לפי שידי הארנבת קצרות וקטנות מרגליה], ולא כתבו לו 'את הארנבת', מפני שאשתו של תלמי 'ארנבת' שמה, שלא יאמר שחקו בי היהודים, והטילו שם אשתי בתורה.

הלכה כרשב"ג שאף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית

שינוי במשנה: רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית.

אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

ואמר רבי יוחנן מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל, אמר קרא: 'יפת אלהים ליפת וישפן באהלי שם', דבריו של יפת יהיו באהלי שם.

שואלת הגמרא: ואימא - ואולי הכונה ללשונם של גומר ומגוג שהם גם מבני יפת.

עונה הגמרא: אמר רבי חייא בר אבא: היינו טעמא דכתיב 'יפת אלהים ליפת', יפיותו של יפת - לשונו היפה של יפת והיינו 'לשון יון', שלשונה יפה משל כל בני יפת, יהא באהלי שם.

משנה

מה בין כהן גדול שנמשח בשמן המשחה לכהן גדול שלא נמשח בשמן המשחה

אין בין כהן מְשֻׁחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה - אין בין כהן גדול שנמשח בשמן המשחה, לְמְרוּבָה בְּגָדִים - לכהן גדול ששימש לאחר שנגנזה הצלוחית של שמן המשחה, ועשאוהו לכהן גדול על ידי לבישת בגדי כהן גדול.

אֵלָּא פֶּר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת - כהן גדול שהורה בטעות היתר בדבר שזדונו כרת, ועשה כהוראתו, מביא פר, (ולא כשבה או שעירה כשאר העם שחטאו בשוגג), דין זה נאמר רק בכהן גדול שנמשח בשמן המשחה. שנאמר 'אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם' וגו', ולא בכהן גדול מרובה בגדים.

מה בין כהן משמש לכהן שעבר

אין בין כהן מְשַׁמֵּשׁ, לְכַהֵן שֶׁעָבַר - כהן גדול [כהן א'] שאירע בו פסול, ומינו אחר [כהן ב'] תחתיו, ועבר פסולו, וחזר כהן א' לעבודתו והעבירו את הבא תחתיו [כהן ב'], כהן א' קרוי 'משמש', וכהן ב' קרוי 'עבר', אין ביניהם אֵלָּא פֶּר יוֹם הַכַּפֹּרִים וְעֵשִׂירֵית הָאֵיפָה, שפר יום הכפורים אי אפשר להביא שנים, וכן עשירית האיפה (חביתי כהן גדול) שבכל יום אי אפשר להביא שנים, מביא רק הכהן המשמש.

גמרא

כרישא של משנתינו מבואר שבין כהן משוח וכין מרובה בגדים מביאים פר יום כפור ועשירית האיפה

במשנה מבואר שאין הבדל בין כהן משוח לכהן בשמן המשחה למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצוות. מדייקת הגמרא: **הָא לְעֵנִין פֶּר יוֹם כַּפֹּרִים וְעֵשִׂירֵית הָאֵיפָה, זֶה נוֹזֵה שְׁוִין.**

כרישא של משנתינו שמבואר בה שמרובה בגדים אינו מביא פר על כל הבא על כל המצוות, היא דלא כרבי מאיר

מתניתין דְּלָא כְּרַבִּי מְאִיר, דְּאִי רַבִּי מְאִיר [הָא תַּנְיָא:] מְרוּבָה בְּגָדִים מְבִיא פֶּר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת, דְּכַרִּי רַבִּי מְאִיר.

וְחֻקֵּימִים אוֹמְרִים, אֵינּוּ מְבִיא.

מאי טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי מְאִיר, דְּתַנְיָא: 'מְשִׁיחַ', אֵין לִי אֵלָּא מְשֻׁחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, מְרוּבָה בְּגָדִים מְנִין, תְּלַמּוּד לּוֹמַר 'הַמְשִׁיחַ'.

שאלה: הסיפא של משנתנו שמבואר בה שכהן שעבר וכהן משמש שווים היא כדעת רבי מאיר, שהרי לפי רבי יוסי הכהן שעבר אינו משמש כלל בכהונה

שואלת הגמרא: **במאי אוקימנא** - במה העמדת את הרישא, **דלא קרבי מאיר**,

אימא סיפא: אין בין כהן משמש לכהן שעבר אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה, הא לכל דבריהן זה וזה שווין - אבל לשאר הדברים שניהם שווים, ואם בא להקטיר או לעבוד שום עבודה משמש כהן שעבר בשמונה בגדים ככהן המשמש.

אתאן לרבי מאיר, דתנא: אירע בו פסול, ומינו כהן אחר תחתיו, ראשון חוזר לעבודתו, שני כל מצות כהונה גדולה עליו - משמש בשמונה בגדים, לא פורע ולא פורם, ומצווה על הבתולה, ומוזהר על האלמנה, ומקריב אונן, דברי רבי מאיר.

רבי יוסי אומר: ראשון חוזר לעבודתו. שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט, אינו ראוי לשמש לא בשמונה בגדים ככהן גדול, ולא בארבעה ככהן הדיוט.

ואמר רבי יוסי: מעשה ברבי יוסף בן אלם מציפורי שאירע בו פסול בכהן גדול, ומינוהו תחתיו, ואחר כך הכהן הראשון יכל לחזור לעבודתו, וקא מעשה לפני חכמים ואמרו: ראשון, חוזר לעבודתו. שני, אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט.

כהן גדול אינו משמש, משום איבה. כהן הדיוט אינו משמש משום מעלין בקודש ולא מורדין. נמצא: **רישא רבנן**, ודלא כרבי מאיר. **וסיפא רבי מאיר.**

תשובה א': אכן, רישא רבנן וסיפא כרבי מאיר

אמר רב חסדא: אין, רישא רבנן. **וסיפא רבי מאיר.**

תשובה ב': משנתנו דעת רבי היא, ובעניין הרישא (מרוכה כגדים) סבר כרבנן. ובעניין הסיפא (כהן שעבר) סבר כרבי מאיר

רב יוסף אומר: משנתנו דעת רבי היא, ונסיב לה אליבא דתנאי - ונקט בה לפי דעת תנאים שונים, במרובה בגדים סבר לה כרבנן, ובכהן שעבר סבר לה כרבי מאיר.

משנה

מיני הקרבנות הקרבים בכמה גדולה ובכמה קטנה

אין בין כמה גדולה - אין הפרש בין במה גדולה (מזבח של משה בעודו בנוב וגבעון), **לכמה קטנה** - מזבח של יחיד, שכל יחיד ויחיד עושה במה לעצמו, **אלא פסחים**, שמקריבים רק בבמה גדולה ולא בקטנה.

זה הכלל, כל שהוא נידר ונידב - שאין חובה להביאו אלא אפשר להביאו בנדר ונדבה. **קרב בכמה קטנה**. וכל שאינו לא נידר ולא נידב, אלא חובה להביאו כחטאת ואשם, אינו קרב בכמה קטנה.

גמרא

שאלה: כסיפא מבואר שיש הבדל נוסף בין במה גדולה לקטנה

במשנה מבואר שאין בין במה גדולה לקטנה אלא פסחים. שואלת הגמרא: ותו לא - ויותר מזה לא, והרי כסיפא מבואר הבדל נוסף שכל קרבן שאינו נידר ונידב אינו קרב בבמה קטנה, ולפי זה כל קרבנות ציבור (שהם חובה) אינם קרבים בבמה קטנה.

תשובה: גם כרישא הכונה שכל דבר שהוא כעין פסחים אינו קרב בכמה קטנה

עונה הגמרא: אימא - תאמר: כל דבר שהוא כעין פסחים, אינו קרב בבמה קטנה, נמצא שכל קרבן חובה אינו קרב בבמה קטנה.

קרבן חובה שאין קבוע לו זמן אינו קרב אפילו בכמה גדולה

והנה פסח הוא דבר שקבוע לו זמן, נמצא שאפילו בבמה גדולה מקריבים רק קרבנות ציבור שקבוע להם זמן, אבל קרבן ציבור שאין קבוע לו זמן (כגון פר העלם דבר של ציבור וכדומה) אין מקריבים אפילו בבמה גדולה אלא בבית המקדש. מבררת הגמרא: מני - כדעת מי משנתנינו. מבארת הגמרא: רבי שמעון היא, דתניא, רבי שמעון אומר: אף צבור לא הקריבו [בבמה גדולה קרבנות חובה] אלא פסחים, וחובות שקבוע להם זמן. אבל חובות שאין קבוע להם זמן, כגון פר העלם דבר ושעירי עבודה זרה, הקא והקא לא קריב - כאן וכאן, בין בבמה גדולה ובין בבמה קטנה לא הקריבו.

[אבל רבנן בברייתא שם חולקים וסוברים שאף קרבנות חובה שאין קבוע להם זמן קרבים בבמה גדולה].

משנה

מה בין שילה לירושלים

אין בין שילה לירושלים, אלא שפשילה אוכלין קדשים קלים, ומעשר שני בכל הרואה - בכל מקום שיוכל לראות משם את שילה.

ובירושלים [אוכלים קדשים קלים ומעשר שני רק] לפנים מן החומה - בתוך חומת ירושלים. וְכֵן וְכֵן [בין בשילה בין בירושלים] קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים - בתוך מחיצות המשכן בשילה, ובירושלים בתוך העזרה.

קדושת שילה, (ד' טז) יש אחריה היתר - כשחרבה שילה הותרו הבמות. וקדושת ירושלים, אין אחריה היתר - כשחרבה ירושלים לא הותרו הבמות.

שנה פשוטה: כג שבט, שנה מעוברת: כג אדר א פרק ראשון מגילה דף י

יש אַחֲרֵיהָ הֵיטֵר וְקְדוּשַׁת יְרוּשָׁלַיִם אֵין אַחֲרֵיהָ הֵיטֵר. [התבאר בדף הקודם].

גמרא

רבי יצחק: משחרבה ירושלים הותרו הבמות [ומותר להקריב בזמן הזה כמזבח שבנה 'חוניו' בנו של שמעון הצדיק כמצרים]

הקדמה: לאחר מיתת שמעון הצדיק אמר לבניו: חוניו בני ישמש תחתי בכהונה גדולה, ולא קבל עליו חוניו להיות כהן גדול לפי שהיה שמעי אחיו גדול ממנו שתי שנים ומחצה. ונתמנה שמעי כהן גדול תחת אביו. לימים נתקנא חוניו בשמעי אחיו, עד שנתגלגל הדבר (כמסופר במנחות קט:): שרצו להרוג את חוניו. והלך לו לאלכסנדריא של מצרים שהיו בה רבבות מישראל, ועשה שם מקדש ובנה מזבח. ונחלקו בגמרא אם בנה מזבח להקריב קרבנות לה' או לעבודה זרה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: שְׁמַעְתִּי שְׁמַקְרִיבִין בְּבֵית חוֹנִיּוֹ בְּזֶמַן הַזֶּה - בַּמִּזְבֵּחַ שֶׁבִּנָּה בַּמִּצְרַיִם 'חֹנִיּוֹ' בְּנוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק.

קָסָבַר בֵּית חוֹנִיּוֹ לֹא בֵּית עֲבוֹדָה זָרָה הֵיא, ש'חוניו' בנה זאת לשם שמים.

וְקָא סָבַר קְדוּשָׁה רֵאשׁוֹנָה - קְדוּשַׁת יְרוּשָׁלַיִם וְהַמִּקְדָּשׁ קִידְשָׁה לְשַׁעֲתָהּ, וְלֹא קִידְשָׁה לְעֵתִיד לְבוֹא אִינְהָ קְדוּשָׁה מִשְׁתַּחֲרַב, וְעַל כֵּן מִשְׁחַרְבָּה הוֹתֵרוּ הַבְּמוֹת,

דְּכָתִיב 'כִּי לֹא בָאתֶם עַד עֵתָה אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנְּחֻלָּה',

'מְנוּחָה', זו שִׁילָה.

'נְחֻלָּה', זו יְרוּשָׁלַיִם.

מִקִּישׁ נְחֻלָּה לְמְנוּחָה, מָה 'מְנוּחָה' [שִׁילָה] יֵשׁ אַחֲרֵיהָ הֵיטֵר, שְׁלֹאחַר שַׁחֲרַב שִׁילָה הוֹתֵרוּ הַבְּמוֹת, אָף 'נְחֻלָּה' [יְרוּשָׁלַיִם] יֵשׁ אַחֲרֵיהָ הֵיטֵר.

רבי יצחק חזר בו, היות ורב מרי הקשה עליו ממשנתינו שמכואר כה שאחרי ירושלים אין היתר לבמות

אָמְרוּ לֵיה - אִמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יִצְחָק: הָאִם אָמַרְתָּ דַּבֵּר זֶה.

אָמַר לְהוּ: לֹא.

אָמַר רַבָּא: הָאֵלֶּהִים [לשון שבועה], רבי יצחק אָמְרָה, וּגְמִירְנָא לָהּ מֵינִיָּה - וְאִנִּי לְמַדְתִּי זֹאת מִמֶּנּוּ.

ומאי טעמא קא הדר ביה - ומה הטעם שרבי יצחק חזר בו.

משום קשיא דרב מרי.

דמותיב רב מרי - שרב מרי הקשה על דברי רבי יצחק ממה שמשנתנינו אומרת: קדושת שילה יש אחריה היתר, קדושת ירושלים אין אחריה היתר.

ועוד תנן, משבאו לירושלים נאסרו הבמות, ולא היה להם עוד היתר והיא היתה נחלה - האמור בפסוק אל המנוחה ואל הנחלה.

עניין זה אם יש לירושלים קדושה לאחר חורבנה הוא מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע

אומרת הגמרא: עניין זה אם קדושה ראשונה קידשה גם לעתיד לבוא, תנאי היא - מחלוקת תנאים היא,

(דתנאי), אמר רבי אליעזר: שמעתי כשהיו בונין בהיכל - כאשר בנו את בית שני, היו עושין קלעים (וילון מבד וכדומה), להיכל וקלעים לעזרה, אלא שבהיכל בונין מבחוץ - בהיכל הניחו את הקלעים בתוך ההיכל, לאחר השטח המיועד לכתלי ההיכל, כדי שבוני הכותל יעמדו מחוץ להיכל ויבנו את הכותל, ובעזרה, בונין מבפנים - בעזרה הניחו את הקלעים מחוץ לעזרה, לפני השטח המיועד לכתלי העזרה, שבעזרה יכולים בוני כותל העזרה לעמוד בתוך העזרה.

והטעם שעשו קלעים להיכל, כיון שכשעלו מבבל בימי כורש התחילו לבנות את המקדש, ולא השלימו בנייתו אלא לאחר 22 שנה, וכל זמן שלא היו כתלים להיכל לא היה לזה דין בית, ולא יכלו להקריב בו קרבנות, על כן עשו קלעים שעל ידם יש לזה דין בית.

ואמר רבי יהושע: שמעתי שמקריבין, אף על פי שאין בית. וכן אוכלין קדשי קדשים אף על פי שאין קלעים. וכן אוכלים קדשים קלים ומעשר שני אף על פי שאין חומה, מפני שקדושה ראשונה קידשה לשענה וקידשה לעתיד לבוא.

מכלל דרבי אליעזר - ומתוך הדברים עולה שרבי אליעזר שאמר שבנו קלעים סבר: לא קידשה לעתיד לבוא, ואין מקריבין כשארין בית ולכן הוצרכו לקלעים.

דחייה: עשו קלעים משום צניעות

אמר ליה רבינא לרב אשי: ממאי, דלמא דכולי עלמא קדושה ראשונה קידשה לשענה וקידשה לעתיד לבוא,

וקר מאי דשמיע ליה קאמר - ורבי אליעזר אמר מה ששמע, שבנו קלעים, ולא עשו זאת משום צורך קדושה. וקר מאי דשמיע ליה קאמר - ורבי יהושע אמר מה ששמע שמקריבים אף שאין בית.

וכי תימא - ואם תאמר: קלעים לרבי אליעזר למה לי, והרי לפי ביאור זה הוא מודה שאין מקריבים אף שאין בית ומה צורך היה בקלעים. לצניעותא בעלמא.

תנאים אחרים שנחלקו בדין קידשה לשעתה אם קידשה לעתיד לבוא: שנחלקו אם כשכאו לארץ ישראל היוצרכו לקדש שוב את הערים

אָלָא כִּי הֵינִי תַנְיָא, דְּתַנְיָא אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי: לָמָּה מְנוּ חֲכָמִים אֶת אֱלוֹ - במשנה בערכין נמנים תשעה ערים שהם מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, ואף שהיו בארץ ישראל הרבה יותר הרים מוקפות חומה, מפני: שְׁכַשְׁעֵלוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה [מבבל לאחר חורבן בית ראשון] מְצָאוּ אֶת [תשעה הרים] אֱלוֹ וְקִידְשׁוּם,

אָבֵל הֲרֵאשׁוֹנוֹת [שאר ההרים המוקפות חומה] בְּטָלוּ [קדושתם] מִשְׁבֻטְלָה הָאֲרֶץ [ואין להם דין בתי ערי חומה],

אלמא קסבר: קדושה ראשונה, קידשה לשעתה, ולא קידשה לעתיד לבוא.

וְרַמְיָנְהוּ - וקשה על כך מברייתא אחרת ששינונו בה: אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי: וְכִי תִשְׁעָה הַרִים אֱלוֹ בְּלִבְדִּי הָיוּ, וְהֵלֵא כְּכֹר נְאֻמַּר 'שִׁשִּׁים עִיר כָּל חֶבֶל אֲרָגוֹב', וְכַתִּיב 'כָּל אֲלֵה עָרִים בְּצוּרוֹת חוֹמָה גְבוּהָה', הִרֵי שֶׁהָיוּ שֵׁם הַרְבֵּה הַרִים מוֹקֹפֹת חוֹמָה.

אלא למה מנו חכמים את אלו, שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום.

שואלת הגמרא: על הנאמר שכשעלו בני הגולה קידשום [עמוד ב] הַשְׁתָּא - עכשיו, ובלא זה אינם קדושים, [הא] אָמְרֵי לָא צְרִיכָא לְקִדְוִשֵׁי - הרי בהמשך הברייתא אומרת שלא צריך לחזור לקדש את ההרים שהיו קדושות כבר, אלא כל שתעלה בידך מסורת מאבותיך שמוקפת חומה הרי היא קדושה.

אלא מצאו את תשעה הרים אלו ומנאום, ואף השאר קדושות.

מסיימת הברייתא: וְלֹא תִשְׁעָה הַרִים אֱלוֹ בְּלִבְדִּי קְדוּשׁוֹת, אֲלֵא כָּל שְׁתַּעֲלָה לָךְ מְסוֹרֶת בִּידְךָ מֵאֲבוֹתֶיךָ שְׁמוֹקֶפֶת חוֹמָה מִימֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן, כָּל הַמְצוֹת הֵלְלוּ [הנוהגות בערי חומה שילוח מצורע, וקריאת מגילה בחמשה עשר, והבית חלוט בה לסוף שנה] נוֹהֲגִין בָּהּ, מִפְּנֵי שְׁקִדּוּשָׁה רֵאשׁוֹנָה קִידְשָׁה לְשַׁעֲתָה וְקִידְשָׁה לְעֵתִיד לְבֹא.

הרי מבואר בברייתא זו שלרבי ישמעאל קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, שואלת הגמרא: קְשִׁיָּא דְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֲדַרְבֵּי יִשְׁמַעֵאל, שבברייתא לעיל שינונו בשמו שקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא, אלא תְּרֵי תַנְיָא אֲלִיבָא דְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי - נחלקו בזה שתי התנאים בדעתו של רבי ישמעאל ברבי יוסי, נמצא שיש כאן מחלוקת תנאים אם קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא.

וְאִיבְעִית אִימָא, הָא - הברייתא השניה רבי אלעזר בר יוסי אמרה, דְּתַנְיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי אָמַר: 'אֲשֶׁר לֹא חוֹמָה', אִף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ עֲכָשְׁיוֹ, וְהָיָה לוֹ קוֹדֵם לְכֹן, יֵשׁ לוֹ דִּין שֶׁל מוֹקֵף חוֹמָה, שְׁקִדּוּשָׁה רֵאשׁוֹנָה קִידְשָׁה לְשַׁעֲתָה וְקִידְשָׁה לְעֵתִיד לְבֹא.

רבי לוי: מסורת בידינו: זיהי' לשון צער

'זיהי בימי אחשורוש'.

אמר רבי לוי ואיתימא רבי יונתן: דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה, כל מקום שנאמר 'ויהי' אינו אלא לשון צער.

'ויהי בימי אחשורוש', הנה המן.

'ויהי בימי שפוט השופטים', הנה רעב.

'ויהי פי החל האדם לרוב', 'וירא ה' כי רבה רעת האדם'.

'ויהי בנסעם מקדם', 'הבה נבנה לנו עיר'.

'ויהי בימי אמרפל', 'עשו מלחמה'.

'ויהי בהיות יהושע בריחיו', 'וחרבו שלופה בידו', וציערו, שהוכיחו על ביטול תורה ותמיד של בין הערבים.

'ויהי ה' את יהושע', 'וימעלו בני ישראל'.

'ויהי איש אחד מן הרמתיים', 'כי את תנה אהב וה' סגר רחמה'.

'ויהי (פי) זקן שמואל ולא הלכו בניו בדרךיו'.

'ויהי דוד לכל דרכיו משכיל [וה' עמו]', וכתוב התם 'ויהי שאול עוין את דוד', בשביל הצלחתו.

'ויהי פי יושב המלך בביתו', 'רק אתה לא תבנה הבית'.

שאלה: והרי מצאנו 'ויהי' שאינו לשון צער

שואלת הגמרא: והכתיב 'ויהי ביום השמיני', ותניא: אותו היום היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא, ביום שנבראו בו שמים וארץ, כתיב הכא 'ויהי ביום השמיני', וכתוב התם 'ויהי (בקר) יום אחד'.

תשובה: הרי מתו נדב ואביהוא ביום זה

עונה הגמרא: הא שכיב - הרי מתו נדב ואביהוא ביום זה.

שאלות נוספות על כלל זה: מצאנו עוד מקומות שכתוב 'ויהי' ואינו לשון צער

שואלת הגמרא: והכתיב 'ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה וכו' למלך שלמה על ישראל ויבן הבית לה', הרי זה יום שמחה.

ועוד: והכתיב 'ויהי כאשר ראה יעקב את רחל', והיה זה שמחה ולא צער.

ועוד: והכתיב 'ויהי ערב ויהי בקר יום אחד', והאיכא שני - וכן יש את הפסוק שנאמר ביום שני 'ויהי ערב ויהי בוקר יום שני', והאיכא - וכן נאמר 'ויהי' ביום שלישי, והאיכא טובא - ועוד: הרי יש הרבה פסוקים שכתוב 'ויהי' ואינו לשון צער.

רב אשי: 'זיהי' לפעמים לשון צער ולפעמים אינו לשון צער. 'זיהי בימי' תמיד לשון צער

אמר רב אשי: כל 'זיהי' איכא הכי ואיכא הכי - כל 'זיהי' יש כך ויש כך, 'זיהי בימי', אינו אלא לשון צער.

חמשה 'זיהי בימי' הוּ:

'זיהי בימי אחשורוש'.

'זיהי בימי שפוט השופטים'.

'זיהי בימי אמרפל'.

'זיהי בימי אחז'.

'זיהי בימי יהויקים'.

מאמר ב' שאמר רבי לוי 'מסורת בדינו': אמוץ ואמציה אחים היו [שכלה שהיא צנועה בבית חמיה, יוצאים ממנה מלכים ונביאים]

ואמר רבי לוי: דבר זה מסורת בדינו מאבותינו: אמוץ [אביו של ישעיה] ואמציה [מלך יהודה] אחי הוּ.

מאי קא משמע לן.

פי הא דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל פלה שהיא צנועה בבית חמיה זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים,

מנלן מתמר, דכתיב 'ויראה יהודה ויחשבה לזונה פי כסתה פניה', משום דכסתה פניה ויחשבה לזונה.

אלא משום דכסתה פניה בבית חמיה, ולא הוה ידע לה - לא הכירה עכשיו, שאף בביתו לא ראה פניה שיהא מכירה, על כן זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים,

יצאו ממנה מלכים, מדוד.

יצאו ממנה נביאים, דאמר רבי לוי: מסורת בדינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחים היו. וכתוב 'חזון ישעיהו בן אמוץ'.

מאמר ג' שאמר רבי לוי 'מסורת מאבותינו': מקום ארון אינו מן המדה

ואמר רבי לוי: דבר זה מסורת בדינו מאבותינו, מקום ארון אינו מן המדה - מקום הארון בקודש הקדשים לא תפס כלל מקום למעט ממידת החלל של קודש הקדשים, ששינו שבין הארון לכותל קודש הקדשים היה רווח עשר אמות לכל צד, וכל רוחב חלל קודש הקדשים לא היה אלא עשרים אמה רוחב, נמצא שאין מקום הארון ממעט כלום, (ואף שמידת הארון היתה 2 אמות וחצי על 2 אמה וחצי, במציאות הוא לא תפס כלל מקום).

תניא נמי הכי, ארון שעשה משה, יש לו עשר אמות לכל רוח - בין הארון לכותל קודש הקדשים היה רווח עשר אמות לכל צד.

וכתיב 'וּלְפָנֵי הַדְּבַר (לפני המחיצה המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים) עֶשְׂרִים אַמָּה אוֹרֶךְ ועשרים אמה רחב',

וכתיב 'כַּנֵּף הַכְּרוּב הָאֶחָד עֶשֶׂר אַמּוֹת, וְכַנֵּף הַכְּרוּב הָאֶחָד עֶשֶׂר אַמּוֹת' [פסוק זה נאמר על הכרובים, ויש שהעירו שאין מכאן ראייה לענין הארון, אלא לכרובים שעשה שלמה המלך שגם הם לא תפסו מקום (ששלמה עשה כרובים נוספים מלבד הכרובים שעשה משה על הכפורת שעל הארון) והם היו עומדים בארץ (בקודש הקדשים) מצד הארון, אחד בצפון ואחד בדרום, לכל כרוב היה את 'גוף הכרוב' וממנו היו פרוסות ב' כנפיים, כל כנף היה פרוס 5 אמה. נמצא שב' הכנפיים הם 10 אמה, ויחד (ד' כנפי הכרובים הם 20 אמה, שהוא כל אורך קודש הקדשים שהיה 20 אמה), ולא נשאר מקום לגוף הכרובים, שהיה נס והם לא תפסו מקום].

ארון גופיה היכא הנה קאי - וכיון שהתבאר שבין הארון לכותל קודש הקדשים היה רווח עשר אמות, וכל קודש הקדשים היה רחב עשרים אמה, אם כן הארון עצמו היה היכן עמד, אלא לאו שמע מינה בנס היה עומד - אלא מוכח שהארון היה עומד בנס ולא תפס מקום.

פתיחה א': רמז בפסוק להריגת ושתי

רבי יונתן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא - כשהיה רוצה לדרוש בענין פורים היה מתחיל לדרוש מקרא זה שכתוב לגבי פורענות בבל: וְקַמְתִּי עֲלֵיהֶם וְגו', וְהִכַּרְתִּי לְבָבֶל שֵׁם, וְשָׂאָר, וְיָנִין, וְנָכְד, נָאֵם ה'.

'שם', זה הַכְּתָב - שלא יהיה להם כתב משלהם, אלא מאומה אחרת.

'שאר', זה לשון - שלא יהיה להם לשון משלהם.

'ינין', הוא לשון ממשלה (כמו 'ינון שמו'), זה מְלָכוֹת - שלא יהיה להם מלכות.

'ונכד', זו וְשֵׂתִי, שהיתה בת בנו של נבוכדנצר הרשע, ואחשרוש הרגה.

פתיחה ב': רמז בפסוק לעליית מרדכי ואסתר במקום המן ובמקום ושתי

רבי שמואל בר נחמני פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא: 'תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס'.

'תחת הנעצוץ', תחת המן הרשע שעשה עצמו עבודה זרה, דכתיב 'ובכל הנעצוץ ובכל הנהלולים' [הם עצים פחותים ואילני סרק], וזה כנגד המן שהיה כעץ פחות ואילן סרק.

'יעלה ברוש', זה מְרַדְכִי, שנקרא ראש לכל הבשמים, שנאמר 'ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור', ומתרגמינן מר דכי - התרגום של תיבת 'מר דרור' - הוא 'מר דכי', שהם אותיות 'מרדכי'.

'תחת הסרפד', תחת ושתי הרשעה בת בנו של נבוכדנצר הרשע ששרף רפידת בית ה', דכתיב 'רפידתו זהב' [משכב ומשכן השכינה על הכפרת שהיא זהב].

'יעלה הדס', זו אסתר הצדקת שנקראת הדסה, שנאמר 'ויהי אומן את הדסה'.

והיה לה', 'לשם' זו מקרא מגילה.

'לאות עולם לא יכרת', אלו ימי פורים.

פתיחה ג': כשישראל נתייבו כלייה בימי המן היו אויביהן שמחים בזה

רבי יהושע בן לוי פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא: 'והיה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם בן ישיש להרע אתכם',

ויש להקשות בפסוק: ומי חדי - וכי שמח הקדוש ברוך הוא במפלתן של רשעים,

והא כתיב - ביהושפט, כשיצא להלחם על העמונים והגבעונים שבאו עליו: 'בצאת לפני החלוצין ואמרים הודו לה' כי לעולם חסדו', ואמר רבי יוחנן: מפני מה לא נאמר 'כי טוב' בהודאה זו, [שמשמע טוב שיקלסו לפניו על זאת], לפי שאין הקדוש ברוך הוא שמח במפלתן של רשעים.

ואמר רבי יוחנן: מאי דכתיב 'ולא קרב זה אל זה כל הלילה', בפשטות הכונה שמחנה מצרים לא קרב למחנה ישראל והגמרא דורשת זאת על מחנות המלאכים שלא אמרו שירה באותו לילה שבקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקדוש ברוך הוא: מעשה ידי טובעין בים, ואתם אומרים שירה.

אמר רבי אלעזר: הוא אינו שש, אבל אחרים משיש - וכשנתייבו כלייה בימי המן היו אויביהן שמחי במפלת ישראל.

ודיקא נמי דכתיב 'בן ישיש', ולא כתיב 'ישוש', שמע מינה, שהכונה ישיש אחרים לשמוח במפלתכם.

פתיחה ד': רמז בפסוק שהמן יאסוף ויכנוס רכוש בשביל מרדכי ואסתר שקיבלו בסוף את ביתו

רבי אבא בר כהנא פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא: 'לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה', זה מרדכי הצדיק.

'ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס', זה המן, שאסף הכל בשביל מרדכי ואסתר שלבסוף אסתר שמה את מרדכי על בית המן, וזה רמוז בהמשך הפסוק הנ"ל: 'לתת לטוב לפני האלהים', זה מרדכי ואסתר שקיבלו את בית המן, דכתיב 'ותשם אסתר את מרדכי על בית המן'.

פתיחה ה': רמז בפסוק על איבוד ושתי, המן ועשרת בניו

רבה בר עופרן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא: 'ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים' - שושן הבירה היתה בעילם, ועל זה הפסוק אומר:

'והאבדתי משם מלך', זו ושתי.

'וְשָׂרִים', זֶה הַמֶּן וְעֲשֶׂרֶת בְּנָיו.

רַב דִּימֵי בַר יִצְחָק פֶּתַח לֵה פִיתְחָא לְהַאי פְּרִשְׁתָּא מְהֵכָא [יתבאר בדף הבא].

שנה פשוטה: כד שבט, שנה מעוברת: כד אדר א פרק ראשון מגילה דף יא

פתיחה ו': רמז בפסוק לחסד שה' עשה עמנו בזמן המן

רב דימי בר יצחק פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא: (דף יא) 'כי עבדים אנחנו ובעבדותנו לא עזבנו אלהינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס לתת עלינו מחיה'.
אימתי, בזמן המן.

פתיחה ז': רמז בפסוק להצלת ישראל בימי המן

רבי חנינא בר פפא פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא: 'הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים'.

'באש', בימי נבוכדנצר הרשע - שהטילו לתוך הכבשן.

'ובמים', בימי פרעה.

'ותוציאנו לריוה', בימי המן.

פתיחה ח': רמז בפסוק לישועת ישראל שנתגלתה לעיני כל העולם בימי מרדכי ואסתר

רבי יוחנן פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא: 'זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו'.

אימתי ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו, בימי מרדכי ואסתר, שהדבר נגלה לכל האומות, שהרי שלחו את האגרות [הראשונות, להרוג את היהודים. ואת האגרות השניות שהיהודים יהרגו בשונאיהם] בכל העולם.

פתיחה ט': רמז בפסוק על ממשלת הרשעים על ישראל [בימי נבוכדנצר ובימי אחשורוש] כשהם דלים מהמצוות

ריש לקיש פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא: 'ארי נוהם ודוב שוקק מושל רשע על עם דל', 'ארי נוהם', זה נבוכדנצר הרשע, דכתיב ביה 'עלה אריה מסוככו'.

'דוב שוקק', זה אחשורוש, דכתיב ביה 'וארו חיוה אחרי תניינה דמיה לדוב' [והנה חיה אחרת שניה דומה לדוב]. ותני רב יוסף: אלו פרסיים שאוכלין ושותין כדוב, ומסורבלין (ומלובשין) בשר כדוב, ומגדלין שער כדוב, ואין להם מנוחה כדוב, מושל רשע, זה המן.

'על עם דל', אלו ישראל שהם דלים מן המצוות.

פתיחה י': בשביל עצלות של ישראל שלא עסקו בתורה נעשה הקב"ה כמי שלא יכול להושיע

רבי אלעזר פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא: 'בעצלתים ימן המקרה ובשפלות ידים ידלוף הבית',

בשביל עצלות שהיה להם לישראל שלא עסקו בתורה, נעשה שונאו של הקדוש ברוך הוא מך - [כלומר: נעשה הקב"ה כמי שלא היה יכול להושיע, (הפסוק נאמר בלשון 'סגי נהור)]:

ואין מך אלא עני, שנאמר 'ואם מך הוא מערךך',

ואין מקרה אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר 'המקרה במים עליותיו'.

פתיחה יא: חסדי השי"ת שהמון קם עלינו ולא מלך

רב נחמן בר יצחק פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא: 'שיר המעלות לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל',

'לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם', 'אדם' ולא מלך - זה המן.

פתיחה יב: ברבות צדיקים (מרדכי ואסתר) ישמח עם

רבא פתח לה פתחא להא פרשתא מהכא: 'ברבות צדיקים ישמח העם ובמשול רשע יאנח עם',

'ברבות צדיקים ישמח העם', זה מרדכי ואסתר, דכתיב 'והעיר שושן צהלה ושמחה',

'ובמשול רשע יאנח עם', זה המן, דכתיב 'והעיר שושן נבוכה'.

פתיחה יג: קירכת ה' לישראל

רב מתנה אמר מהכא - פתח פתחא: 'כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו'.

פתיחה יד: רמז בתורה לנס פורים

רב אשי אמר מהכא: 'או הנסה אלהים וגו' לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתת ובמופתים ובמלקמה ובגד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדלים ככל אשר עשה לכם ה' אלקיכם במצרים לעיניך'.

פתיחה טו: המן גזר שלא יקנו מישראל עבדים

'ויהי בימי אחשורוש'.

אמר רב: ויי, ויהי. בתיבת 'ויהי' משמע לשון צרה וצוקה 'והי', ומשמע לשון 'נהי' וקינה, הךא דכתיב 'והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות ואין קנה וגו', שלא די שהיו במצב קשה כל כך שרצו שיקנו אותם לעבדים, עוד צרה היתה שבפועל אף אחד לא קנה אותם לעבדים שהמן הרשע גזר שלא יהא אדם רשאי לקנות עבד מעם ישראל.

פתיחה טז: שמירת ה' על ישראל בכל הדורות

ושמואל אמר מהכא פתחא: 'לא מאסתים ולא געלתים לכלותם',

'לא מאסתים', בימי יוונים.

'ולא געלתים', בימי נבוכדנצר.

'לכלותם', בימי המן.

'לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּם', בִּימֵי פְּרָסִיִּים.

'כִּי אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם', בִּימֵי גֹג וּמָגוּג.

בְּמַתְנִיתָא תָּנָא 'לֹא מְאֻסְתִּים', בִּימֵי פְּשָׁדִים שְׁהַעֲמַדְתִּי לָהֶם דְּנִיָּאל חֲנַנְיָה מִישָׂאל וְעִזְרִיָּה,
'וְלֹא גַעְלִיתִים', בִּימֵי יוֹנָתָן שְׁהַעֲמַדְתִּי לָהֶם שְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק וְחֲשִׁמוֹנָאִי וּבְנָיו וּמַתְתִּיָּה כֶּהֱן גְּדוֹל.
'לְכַלּוֹתֶם', בִּימֵי הַמֶּן, שְׁהַעֲמַדְתִּי לָהֶם מְרַדְכִי וְאַסְתֵּר.

'לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּם', בִּימֵי רומִיִּים, שְׁהַעֲמַדְתִּי לָהֶם שֶׁל בֵּית רַבִּי וְחַכְמֵי דוֹרוֹת.

'כִּי אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם', לְעֵתִיד לְבֹא שְׁאִין כָּל אוֹמְהָ וְלִשׁוֹן יְכוּלָה לְשִׁלוֹט בְּהֶם.

פתיחה יז: המן היה נכדו של אנג מלך עמלק, ששאל המלך חמל עליו ולא הרגו, ובימי המן התקיים הפסוק 'והיה אשר תותירו מהם לשכים בעינים' וכו'.

רבי לוי אמר מהקא - כשהיה דורש בענין פורים, היה פותח מפסוק זה: 'יָאֵם לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנִיכֶם וְהִיא אֲשֶׁר תוֹתִירוּ מֵהֶם לְשָׁכִים בְּעֵינֵיכֶם וְלִצְנִינֶם בְּצַדִּיקֶם וְצָרְרוּ אֶתְכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתְּם יֹשְׁבִים בָּהּ',

שאל המלך לא הרג את אנג מלך עמלק, ועל כך אומר הפסוק שאלו שנשארו מעמלק יגרמו סבל רב לישראל, ופסוק זה התקיים בימי המן שהיה נכדו של אנג.

[פתיחה יח:]

רבי חייא אמר: מהקא: 'וְהִיא כְּאֲשֶׁר דְּמִיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲעֲשֶׂה לָכֶם' - בהמשך הפסוק הנ"ל נאמר שאם לא יכלו את עמלק, אעשה לכם מה שרציתי לעשות להם, וזה כמעט התקיים בימי המן שנגזר עליה על ישראל.

אחשורוש, הגמרא מביאה כמה דרשות בשמו של אחשורוש.

ביאור א': אח של ראש (נבוכדנצר)

אמר רב: אחיו של ראש - דומה לראש, ובן גילו של ראש - ובן מזלו של הראש, ולשניהם היתה דעת אחת, אחיו של ראש, אחיו של נבוכדנצר הרשע שנקרא ראש, שנאמר 'אנת הוא רישא די דהקא' [אתה הוא ראש הזהב].

בן גילו של ראש, הוא הרג, הוא ביקש להרוג, הוא הקריב, הוא ביקש להקריב.

שנאמר 'ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה שטנה [שנמנה לשטן להם, שלא יבנוהו] על יושבי יהודה וירושלם'.

ביאור ב': שהושחרו פניהם של ישראל בימיו

ושמואל אמר: אחשורוש מלשון 'שחור', שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדרה.

ביאור ג': מלשון 'אח' לראש

ורבי יוחנן אמר: כל שזוכרו אמר: אח (אוי) לראשו.

ביאור ד': הכל נעשים רשים כימיו

ורבי חנינא אמר: שהכל נעשו רשין בימיו, שנאמר וישם המלך אחשורוש מס'.

ביאור לשון 'הוא אחשורוש'

'הוא אחשורוש'. הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו,

'הוא עשו'. הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו.

'הוא דתן ואבירם'. הן ברשען מתחילתן ועד סופן.

'הוא המלך אחז', הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו.

'אבירם הוא אבירם' הוא בצדקו מתחילתו ועד סופו.

'הוא אהרן ומשה', הן בצדקן מתחילתן ועד סופן.

'ודוד הוא הקטן', הוא בקטנותו מתחילתו עד סופו, כשם שבקטנותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה, כך במלכותו הקטין עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה.

ביאור לשון 'המולך', שמלך מעצמו

המולך.

אמר רב: שמלך מעצמו - שלא היה מזרע המלוכה.

אמרי לה לשבח. ואמרי לה לגנאי.

אמרי לה לשבח, דלא הוה איניש דחשיב למלכא כוותיה - שלא היה אדם שראוי למלכות כמוהו.

ואמרי לה לגנאי, דלא הוה חזי למלכותא, וממונא תירא הוא דיהב וקם - שלא היה ראוי למלכות וממון רב הוא שנתן ונעשה מלך.

ביאור 'מהודו ועד כוש':

מהודו ועד כוש.

רב ושמואל,

חד אמר: הודו בסוף העולם, וכוש בסוף העולם.

וְחַד אָמַר הוֹדוּ וְכוּשׁ גַּבֵּי הַדְּרֵי הוּוּ קְיִימֵי - הוֹדוּ וְכוּשׁ עוֹמְדִים סְמוּכִים זֶה לְזֶה, כְּשֵׁם שְׁמֵלֶךְ
עַל הוֹדוּ וְכוּשׁ, כִּךְ מִלֶּךְ מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ.

כִּיּוֹצֵא בְּדָבָר אַתָּה אוֹמֵר: כְּתִיב בְּשִׁלְמָה 'כִּי הוּא רוּדָה בְּכָל עֶבֶר הַנְּהָר מִתְּפָסַח וְעַד עֲזָה',
רַב וּשְׂמוּאֵל: חַד אָמַר, תְּפָסַח בְּסוּף הָעוֹלָם, וְעֲזָה בְּסוּף הָעוֹלָם.

וְחַד אָמַר תְּפָסַח וְעֲזָה בְּהֵרֵי הַדְּרֵי הוּוּ קְיִימֵי - תְּפָסַח וְעֲזָה עֲמָדוֹ סְמוּכִים זֶה לְזֶה, כְּשֵׁם
שְׁמֵלֶךְ עַל תְּפָסַח וְעַל עֲזָה כִּךְ מִלֶּךְ עַל כָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ, וְהִכִּי קָאֵמַר כִּי הוּא רוּדָה בְּכָל עֶבֶר
הַנְּהָר כְּמוֹ מִתְּפָסַח וְעַד עֲזָה.

ביאור 'שבע ועשרים ומאה מדינה'

'שבע ועשרים ומאה מדינה'.

אָמַר רַב חֲסֵדָא: בְּתַחֲלִילָה מִלֶּךְ עַל שְׁבַע, וְלִבְסוּף מִלֶּךְ עַל עֶשְׂרִים, וְלִבְסוּף מִלֶּךְ עַל מֵאָה.
שׁוֹאֲלֵת הַגְּמָרָא: אֵלֶּא מֵעֵתָה וְיִשְׁנֵי חַיֵּי עַמְרָם שְׁבַע וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה, מֵאֵי דְרִשְׁתָּ בֵּיה.
עוֹנָה הַגְּמָרָא: שְׁאֵנֵי הָכָא דְקָרָא יִתִּירָא הוּא - שׁוֹנָה כֵּאֵן שְׁפָסוּק מִיּוֹתֵר, מִכְּדֵי כְּתִיב 'מִהוֹדוּ
וְעַד כּוּשׁ' 'שְׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה', לְמָה לִּי, שְׁמַע מִיִּנְה לְדְרִשָּׁה.

שלשה מלכו בכל העולם

תְּנֵנוּ רַבְּנָן, שְׁלֹשָׁה מְלָכוֹ בְּכִפְיָה - תַּחַת כָּל כִּיפַת הַרְקִיעַ, וְאֵלוֹ הֵן: אַחָאָב, וְאַחְשָׁרוּשׁ,
וְנְבוּכַדְנֶצַּר.

אַחָאָב, דְּכְתִיב 'חִי ה' אֱלֹהֶיךָ אִם יֵשׁ גּוֹי וּמִמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא שָׁלַח אֲדוֹנֵי שָׁם לְבַקֵּשׁךָ וְגו', וְאִי
לֹא דִהְיָה מְלִיךְ עֲלֵיָהּוּ הִכִּי מְצִי מְשַׁבַּע לְהוּ - וְאִם לֹא שֶׁהִיָּהמוֹלֶךְ עֲלֵיהֶם אִיךְ יִכַּל לְהַשְׁבִּיעֵם.

נְבוּכַדְנֶצַּר, דְּכְתִיב 'וְהָיָה הַגּוֹי וְהַמְּלָכָה אֲשֶׁר לֹא יִתֵּן אֶת צְוָרוֹ בְּעוֹל מִלֶּךְ בְּכָל'.

אַחְשָׁרוּשׁ, הָא דְאַמְרֵן - מִהוֹדוּ וְעַד כּוּשׁ. [עמוד ב]

(סִימָן שְׁסַד"ך - שְׁלֵמָה סְנַחְרִיב דְרִיּוֹשׁ כּוּרֶשׁ).

שאלה: והרי גם שלמה מלך על כל העולם

שׁוֹאֲלֵת הַגְּמָרָא: וְתוּ לִיכָא, וְהָא אִיכָא שְׁלֵמָה.

תשובה: שלמה לא השלים מלכותו

עוֹנָה הַגְּמָרָא: לֹא סִלִּיק מְלִכּוּתָהּ - שְׁלֵמָה לֹא הִשְׁלִים מְלִכּוּתוֹ, שְׁהָרִי נִטְרַד, כְּדָאמְרִין
בְּמִסְכַּת גִּיטִין (סח:).

שׁוֹאֲלֵת הַגְּמָרָא: הַנִּיחָא לְמָאן דְאַמְרֵן מִלֶּךְ וְהַדְּיוּט - תִּירוּץ זֶה מִסְתַּדֵּר לְפִי מִי שְׁאוּמַר
שְׁלֵמָה הִיָּה בְּתַחֲלִילָה מֶלֶךְ וְאַחַר כִּךְ הַדְּיוּט, אֵלֶּא לְמָאן דְאַמְרֵן מִלֶּךְ וְהַדְּיוּט וּמִלֶּךְ מֵאֵי אִיכָא

לְמִימַר - אבל לפי מי שאומר שלאחר שנעשה הדיוט חזר ונעשה מלך, מה יש לומר, הרי מלכותו הושלמה, ולמה לא מנו אותו שמלך על כל העולם.

עונה הגמרא: **שְׁלֹמֹה מִלְּתָא אַחֲרִיתִי הָיָה בֵּיהּ** - בשלמה היה דבר אחר, **שְׁמֶלְךָ עַל הָעֲלִיוֹנִים** (על השמים), **וְעַל הַתַּחְתּוֹנִים, שְׁנֹאמַר וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כֶּסֶּא ה'.**

שאלה: והרי גם סנחריב מלך על כל העולם

שואלת הגמרא: **וְהָא הָיָה סִנְחַרְיִב, דְּכָתִיב 'מִי בָּכַל אֱלֹהֵי הָאָרְצוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִצִּילוּ אֶת אֲרָצָם מִיָּדֵי'.**

תשובה: את ירושלים הוא לא כבש

עונה הגמרא: **הָא אֵיכָא יְרוּשָׁלַיִם דְּלֹא כִבְשָׁה** - הרי יש את ירושלים שסנחריב לא כבשה.

שאלה: והרי גם דרויש מלך על כל העולם

שואלת הגמרא: **וְהָא אֵיכָא דְרִיּוּשׁ, דְּכָתִיב 'דְרִיּוּשׁ מְלֻכָא כְּתִב לְכָל עַמְמֵיָא אֹמִיָּא וְלִשְׁנֵיָא דִּי דְרִיּוּן בְּכָל אַרְעָא שְׁלֻמְכוֹן יִסְגָּא'** [דרויש המלך כתב כל העמים האומות והלשונות שדרים בכל הארץ שלומכם רב].

תשובה: יש שבע מדינות שלא מלך עליהם

עונה הגמרא: **הָא אֵיכָא שְׁבַע דְּלֹא מְלַךְ עֲלֵיהוּ** - הרי יש שבע מדינות שלא מלך עליהם, **דְּכָתִיב 'שֶׁפַר קָדָם דְרִיּוּשׁ וְהָקִים עַל מְלֻכוֹתָא לְאַחַשְׁדְרָפְנֵיָא מָאָה וְעֶשְׂרִין'** [הוטב הדבר לפני דרויש והעמיד על מלכותו 120 שרים אשר יהיו מושלים בכל המלכות], ואצל אחשורוש מבואר שהיה 127 מדינות, הרי שדרויש לא מלך על 7 מדינות.

שאלה: והרי גם כורש מלך על כל העולם

שואלת הגמרא: **וְהָא אֵיכָא כּוֹרֶשׁ** [שמלך על כל העולם] **דְּכָתִיב, כֹּה אָמַר כּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כָּל מְמַלְכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה'.**

תשובה: כורש שיבח את עצמו שהוא מושל בכל העולם, אף שלא היה כך בפועל

עונה הגמרא: **הָתָם אֲשַׁתְּבוּחֵי הוּא דְקָא מְשַׁתְּבַח בְּנַפְשֵׁיהּ** - שם הוא שבח שכורש שיבח את עצמו ובפועל הוא לא משל בכל העולם.

יישוב סתירת הפסוקים 'כשבת המלך' 'בשנת שלש למלכו'

'בְּיָמִים הֵּהָם כְּשֶׁבַת הַמֶּלֶךְ' - משמע בתחילת מלכותו, ו**כְּתִיב בְּתַרְיָה 'בְּשָׁנַת שְׁלֹשׁ לְמַלְכוֹ'** - ומצד שני כתוב 'בשנת שלש למלכו', שאין זה בתחילת מלכותו.

אָמַר רַבָּא: מַאי כְּשֶׁבַת - מה שהפסוק אומר 'כשבת המלך' אין הכוונה בתחילת מלכותו, אלא **לְאַחַר שְׁנַת־יִישָׁבָה דַּעְתּוֹ** - שמתחלה היה דואג שיצאו ישראל מתחת ידו, כשיגמרו שבעים שנה

גלות בבל, וכשראה שאינם יוצאים נתיישיבה דעתו, **אמר: בלשצר חשב וטעה** - בלשצר עשה את חשבון 70 וטעה, **אנא חשיבנא ולא טעינא** - אני עשיתי חשבון של 70 שנה ולא טעויות. מבררת הגמרא: **מאי היא** - מה הוא חשבוננו של בלשצר וטעותו.

חשבוננו של בלשצר

מבארת הגמרא: **דכתיב 'כי לפי מלאת לכבל שבעים שנה אפקוד אתכם', וכתיב למלאות לתרבות ירושלם שבעים שנה,**

בלשצר סבר שאת 70 שנה המוזכרים בפסוק מונים מתחילת מלכות נבוכדנצר מלך בבל, **חשוב ארבעין וחמש דנבוכדנצר, ועשרים ותלת דאיל מרודך, ותתמי דידיה** - ושנתיים שלו, של בלשצר, **הא שבעים**. וכיון שראה שלאחר 70 שנה עדיין נמצאים בגלות ונבואת ירמיהו לא מתקיימת, **אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו** - הוציא בלשצר את כלי המקדש והשתמש בהם.

נבוכדנצר	45
איל מרודך	23
בלשצר	2
סך הכל	70

מבררת הגמרא: **ונבוכדנצר מנלן דארבעין וחמש שנין מלך** - מנין לנו שנבוכדנצר מלך 45 שנה. מבארת הגמרא: **דאמר מר: גלו בשבע, גלו בשמונה, גלו בשמונה עשרה, גלו בתשע עשרה,** כלומר: **גלו [גלות אחת] בשבע** [בשנה השביעית] **לכיבוש יהויקים,** וזו היתה **גלות יהויכין, שהיא שמונה לנבוכדנצר** [שנה זו שהיא שביעית לכיבוש יהויקים, היא השנה השמינית לנבוכדנצר].

שנה 1 לנבוכדנצר (כיבש נינוה)		
שנה 2 לנבוכדנצר	שנה 1 לכיבוש יהויקים - נבוכדנצר כבש את יהויקים ולא הגלהו, אלא נעשה לו לעבד	
3 לנבוכדנצר	שנה 2 לכיבוש יהויקים	
4 לנבוכדנצר	שנה 3 לכיבוש יהויקים	
5 לנבוכדנצר	שנה 4 לכיבוש יהויקים	
6 לנבוכדנצר	שנה 5 לכיבוש יהויקים	
7 לנבוכדנצר	שנה 6 לכיבוש יהויקים	
8 לנבוכדנצר	שנה 7 לכיבוש יהויקים	גלות יהויכין

גלו [גלות שניה] בשמונה עשרה לכיבוש יהויקים, וזו היתה **גלות צדקיהו, שהיא תשע עשרה לנבוכדנצר** [שנה זו שהיא שביעית לכיבוש יהויקים, היא השנה 19 לנבוכדנצר].

שנה 7 לכיבוש יהויקים	8 לנבוכדנצר	גלות יהויכין
שנה 8 לכיבוש יהויקים	9 לנבוכדנצר	
שנה 9 לכיבוש יהויקים	10 לנבוכדנצר	
שנה 10 לכיבוש יהויקים	11 לנבוכדנצר	
שנה 11 לכיבוש יהויקים	12 לנבוכדנצר	
שנה 12 לכיבוש יהויקים	13 לנבוכדנצר	
שנה 13 לכיבוש יהויקים	14 לנבוכדנצר	
שנה 14 לכיבוש יהויקים	15 לנבוכדנצר	
שנה 15 לכיבוש יהויקים	16 לנבוכדנצר	
שנה 16 לכיבוש יהויקים	17 לנבוכדנצר	
שנה 17 לכיבוש יהויקים	18 לנבוכדנצר	
שנה 18 לכיבוש יהויקים	19 לנבוכדנצר	גלות צדקיהו

[המקור שנבוכדנצר כבש את יהויקים בשנה השניה למלכותו], דָאָמַר מֶר: שָׁנָה רִאשׁוֹנָה כִּיבֵּשׁ [נבוכדנצר את] נִינְוָה, שָׁנָיָה כִּיבֵּשׁ [נבוכדנצר את] יְהוּדִים, [והמליך את יהויכין בנו תחתיו, ובא לו לבבל, אמרו לו יועציו האב מרד בך והמלכת את בנו, חזר בשנה השמינית למלכותו והגלה את יהויכין, והמליך את צדקיהו, ואחר כך בשנת 19 למלכותו הגלה את צדקיהו].

וּכְתִיב וַיְהִי בְשָׁלְשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנָה לְגָלוֹת יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה, בְּשָׁנִים עָשָׂר חֲדָשׁ, בְּעָשְׂרִים וְחֲמֵשֶׁה לְחֲדָשׁ, נָשָׂא אוֹיֵל מְרוֹדֵךְ מֶלֶךְ בָּבֶל [בשנת מלכותו], אֶת רֹאשׁ יְהוֹיָכִין מֶלֶךְ יְהוּדָה, וַיּוֹצֵא אוֹתוֹ מִבֵּית הַכְּלֵא' - הרי מבואר שמלך אויל מרודך לאחר שלוש שנים ושבע לגלות יהויכין, וכבר מלך נבוכדנצר שמונה שנים קודם גלות יהויכין,

הרי סך הכל: תִּמְנִי - 8 של נבוכדנצר לפני שהגלה את יהויכין, וּתְלָתִין וְשֶׁבַע - 37 לאחר שהגלה נבוכדנצר את יהויכין, הָרִי אַרְבָּעִין וְחֲמֵשׁ דְּנְבוּכַדְנֶצַּר,

וְעָשְׂרִין וְתֵלֶת דְּאוֹיֵל מְרוֹדֵךְ - ועוד 23 שנים שמלך אויל מרודך, גְּמָרָא - כך מקובל בידינו, וְתִרְתֵּי דִידיה - ועוד שנתיים של בלשצר, (בלשצר מלך 3 שנים, ומעשה זה היה שנתיים לאחר תחילת מלכותו).

הָא שְׁבַעִין - הרי שבעים שנה מתחילת מלכות בבל,

נבוכדנצר עד גלות יהויכין	נשא אויל מרודך את ראש יהויכין	אויל מרודך	בלשצר
8			
	37 לאחר גלות יהויכין		
		מלך עוד 23 שנה כמקובל בידינו	
			2

אמר בלשצר: השתא ודאי תו לא מיפרקי - עכשיו ודאי יותר לא יפדו היהודים מהגלות, אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו - הוציא את הכלים של בית המקדש והשתמש בהם.

היננו דקאמר ליה דניאל - וזהו מה שאמר לו דניאל: 'ועל מרי שמיא התרוממת ולמאניא די בייתיה היתיו קדמד' - ועל אדון השמים נתגאת ואת הכלים של ביתו הביאו לפניך,

וכתיב 'ביה בלייא קטיל בלשאצר מלכא [פשדאה]' - בו בלילה נהרג המלך בלשצר, כעונש על הוצאת הכלים.

וכתיב 'ודריוש מדאה קבל מלכותא כבר שנין שתין ותרתין' - ודריוש המדי קיבל את המלכות (לאחר בלשצר) והוא כבן 62 שנה.

חשבונו של אחשורוש

אמר אחשורוש: איהו מיטעא טעי - הוא בלשצר טעה בחשבון, אָנָא חשיבנא ולא טעינא - אני אחשב ולא אטעה, מי כתיב 'למלכות ככל', לככל כתיב, מאי לככל, לגלות ככל, תחילת גולה שהגלה את יכניה,

כמה בצירין תמני - כמה מפחיתים מהחשבון, שמונה שנים שמלך נבוכדנצר לפני הגלותו את יכניה.

חשיב ועייל חילופניהו - חישב אחשורוש והוסיף 8 שנים במקומם, קדא דבלשצר - עוד שנה שמלך בלשצר, וחמש דריוש וכורש - וחמש שנים שמלכו דריוש המדי וכורש הפרסי, ותרתו ידיה - ועוד שניים שמלך בעצמו, הא שבעיני - הרי 70 שנה מגלות יהויכין.

מגלות יהויכין עד שנשא אויל מרודך את ראש יהויכין	אויל מרודך	בלשצר	דריוש וכורש	אחשורוש
37				
	מלך עוד 23 שנה כמקובל בידינו			
		3		
			5	
				2

כיון דהזי דמלו שבעיני ולא אפרוק - כיון שראה אחשורוש שמלאו 70 שנה מגלות בבל ישראל לא נפדו מגלותם, אמר: השתא ודאי תו לא מיפרקי - כעת ודאי יותר לא יפדו מגלותם.

אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו - הוציא את כלי המקדש והשתמש בהם, בא שטן וריקד ביניהן ורג את ושתי.

שואלת הגמרא: והא שפיר חשיב - והרי אחשורוש חישב לכאורה חישוב נכון.

עונה הגמרא: איהו נמי מיטעא טעי - הוא גם טעה, דאיבעי ליה למימני - שהיה לו למנות שבעים שנה מקרבות ירושלים - גלות צדקיהו, שהיתה 11 שנה לאחר גלות יהויכין, ואז נשרפה העיר, והפסוק אומר במפורש 'למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה'.

שאלה: לפי מנין זה היו צריכים להיגאל בשנת ה14 למלכות אחשורוש שהוא מלאת 70 שנה מחרבות ירושלים

שואלת הגמרא: **סוף סוף פְּמָה בְּצִיּוֹן** - סוף סוף כמה שנים חסרים ממנינו של אחשורוש, **הַדִּיסָר** - אחד עשר שבין גלות יהויכין לגלות צדקיהו (שהיא חורבן ירושלים), **אֵיהוּ פְּמָה מֶלֶךְ אַרְבֵּיסָר** - הוא אחשורוש כמה שנים מלך, 14 שנה, (כמוכח במגילת אסתר, שנס פורים היה בשנה ה13 למלכות אחשורוש, וכתוב לשנה אחרת ששלחו לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית, הרי 14), ואם כך **בְּאַרְבֵּיסָר דִּידִיהָ אֵיבְעֵי לֵיהָ לְמִיבְנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ** - בשנת ה14 לאחשורוש היו לו לבנות את בית המקדש,

מחורבות ירושלים (גלות צדקיהו) עד שנשא אויל מרודך את ראש יהויכין	אויל מרודך	בלשצר	דריוש וכורש	אחשורוש
26				
	מלך עוד 23 שנה כמקובל בידינו			
		3		
			5	
				13
בשנת ה14 למלכות אחשורוש לאחר 70 שנה מחורבות ירושלים היה לו לבנות את המקדש				

אֶלְמָה קָתִיב - למה כתוב: **'בְּאֲדִינָן בְּטִילַת עֲבִידַת בֵּית אֱלֹהָא דִּי בִירוּשְׁלָם'** - אז בטלה עבודת בית המקדש אשר בירושלים עד השנה השניה למלכות דריוש, הרי שנגאלו שנתיים לאחר החשבון.

תשובה: בחשבון הנ"ל החשיבו חצאי שנים כשנים שלמות

עונה הגמרא: **אָמַר רַבָּא: שְׁנִים מְקוּטְעוֹת הֵווּ** - היו חצאי שנים שבחשבון הנ"ל החשיבום כשנים שלמות, שדריוש וכורש מלכו יחד רק 4 שנים ולא 5, וכן נבוכדנצר ואויל מרודך מלכו יחד 67 שנה ולא 68 שנה. והיות ונחסרו מהחשבון שנתיים, נגאלו שנתיים אחר כך. (דף יב)

תְּנִינָא נְמִי קָבִי, שבשנות נבוכדנצר ואויל מרודך היו יחד 67 שנים ולא 68, שכך שנינו בחשבון ה70 שנה: **וְעוֹד שְׁנָה אַחֲרַת לְכַבֵּל, וְעַמְדַּת דְּרִיּוּשׁ, וְהַשְׁלִימָה**, הבריייתא מחשבת 45 של נבוכדנצר 23 של אויל מרודך 21 של בלשצר 69 שנים, [ואומרת על כך ששנה נוספת השלים דריוש], ואף שבחשבון הוא 70 שנה, כיון שהשנים של נבוכדנצר ואויל מרודך היו יחד 67 שנה ולא 68 שלא היה זה שנים שלמות.

גם דניאל טעה בחשבון זה

אָמַר רַבָּא: אִף דְּנִיאַל טָעָה בְּהַאי חוּשְׁבָנָא, דְּכָתִיב 'בְּשָׁנַת אַחַת לְמָלְכוֹ אָנִי דְּנִיאַל בִּינוּתִי

בספרים', מדקאמר בינותי מקלל דטעה, 'בינותי' הוא לשון: לשון ספירה וחשבון, ומשמע שהיה לו טעות בחשבון, והיה צריך לבדוק זאת שוב בספרים.

ישוב הפסוקים: שבעים למלאות בכל או שבעים לחרבות ירושלים

שואלת הגמרא: **מַכְּלֵי מְקוֹם קָשׁוּ קָרְאִי אֶהְדְּדִי** - מכל מקום הפסוקים קשים שסותרים זה את זה, **כְּתִיב** - במקום אחד כתוב שמונים את ה70 שנה ל'מלאות לבבל', ו**כְּתִיב** - ובמקום אחר כתוב שמונים את ה70 שנה ל'חרבות ירושלים'.

עונה הגמרא: **אָמַר רַבָּא: לְפָקִידָה בְּעֵלְמָא** - 70 שנה למלכות בבל היה פקידה בעלמא, (זכרון לטובה), ואז החלו לחזור לירושלים, אף שאת הבית בנו רק 70 שנה לחרבות ירושלים, **וְהֵינְנוּ דְכְתִיב 'כֹּה אָמַר כּוֹרֵשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כָּל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָקַד עָלַי לְבָנוֹת לוֹ בֵּית בִּירוּשָׁלַם'**, ורק לאחר מכן שכלו 70 שנה לחרבות ירושלים, בנו את בית המקדש בפועל.

כורש היה צריך לבנות את בית המקדש בעצמו ולא ראה לתת רשות לישראל לבנותו

דָּרַשׁ רַב נַחֲמָן בַּר רַב חֲסֵדָא: מַאי דְכְתִיב 'כֹּה אָמַר ה' לְמַשִּׁיחוֹ לְכוּרֵשׁ אֲשֶׁר הִזְזַקְתִּי בִימֵינוּ', וְכִי כּוֹרֵשׁ מְשִׁיחַ הָיָה, וְכִי נִמְשַׁח (בשמן המשחה וכדומה) שראוי להיקרא 'משיחו', אֲלֵא אָמַר לִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשִּׁיחַ: קוֹבֵל (מתלונן) אֲנִי לָךְ עַל כּוֹרֵשׁ, אֲנִי אֲמַרְתִּי הוּא יִבְנֶה בֵּיתִי וְיִקְבֹּץ גְּלִיתִי, שהוא בעצמו היה צריך להשתדל בדבר. והוא אָמַר 'מִי בָכֶם עֲמוּ וְיַעַל' - והוא עצמו לא נשתדל בדבר.

[רש"י מוכיח כביאור זה בפסוק, שבדרך כלל כשיש טעם 'זרקא' יש 'סגול' אחריו, וכאן בתיבת 'למשיחו' יש זרקא, ותיבת 'לכורש' יש טעם אחר, כך ש'למשיחו לכורש' אין הכונה שכורש הוא משיחו, אלא ה' אומר 'למשיחו' בעניינו של כורש.

שנה פשוטה: כה שבט, שנה מעוברת: כה אדר א

פרק ראשון מגילה דף יב

תניא נמי הכי ועוד שנה אחרת לבבל ועמד דריוש והשלימה. אמר רבא אף דניאל טעה בהאי חושבנא דכתיב בשנת אחת למלכו אני דניאל בינותי בספרים מדקאמר בינותי מכלל דטעה. מכל מקום קשו קראי אהדדי כתיב מלאות לבבל וכתיב לחרבות ירושלם. אמר רבא לפקידה בעלמא והינינו דכתיב כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלם. דרש רב נחמן בר רב חסדא: מאי דכתיב 'כה אמר ה' למשיחו לכוורש אשר החזקתי בימינו', וכי כורש משיח היה, אלא אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשיח: קובל אני לך על כורש, אני אמרתי 'הוא יבנה ביתי ויקבץ גליותי', והוא אמר 'מי בכם מכל עמו ויעל'. [התבאר בדף הקודם].

האם מדי היו מלכים או מושלים

'חיל פרס ומדי הפרתמים' (המושלים), תיבת 'הפרתמים' כתובה על מדי, משמע שהם היו מושלים.

וכתיב 'למלכי מדי ופרס', תיבת 'למלכי' כתובה על מדי, משמע שהם היו מלכים.

אמר רבא: אתנוני אתנו בהדדי - פרס ומדי התנו ביניהם, אי מינן מלכי, מיניינו איפרכי - אם ממכם יהיה המלך, מאיתנו יהיה המושל. ואי מיניינו מלכי, מינן איפרכי - ואם ממכם יהיה המלך מאיתנו יהיה המושל. נמצא שזה דבר שהשתנה מפעם לפעם.

אחשורוש לבש כמשתה בגדי כהונה

'בהראותו את עושר כבוד מלכותו'.

אמר רבי יוסי בר חנינא: מלמד שלבש בגדי כהונה - שהיו בידו שם בגדי כהן גדול שהביאן מירושלים,

ולומדים זאת כך: כתיב הקא - כתוב כאן אצל אחשורוש: 'יקר תפארת גדולתו'. וכתיב התם - וכתוב שם לגבי בגדי כהונה 'לקבוד ולתפארת'.

אם אחשורוש היה מלך פיקח או מלך טיפש במה שעשה משתה לרחוקים ואחר כך לקרובים

אחשורוש עשה בתחילה משתה 180 יום לכל מדינות מלכותו, ובמלאות הימים האלה יגזר עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הבירה למגדול ועד קטן משתה שבעת ימים בחצר גנת ביתו המלך.

רב ושמואל: חד אמר, מלך פיקח היה, שהקדים משתה הרחוקים לפני משתה בני עירו. וחד אמר, מלך טיפש היה.

מאן דאמר מלך פיקח היה, שפיר עבד דקריב רחיקא ברישא - טוב עשה שקירב את הרחוקים בתחילה, דבני מאתיה כל אימת דבעי מפייס להו - שאת בני עירו כל מתי שרוצה יכול לפייסם.

ומאן דאמר טיפש היה, דאיבעי ליה לקרובי בני מאתיה ברישא - שהיה לו לקרב תחילה את בני עירו, דאי מרדו ביה הגך, הגי הו קיימי בהדיה - שאם הרחוקים ימרדו בו, אלו שנמצאים עמו (בני עירו) ישארו עמו.

הטעם שבני ישראל שכאזו דור התחייבו כלייה

שאלו תלמידיו את רבי שמעון בר יוחאי: מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור בליה (אף שהכונה לישראל, אומרים זאת בלשון הפוכה 'שונאיהם של ישראל', שאין זה ראוי לומר על ישראל שהתחייבו כליה)

אמר להם רשב"י: אמרו אתם.

אמרו לו: מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע.

אמר להם רשב"י: אם בן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו, שרק היהודים שבשושן השתתפו בסעודתו של אותו רשע.

אמרו לו: אמור אתה.

אמר להם רשב"י: מפני שהשתחוו לצלם - בימי נבוכדנצר.

אמרו לו: וכי משוא פנים יש בדבר, ואיך זכו לנס.

אמר להם רשב"י: הם לא עשו אלא לפנים - למראית עין שפחדו מאחשורוש, אף הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהן אלא לפנים - למראית עין כדי שיחזרו בתשובה וכלל לא התכוון לכלותם. והיינו דכתיב 'כי לא ענה מלבו'.

אם ישבו בחצר בנינה או בכיתן

'בחצר גנת ביתן המלך'.

רב ושמואל,

חד אמר: הראוי לפי חשיבותו להיכנס לחצר, הכניסו לחצר. הראוי לגינה, לגינה. הראוי לביתן, לביתן.

וחד אמר: הושיבן בחצר ולא החזיקתן - לא היה מספיק מקום, בגינה ולא החזיקתן, עד שהכניסן לביתן והחזיקתן.

במתניתא תנא, הושיבן בחצר, ופתח להם שני פתחים, אחד לגינה, ואחד לביתן.

מה הם 'חור וכרפס'?**'חור כרפס ותכלת'.****מאי 'חור'.**

רב אמר: חרי חרי - חורים חורים, מעשה מחט, מלאכת המצעות היתה עשויה נקבים נקבים. ושמואל אמר: - חור לשון חור, מילת לְכַנָּה הַצִּיעַ לָהֶם - בגדים חשובים של צמר לבן הציע להם.

'כרפס'. אמר רבי יוסי בר חנינא: 'כר פס' - כרים של פסים - כריות של צמר יקר (כמו כתונת 'פסים').

אם הושיכם על מטות זהב, כסף, או מטות כסף ורגלים של זהב**'על גלילי כסף ועמודי שש, מטות זהב וכסף'.**

תניא, רבי יהודה אומר: הראוי לכסף לכסף הראוי לזהב לזהב, שר הראוי לזהב, הושיבו במטות זהב, ושר גרוע הראוי רק לכסף הושיבו במטות כסף.

אמר לו רבי נחמיה: אם כן אתה מטיל קנאה בסעודה, אלא הם [המטות] של כסף ורגליהן של זהב.

מה היא 'רצפת בהט ושש'?**'בהט ושש'.**

אמר רבי אסי: אבנים שמתחוטטות על בעליהן - רצפה עשה להם באבנים חטוטות, כלומר שלא באו לידי אדם אלא בטורח, שמחטטים ומחזירים בעליהן אחריהן עד שמוצאין אותן בדמים יקרים.

וכן הוא אומר 'אבני נזר מתנוססות על אדמתו' - שהמקרא משבח אבנים יקרות, ואומר שמשיגים אותם רק הרבה נסיונות, והכתוב מדבר לישראל לעתיד לבוא, שיהיו חשובין ויקרים בין האומות כאבני נזר המתנוססות.

'דר וסוחרת' - הניח מסביכם אבנים ירקות, או אבן מיוחדת שמאירה, או שפטרם מתשלום מכס**וְדַר וְסוּחַרְתָּ.**

רב אמר: דרי דרי - שורות שורות של אבנים יקרות היו מונחים סביב מקום הסעודה, וסוחרת לשון סחור סחור.

ושמואל אמר: אבן טובה יש בכרפי הים ודרה שמה, הושיבה באמצע סעודה ומאירה להם כצהרים - לפי זה 'סוחרת' הוא מלשון סהרא (צהריים).

דבי רבי ישמעאל תנא: שקרא דרור לכל בעלי סוחרה - עשה נחת רוח לבני מלכותו, ופטר מלשלם מכס של סוחרין.

**אחשורוש השקה בסעודה מכלי המקדש, והבת קול שיצאה בסעודה
'והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים'.**

שואלת הגמרא: **משונים מיבעי ליה** - היה לפסוק לומר מכלים משונים, ולא שונים, שמשמע שהם כלים שחוזרים ומשתמשים בהם.

עונה הגמרא: **אמר רבא: יצתה בת קול ואמרה להם: ראשונים** [בלשצר וחבורתו], **כלו מפני כלי, ואתם שונים בהם** - ואתם חוזרים ומשתמשים בהם.

**לכל אחד השקה יין שגדול ממנו בשנים
'ויין מלכות רב'.**

אמר רב: מלמד שכל אחד ואחד השקהו יין שגדול הימנו בשנים.

**בסעודתו של אחשורוש היה אכילה מרובה משתיה כדת של תורה
'והשתיה כדת (אין אויב)'.
מאי 'כדת'.**

אמר רבי חנן משום רבי מאיר: כדת של תורה, מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה - אכילת מזבח מרובה משתיה, (פר ושלושה עשרונים סולת לאכילה, ונסך יין חצי ההין), **אף סעודתו של אותו רשע אכילה מרובה משתיה.**

**לכל אחד השקה מיין מדינתו
'אין אויב'.**

אמר רבי אלעזר: מלמד שכל אחד ואחד השקהו מיין מדינתו - יין הרגיל בו ולא ישכרהו, [ולא ישתהו] אלא לפי רצונו.

**מרדכי והמן היו שרי המשקה כמשתה
'לעשות כרצון איש ואיש'.**

אמר רבא: לעשות כרצון מרדכי והמן - הם היו שרי המשקים במשתה. שמצאנו שמרדכי והמן נקראים 'איש', **מרדכי, דכתיב 'איש יהודי'. המן, 'איש צר ואויב'.**

שניהם [אחשורוש וושת] לדבר עבירה נתכוונו

גם ושת המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות'

שואלת הגמרא: **בית הנשים מיבעי ליה** - היה פסוק לומר שושת עשתה את הסעודה בבית הנשים, ולא בבית המלכות שמצויים שם אנשים.

עונה הגמרא: **אמר רבא: שניהן לדבר עבירה נתכוונו**, אחשורוש התכוון להראות את יפיה, והיא התכוונה שהסתכלו בה.

הִינְנוּ דְאִמְרֵי אִינְשֵׁי - זה מה שאומרים האנשים: אֵיהוּ בְקָרִי - הוא בדלועין גדולות, וְאֶתְמִיהָ [עמוד ב] בְּבוּצֵינִי - ואשתו בדלועין קטנות, כלומר, באותו מין עצמו, זה נואף וזו נואפת, הוא אומר להראות את יופיה, והיא לכך נתכונה שיסתכלו ביופיה.

מעשה ושתי היה בשבת שישאל אוכלין ושותין מתחילין בר"ת ושירות ותשבחות והם התחילו בדברי תפלות עד שאמר אחשורוש להביא את ושתי ערומה מדה כנגד מדה שהיתה מפשטת את כנות ישראל ועושה בהם מלאכה בשבת

'פיום השביעי כטוב לב המלך ביין'.

שואלת הגמרא: אָטוּ עַד הַשְּׁתָּא לָא טָב לְבִיהַּ בְּחִמְרָא - וכי עד עכשיו לא היה ליבו טוב ביין. עונה הגמרא: אָמַר רַבָּא: יוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת הִיָּה, שִׁישְׂרָאֵל אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, מִתְחִילִין בְּדִבְרֵי תוֹרָה וּבְדִבְרֵי תִשְׁבְּחוֹת, אֲבָל אוֹמְרוֹת הָעוֹלָם שְׂאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין אֵין מִתְחִילִין אֲלָא בְּדִבְרֵי תִפְלוֹת. וְכֵן בְּסֵעוּדָתוֹ שָׁל אוֹתוֹ רָשָׁע, הִלְלוּ אוֹמְרִים מְדִיוֹת נְאוֹת, וְהִלְלוּ אוֹמְרִים פְּרָסִיּוֹת נְאוֹת. אָמַר לְהֵם אַחְשׁוּרוֹשׁ: כְּלִי שְׂאֲנִי מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֵינּוּ לֹא מְדִי וְלֹא פְּרָסִי אֲלָא כְּשִׂדְיִי, רְצוֹנְכֶם לְרְאוּתָהּ.

אָמְרוּ לוֹ: אֵין - כן, ובלבד שתהא ערומה.

שְׁבַמְדָּה שְׂאָדָם מוֹדָד בְּהַ מוֹדְדִין לוֹ, מְלַמֵּד שֶׁהִיָּתָה וְשִׁתִּי הִרְשָׁעָה מְבִיאָה בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וּמִפְּשִׁיטָתָן עֲרוֹמוֹת וְעוֹשָׂה בְּהֵן מְלָאכָה בְּשַׁבַּת, הִינְנוּ דְכַתִּיב 'אָחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כְּשׁוֹךְ חֲמַת הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרוֹשׁ זָכַר אֶת וְשִׁתִּי וְאֶת אֲשֶׁר עָשָׂתָה וְאֶת אֲשֶׁר נָגַזר עָלֶיהָ', כְּשֵׁם שֶׁעָשָׂתָה כֶּךָ נָגַזר עָלֶיהָ.

הטעם שושתי לא באה [פרחה בה צרעת או בא גבריאל ועשה לה זנב]

'ותמאן המלכה ושתי'.

שואלת הגמרא: מְכַדִּי פְּרִיצָתָא הוּאֵי - הנה היא הרי היתה פרוצה, דָּאִמַר מָר: שְׁנִיָּהּ לְדָבָר עֲבִירָה נִתְכוּוֹנָו, מְאִי טַעְמָא לָא אָתְאֵי - למה היא לא באה.

עונה הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא: מְלַמֵּד שֶׁפְּרָחָה בְּהַ צְרַעַת.

בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: [בא גבריאל ועשה לה זנב].

אחשורוש קנף מאד על שושתי ביזתה אותו בכריה

'ויקצף המלך מאד וחמתו בערה בו'.

שואלת הגמרא: אָמְאִי דְלָקָה בִּיהַ כּוּלֵי הַאי - למה חמתו בערה כל כך.

עונה הגמרא: אָמַר רַבָּא: שְׁלָחָה לִיָּה - כך שלחה ושתי להודיע לו: בַּר אַהוּרִיָּרִיהַ דְאָבָא - בן שומר הסוסים של אבא, אָבָא לְקָבַל אֲלֵפָא חִמְרָא שְׁתִּי וְלֹא רְוִי - אבא היה שותה כנגד אלף אנשים ולא היה משתכר, וְהָהוּא גִבְרָא אֲשִׁתִּי בְּחִמְרִיהַ - ואתה השתטת ביין, מִיָּד וְחִמְתוֹ בְּעֵרָה בּוֹ'.

אחשורוש אומר לחכמי ישראל שידונו את ושת

'ויאמר המלך לחכמים'.

מאן חכמים, רבנן.

'יודעי העתים', ש'יודעין לעבר שנים ולקבוע חדשים.

אמר להו: דיינוה לי - תדנו את ושת על אשר לא באה.

חכמי ישראל אומרים לאחשורוש שמחורבן הבית אינם יודעים לדון דיני נפשות ושיבקש מעמון ומואב לדון בזה

אמרו חכמי ישראל, היכי נעביד - איך נעשה, נימא ליה קטלה - נאמר לו להורגה, למחר פסיק ליה חמריה - למחרת יפוג יינו מעט מעליו, ובעי לה מינן - ויבקש אותה מאיתנו, כלומר ידון אותנו על הריגתה.

נימא ליה שבקה - נאמר לו שיעזבה ויניח לה, קא מזלזלה במלכותא הרי זה זלזול במלכות. אמרו לו: מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו, ניטלה עצה ממנו, ואין אנו יודעין לדון דיני נפשות, זיל לגבי עמון ומואב דיתבי בדוכתייהו כחמרא דיתבי על דורדייה - לך לעמון ומואב שהם יושבים במקומם כיון היושב על שמריו ועל טעמו, ודעתם מיושבת לדון דיני נפשות.

וטעמא אמרו ליה - ויפה אמרו לו, דודאי כן הוא, שמתוך שהאדם שקט דעתו מיושבת עליו, דכתבי, שאנן מואב מנעוריו, ושוקט הוא אל שמריו, ולא הורק מפלי אל כלי, ובגולה לא הליך, על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר'.

מיד הלך אחשורוש לאחרים שידונו את ושת כמו שנאמר בפסוק 'והקרוב אליו כרשנא שת' אדמתא תרשיש'.

מלאכי השרת הזכירו לפני הקב"ה את הקרבנות שהקריבו ישראל לעשות להם בזכות זה נקמה בושתי ותבוא אסתר ותמלוך תחתיה

אמר רבי לוי: כל פסוק זה על שום קרבנות נאמר - 'והקרוב אליו' לשון הקרבת קרבן, מלאכי השרת הזכירו לפני הקדוש ברוך הוא את הקרבנות שהקריבו ישראל לפניו, כדי לעורר זכות לישראל לעשות להם נקמה בושתי, ותבא אסתר ותמלוך תחתיה.

'כרשנא' - כרים בני שנה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם כלום הקריבו לפניך כרים בני שנה כדרך שהקריבו ישראל לפניך.

'שת' - שתי תורים, כלום הקריבו לפניך שתי תורין.

'אדמתא' - כלום בנו לפניך מזבח אדמה.

'תרשיש' - כלום שימשו לפניך בבגדי כהונה דכתיב בהו 'תרשיש ושהם וישפה'.

'מ'רס' - כלום מירסו בדם לפניך, שמירסו את הדם, שלא יקרש ושוב לא יהא ראוי לזריקה.

'מ'רסנא' - כלום מירסו במנחות לפניך, מירסו במנחות לבולל, [ממרס לשון מגיס].

'ממוכן' - פלום הכינו ש'לחן לפניך.

המן קרוי ממוכן שמוכן לפורענות

'ויאמר ממוכן'.

תנא ממוכן זה המן, ולמה נקרא שמו ממוכן שמוכן לפורענות - עומד להיות תלוי.

המן היה הדיוט וגרוע מכולם וקפץ להשיב בראש

אמר רב קהנא: מכאן שההדיוט קופץ בראש - שהרי מנה אותו הכתוב אחרון, הרי שהוא גרוע מכולם, והוא קפץ להשיב בראש.

כשקיבלו את האגרות הראשונות של אחשורוש [להיות כל איש שורר בביתו] החזיקוהו לשוטה, וכך כששלח את האגרות השניות [להרוג את ישראל] לא מיהרו להורגם

'להיות כל איש שורר בביתו'.

אמר רבא: אלמלא אגרות הראשונות - שהוחזק בהן שוטה בעיני האומות, לא נשתייר משונאייהן של ישראל [כלומר: לא נשאר מישראל] שריד ופליט - שהיו ממהרין להורגן במצות המלך באגרות האמצעיות, ולא היו ממתניים ליום המועד, ורק בגלל שבאגרות הראשונות שלח להם הוראה תמוהה, לא מיהרו לשמוע לאגרות השניות.

הגמרא מבארת מדוע הוחזק אחשורוש לשוטה באגרות הראשונים: אמרי, מאי האי דשידיר לן - אומרים האומות: מה זה ששלח לומר לנו 'להיות כל איש שורר בביתו', פשיטא - הרי זה דבר פשוט, אפילו קרחה - אפילו הפחות שבאנשים כגון אורג, בביתיה פדושקא ליהוי - בביתו הוא פקיד ונגיד.

אחשורוש צוה לקבץ את כל הנערות, וכולם יתחבאו ממנו

'ויפקד המלך פקידים'.

אמר רבי: מאי דכתיב 'כל ערום יעשה בדעת וכסיל יפרש אולת'.

'כל ערום יעשה בדעת', זה דוד, דכתיב 'ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדני המלך נערה בתולה' - דוד לא ביקש אלא נערה אחת, כל מאן דהוה ליה ברתא אייתה ניהליה - כל אדם הראה לשלוחו את בתו אולי תיטב בעיניו.

'וכסיל יפרוש אולת', זה אחשורוש, דכתיב 'ויפקד המלך פקידים', כל מאן דהוה ליה ברתא איטמרה מיניה - כל מי שהיה לו בת החביא אותה ממנו, שצוה לקבץ את כולן, והכל יודעין שלא יקח אלא אחת, ואת כולן יבעל.

בן יאיר – בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפילתו. בן שמעי – בן ששמע אל תפילתו. בן קיש – שהקיש על שערי רחמים

'איש יהודי היה בשושן הבירה וגו' איש ימיני.

מבררת הגמרא: מאי קאמר - מה הפסוק אומר, אי ליחוסיה קאתי - אם הפסוק בא ליחסו, ליחוסיה וליזיל - שהפסוק ילך ויחסו עד בנימין, אלא מאי שנא הני - אלא מה שונה אלו שהזכיר אותם כן (בן יאיר, בן שמעי, בן קיש).

מבארת הגמרא: תנא, כולן על שמו נקראו: 'בן יאיר', בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו. 'בן שמעי', בן ששמע אל תפלתו.

'בן קיש', שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו.

שאלה: בפסוק משמע שבא מיהודה, ומשמע שבא מבנימין

מוסיפה הגמרא ושואלת קרי ליה - הפסוק קורא למרדכי 'יהודי', אלמא מיהודה קאתי - הרי מוכח שבא משבט יהודה, וקרי ליה - והפסוק קורא לו 'ימיני', אלמא מבנימין קאתי - הרי מוכח שבא משבט בנימין.

תשובה א': מרדכי היה מוכתר בשמות נאים

אמר רב נחמן: מרדכי מוכתר בנימוסו היה - בשמות נאים, נימוס שם בלשון יון.

תשובה ב': אביו מבנימין ואמו מיהודה

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי: אביו מבנימין, ואמו מיהודה.

תשובה ג': המשפחות היו מתגרות ביניהם בזכות מי יצא מרדכי הצדיק

ורבנן אמרי: משפחות מתגרות זו בזו, משפחת יהודה אומרת: אנא גרמי דמתיליד מרדכי - אני גרמתי שמרדכי יוולד, דלא קטליה דוד לשמעיה בן גרא - שדוד המלך לא הרג את שמעי בן גרא (שהיה מאבות אבותיו של מרדכי) ואף עלי פי ששמעי בן גרא היה חייב מיתה. ומשפחת בנימין אמרה: מינאי קאתי - ממני הוא בא.

תשובה ד': כנסת ישראל אומרת להיפך לצעקה ממי יצא מרדכי הצדיק שהמן מקנא בו

רבא אמר: כנסת ישראל אמרה לאידך גיסא - לצעקה ולא לשבח, איש יהודי ואיש ימיני גרמו לי הצער הזה, ראו מה עשה לי יהודי ומה שילם לי ימיני,

מה עשה לי יהודי [דוד המלך שבא משבט יהודה], (דף יג) דלא קטליה דוד לשמעיה - שדוד המלך לא הרג את שמעי בן גרא, דאתיליד מיניה מרדכי דמיקני ביה המן - שממנו נולד מרדכי שהמן מקנא בו, ומתגרה על ידו לכלות את עם ישראל.

ומה שילם לי ימיני [שאול המלך שבא משבט בנימין], דלא קטליה שאול לאנג - ששאל המלך לא הרג את אגג, דאתיליד מיניה המן דמצער לישראל - שנוולד ממנו המן שמצער את עם ישראל.

תשובה ה': מרדכי הצדיק בא משבט בנימין, ונקרא 'יהודי' שכפר בעבודה זרה

רבי יוחנן אומר: לעולם מפנימין קאתי - מרדכי הצדיק אכן בא משבט בנימין,

ואמאי קרי ליה - ולמה קראו לו 'יהודי', על שום שכפר בעבודה זרה,

שכל הכופר בעבודה זרה נקרא 'יהודי', כדכתיב: איתי גוברין יהודאין וגו' לאלהך לא פלחין' - באו אנשים יהודים שלא משתחוים לעבודה זרה.

שנה פשוטה: כו שבט, שנה מעוברת: כו אדר א

פרק ראשון מגילה דף יג

דְּלָא קְטִילִיה דְּוֹר לְשִׁמְעֵי דְּאִתְיָלִיד מִיַּנְיָה מְרַדְּכֵי דְּמִיקְנֵי בֵּיה הָמָן וּמָה שִׁילָם לִי יְמִינֵי דְּלָא קְטִילִיה שְׂאוּל לְאַגַּג דְּאִתְיָלִיד מִיַּנְיָה הָמָן דְּמַצְעַר לְיִשְׂרָאֵל
 רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לְעוֹלָם מִבְּנֵימָן קָאֵתִי וְאִמְאֵי קָרִי לִיָּה יְהוּדִי עַל שׁוּם שְׁכָפֹר בְּעִבּוּדָה זָרָה שְׁכָל הַכּוֹפֵר בְּעִבּוּדָה זָרָה נִקְרָא יְהוּדִי כְּדִכְתִּיב אִתִּי גּוֹבְרִין יְהוּדָאִין וְגו' [התבאר בדף הקודם].

כל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי

היות ושנינו שמרדכי היהודי נקרא 'יהודי' על שם שכפר בעבודה זרה מביאה הגמרא מאמר בעניין זה: רבי שמעון בן פזי כי הוה פתח בדברי הימים אמר הכי: כל דבריה אֶחָד הם - כל דברי ספר 'דברי הימים', אחת הן, שמוזכרים שם הרבה שמות, [לפעמים] אדם אחד הן, וְאִנּוּ יוֹדְעִין לְדוֹרְשָׁן - אף על פי הדברים סתומים אנו נותנים את לבינו עד שאנו יודעין לדורשן, והוא מביא לכך שיש הרבה שמות והם שם אחד:

נאמר בפסוק וְאִשְׁתּוֹ הַיְהוּדִיָּה [בתיה בת פרעה] יִלְדָה אֶת יִרְד, אֲבִי גְדוֹר, וְאֵת חֶבֶר, אֲבִי שׁוֹכוֹ, וְאֵת יְקוּתִיאֵל, אֲבִי זְנוּחַ, וְאֵלָה בְנֵי בַתֶּיהָ בַּת פְּרַעֲזָה אֲשֶׁר לְקַח מֶרְדִּי.

ראשית כל מבררת הגמרא: אִמְאֵי קָרִי לֵה יְהוּדִיָּה - למה הפסוק קורא לה 'יהודיה' הלא בתיה שמה, כמו שכתוב בסוף הפסוק 'ואלה בני בתיה'.

מבארת הגמרא: עַל שׁוּם שְׁכָפְרָה בְּעִבּוּדָה זָרָה, דְּכְתִיב וְיִתְרֵד בַּת פְּרַעֲזָה לְרַחוּץ עַל הַיְאֹרִי, וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׂיִרְדָּה לְרַחוּץ מִגִּילּוּלֵי בַּיִת אֲבִיָּה, כְּלוּמַר: לטבול לגירות, הרי שהכופרת בעבודת זרה נקראת 'יהודיה'.

עוד מבררת הגמרא בפסוק: וכי בתיה בת פרעה יִלְדָה את משה רבינו, וְהָא רַבּוּיֵי רַבִּיתֵיהּ - והרי היא רק גידלה אותו.

[הפסוק אומר ש'בתיה' ילדה את משה רבינו, שכל המגדל יתום בתוך ביתו, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו]

אלא מבארת הגמרא: לומר לך שְׁכָל הַמְּגַדֵּל יְתוּם וְיִתוּמָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כַּאִילוּ יִלְדוּ.

[ששה שמות של משה רבינו]

הגמרא חוזרת לנושא שפתחה בו שיש בפסוק זה הרבה שמות והם כולם אחד, שכולם רומזים למשה רבינו.

'יִרְד', זֶה מֹשֶׁה. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ יִרְד, שְׂיִרְד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מִן בְּמִיּוֹ.

'גְדוֹר', שְׂגֹדֵר פְּרַצוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

'חִבְר', שְׁחִיבְר אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶן שְׁבַשְׁמִים.

'סוּכוּ', שְׁנַעֲשֶׂה לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל כְּסוּכָה.

'יְקוּתִיאֵל', שְׁקוּוּ יִשְׂרָאֵל לְאֵל בְּיָמָיו.

'זְנוּחַ', שְׁהַזְנוּיַח עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

'אַבִּי' [גְדוּר] 'אַבִּי' [שׁוּכוּ] 'אַבִּי' [זְנוּחַ], אָב בַּתּוֹרָה, אָב בְּחֻמָּה, אָב בְּנִבְיאוֹת.

[בתיה נשאת לכלב, והוא קרוי בפסוק כאן 'מרד' שהיות ומרד בעצת מרגלים נשא את בת פרעה שמרדה בגלולי בית אביה]

הגמרא דורשת את סוף הפסוק: 'וְאַלֶּה בְּנֵי בְתִיָּה אֲשֶׁר לָקַח מֶרְדִּי, וְכִי מֶרְדִּי שָׁמוּ וְהָלֹא כָּלֵב שָׁמוּ - שֶׁהָרִי הָאֵל נָשָׂא אֶת בְּתִיָּה בַת פְּרַעֲהָ,

אלא: אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יָבֵא כָּלֵב שֶׁמֶרְדִּי בַעֲצַת מְרַגְלִים, וְיִשָּׂא אֶת בַּת פְּרַעֲהָ שֶׁמֶרְדָּה בְּגִלּוּלֵי בֵּית אָבִיהָ.

מדרכי היהודי גלה מעצמו

'אֲשֶׁר הִגְלָה מִירוּשָׁלַיִם'.

אָמַר רַבָּא: שְׁגָלָה מַעֲצָמוּ - מִכַּךְ שֶׁלֹּא כָּתוּב 'אֲשֶׁר הָיָה מִן הַגּוּלָה אֲשֶׁר הִגְלָתָהּ', אֵלֹא כָּתוּב 'אֲשֶׁר הִגְלָה עִם הַגּוּלָה', מִשְׁמַע שֶׁלֹּא הָיָה כְּשֶׁאֵר יִשְׂרָאֵל שִׁגְלוּ עַל כְּרוֹחַן, אֵלֹא הוּא גִלָּה מַעֲצָמוֹ, כִּמוֹ שֶׁעָשָׂה יִרְמְיָהוּ שִׁגְלָה מַעֲצָמוֹ, עַד שֶׁאָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַחֲזוֹר.

שאלה: האם קוראים לאסתר המלכה 'אסתר' או 'הדסה'?

'וַיְהִי אוֹמֵן אֶת הַדְּסָה'

קָרִי לָהּ הַדְּסָה, וְקָרִי לָהּ אֶסְתֵּר - לַפְעָמַיִם אֲנוּ קוֹרְאִים לְאֶסְתֵּר 'אֶסְתֵּר' וּלְפַעְמַיִם 'הַדְּסָה'.

ביאור א': שמה אסתר, ונקראת 'הדסה' על שם הצדיקים שנקראו הדסים

תְּנִיָּא רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֶסְתֵּר שְׁמָהּ, וְלָמָּה נִקְרְאָ שְׁמָהּ הַדְּסָה, עַל שֶׁם הַצְּדִיקִים שֶׁנִּקְרְאוּ הַדְּסִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר 'וַיְהִי עוֹמֵד בֵּין הַדְּסִים אֲשֶׁר בַּמְצוּלָה' - הַשְּׂכִינָה נִמְצְאָתָּ בֵּין הַצְּדִיקִים שִׁגְלוּ לַבַּבֵּל.

ביאור ב': שמה הדסה, ונקראת 'אסתר' על שם שהסתירה דכריה

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַדְּסָה שְׁמָהּ, וְלָמָּה נִקְרְאָתָּ שְׁמָהּ אֶסְתֵּר, עַל שֶׁם שְׁהִיתָּהּ מִסְתַּרְתָּ דְּכַרְיָהּ, שְׁנֵאמַר 'אֵין אֶסְתֵּר מַגְדֵּת אֶת עַמָּהּ וְגו'.

ביאור ג': הדסה שמה, ונקראת 'אסתר' שהיו אומות העולם קוראין אתה 'אסתהר'

רבי נחמיה אומר: הדסה שמה, ולמה נקראת אסתר, שהיו אומות העולם קורין אותה על שום אסתהר - ירח, יפה כלבנה.

ביאור ד': אסתר שמה, ונקראת 'הדסה' שהיא בינונית כהדסה

בן עזאי אומר: אסתר, לא ארופה ולא קצרה היתה, אלא בינונית כהדסה, ולכן נקראת הדסה.

ביאור ה': אסתר שמה, ונקראת 'הדסה' כיון שהיתה ירקוקת

רבי יהושע בן קרחה אומר: אסתר ירקוקת היתה - כהדסה זו, וחוט של חסד משוך עליה מאת הקדוש ברוך הוא, לכך נראית יפה לאומות ולאחשוורוש.

לאסתר לא היה אב ואם אפילו יום אחד

'פי אין לה אב ואם.'

שואלת הגמרא: 'ובמות אביה ואמה' למה לי, כיון שכתוב שאין לה אב ואם, למה צריך להוסיף 'ובמות אביה ואמה'.

עונה הגמרא: אמר רב אחא: הפסוק בא ללמדנו שאפילו יום אחד לא היה לה אב ואם, עיברתה - שכאשר עיברתה אמה, מת אביה, נמצא שלא היה לה אב משעה שנראה להקרות אב. וכאשר ילדתה אמה, מתה אמה - ולא היה לה אם, משעה שראויה להיות אם.

מרדכי נשא את אסתר

'ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת'.

תנא, משום רבי מאיר: אל תקרי לבת אלא לבית,

וכן הוא אומר 'ולרש' (אוריה החתי) אין כל, כי אם כפשה אחת קטנה (בת שבע) אשר קנה, ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדו, מפתו תאכל ומפוסו תשתה ובחיקו תשכב, ותהי לו כבת'.

ויש לשאול בביאור הפסוק: משום דבחיכו תשכב, הוות ליה (לבית) - הרי היא כתנו, אלא יש לומר בפסוק ('ותהי לו לבית'), שהיא היתה אשתו. הכי נמי 'לבית' - וגם כאן יש לומר שלקחה מרדכי 'לבית', שנשאה.

אסתר היתה מונה את ימי השבוע בשפחותיה

'ונאת שבע הנערות' וגו'.

אמר רבא: שהיתה מונה בהן ימי שבת - שהיתה משרתת לה אחת ביום ראשון, ואחת ביום שני, ואחת בשלישי, וכן כולן, וכשהגיע יום שפחה של שבת יודעת שהיום שבת.

ג' דעות כמה שינה הגי את אסתר במאכליה

'וישנה ואת נערוותיה וגו'.

[דעה א':] אמר רב: שהאכילה מאכל יהודי - מאכלים כשרים.

[דעה ב':] ושמאל אמר: שהאכילה קדלי דחזירי - חתיכות שמנות של בשר חזיר, ומתוך אונסה לא נענשה.

[דעה ג':] ורבי יוחנן אמר: האכילה זרעונים. וכן הוא אומר - שהזרעונים טובים לצדיקים להבדילן ממאכל טמא: ויהי המלצר נושא את פת בגם ונותן להם זרעונים - וכתוב בההוא ענינא ולמקצת ימים עשרה נראה מראיהם טוב ובריאי בשר וגו'.

מהו שמן המור

'ששה חדשים בשמן המור'.

מאי שמן המור.

[דעה א':] רבי חייא בר אבא אמר: סטכת - שמן אפרסמון.

[דעה ב':] רב הונא אמר: שמן זית שלא הביא שלישי - שמן זית מזיתים שלא הגיעו לשלישי בישראל.

תניא רבי יהודה אומר: אנפקינון, שמן זית שלא הביא שלישי. ולמה סכין אותו, שמשיר את השיער ומעדן [מצהיב] את הפשר.

בערב היא באה ובבקר היא שבה

'בערב היא באה ובבקר היא שבה'.

אמר רבי יוחנן: מגנותו של אותו רשע - גנותו הוא זה, שהוא בועל נשים ומשלחן, למדנו שבחו שלא היה משמש משתו ביום.

ותהי אסתר נשאת חן

'ותהי אסתר נשאת חן'.

אמר רבי אלעזר: מלמד שלכל אחד ואחד נדמטה לו פאומתו - לכל אחד היתה נראית כאילו היא מהאומה שלו.

ותלקח וכו' בחדש העשירי הוא חדש טבת

'ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת'.

ירח שנהנה גוף מן הגוף, מפני הצינה, והעיד לך הכתוב שהיו מתכווין מן השמים לחבבה על בעלה:

ותשא חן וסד לפניו מכל הבתולות

'ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות'.

אמר רב: ביקש לטעום טעם בתולה, טעם. טעם בעולה, טעם - לכך נאמר מכל הנשים ומכל הבתולות.

אחשורוש מנסה בכל דרך שאסתר תגלה לו את מולדתה ואסתר לא גילתה

'ויעש המלך משתה גדול'.

אחשורוש עשה כמה דברים כדי שהיא תגלה לו מולדתה, ולא הועיל, עבד משתה - עשתה משתה לכבודה, מה שלא עשה בשאר נשים, ולא גליא ליה - והיא לא גילתה לו.

דלי כרגא - אמר בשביל אסתר אני מניח לכם מכסי גולגולתכם, ככתוב 'הנחה למדינות עשה' ולא גליא ליה - ולא גילתה לו.

שדר פרדישני - שלח מתנות לשרים בשמה, ככתוב 'ויתן משאת כיד המלך', ולא גליא ליה - ולא גילתה לו.

עוד נאמר בפסוק 'ובהקבץ בתולות שנית' וגו' 'ומרדכי יושב בשער המלך'. ויש להבין הרי כבר מצאה את אסתר ולמה קיבץ שוב נערות, אלא: אָזיל שְׁקַל עֵצָה מִמְרַדְכִי - הלך אחשורוש ולקח עצה ממרדכי כיצד יגלה את מולדתה, אָמַר לו מרדכי: אִין אִשָּׁה מִתְקַנָּאָה אֱלָא בְיָרְךָ חֲבִירָתָהּ, ואם תכנס עוד נערות אסתר תגלה את מולדתה, וְאִפִּילוּ הִכִּי לָא גִלְיָא לִיהּ - ואעפ"כ אסתר לא גילתה לו, דְכְתִיב 'אִין אִסְתֵּר מִגְדַּת מוֹלְדָתָהּ' וגו'.

בשכר צניעות שהיה ברחל זכתה ויצא ממנו שאול, בשכר צניעות שהיה ברחל זכתה ויצאה ממנה אסתר

אמר רבי אלעזר: מאי דכתיב [עמוד ב] 'לא יגרע מצדיק עיניו' - ה' נותן עיניו במעשה הצדיקים לשלם להם אף לימים רבים מדה במדה,

בשכר צניעות שהיתה בה ברחל, זכתה ויצא ממנה שאול שהיה צנוע.

ובשכר צניעות שהיה בו בשאול, זכה ויצאת ממנו אסתר.

ומאי צניעות היתה בה ברחל, דכתיב 'ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא', וכי יעקב אחי

אָבִיָּהּ של רחל הוא, וְהֵלֵא בֶן אַחוֹת אָבִיָּהּ הוּא - בן רבקה אחות לבן, ומדוע אמר לרחל שהוא אחי אביה.

אָלֵא אָמַר לָהּ יַעֲקֹב לְרַחֵל: מִיִּנְסָבָא לִי - תנשאי לי.

אָמְרָה לִיָּהּ - אמרה לו רחל: אֵינְ - כן. מִיִּהוּ אָבָא רַמָּאָה הוּא, וְלֹא יִכְלַתְ לִיָּהּ - אבל אבי (לבן) רמאי הוא ואינך יכול לו.

אָמַר לָהּ יַעֲקֹב: אָחִיו אָנָּא בְרַמָּאוֹת.

אָמְרָה לִיָּהּ רַחֵל: וּמִי שָׂרִי לְצַדִּיקִי לְסִגּוּיִי בְרַמָּיוֹתָא - וכי מותר לצדיק ללכת ברמאות.

אָמַר לָהּ: אֵינְ. 'עַם נִבְרַתְתְּכֶר וְעַם עֲקֹשׁ תִּתְפַּל'.

אָמַר לָהּ יַעֲקֹב: וּמֵאֵי רַמָּיוֹתָא - ואיזה רמאות הוא יכול לרמותני.

אָמְרָה לִיָּהּ רַחֵל: אֵית לִי אָחֵתָא דְקָשִׁישָׁא מִיִּנְאִי וְלֹא מְנַסִּיב לִי מְקָמָה - יש לי אחות שמבוגרת ממני ולא ישיא אותי אבי לפניה.

מָסַר לָהּ יַעֲקֹב סִימְנִים שִׁיכִיר שֶׁהִיא רַחֵל וְלֹא יִחְלִיפָה לְבֵן בְּלֵאָה.

כִּי מֵטָא לִילֵיָא, אָמְרָה הַשְׁתָּא מִיִּכְסָפָא אָחֵתָאִי - כאשר בא ליל הנשואין, אמרה: כעת אחותי תתבייש, מְסַרְתִּינְהוּ נִיְהֵלָה - מסרה רחל את הסימנים ללאה. והוא צניעות, שלא יתפרסם הדבר שיעקב מסר לה סימניו.

וְהֵינּוּ דְכְתִיב 'וַיְהִי בְּבִקְרָה וְהָנָהּ הִיא לְאָה', מְכַלְל דְּעַד הַשְׁתָּא לְאוּ לְאָה הִיא - מכך משמע שעד עכשיו (עד הבוקר) לא ידע שהיא לאה, אָלֵא מִתּוֹךְ סִימְנֵי שְׁמִסְרָהּ רַחֵל לְלֵאָה לָא הָוָה יְדַע עַד הַשְׁתָּא - לא היה יודע עד עכשיו שזו לאה ולא רחל.

לְפִיכָךְ זָכְתָהּ [רחל] וַיִּצָא מִמֶּנָּה שְׂאוֹל.

וּמָה צְנִיעוּת הָיְתָה בְּשְׂאוֹל, דְּכְתִיב 'וְאֵת דְּבַר הַמְּלוּכָה לֹא הִגִּיד לוֹ אֲשֶׁר אָמַר שְׂמוּאֵל' - לאחר ששמואל משח את שאול למלך, דודו של שאול פגש אותו, ושאוּל לֹא אָמַר לוֹ שְׂמוּאֵל משח אותו למלך, לפיכך זָכָה וַיִּצָא מִמֶּנּוּ אֶסְתֵּר.

כשהקב"ה פוסק גדולה לאדם, פוסק אותה לבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כְּשֶׁהֲקִדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פּוֹסֵק גְּדוּלָּה לְאָדָם, פּוֹסֵק לְבָנָיו, וְלְבָנֵי בָנָיו, עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת,

שְׂנַאָמַר 'לֹא יִגְרַע מִצַּדִּיק עֵינָיו וַיּוֹשִׁיבֵם לְנִצְחָ וַיִּגְבְּהוּ' (וגו'), והיינו גדולה לדורות.

וְאֵם הִגִּיס דְּעֵתוֹ, הֲקִדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁפִּילוֹ, שְׂנַאָמַר 'וְאֵם אֶסּוּרִים בְּזָקִים' וְגו' יִלְכְּדוּן בַּחֲבֵלֵי עֵינָי - על ידי שמגביהין עצמן באין לידי עניות ויסורים.

ואת מאמר מדרכי אסתר עושה

'וְאֵת מְאָמַר מְדַרְכֵי אֶסְתֵּר עוֹשֶׂה'.

אמר רבי ירמיה: שהיתה מראה דם נדה לחכמים.

כאשר היתה כאמנה אתו

'פאשר היתה באמנה אתו'.

אמר רבה בר לימא (משמיה דרב): שהיתה עומדת מחיקו של אחשורוש וטובלת, טבילה מחמת נקיות, שלא תהא מאוסה לצדיק משכיבתו של אחשורוש, ויושבת בחיקו של מרדכי.

המעשה בכנתן ותרש

'בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך קצף בגתן ותרש'.

אמר רבי תיאי בר אבא אמר רבי יוחנן: הקציף הקדוש ברוך הוא אדון על עבדיו, כמו שכתוב: ויקצוף פרעה על שני סריסיו, לעשות רצון צדיק, ומנו יוסף, שנאמר 'ושם אתנו נער עברי וגו'.

וכן הקציף הקב"ה עבדים על אדוניהן לעשות נס לצדיק, ומנו מרדכי, דכתיב 'ויודע הדבר למרדכי וגו'.

אמר רבי יוחנן: בגתן ותרש שני טרסיים הוו [שם אומה], והיו מספרין בלשון טורסי, ואומרים: מיום שבאת זו [אסתר] לא ראינו שינה בעינינו - מתוך שהיתה חביבה עליו היה מרבה בתשמיש, וצמא לשתות,

בא ונטיל ארס בספל כדי שיקמות.

והן לא היו יודעין כי מרדכי מיושבי לשכת הגזית היה, והיה יודע בשבעים לשון.

אמר לו: והלא אין משמרתך ומשמרתך שנה - אתה ממונה על עבודה אחת, ואני ממונה על עבודה אחרת.

אמר לו: אני אשמור משמרתך ומשמרתך, והיינו דכתיב 'ויבקש הדבר וימצא', שלא נמצאו במשמרתך.

הקב"ה מקדים רפואה למכה, לאחר המעשה בכנתן ותרש (שזה היא הרפואה) הגיעה המכה (גדולת המן)

'אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן'.

מבררת הגמרא: (אחר מאי) - מה מדגיש הפסוק שהמלך אחשורוש גידל את המן רק אחר הדברים האלה'.

מבארת הגמרא: אמר רבא: אחר שבא הקדוש ברוך הוא רפואה למכה העתידה לבא לאחר זמן, רק לאחר המעשה בבגתן ותרש שעל ידי זה היה הרפואה לישראל, כמבואר במגילה, גידל המלך אחשורוש את המן.

דְאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, אִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכָה אֶת יִשְׂרָאֵל אֲלָא אִם כֵּן בּוֹרָא לְהֵם רְפוּאָה תַחֲלִילָה, שְׁנַאָמַר 'כְּרַפְאֵי לְיִשְׂרָאֵל וְנִגְלָה עֲוֹן אֶפְרַיִם' - כרפאי לישראל, ואחר כך נגלה עון אפרים, על ידי מכה שאני מביא עליהן,

אָבַל אוֹמוֹת הָעוֹלָם אֵינּוּ כֵּן, מְכָה אוֹתָן וְאַחַר כֵּן בּוֹרָא לְהֵם רְפוּאָה, שְׁנַאָמַר 'וְנִגְף ה' אֶת מִצְרַיִם נִגּוּף וְרְפוּא'.

בתחילה המן ביקש לשלוח יד במרדכי, אחר כך בחכמים, אחר כך בכל היהודים

'וַיִּכְזוּ בְעֵינָיו לְשִׁלּוּחַ יָד בְּמַרְדֳּכִי לְבָדּוּ'.

אָמַר רַבָּא: בְּתַחֲלִילָה בְּמַרְדֳּכִי לְבָדּוּ.

וּלְכַסּוּף, בְּעַם מְרַדְּכִי. וּמַגּוּ - וּמִי זֶה 'עַם מַרְדֳּכִי', רַבֵּנן [הַחַכְמַיִם].

וּלְכַסּוּף, בְּכָל הַיְהוּדִים.

המן שמח שהגורל יצא בחודש אדר שמת בו משה ולא ידע שבו גם נולד משה

'הַפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל'.

גורל אחד היה 'מיום ליום' באיזה יום בחודש, וגורל נוסף היה 'מחודש לחודש' באיזה חודש בשנה, תְּנָא, כִּינּוּן שְׁנַפְל פּוֹר בְּחוֹדֶשׁ אָדָר, שְׂמַח שְׂמַחָה גְדוּלָה, אָמַר: נָפַל לִי פּוֹר בְּיַרְחַ שְׂמַח בּו מֹשֶׁה, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ שְׁבִשְׁבַעָה בְּאָדָר מֵת וּבִשְׁבַעָה בְּאָדָר נוֹלָד, דַּכְתִּיב בֵּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנִכִי הַיּוֹם (דברים לא) היום מלאו ימי ושנותי, כדאי הלידה שתכפר על המיתה:

ה'לשון הרע' שאמר המן לאחשוורוש שישמיד את היהודים

'יִשְׁנוּ עִם אֶחָד'.

אָמַר רַבָּא: לִיכָא דְיָדַע לִישְׁנָא בִישָׂא כְהֵמֵן - אִין מִי שִׂידַע לּוֹמַר לִשׁוֹן הָרַע כַּהֲמֵן.

אָמַר לִיָּה הַמֵּן: תָּא נִיכְלִינְהוּ - בֵּא נַכְלָה אֶת עִם יִשְׂרָאֵל.

אָמַר לִיָּה אַחְשׁוֹרוּשׁ: מִסְתַּפִּינָא מְאַלְהִיָּהוּ דְלָא לִיעֲבִיד כִּי כְדַעְבַּד בְּקַמְאֵי - אֲנִי מִפְּחַד מֵאַלְהִיָּהוּ שְׁלָא יַעֲשֶׂה בִי כְמוֹ שֶׁעָשָׂה בְּרֵאשׁוֹנִים.

אָמַר לִיָּה הַמֵּן: [יִשְׁנוּ], יִשְׁנוּ מִן הַמִּצְוֹת.

אָמַר לִיָּה אַחְשׁוֹרוּשׁ: אֵית בְּהוּ רַבֵּנן - יֵשׁ בְּהֵם חַכְמַיִם.

אָמַר לִיָּה הַמֵּן: עִם אֶחָד הֵן.

והמשיך המן ואמר: שְׂמָא תֵאמַר קְרָחָה אֲנִי עוֹשֶׂה בְּמַלְכוּתְךָ - שְׂמַלְכוּת אַחַת מִלֵּיאָה מֵהֵם, וְאִם נִהַרְגָם יִהְיֶה חֶלֶק רִיק בְּמַלְכוּתְךָ, הֲלֹא מְפּוֹזְרִין הֵם בֵּין הָעַמִּים.

שְׂמָא תֵאמַר אֵית הִנָּאָה מִינֵיהוּ - שְׂמָא תֵאמַר יֵשׁ הִנָּאָה מֵהֵם, הֲרִי הֵם 'עִם מְפּוֹרְדִי', כְּפִרְיָדָה זֹו שְׂאִינְהָ עוֹשֶׂה פִירוּת.

וְשָׂמָא תֹאמַר אֵיבָא מְדִינָתָא מִינְיֵיהּוּ - ושמא תאמר יש מדינה אחת קטנה מאד, תלמוד לומר הרי הם פזורים 'בְּכָל מְדִינֹת מְלֻכּוֹתֶךָ', ואין מהם מדינה שלימה.

ועוד אמר: 'וְדַתֵּיהֶם שׁוֹנוֹת מְכַל עָם', דְּלֹא אֶכְלִי מִינֵן - שאינם אוכלים מאיתנו, וְלֹא נִסְבִּי מִינֵן - ולא נושאים נשים מבנותינו, וְלֹא מְנַסְבִּי לָן - ולא משיאים את בנותיהם לנו.

'וְאֵת דְּתֵי הַמְּלָךְ אֵינָם עוֹשִׂים', אינם משלמים את מיסי המלך, דְּמַפְקֵי לְכוּלָּא שְׂתָא בְּשֵׁה"י פה"י - שמוציאים את כל השנה בטענת 'שבת היום' 'פסח היום', ואנו אסורים במלאכה.

'וְלַמְּלָךְ אֵין שׁוּה לְהַנִּיחָם', אין שוה - אין נאה, ואין צורך להניחן, דְּאֶכְלוּ וְשָׂתוּ וּמְכַזּוּ לֵיהּ לְמַלְכָּא - שאוכלים ושותים ומבזים את המלך, וְאֶפִּילוּ נּוֹפֵל זָבוּב בְּכוֹסוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן זֹרְקוּ וְשׁוֹתְהוּ, וְאֵם אֲדוּנֵי הַמְּלָךְ נּוֹגַע בְּכוֹסוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן חוֹבְטוּ בְּקַרְקַע וְאֵינּוּ שׁוֹתְהוּ (שהרי הוא יין נסך).

הקב"ה הקדים את מצוות מחצית השקל לשקלי המן

'אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים כפר כסף וגו'.

אמר ריש לקיש: גְּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנַי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם שֶׁעֲתִיד הָמָן לְשַׁקּוֹל שְׁקָלִים עַל יִשְׂרָאֵל לְפִיכָף הַקָּדִים שֶׁקְּלִיָּהֶן לְשַׁקְּלֵיוּ, שבזכות השקלים שנותנים באחד באדר ניצלו מגזירת המן ששקל שקלים לגזור גזירה להשמיד את ישראל ב"ג אדר.

והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים [בית דין מכריזין שיביאו שקלים למקדש], ועל הפלאים [שגדלו הזרעים קצת, וניצן ניכר, ועוקרין אותן משדותיהן בהכרזת בית דין].

ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך אמר רבי אבא [יתבאר בדף הבא].

עין משנה
גר מוצא

יד:

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

מסורת הש"ס

א) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ב) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ג) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ד) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ה) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ו) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ז) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ח) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ט) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
י) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין

מורד במלכות הוא ולא צריך למדייניה^א. קשה"ל כה"לך גורם
פרק אחד דיני ממונות (מסכתין דף לו, וס) דיני נפשות
מתחילין מן הזד מורד כמכתיב גבי בני יחמורו איש מרבו ויחגורו עד דור
מרביו (יש"ה) הם מורד מלכותו וכל בניו למדייניה ועוד ה"פ
ה"אך יש דוד דנין וה"ל אין מושגיין
מלך נקטתיהו כדלמתיין נקטת
נסהדריין פרכ כ"ג (דף י"ב) וז"ל
מפ' גמיה נהמה ויאלה (שם דף י"ג)
גבי אוריה דקאמר שהיה לו לזנו
נסהדריין ואמאי וה"ל מורד נמלכות
היה וי"ל דהכ"ה מורד נמלכות
ולא וכל צריך למדייניה כשאר דיני
נפשות שזנין צו ציוס לזנוט וציוס
שלאמרו למוצה אל"ל חפלינו צו ציוס
וגרמין למוצה והיינו ה"ל קאמרתי
אפילו ובי דנין ע"ל נפשות נללה
היה לך להמתין לגמור עד למתת
וה"ל השיב לו מורד נמלכות היה
אין צריך להמתין עד למתת אכל
לזנוט וה"ל צריך ז"ל ונס לך קשה מה"ל
שיצט דוד נסיהדריין דייה דלן
אין צריך נסיהדריין דייה דלן
אלא גבי מורד נבדו ה"ל לזנוט וציוס
וטוקן לפי שה"ל נוגע דנכרי:
א"ל מ"א מבווא ברבים ירי דמיס
עד נהה ויבאיהו דמיס ירי דמיס
שגלחה שוקה. ולא גרסינן איכ"ל
לדמרי מלמט שגלחה שוקה דה"ל
השמה מלמט שגלחה שוקה ועד
השמה לא פריש להו:

גילון הש"ס

ר"ש י"ד בהר"ב
רש"י י"ד בהר"ב
רש"י י"ד בהר"ב
רש"י י"ד בהר"ב
רש"י י"ד בהר"ב
רש"י י"ד בהר"ב
רש"י י"ד בהר"ב
רש"י י"ד בהר"ב
רש"י י"ד בהר"ב
רש"י י"ד בהר"ב

מורד במלכות הוא ולא צריך למדייניה
אמר לו עדיין שאל קיים ולא יצא מבשר
בעולם אמר לה יברוך מעמך וברוכה את אשר
כליתני (היום הזה) מבא ברמים דמים תרתי
משמע א) אלא מלמד שגילתה את שוקה
הדך לאורה ג' פרסאות אמר לה השמיעי לי
אמרה לו ז' לא תהיה אתך לך לפוקה זאת
מכלל דאיכא אחריתי ומאי ניהו מעשה דבת
שבע ומסקנא הכי הואי ז' והיתה נפש ארוני
צוררה בלרוה החיים כי הוות מופרטא מיניה
אמרה לו ז' והימתי ה' לארונן וזכרת את
אמתך אמר רב נחמן היינו דאמרו אינשי
אייתא כהדי שרתא פילבא איכא דאמרי
פילבא וואו ר' באוואו ועיניהו מישיבין
הולדה דכתיב י"דך חלקיהו הכהן ואיחויקם
ועכבר וגו' ובמקום דקאי ירמיה הכי
מתניבא איהו אמרי רבי רב משמיה דרב
הולדה קרובה ירמיה היתה ולא היה מקפיד
עליה ויאשיה גופיה הכי שבין ירמיה
ומשדר לגבה אמרי רבי רבי שלאי מפני
שהנשיב הרמנויות הן ר' יוחנן אמר ירמיה
היה הרה התם ש"השך להחיות עשרת
השבטים וכוונן דאהדרו דכתיב כ"י המוכר
אל המוכר לא ישוב אפשר ויכל במל ונביא
מתבא עליו שיבטל אל מלמד שירמיה
החיות ויאשיהו בן אמון מלך עליהן דכתיב
ו"יאמר מה הציון הלו אשר אני רואה ויאמרו
אלו אנשי העיר הקבר איש האלה אשר
מהודרה וקרא את הדרים האלה אשר
עשית על המבזה בבית אל וכו' מה מיכז של
יאשיהו על המזובה בבית אל אלא מלמד
יאשיהו מלך עליהן רב נחמן אמר מוכא
ג'ם יהודה ש"ה קציר לך בשביי שבות עמו
אסתר דרבים ויהי כיום השלישי ותלשב
אסתר מלכות ג' נבדו מלכות מיבעי ליה אלא
שבלשתה רוח הקודש כתיב הכא ותלשב
וכתיב התם י' יהודה לבשה את עמשי וגו'
אמר רב נחמן לא יאה יהודותא לנשי תרתי
גשי ז' יהודן הויין וכוונן שמייהו הודא שמה
ויבורתא והודא שמה כרכושתא זיבורתא
כתיב ב' והשלח ותקרא לברק ואילו איתו
לא אולה לגביה כרכושתא כתיב בה ז' אמרו
לאיש ולא אמרה אמרו ללך אמר רב נחמן
הולדה ז' מבני בניו של יהושע היתה כתיב
ז' בתמנת חרס איתביה ר' עינא סבא לרב
נחמן שמונה נביאים והם כהנים יצאו מרחב הוונה ואלו הן נריה ברוך
ושריה מתחיה ירמיה חלקיהו הנגמאל ושלום רבי יהודה אומר אף חולדה
הנביאה מבני בניה של רחב הוונה היתה כתיב הכא ז' פתיה ארכמא מיני ומיך תסתיים שמעתא דאיידידא
השני אמר לה ז' עינא סבא ואמרה לה ז' פתיה ארכמא מיני ומיך תסתיים שמעתא דאיידידא
ונסבה יהושע ומי הוו ליה זרעא ליהושע והכתיב ז' הוה יהושע בנו בני לא הוה בנתן הוה ליה

הגרות הב"ח

א) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ב) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ג) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ד) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ה) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ו) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ז) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ח) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ט) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
י) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין

שגלחה שוקה ויהי דוד קשה
ז' פרסאות קשה
ה"אך למה לזנוט נהמה נגמאל לומר
דוד ועוד קשה דמחוי נגמאל לומר
שה"ל לאור שוקה ג' פרסאות וי"ל
דלמלך נסיהדריין מדייקים שנקוד כהן
לאורה לומר לאור של פירוש נמלוח
לה דוד ויהי כיום הממונה של
פרסאות: ד"איידידא והנכה
יהושע קטא היך נסכה ה"ל אנשי
פ' העכל (ימות דף י"ג) וס) אלפילו
גניולין ז' למל ממונת ואלך נמכר
שלא היה ששעטת ממונת ואלך מנאר
עממין נכחל לגור ס"ג ז' וס) מפרסיה
שעל לומר שלא הוזהרו על לאו דל
מתמנה עד לאחר שנסכסו בלך ז' וה
איו לדמרי נמדדס גמייניס כלו
להמגיר ציוס מה"ל כמו ציוס יהושע
ואף על פי כן לא הוזהרו נכחל נכחל
אלה היו מוטיני עלים ושאלי מוס
אלמל דקודס שנתנו אל ה' ז'
ונכסו בלך הוזהרו עולמין ז' ז'
אכנע

הגרות הר"מ

א) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ב) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ג) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ד) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ה) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ו) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ז) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ח) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ט) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
י) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין

ה"אך למה לזנוט נהמה נגמאל לומר
דוד ועוד קשה דמחוי נגמאל לומר
שה"ל לאור שוקה ג' פרסאות וי"ל
דלמלך נסיהדריין מדייקים שנקוד כהן
לאורה לומר לאור של פירוש נמלוח
לה דוד ויהי כיום הממונה של
פרסאות: ד"איידידא והנכה
יהושע קטא היך נסכה ה"ל אנשי
פ' העכל (ימות דף י"ג) וס) אלפילו
גניולין ז' למל ממונת ואלך נמכר
שלא היה ששעטת ממונת ואלך מנאר
עממין נכחל לגור ס"ג ז' וס) מפרסיה
שעל לומר שלא הוזהרו על לאו דל
מתמנה עד לאחר שנסכסו בלך ז' וה
איו לדמרי נמדדס גמייניס כלו
להמגיר ציוס מה"ל כמו ציוס יהושע
ואף על פי כן לא הוזהרו נכחל נכחל
אלה היו מוטיני עלים ושאלי מוס
אלמל דקודס שנתנו אל ה' ז'
ונכסו בלך הוזהרו עולמין ז' ז'
אכנע

מוסף רש"י

א) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ב) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ג) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ד) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ה) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ו) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ז) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ח) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ט) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
י) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין

ה"אך למה לזנוט נהמה נגמאל לומר
דוד ועוד קשה דמחוי נגמאל לומר
שה"ל לאור שוקה ג' פרסאות וי"ל
דלמלך נסיהדריין מדייקים שנקוד כהן
לאורה לומר לאור של פירוש נמלוח
לה דוד ויהי כיום הממונה של
פרסאות: ד"איידידא והנכה
יהושע קטא היך נסכה ה"ל אנשי
פ' העכל (ימות דף י"ג) וס) אלפילו
גניולין ז' למל ממונת ואלך נמכר
שלא היה ששעטת ממונת ואלך מנאר
עממין נכחל לגור ס"ג ז' וס) מפרסיה
שעל לומר שלא הוזהרו על לאו דל
מתמנה עד לאחר שנסכסו בלך ז' וה
איו לדמרי נמדדס גמייניס כלו
להמגיר ציוס מה"ל כמו ציוס יהושע
ואף על פי כן לא הוזהרו נכחל נכחל
אלה היו מוטיני עלים ושאלי מוס
אלמל דקודס שנתנו אל ה' ז'
ונכסו בלך הוזהרו עולמין ז' ז'
אכנע

א) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ב) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ג) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ד) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ה) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ו) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ז) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ח) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
ט) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין
י) ע"פ ר"ש במסכת סנהדרין

שנה פשוטה: כז שבט, שנה מעוברת: כז אדר א

פרק ראשון מגילה דף יד

אף בדעת אחשורוש היה להשמידם

'ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך',
 אָמַר רַבִּי אֲבָא: יֵשׁ לַלְמוּד מֵאֲחֻשׁוּרוּשׁ שֶׁאִף בְּדַעְתּוֹ הָיָה לְהַשְׁמִידוֹ. (דף יד)
 מְשַׁל דְּאֲחֻשׁוּרוּשׁ וְהָמֵן לָמָּה הִדְבָּר דּוּמָה,
 לְשֵׁנֵי בְּנֵי אָדָם, לְאֶחָד הָיָה לוֹ תַל בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ, וְלְאֶחָד הָיָה לוֹ חֲרִיץ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ.
 בַּעַל חֲרִיץ אָמַר: מִי יִתֵּן לִי תַל זֶה בְּדָמַיִם.
 בַּעַל הַתַּל אָמַר " מִי יִתֵּן לִי חֲרִיץ זֶה בְּדָמַיִם.
 לֵימִים נִזְדוּגוּ זֶה אֶצֶל זֶה, אָמַר לוֹ בַּעַל חֲרִיץ לְבַעַל הַתַּל: מְכֹר לִי תִילְךָ.
 אָמַר לוֹ: טוֹל אוֹתוֹ בְּחִנָּם וְהָלֹאֵי.

וכך כאן כשהמן שקל שקלים לאחשורוש שיגזור להשמיד את ישראל, אמר לו אחשורוש 'הכסף נתון לך והעם לעשות לעשות בו כטוב בעיניך'.

גדולה הסרת הטבעת יותר מהנביאים והנביאות שעי"ז גזרו עליהם תעניות לתשובה

'ויסר המלך את טבעתו'.
 אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָּא: גְּדוּלָּה הִסְרַת טַבְעַת יוֹתֵר מֵאֲרַבְעֵים וְשִׁמּוֹנָה נְבִיאִים, וְשִׁבְעַת נְבִיאוֹת
 שֶׁנִּתְּנָבְאוּ לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל.
 שְׂכוּלָן לֹא הִחְזִירוּם לְמוֹטֵב, וְאֵילוֹ הִסְרַת טַבְעַת הִחְזִירְתָּן לְמוֹטֵב - שֶׁגִּזְרוּ עֲלֵיהֶן תַּעֲנִיּוֹת
 לְתַשׁוּבָה, כְּדֹכְתִּיב 'צוּם וּבְכִי וּמִסְפַּד שֶׁק וְאִפְרָיִם יוֹצֵעַ לְרַבִּיִּים'.

48 נביאים 7 נביאות לא פחתו ולא הוסיפו על מה שכתוב בתורה חוץ מהתקנה לקרוא במגילה

תָּנוּ רַבָּנָן, אֲרַבְעֵים וְשִׁמּוֹנָה נְבִיאִים וְשִׁבְעַת נְבִיאוֹת נִתְּנָבְאוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, וְלֹא פָּחְתוּ וְלֹא
 הוֹתִירוּ עַל מַה שֶּׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה חוּץ מִמִּקְרָא מְגִלָּה.

[הערה: רש"י שואל הרי הוסיפו נר חנוכה. ותירץ: שבזמן חנוכה כבר פסקו הנביאים, (ותיקנו זאת עפ"י רמז בתורה. מהרש"א), אבל בימי מרדכי היו חגי זכריה ומלאכי שהם נביאים והוסיפו מצוה].

מאי דרוש.

אמר רבי תימי בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה, שביציאת מצרים אמרו שירה על הים, ממיתה לחיים לא כל שפן.

שאלה: אם כן מדוע אין אומרים הלל

שואלת הגמרא: אי הכי, הלל נמי נימא - אם כן נאמר בפורים גם הלל שהיא שירה.

תשובה א': אין אומרים הלל על נס שבחור"ל

עונה הגמרא: לפי שאין אומרים הלל על נס שבחוצה לארץ,

שואלת הגמרא: יציאת מצרים דנס שבחוצה לארץ, היכי אמרינן שירה - איך אומרים שירה.

עונה הגמרא: כדתניא, עד שלא נכנסו ישראל לארץ, הוכשרו כל ארצות לומר שירה. משנכנסו ישראל לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה [אלא רק על נס שנעשה בארץ ישראל אומרים שירה]. ועל כן על נס יציאת מצרים אומרים שירה אף שהיה בחו"ל כיון שהיה זה לפני שנכנסו לארץ ישראל.

תשובה ב': קריאת המגילה היא הלל

רב נחמן אמר: קריאתה זו הלילה - קריאת המגילה זו הלל של פורים.

תשובה ג': עדיין אנו עבדי אחשורוש

רבא אמר: בשלמא התם הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה, בשלום, בפסח ראוי לומר הלל, שהרי יצאו לחירות, ואינו עבדי פרעה,

אלא הכא הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשורוש, אפתי עבדי אחשורוש אנו - אבל כאן בפורים לא יכלו לתקן לומר הלל, כיון שלא נגאלו אלא מן המיתה ועדיין נשאר עבדי אחשורוש, ואיך אפשר לומר הללו עבדי ה', כשאנו עדיין עבדי אחשורוש

שואלת הגמרא: בין לרבא [שאומר 'אכתי עבדי אחשורוש'], בין לרב נחמן [שאומר שקריאת המגילה היא הלל של פורים], קשיא - קשה כיצד היה ראוי לומר הלל על נס שבחוץ לארץ (לולי הטעמים הנ"ל), והא תניא: משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה - על נס המאורע להם.

עונה הגמרא: בין שגלו, חזרו להכשירן הראשון - לומר הלל על נס שבחוץ לארץ.

שאלה: בפסוק אחר מבואר שהיה יותר ממאתים נביאים

לעיל שנינו שהיו 48 נביאים לישראל 71 נביאות. שואלת הגמרא: ותו ליכא - ויותר נביאים אין, והכתיב 'יהיה איש אחד מן הרמתיים צופים', אחד ממאתים צופים שנתנבאו להם לישראל.

תשובה א': היו הרבה נביאים, ורק נבואת 48 נביאים הוצרכה לדורות ונכתבה

עונה הגמרא: מיהוה טובא הו' - באמת היו הרבה נביאים, כדתנא הרבה נביאים עמדו להם לישראל כפלים כיוצאי מצרים,

אלא נבואה שהוצרכה לדורות - ללמוד תשובה או הוראה, נכתבה. ושללא הוצרכה, לא נכתבה, וכל הנך ארבעים ושמונה הוצרכו.

תשובה ב': 'רמתיים' אינו רומז למאתיים נביאים, לאדם הבא משתי רמות

רבי שמואל בר נחמני אמר: אדם הבא משתי רמות שצופות זו את זו.

תשובה ג': 'רמתיים' רומז לאדם הבא מכני אדם העומדים ברומז של עולם

רבי חנין אמר: מה שנאמר בפסוק 'ויהי איש אח מן הרמתים צופים', אין הכונה לרמוז על אדם הבא ממאתיים נביאים, אלא 'רמתיים' - אדם הבא מבני אדם שעומדין ברומז של עולם, ומאן נינהו [ומי הם] בני קרח, דכתיב 'ובני קרח לא מתו'.

תנא משום רבינו: מקום נתבצר להם בגיהנם (מקום גבוה, ש'נתבצר' הוא לשון גובה, כמו 'הרים בצורות בשמים'), וצמדו עליו.

שבע נביאות

שבע נביאות, מאן נינהו - מי הן.

שרה, מרים, דבורה, חנה, אביגיל, חולדה, ואסתר.

שרה

שרה, דכתיב 'אבי מלכה ואבי יסכה'.

ואמר רבי יצחק: 'יסכה', זו שרה. ולמה נקרא שמה 'יסכה', שסכתה ברוח הקדש. שנאמר 'כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה'.

דבר אחר: 'יסכה', שהכל סוכין ביופיה.

מרים

מרים, דכתיב 'ותקח מרים הנביאה'.

אחות אהרן ולא אחות משה.

אמר רב נחמן אמר רב: שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן - ועדיין לא נולד משה, ואומרת: עתידה אמי שתלד בן שיושיע את ישראל.

ובשעה שנולד נתמלא כל הבית כולו אורה. עמד אביה ונשקה על ראשה, אמר לה: בתי נתקיימה נבואתיך.

וכינן שהשליכוהו ליאור, עמד אביה וטפחה על ראשה, ואמר לה: בתי, היכן נבואתיך.
הינינו דכתיב 'ותתצב אחותו מרחוק לדעה', לדעת מה זה בסוף נבואתה.

דבורה

דבורה, דכתיב 'ודבורה אשה נביאה אשת לפידות'.

מאי 'אשת לפידות'.

שהיתה עושה פתילות למקדש - משכן שילה.

הטעם שדבורה ישבה תחת התומר

נאמר בפסוק 'ודבורה אשה נביאה אשת לפידות היא שפטה את ישראל בעת ההיא, והיא יושבת תחת תומר'.

מבררת הגמרא: מאי שנא 'תחת תומר' [תחת עץ התמר].

אמר רבי שמעון בן אבשלום: משום יחוד [שעץ התמר גבוה, ואין לו צל, ואין אדם יכול להתייחד שם עמה כמו בבית].

דבר אחר, מה תמר זה אין לו אלא לב אחד - יש לו שרף יש לו כמו אילן, אבל אינו בענפיו כשאר אילנות אלא בגזעו על פני כל גובהו, אף ישראל שבאותו הדור לא היה להם אלא לב אחד לאביהן שבשמים.

חנה

חנה, דכתיב ותתפלל חנה ותאמר עלץ לבי בה' רמה קרני בה'.

חנה אמרה 'רמה קרני', ולא אמרה 'רמה פפי', שנתבאה שאלו שימשכו בקרן מלכותם תמשך, ו'תרום קרנם', וכך היה: דוד ושלמה שנמשחו בקרן, שהרי במשיחתם כתוב 'קרן השמן', נמשכה מלכותן. אבל שאול ויהוא שנמשחו בפרך, שבמשיחתם כתוב 'פרך', לא נמשכה מלכותן.

ביאור בשירת חנה

נאמר בשירת חנה: 'אין קדוש בה' פי אין בלתך',

אמר רב יהודה בר מנשיא: אל תקרי בלתך אלא לבלותך, שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם מעשה ידיו מכלין אותו, אבל הקדוש ברוך הוא מבלה מעשה ידיו.

עוד אמרה חנה בשירתה: 'אין צור כאלהינו',

אין צייר כאלהינו, אדם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים. אבל הקדוש ברוך הוא צר צורה בתוך צורה, ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים.

טענת אביגיל שאין להרוג את בעלה 'נבל'

אביגיל, דכתיב וְהָיָה הִיא רוֹכֶבֶת עַל הַחֲמֹר וַיּוֹרְדֶת בְּסֵתֶר הָהָרִי.

שואלת הגמרא: מדוע נאמר 'בְּסֵתֶר הָהָרִי', 'מִן הָהָר' מִיבְעֵי לִיה - היה לפסוק לומר שירדה מההר.

עונה הגמרא: אָמַר רַבָּה בַר שְׁמוּאֵל: עַל עֶסְקֵי דָם הֵבָא מִן הַסְּתָרִים, נִטְלָה דָם וְהִרְאָתָה לוֹ [לדוד המלך שירדה הוא דם טהור].

אָמַר לָהּ דוד המלך: וְכִי מֵרְאִין דָּם בְּלִילָה [אם טמא או טהור הלא צריך להבחין מראיתו, אם מחמישה דמים הטמאים באשה הוא].

אָמְרָה לוֹ אביגיל: וְכִי דְנִין דִּינֵי נַפְשׁוֹת בְּלִילָה, והרי כתוב 'דינו לבוקר משפט', וכתביב 'והוקע אותם לה' נגד השמש', וכיצד אתה רוצה להרוג את בעלי בלילה [שבעלה של אביגיל היה 'נבל' שביזה את דוד המלך, ודוד המלך הלך להורגו].

אָמַר לָהּ דוד המלך: [עמוד ב] מוֹרֵד בְּמַלְכוּת הוּא, וְלֹא צָרִיךְ לְמִידֵינֵיהּ - ולא צריך לדונו.

אָמְרָה לוֹ: עֲדִיין שְׂאוּל קָיִים, וְלֹא יֵצֵא טַבְעָךָ בְּעוֹלָם - ואינך מפורסם בעולם למלך, ועל כן אין בעלי נחשב למורד במלכות.

דוד המלך משבחה שהצילה אותו מלהרוג את 'נבל'

אָמַר לָהּ: בְּרוּךְ טַעֲמֵךְ וּבְרוּכָה אַתְּ אֲשֶׁר כָּלִיתְנִי - מנעת אותי [היום הזה] מִבֵּא בְּדָמַיִם.

אביגיל הצילה את דוד המלך גם מדם נדה

שואלת הגמרא: 'דָּמַיִם', תְּרִיתִי (שני דמים) מִשְׁמַע, ולפי המבואר אביגיל מנעה את דוד המלך מדם אחד, דם שפיכות דמים.

עונה הגמרא: אָלֵא [אכן הוא ב' דמים, דם נדה ושפיכות דמים], מְלַמֵּד שְׂגִילָתָה אַתְּ שׁוֹקָה, ונתאוה לה, וְהִלֵּךְ לְאוֹרְהָ שְׁלֹשׁ פְּרָסָאוֹת, ותבעה ואָמַר לָהּ: הַשְּׁמַעִי לִי.

אָמְרָה לוֹ: לֹא תִהְיֶה זֹאת לָךְ לְפִוְקָה (למכשול), שהראתה לו דם נדה, ובכך מנעה ממנו גם איסור זה

ההוכחה שאביגיל היתה נביאה שהתנבאה על מעשה בת שבע

לאחר שהביאה הגמרא מעשה זה, מוכיחה הגמרא שאביגיל היתה נביאה: מכך שאמרה לו: 'לא תהיה זאת לך לפוקה', מְכַלְל דְּאִיכָּא אַחֲרִיתִי - הרי משמע שהתנבאתה לו שסופו להכשל בביאה אחרת,

וּמֵאֵי נִיהוּ, מַעֲשֵׂה דְּבַת שְׁבַע, וּמִסְקָנָא הָכִי הוּאֵי - וסוף שעלתה לו כך, הרי מוכח שהיתה נביאה ונתקיימה נבואתה.

ועוד נאמר שם: 'וְהִיתָה נֶפֶשׁ אֲדוֹנֵי צְרוּרָה בְּצֹרֵר הַחַיִּים', לרמוז שדוד לא חטא, כמבואר בגמרא שבת 'כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה'.

אביגיל רומזת לדוד המלך שאם בעלה ימות, ישא אותה

כי הוות מיפטרא מיניה אַמְרָה ליה - כאשר אביגיל נפטרה מדוד המלך, אמרה לו: יְהִיטִיב ה' לאדוני, וזכרת את אַמְתְּךָ.

אמר רב נחמן: היינו דאמרי אינשי - זהו שאומרים אנשים: איתתא בהדי שותא פילקא - עם שהאשה מדברת היא טוה, כלומר, עם שהיא מדברת עמו על בעלה הזכירה לו את עצמה, שאם ימות בעלה ישאנה.

איכא דאמרי - יש אומרים: שפיל ואזיל בר אוזא ועינוהי מיטיפי - האווז משפיל ראשו בהליכתו, ועיניו צופות למרחוק, כך אביגיל כעת השפילה ראשה, אבל עיניה צפו למרחוק.

חולדה

חולדה, דכתיב וילך חלקיהו הפהן ואחיקם ועכבור וגו' אל חלדה הנביאה.

שאלה: איך חולדה התנבאה בחיי ירמיהו

שואלת הגמרא: ובמקום דקאי ירמיה היכי מתנבאי איהי - ובמקום שעמד ירמיה איך היא התנבאה.

תשובה: חולדה היתה קרובתו ולא הקפיד עליה

עונה הגמרא: אמרי בי רב משמיה דרב: חולדה קרובת ירמיה היתה, ולא הוה מקפיד עליה.

שאלה: איך יאשיה שלח שליחים לחולדה שתתנבא

שואלת הגמרא: ויאשיה גופיה היכי שביק ירמיה ומשדר לגבה - ויאשיה עצמו איך עזב את ירמיה ושלח אל חולדה שתתנבא.

תשובה א': מפני שנשים רחמניות

עונה הגמרא: אמרי דבי רבי שילא: מפני שהנשים רחמניות הן, ואם תהיה נבואה לרעה היא תתפלל על כך.

תשובה ב': ירמיה לא היה שם

רבי יוחנן אמר: ירמיה לא היה היום - ירמיה לא היה שם, שהלך להחזיר עשרת השבטים. ומגלן דאחדור - ומנין לנו שירמיה הלך להחזירם.

דכתיב, כי המוצר אל הממכר לא ישוב - יחזקאל הנביא התנבא שיהא היובל בטל והמוכר שדהו לא ישוב לו, אפשר יובל בטל - והנה אם בימי יחזקאל לא חזרו עשרת השבטים, הרי כבר בטלו היובלות [שהיובל נוהג רק בזמן שכל יושביה עליה (בארץ ישראל)], ונביא מתנבא עליו שיבטל - ומדוע הוצרך יחזקאל להתנבאות שיהא היובל בטל,

אלא מלמד שירמיה החזירן באותה שנה, והיובל נהג, [ויחזקאל התנבא ששוב עתיד להתבטל].

וַיֹּאשְׁיֵהוּ בֶן אֱמוּנָה מֶלֶךְ עֲלֵיהֶן [על עשרת השבטים], דְּכָתִיב וַיֹּאמֶר [יאשיהו] מֶה הַצִּיּוֹן הַלְזָה אֲשֶׁר אָנֹכִי רוֹאֶה, וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֲנָשֵׁי הָעִיר: הַקֶּבֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּא מִיְהוּדָה, וַיִּקְרָא אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עַל הַמְּזֻבַּח בְּבֵית אֱלֹהֵינוּ,

וכי מה טיבו של יאשיהו על המזבח בבית אל [שלא היה מלכות יהודה אלא במלכות ישראל], אלא מלמד שיאשיהו מלך עליהן.

רב נחמן אמר מהכא: 'גם יהודה שת קציר לך בשוכי שבות צמי' - שמלך יהודה 'שת קציר', יעשה חיל וגדולה, וישיב את עשרת השבטים וימלוך עליהם.

אסתר

אסתר, דְּכָתִיב וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת, בגדי מלכות מיבעי ליה - והרי היה לפסוק לומר שלבשה בגדי מלכות. אלא שלבשתה רוח הקדש, כתיב הכא 'ותלבש', וכתוב התם 'ורוח לבשה את עמשי וגו'.

לא נאה חשיבות לנשים

אמר רב נחמן: לא יאה יהירותא לנשי - לא נאה חשיבות לנשים, תרתי נשי יהירן הויין - שתי נשים יהירות היו, וסניין שמיהו - ושמותיהן מאוסות,

חדא שמה זיבורתא - אחת שמה 'דבורה',

וחדא שמה פרבושתא - ואחת שמה 'חולדה'.

זיבורתא, כתיב בה - בדבורה כתוב: 'ותשלח ותקרא לברק', ואילו איהי לא אזלה לגביה - ואילו היא לא הלכה אליו, הרי זה יהירות.

פרבושתא, כתיב בה - בחולדה כתוב: כשענתה לשלוחי יאשיהו המלך, אמרה להם: 'אמרו לאישי, ולא אמרה 'אמרו למלך'.

חולדה מבני בניו של יהושע היתה

אמר רב נחמן: חולדה מבני בניו של יהושע היתה, כתיב הכא - כתוב בעניינה של חולדה 'בן חרס', וכתוב שם ביהושע בן נון שנקבר 'בתמנת חרס'.

שאלה: והרי שנינו שחולדה היתה מבני בניה של רחב

איתיביה רב עינא סבא לרב נחמן, שמונה נביאים והם כהנים, יצאו מרחב הזונה, ואלו הן: גריה, ברוך, ושירה, מחסיה, ירמיה, חלקיה, הנמאל, ושלום.

רבי יהודה אומר: אף חולדה הנביאה מבני בניה של רחב הזונה היתה. כתיב הכא - כתוב

כאן לגבי חולדה: 'בן תקנה', וכתוב שם לגבי רחב 'את תקנות חוט השני', הרי שהיתה מצאצאי רחב ולא מצאצאי יהושע.

תשובה: רחב התגיירה ונישאה ליהושע

אמר ליה רב נחמן: עינא סבא, ואמרי לה פתיא אוקמא (כלי חרס שחור): מיני ומינך הסתיים שמעתא - ממני וממך תברר השמועה, כלומר, על ידי ועל ידך תתפרש אמיתו של דבר, דאיגירא ונסבה יהושע - שהתגיירה ונישאה יהושע.

שואלת הגמרא: ומי הוה ליה זרעא ליהושע - וכי היו לו ליהושע ילדים, והכתיב 'נון בנו, יהושע בנו' - את שבט אפרים מייחס הכתוב עד יהושע, ומיהושע למטה לא ייחס איש.

עונה הגמרא: בני לא הוה ליה בנתא הוה ליה - בנים לא היו לו, בנות היו לו.

שנה פשוטה: כח שבט, שנה מעוברת: כח אדר א

פרק ראשון מגילה דף טו

בירוד: מה המקור שנריה מחסיה חלקיה ושלום היו נביאים

לעיל שנינו שירמיה, וחנמאל, ברוך, ושריה היו נביאים, והם היו בנים של נריה מחסיה חלקיה ושלום.

מבררת הגמרא: **בְּשֵׁלְמָא אֵינְהוּ מִיפְרָשִׁי** - בשלום, נוח ומבואר הם (ירמיה וחנמאל) שהיו נביאים כמבואר בפסוק, **אֵלָא אֲבֹהֵתֵיהוּ מְנַלְן** - אלא אבותיהם מנין שהיו נביאים.

ביאור: כל מקום ששמו ושם אביו בנביאות בידוע שנביא בן נביא הוא

עונה הגמרא: **כְּדַעוּלָא, דְאָמַר עוּלָא: כָּל מְקוּם שְׁשֵׁמוּ וְשֵׁם אָבִיו בְּנְבִיאוֹת, בְּיָדוּעַ שְׁהוּא נְבִיא בֶן נְבִיא.**

שְׁמוּ וְלֹא שֵׁם אָבִיו, בְּיָדוּעַ שְׁהוּא נְבִיא וְלֹא בֶן נְבִיא.

שְׁמוּ וְשֵׁם עִירוֹ מְפּוֹרָשׁ, בְּיָדוּעַ שְׁהוּא מְאוּתָה הָעִיר.

שְׁמוּ וְלֹא שֵׁם עִירוֹ, בְּיָדוּעַ שְׁהוּא מִירוּשָׁלַיִם.

וכיון שכאן מוזכרים נריה מחסיה חלקיה ושלום כאבותיהם של נביאים, הרי שגם הם היו נביאים.

כלל נוסף: כל שפירט לך הכתוב באחד מהם לשבח, בידוע שהוא צדיק בן צדיק. ואם פירט באחד לגנאי בידוע שהוא רשע בן רשע

בְּמִתְנִיתָא תָּנָא, כָּל שְׁמַעְשָׂיו וּמַעֲשָׂה אָבוֹתָיו סְתוּמִין, וּפְרֵט לָךְ הַכְּתוּב בְּאֶחָד מֵהֶן לְשִׁבַח, כְּגוֹן 'דְּבַר ה' אֲשֶׁר הָיָה אֵל צְפַנְיָה בֶן כּוּשִׁי בֶן גְּדַלְיָה', בְּיָדוּעַ שְׁהוּא צְדִיק בֶּן צְדִיק.

וְכָל שְׁפָרַט לָךְ הַכְּתוּב בְּאֶחָד מֵהֶן לְגַנְאִי, כְּגוֹן 'וַיְהִי בַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בָּא יִשְׁמַעְאֵל בֶּן נְתַנְיָה [הוא שהרג את גדליהו בן אחיקם הצדיק] בֶּן אֱלִישָׁמַע' בְּיָדוּעַ שְׁהוּא רָשָׁע בֶּן רָשָׁע.

דעה א': מלאכי זה מדרכי

אָמַר רַב נַחֲמָן: מְלָאכִי זֶה מְרַדְכִי, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוּ מְלָאכִי, שֶׁהִיא מִשְׁנָה לְמִלָּךְ.

שאלה על דברי רב נחמן: בכרייתא נמנים מדרכי ומלאכי כשני אנשים

מִיתִיבִי, כְּרוּךְ בֶּן נְרִיָה, וּשְׁרִיָה בֶן מַעֲשִׂיָה [שהיו תלמידי ירמיה, ומצינו בתלמידי נביאים שהיו נביאים נחה רוח אליהו על אלישע, ויהושע תלמיד משה], וְדַנְיָאֵל, וּמְרַדְכִי בְּלִשְׁנָן, וְחַגִּי זְכָרְיָה וּמְלָאכִי, כּוּלְן נִתְנַבְּאוּ בְּשָׁנַת שְׁתַּיִם לְדַרְיָוֶשׁ - האחרון, נתנבאו לבני הגולה שיחזרו לבית המקדש, הרי שמרדכי ומלאכי נמנים כשני אנשים נפרדים.

תְּיֻבָּתָא.

דעה ב': מלאכי זה עזרא

תנאי, אמר רבי יהושע בן קרחה: מלאכי זה עזרא.

דעה ג': מלאכי, זה שמו

וחכמים אומרים: מלאכי שמו, ואין זה כינוי לאדם אחר.

רב נחמן: מסתבר כמאן דאמר מלאכי זה עזרא

אמר רב נחמן: מסתברא כמאן דאמר מלאכי זה עזרא, דכתיב בנביאות מלאכי 'בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלם כי חלל יהודה קדש ה', אשר אהב ובעל בת אל נכרי, הרי שמלאכי בנבואתו מוכיח את אלו שנשאו נשים נכריות.

ומאן אפריש - ומי היה מוכיח ומפריש מאיסור נשים גויות, עזרא. דכתיב 'ויען שכננה בן יחיאל מבני עילם, ויאמר לעזרא, אנחנו מעלנו באלהינו, ונושב נשים נכריות'.

ארבע נשים יפיפיות

תנו רבנן, ארבע נשים יפיפיות היו בעולם:

שרה, (ואביגיל, רחב), ואסתר.

ולמאן דאמר אסתר ירקרוקת היתה, מפיק אסתר, ומעיל ושתו - יש להוציא את אסתר מד' נשים אלו, ולהכניס את ושתו.

רחב בשמה זינתה, יעל בקולה, אביגיל בזכירתה, מיכל בת שאול בראייתה

תנו רבנן, רחב, בשמה זינתה - המזכיר את שמה נגרר אחר תאות זנות.

יעל, בקולה - בשמיעת קולה נגררו אחר תאות זנות.

אביגיל, בזכירתה.

מיכל בת שאול, בראייתה.

כל האומר 'רחב רחב' מיד נקרי

אמר רבי יצחק: כל האומר רחב רחב, מיד נקרי - רואה קרי.

אמר ליה רב נחמן: אגא אמינא - אני אמרתי רחב רחב, ולא איכפת לי.

אמר ליה רבי יצחק: פי קאמינא - מה שאמרתי הוא רק ביוצאה ובמפירה.

ב' ביאורים מה זעק מרדכי

'ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויצעק זעקה גדולה ומרה'.

מאי אמר - כשצעק זעקה גדולה ומרה, מה היה אומר בצעקתו.

רב אָמר: כך היה צועק: גְּבַה הֵמֶן מֵאַחַשְׁוֵרוֹשׁ - שמלאו לבו להרוג את כל היהודים מה שלא עלה על לב אחשוורוש.

ושמואל אָמר: גְּבַר מְלָכָא עֵילָאָה מִמְּלָכָא תַתָּאָה - גבר מלך העליון על המלך התחתון, [וכוונתו היתה להיפך, שכביכול המלך למטה (אחשוורוש) גבר על המלך למעלה, אלא שאמר זאת בלשון נקיה].

ב' ביאורים בתיבת 'ותתחלחל'

'ותתחלחל המלכה', מאי 'ותתחלחל'?

אָמר רב: שְׁפִירְסָה נִדְּהָ, והיינו 'ותתחלחל' שנתמסמס חלל גופה.

ורבי ירמיה אָמר: שְׁהוֹצְרָכָה לְנִקְבִיָּה.

ב' ביאורים למה דניאל נקרא 'התך'

'ותקרא אֶסְתֵּר לְהֵתֵךְ.

אָמר רב: הֵתֵךְ זֶה דְּנִיָּאל, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ הֵתֵךְ, שְׁחֲתֹכֶהוּ מִגְּדוּלְתּוֹ, שבימי בלשצר, דריוש וכורש היה משנה למלך, וכשמלך אחשוורוש חתכו מגדולתו שלא יהיה משנה למלך.

ושמואל אָמר: שְׁכַל דְּבָרֵי מַלְכוּת נְחֲתֵכִין עַל פִּיּוֹ.

ביאור הפסוק 'לדעת מה זה ועל מה זה'

'לדעת מה זה ועל מה זה'.

אָמר רבי יצחק: שְׁלָחָה לוֹ, שְׁמָא עֲבָרוּ יִשְׂרָאֵל עַל חֲמֹשֶׁה חוֹמְשֵׁי תוֹרָה, דְּכָתִיב בְּהֵן 'מִזָּה ומִזָּה הֵם כְּתוּבִים'.

התך לא חזר לומר את דברי שליחותו, שאין משיבים על הקלקלה

'ויגידו לְמֶרְדֳּכָי אֵת דְּבָרֵי אֶסְתֵּר', שיש סכנה ללכת לאחשוורוש כאשר לא נקראת זה שלושים יום.

בלשון הפסוק 'ויגידו' משמע שאחרים הגידו את דברי אסתר למרדכי, וְאֵילוֹ אִיהוּ - ואלא הוא דניאל, לֹא אֶזְל לְגַבְיָהּ - לא הלך למרדכי להשיב את שליחותו.

מִכָּאן, שְׁאִין מְשִׁיבִין עַל הַקְּלָקְלָה - שאסתר לא יכולה לבוא אל המלך, לפיכך לא השיב התך את שליחותו, ואסתר שלחה דבריה על ידי אחרים.

'לך פְּנוּס אֶת כָּל הַיְּהוּדִים וְגוֹ', עַד 'אֲשֶׁר לֹא כָּדַת'.

אמר רבי אבא: שלא פדת הנה, שבכל יום יום עד עכשיו [נבעלתי] באונס, ועכשיו ברצון - מכאן ואילך מדעתי, שאני באה אליו מרצוני.

’וכאשר אבדתי אבדתי.’

כשם שאבדתי מבית אבא, כך אבד ממך, ואסורה אני לך, שאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה, וברצון אסורה לבעלה.

רב: מרדכי העביר את יום טוב ראשון של פסח בתענית

’ויעבור מרדכי.’

אמר רב: שהעביר יום ראשון של פסח בתענית - שהרי בשלשה עשר בניסן נכתבו האגרות וניתן הדת בשושן, וארבעה עשר וחמשה עשר וששה עשר התענו, ובששה עשר נתלה המן בערב.

שמואל: עבר במעבר מים לאסוף היהודים שבעבר השני

ושמואל אמר: דעבר ערקומא דמא - שעבר במעבר של מים לאסוף היהודים שבעבר השני.

מאמר א' של רבי אלעזר אמר רבי חנינא: לבשה רוח הקודש את אסתר

’ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות.’

שואלת הגמרא: מדוע נאמר 'ותלבש אסתר מלכות', והרי 'בגדי מלכות' מיבעי ליה - היה לפסוק לומר 'בגדי מלכות'.

עונה הגמרא: אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: מלמד שלבשה רוח הקודש, כתיב הכא 'ותלבש', וכתיב התם 'ורוח לבשה את עמשי'.

מאמר ב': אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: לעולם אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך, שהרי שני גדולי הדור ברכום שני הדיוטות ונתקיימה בהן,

ואלו הן: דוד, ודניאל.

דוד, דברכיה ארונה - שבירכו 'ארונה', דכתיב 'ויאמר ארונה אל המלך ה' אלהיך ירצה' וגו', וברכתו התקיימה.

דניאל דברכיה דריוש, דכתיב 'אלהך די אנת פלח ליה בתדירא הוא ישזכינך' - אלקיך שאתה עובד לו בתדירות יצילך.

מאמר ג': אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך, שהרי אבימלך קלל את שרה והנה הוא לך כסות עינים, ונתקיים בזרעה ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו.

מאמר ד': בא וראה שלא כמידת הקב"ה מדת בשר ודם

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: בא וראה שלא כמידת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם, אדם שופת קדרה - מעמיד קדרה על הכיריים, ואחר כך נותן לתוכה מים, אבל הקדוש ברוך הוא, נותן מים, ואחר כך שופת הקדרה, לקיים מה שנאמר 'לקול תתן המון מים בשמים'.

מאמר ה': כל האומר דבר בשם אומר

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: כל האומר דבר בשם אומר מביא גאולה לעולם, שנאמר ונתאמר אסתר למלך בשם מרדכי, ועל ידי זה נגאלו ישראל, שנכתב בספר הזכרונות שמרדכי הציל את אחשוורוש, ובלילה שנדדה שנת המלך ביקש שיביאו לו את ספר הזכרונות וכו'.

מאמר ו': צדיק אבד, לדורו אבד

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: צדיק אבד, לדורו אבד. משל לאדם שאבדה לו מרגלית, כל מקום שהיא מרגלית שמה. לא אבדה אלא לבעלה.

מאמר ז': כשראה המן את מרדכי יושב בשער המלך אמר וכל זה איננו שוה לי

וקל זה איננו שוה לי.

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: בשעה שראה המן את מרדכי יושב בשער המלך, אמר קל זה אינו שוה לי.

בדרב חסדא, דאמר רב חסדא: זה בא בפרוזבולי - מרדכי בא אליו בטענת עושר, וזה בא בפרוזבוטי - והמן בא בטענת עוני (בולי - לשון עושר. בוטי - לשון עניות). שמכר המן את עצמו למרדכי קודם לכן ימים רבים בככרי לחם, שהמן היה עני מרוד, ומרדכי טען שכל רכושו של המן שייך אליו (שהמן עבדו), וממילא להמן לא היה שווה כל עושרו.

אמר רב פפא: וקרו ליה עבדא דמזדבן בטלמי - והיו קוראים להמן 'עבד שנקנה בככרות לחם'.

כל גנזיו של המן הרשע היו חקוקים על לבו

וקל זה איננו שוה לי.

בלשון הפסוק וכל זה - משמע שהצביע ואמר 'זה', מלמד שכל גנזיו של אותו רשע חקוקין על לבו, ובשעה שרואה את מרדכי יושב בשער המלך, הצביע על לבו ואמר קל זה איננו שוה לי.

מאמר ח': עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק

ואמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: עתיד הקדוש ברוך הוא להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק, שנאמר 'ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעטרת צבי' [וגו'].

מאי 'לעטרת צבי ולצפירת תפארה', לעושי צביונו, ולמצפין תפארתו.
יכול לכל,

תלמוד לומר 'לשאר עמו', למי שמשים עצמו כשירים.

'ולרוח משפט' - לשופטים את רוחן יהיה לעטרה, זה הדין את יצרו - כופהו לשוב בתשובה.
'וליושב על המשפט', זה הדין דין אמת לאמתו.

'ולגבורה', זה המתגבר על יצרו - אינו הולך אחריו לעבור עבירה.

'משיבי מלחמה', שנושאים ונותנים במלחמתה של תורה.

'שערה', [אלו תלמידי חכמים] שמשכימין ומעריכין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות - והיינו שערה, שנעשים שוערים לפתוח דלתות בהשכמה, ולאחר שם עד זמן נעילתו.

אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, מה נשתנו אלו מאלו, ולמה רק ישראל זוכים למעלה זו.

אמר לה הקדוש ברוך הוא: ישראל עסקו בתורה, אומות העולם לא עסקו בתורה.

אמר ליה - אמרה מידת הדין: גם אלה [הרשעים הנידונים בגיהנם] ביין שגו ובשכר תעו, פקו פליליה' [ולכן הם נשפטו לגיהנם], אין פקו אלא גיהנם, שנאמר 'ולא תהיה זאת לך לפוקה', ואין פליליה אלא דינין, שנאמר 'ונתן בפלילים', ומובן שרשעי ישראל הנידונים לגיהנם ביין שגו ובשכר תעו, ולכן הם נידונים לגיהנם.

כיון שהגיעה אסתר לבית הצלמים [של אחשורוש] נסתלקה ממנו שכינה

'ותעמד בחצר בית המלך הפנימית'.

אמר רבי לוי: כיון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה הימנה שכינה,

אמרה 'אלי אלי למה עזבתני', שמא אתה דן על שוגג כמזיד ועל אונס כרצון, שאף על פי שאני באה אליו מאלי אונס הוא.

או שמא על שקראתיו כלב, שנאמר 'הצילה מחרב נפשי מיד כלב חידתי'.

חזרה וקראתו 'אריה', שנאמר 'הושיעני מפי אריה'.

[ביערות דבש: מזה יש ללמוד תוכחת מוסר מאחשורוש צורר ישראל, וביטל בית המקדש מישראל, וכתב דת לאבד זכר מישראל, וכו', ובכל זה חשבה אסתר לחטאת מה שכינתהו לכלב, מה נעשה אנחנו בעו"ה שיחה בפי הבריות אחד לחבירו, יאמר עשיר לעני והנכבד

בנקלה, מה איכפת לי בכלב הזה, וחז"ל אמרו המכנה שם רע לחבירו וכו', וזהו רגיל אצלנו שותא דבריות בהרגל מבלי שם על לב שום חטא ועון בזה].

שלושה מלאכי השרת הזדמנו לאסתר באותה שעה

'ויהי כראות המלך את אסתר המלכה'.

אמר רבי יוחנן: שלושה מלאכי השרת הזדמנו לה באותה שעה,

אחד, שהגביה את צוארה.

ואחד, שמשך חוט של חסד עליה.

ואחד, שמתח את השרביט.

כמה מתח המלאך את השרביט

וכמה,

[דעה א':] אמר רבי ירמיה: שתי אמות היה השרביט, והעמידו על שתיים עשרה.

[דעה ב':] ואמרי לה, על שש עשרה.

[דעה ג':] ואמרי לה, על עשרים וארבע.

[דעה ד':] במתניתא תנא, על ששים.

וכן אהה מוצא באמתה של בת פריעה - 'ותשלח את אמתה ותקחה'.

וכן אהה מוצא בשיני רשעים, דכתיב 'שיני רשעים שברת', ואמר ריש לקיש: אל תקרי 'שברת' אלא שריבבת, וזה נאמר על עוג מלך הבשן, שעקר הר בת שלש פרסי להשליכו על ישראל ונתנו על ראשו, ושלה הקדוש ברוך הוא נמלים ונקבוהו, ונכנס בצוארו, בקש לשומטו ונשתרבבו שיניו לכאן ולכאן.

[דעה ה':] רבה בר עופרין אמר משום רבי אלעזר ששמע מרבו, ורבו מרבו: המלאך העמיד את השרביט על מאתים אמה.

עד חצי המלכות ולא כולה ולא בנין בית המקדש

'ויאמר לה המלך לאסתר המלכה מה בקשתך עד חצי המלכות ותעש'.

חצי המלכות, ולא כל המלכות, ולא דבר שחוצץ למלכות, ומאי ניהו, בנין בית המקדש, שהוא באמצע של עולם.

מה ראתה אסתר שזימנה את המן למשתה

'יבא המלך והמן אל המשתה'.

תנו רבנן, מה ראתה אסתר שזימנה את המן.

[טעם א':] רבי אלעזר אומר: פחים טמנה לו, שנאמר 'יהי שלחנם לפניהם לפח', כמבואר במגילה שאחר כך אמרה לאחשוורוש איש צר ואויב המן הרע הזה.

[טעם ב':] רבי יהושע אומר: מבית אביה למדה - שמעה התינוקות אומרים כן, שנאמר 'אם רעב שונאך האכילהו לחם' וגו'.

[טעם ג':] רבי מאיר אומר: כדי שלא יטול עצה וימרוד במלך, [אם המן לא יהיה עם אסתר במשתה, כאשר יודע להמן שאסתר מבקשת להרגו יחבר המן אחרים אליו וימרדו במלך, לכן אסתר הזמינה אותו שיהיה עם המלך ויוכל המלך לעשות בו כרצונו. מהר"ל].

[טעם ד':] רבי יהודה אומר: כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית.

[טעם ה':] רבי נחמיה אומר: כדי שלא יאמרו ישראל, אחות יש לנו בבית המלך, ויסחיו דעתן מן הרחמים.

[טעם ו':] רבי יוסי אומר: כדי שיהא מצוי לה בכל עת - אולי תוכל להכשילו בשום דבר לפני המלך.

[טעם ז':] רבי שמעון בן מנסיא אומר: אולי ירגיש המקום - שאף אני מקרבת שונאיהן של ישראל, ויעשה לנו נס. [רש"י מביא פירוש נוסף: אולי ירגיש המקום שאני צריכה להחניף רשע זה ולזלזל בכבודי, ויעשה לנו נס].

[טעם ח':] רבי יהושע בן קרחה אומר: אסביר לו פנים כדי שיהרג הוא והיא - שיחשדני המלך ממנו, ויהרוג את שנינו, [נוסח אחר: וכאשר גוזרים גזירה, ואחד מהם מת, הגזירה מתבטלת].

[טעם ט':] רבן גמליאל אומר: מלך הפכפכן היה וחוזר בדיבורו, אמרה שמא אוכל לפתותו להרוג את המן, ואם המן לא יהא מזומן שם בסעודה שמא תעבור השעה ויחזור בו.

[טעם י':] אמר רבי גמליאל: עדיין צריכין אנו למודעי, דתניא רבי אלעזר המודעי אומר: קנאתו במלך, קנאתו בשרים.

[טעם יא':] רבה אומר: 'לפני שבר גאון'.

[טעם יב':] אבני ורבא דאמרי תרוייהו: אסתר אמרה מתוך משתיהן של רשעים באה להם פורענות, כמו שכתוב על בלשצר: 'בחוּמָם אֲשִׁית אֶת מִשְׁתֵּיהֶם' וגו' - כאשר בלשצר וסייעתו שבו ממלחמה, היו עייפים וחמים, וישבו לשתות ונשתכרו, ובאותו יום נהרג בלשצר.

אליהו הנביא לרבה בר אבوه: בגלל כל הטעמים הנ"ל הזמינה אסתר את המן סעודה

אשכחיה [מצא] רבה בר אבوه לאלהיו הנביא, אמר ליה: כמאן חזיא אסתר ועבדא הכי - כדעת מי ראתה אסתר לעשות כך.

אמר ליה אליהו הנביא: ככולהו תנאי וככולהו אמוראי - ככל התנאים וככל האמוראים.

כמה בנים היו להמן

'ויספר להם המן את כבוד עשרו ורוב בניו'.

וכמה רוב בניו.

[דעה א':] אמר רב: שלשים. עשרה מתו. ועשרה נתלו. ועשרה מחזרין על הפתחים.

[דעה ב':] ורבנן אמרי: אותן שמחזרין על הפתחים שבעים היו, דכתיב 'שבעים בלחם נשפרו', אל תקרי שבעים אלא שבעים.

[בתרגום יהונתן מתרגם פסוק זה על בני המן שהיו שבעים בלחם ומתגאים בעושרם ובממונם הרב, התמסכנו ושבנו להישכר בעד לחם ומזון לפיהם, ומרדכי ואסתר שהיו חשוכים ועניים התעשרו, ושכחו את עניותם ושבנו להיות בני חורין בירושלים].

[דעה ג':] ורמי בר אבא אמר: כולן מאתים ושמונה הוו, שנאמר 'ורוב בניו'.

שואלת הגמרא: 'ורוב', בגימטריא מאתן וארביסר הוו.

עונה הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק: 'ורב' כתיב.

ג' ביאורים בפסוק 'כלילה ההוא נדרה שנת המלך'

'כלילה ההוא נדרה שנת המלך'.

[ביאור א':] אמר רבי תנחום: נדרה שנת מלכו של עולם, כדוגמת הפסוק: ויקץ כישן ה', לנקום נקמתו.

[ביאור ב':] ורבנן אמרי: נדרו עליונים - שהיו מלאכים מבהילים אותו כל הלילה, ואמרו לו כפוי טובה, שלם טובה למי שעשאה. ויש מבארים: נדרו עליונים כדי שירבו בתחנונים לבקש על הדבר. נדרו תחתונים.

[ביאור ג':] רבא אמר: שנת המלך אח'שורוש ממש.

נפלה ליה מילתא בדעתיה - נפל לו דבר (מחשבה) בדעתו, אמר: מאי דקמן דזמינתיה אסתר להמן - מהו שבא עכשיו לפני דבר חדש שאסתר זימנה את המן, דלקמא עצה קא שקלי עילויה דההוא גברא למקטליה - אולי הם נוטלים עצה עלי להרגני.

הדר אמר - אחר כך אמר בליבו: אי הכי לא הוה גברא דרחים לי דהוה מודע לי - אם כן הוא, הרי אין אדם שאוהב אותי שיודיע לו זאת.

הדר אמר - אחר כך אמר בליבו, דלקמא איכא איניש דעבד בי טיבותא ולא פרעתיה - אולי יש אדם שעשה לי טובה ולא פרעתי לו, משום הכי מימנעי אינשי ולא מגלו לי - לכן

אנשים נמנעים ולא מגלים לי אם רוצים להרע לי, מיד 'ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים'.

ספר הזכרונות היה נקרא מאליו שמרדכי עשה טובה לאחשורוש

'ויהיו נקראים', מלמד שנקראים מאליהן.

שמשו מוחק וגבריאל כותב

'וימצא כתוב',

כתב מבעי ליה - לכאורה היה לפסוק לומר 'וימצא כתב' שהרי דבר שכתבוהו לפני זמן קרוי 'כתב', ועל דבר שכתבו כעת אומרים 'וימצא כתוב', מלמד (דף טו) ששמשו (בנו של המן, סופרו של אחשורוש) מוחק, וגבריאל כותב.

כתב של זכותן של ישראל אינו נמחק

אמר רבי אסי, דרש רבי שילא איש כפר תמרתא: ומה כתב שלמטה שלזכותן של ישראל אינו נמחק, כתב שלמעלה לא כל שכן.

שנה פשוטה: כט שבט, שנה מעוברת: כט אדר א פרק ראשון מגילה דף טז

שְׁשִׁמְשֵׁי מוֹחַק וְגַבְרִיאל כּוֹתֵב אָמַר רַבִּי אֶסִי דְרֵשׁ רַבִּי שִׁילָא אִישׁ כֹּפֵר תְּמַרְתָּא וּמָה כְּתִיב שְׁלֹמֹה שְׁלֹכּוֹתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵינּוּ נִמְחָק כְּתִיב שְׁלֹמֹעַלָה לֹא כָּל שָׁכֵן. [התבאר בדף הקודם].

משרתי אחשורוש שנאו את המן ולכן אמרו שלא נעשה דבר עם מרדכי

'וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מָה נַעֲשֶׂה יְקָר וְגִדּוּלָה לְמַרְדֳּכָי עַל זֶה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁרְתָיו: לֹא נַעֲשֶׂה עִמּוֹ דְבָר.'

אָמַר רַבָּא: לֹא אִמְרוּ זֹאת מִפְּנֵי שְׂאוֹהֲבֵינָן אֶת מַרְדֳּכָי, אֲלֵא מִפְּנֵי שְׂשׂוֹנְאִים אֶת הַמֶּן.

המן הכין את העץ עבור עצמו

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִי בְּחָצֵר וְהָמֵן בָּא לְחָצֵר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַחִיצוֹנָה לֵאמֹר לְמַלְךָ לְתִלוֹת אֶת מַרְדֳּכָי עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הֵכִין לוֹ.

תָּנָא, לוֹ הֵכִין, מֵייתוּר תִּיבַת 'לו' דורשים כאילו כתוב 'לו הכין', שכעת התברר, שמלכתחילה סיבבה ההשגחה שהמן יכין עץ לעצמו.

בתחילה אמר המן 'איש אשר המלך חפץ ביקרו יביאו לכוש מלכות וסוס וכו', כששמע שמדובר במרדכי, אמר שמספיק לזות לו כפר ונהר. אמר אחשורוש: תן לו גם את זה וגם את זה

נֹאמַר בַּפְּסוּק: 'וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמֵן מֵהֵר קַח אֶת הַלְּבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וַעֲשֵׂה כֹן לְמַרְדֳּכָי הַיְּהוּדִי הַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אֵל תִּפֹּל דָּבָר מִכָּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ, הַגְּמֵרָא מְבֹאֵרֵת אֶת אַרְיִכוֹת הַלְּשׁוֹן בַּפְּסוּק:

'וַעֲשֵׂה כֹן לְמַרְדֳּכָי, אָמַר לִיָּה הַמֶּן: מִנּוּ מַרְדֳּכָי - מִי זֶה מַרְדֳּכָי.

אָמַר לִיָּה אַחְשׁוּרוֹשׁ: הִיְהוּדִי.

אָמַר לִיָּה הַמֶּן: טוֹבָא מַרְדֳּכָי אֵיכָא בִּיהוּדָאִי - הֵרַבָּה מַרְדֳּכָי יֵשׁ אֲצַל הַיְּהוּדִים.

אָמַר לִיָּה אַחְשׁוּרוֹשׁ: הַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ.

אָמַר לִיָּה הַמֶּן: סְגִי לִיָּה בְּחֵד דִּיִּסְקַרְתָּא - מִסְפִּיק לוֹ כֹּפֵר אַחַד. אִי נָמִי בְּחֵד נִהְרָא - אוֹ נַהַר אַחַד שִׁיְהִיָּה שְׁלוֹ, וְהַמְשַׁתְּמָשִׁים בְּנַהַר זֶה יִשְׁלְמוּ לוֹ מַכְס.

אָמַר לִיָּה אַחְשׁוּרוֹשׁ: הָא נָמִי הֵב לִיָּה - מַלְבַּד מָה שְׁאִמְרַת בְּתַחֲלִילָה 'יְבִיאוּ סוּס' וְכוּ, תֵּן לוֹ גַּם אֶת זֶה (כֹּפֵר וְנַהַר), 'אֵל תִּפֹּל דָּבָר מִכָּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ'.

המן מוצא את מרדכי ותלמידיו עוסקים הדין קמיצה. המן רוחץ ומספר את המן. בעיטת במרדכי היהודי בהמן כאשר עלה עליו להגיע לסוס

'ויקח המן את הלבוש ואת הסוס'

אזל אשכחיה דיתבי רבנן קמיה ומחוי להו הלכות קמיצה - הלך המן למרדכי, ומצא אותו שיושבים החכמים לפניו והוא מראה הלכות קמיצה לרבנן - לתלמידיו, (שדרש בענינו של יום, שהרי ששה עשר בניסן היה, יום תנופת העומר).

כיון דחזייה מרדכי דאפיק לקבליה וסוסיא מיחד בידיה מירתת - כיון שראה מרדכי את המן שהוא יוצא לקראתו וסוס מוחזק בידו, פיחד מרדכי שהמן בא להרע לו.

אמר להו לרבנן: האי רשיעא למיקטל נפשי קא אתי, זילו מקמיה די לא תכוו בגחלתו - רשע זה להרוג נפשי בא, לכו ממנו שלא תכוו בגחלתו.

בההיא שעתא נתעטף מרדכי וקם ליה לצלותא - באותה שעה התעטף מרדכי, ונעמד להתפלל.

אתא המן ויתיב ליה קמיהו ואוריך עד דסליק מרדכי לצלותיה - בא המן וישב לפניו והמתין עד שמרדכי סיים את תפילתו.

אמר להו - אמר המן לחכמים: **במאי עסקיתו** - במה אתם עוסקים.

אמרו ליה: בזמן שבית המקדש קיים מאן דמנדב מנחה - מי שמנדב מנחה, מיייתי מלי קומציה דסולתא ומתכפר ליה - מביא מלוא קומץ סולת ומתכפר לו.

אמר להו המן לחכמים: אתא מלי קומצי קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי - בא מלא קומץ קמח שלכם ודחה עשרת אלפים ככרות כסף שלי.

אמר ליה מרדכי להמן: רשע, עבד שקנה נכסים, עבד למי ונכסים למי, הרי אתה עבד שלי, שכאמור לעיל המן מכר את עמו לעבד למרדכי, וכיצד אתה אומר שהעשרת אלפי ככרי כסף שלך הם, הרי כל נכסיך שלי.

אמר ליה המן למרדכי: קום לבוש הגני מאני - קום לבוש אלו הבגדים, ורכוב האי סוסיא דבעי לך מלקא - ותרכוב על סוס שהמלך רוצה אותך.

אמר ליה מרדכי המן: לא יכילנא עד דעייילנא לבי בני ואשקול למזינא - אני לא יכול עד שאכנס לבית מרחץ ואטול (אגלח) את שערותי, דלאו אורח ארעא לאשתמושי במאני דמלקא הכי - שאין זה דרך ארץ להשתמש בכלים (בסוס) של המלך כך.

שדרה אסתר ואסרתיהוהו לכוהו בי בני ולכוהו אומני - שלחה אסתר וצותה להחביא את כל בעלי המרחצאות ואת כל הספרים.

לא היה להמן ברירה, כי לא מצא שום ספר או בעל מרחץ, עייליה איהו לבי בני ואסחיה - הכניס המן בעצמו את מרדכי לבית מרחץ ורחצו, וזול ואייתי זוזא מביניה - והלך והביא מספריים מביתו, וקא שקיל ביה מזייה - ונטל בה את שערותיו, בהדי דקא שקיל ליה אינגיד ואיתנח - כאשר המן גילח את מרדכי, נאנח המן.

אמר ליה מרדכי: אמאי קא מיתנתח - למה אתה נאנח.

אמר ליה המן: גברא דהוה חשיב ליה למלכא מפולגהו רברבנוהי השתא לישוניה בלנאי וספר אדם שהיה חשוב למלך יותר מכל החשובים, כעת ייעשה בלן וספר.

אמר ליה מרדכי: רשע, ולא ספר של כפר קרצום היית - וכי לא הייתי ספר של כפר קרצום. תנא, המן ספר של כפר קרצום היה עשרים ושתים שנה.

בת דשקלינהו למזייה, לבשינהו למאניה - אחרי שהמן גילח את שערותיו של מרדכי, הלבישו את בגדי המלכות.

אמר ליה המן למרדכי: סק ורכב - עלה ורכב.

אמר ליה מרדכי: לא יכילנא דכחישא חילאי מימי תעניתא - אינני יכול שחלש כוחי מימי תענית.

גחין וסליק - לא היה להמן ברירה אחרת, התכופף המן ועלה מרדכי עליו.

כי סליק בעט ביה - כאשר עלה מרדכי על המן, בעט מרדכי בהמן.

אמר ליה המן: לא כתיב לכו בנפל אויבך אל תשקח.

אמר ליה מרדכי: הני מילי - אלו הדברים נאמרו בישראל, אבל בעניינכם כתוב: ואתה על כמותימו תדרוך.

שפיכת בתו שלו המן מי שופכים עליו, ונפילתה מהגג

ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו.

כי הוה נקיט ואזיל בשבילא דבי המן - כאשר הלכו בשביל הבית של המן.

חזיתיה ברתיא דקיימא אאיגרא - בתו עמדה על הגג וראתה אותו, סברה, האי דרכיב, אבוה. והאי דמסגי קמיה, מרדכי - סברה הבת שמי שרוכב הוא אביה (המן), ומי שהולך לפניו הוא מרדכי.

שקלה עציצא דבית הכסא - לקחת את הכלי חרס של בית הכסא (שבו היו מטילים מי רגלים), ושידיתיה ארישא דאבוה - וזרקה אותו על ראשו של אביו, דלי עיניה וחת דאבוה הוא - הרימה הבת את עיניה וראתה שהמים נשפכו על ראש אביה, נפלה מאיגרא לארעא ומתה - מרוב בהלה נפלה מהגג לקרקע ומתה.

והיינו דכתיב וישב מרדכי אל שער המלך. אמר רב ששת: ששב לשקר ולתעניתו, [שהיה זה יום השלישי לתעניתו].

והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש, אבל על בתו, ויחפוי ראש על שאירע לו.

ויספר המן לזרש אשתו ולכל אוהביו וגו', ויאמרו לו חכמיו.

שואלת הגמרא: מדוע קרי להו 'אוהביו', וקרי להו 'חכמיו'.

עונה הגמרא: אמר רבי יוחנן: כל האומר דבר חכמה, אפילו באומות העולם נקרא חכם,

שחכמתם היתה שאמרו: 'אם מזרע היהודים מרדכי וגו', שכך אמרו ליה: אי משאר שבטים קאתי, יכלת ליה - אם משאר שבטים הוא בא תוכל לו. ואי משבט יהודה ובנימין ואפרים ומנשה, לא יכלת ליה - לא תוכל לו, והיינו שיש זרע ביהודים, שאם הוא בא מהם לא תוכל לו. יהודה, דכתיב 'ידך בערף אויביך', אינך - אלו, שאר השבטים הנזכיר, בנימין משנה ואפרים, דכתיב בהו - שכתוב בהם: 'לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך'.

כשהם יורדים, יורדים עד עפר. כשהם עולים, עולים עד לכוכבים

'כי נפול תפול לפניו'.

דרש רבי יהודה בר אלעאי: שתי נפילות הללו למה.

אמרו לו: אומה זו משולה לעפר ומשולה לכוכבים, כשהן יורדין, יורדין עד עפר. וכשהן עולין, עולין עד לכוכבים.

הביאו את המן בבהלה ולא רחץ יפה מטינופו

'וסריסי המלך הגיעו ויבהילו'.

מלמד שהביאוהו בבהלה - ולא רחץ יפה מטינופו.

אסתר אמרה: המן אינו חושש בנזק של מלך

'כי נמרנו אני ועמי וגו' כי אין הצר שנה בנזק המלך'.

אמרה לו: צר זה אינו שנה [חושש] בנזק של מלך,

איכני בה בושתי וקטלה - קינא בושתי והרגה, השתא איכני בדידי ו(מ)בעי למקטלי - עכשיו מקנא בי ורוצה להרגני.

בתחילה היה אחשורוש מדבר עם אסתר על ידי מתורגמן, וכשנודע לו שהיא ממשפחת מלוכה, דיבר איתה ישירות בלא מתורגמן

'ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה'.

'ויאמר' ו'יאמר' למה לי, למה נאמר בפסוק ב' פעמים 'ויאמר'.

אמר רבי אבהו: בתחלה על ידי תורגמן - בתחילה אמר לה על ידי תורגמן (שלא היה מכבודו לדבר איתה בלא תורגמן שסבר שאינה ממשפחת מלוכה), כיון דאמרה ליה מדבית

שָׁאוּל קָאָתִינָא - כיון שאמרה לו שמגיעה מבית שאל המלך. מִיָּד 'וַיֹּאמֶר לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה', דיבר איתה ישירות בלא מתורגמן.

אסתר הראתה כלפי אחשורוש – ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן

'וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִישׁ צַר וְאוֹיֵב הֵמָּן הֵרַע הַזֶּה'.

אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר: מְלַמֵּד שְׁהִיְתָה מְחֻוָּה - מאריכות הלשון שכתוב 'המן הרע הזה', ולא כתוב 'איש צר ואויב הזה' יש ללמוד שבתחילה היתה מראה כְּלָפִי אַחְשׁוּרוּשׁ, וְכֹּא מְלָאךְ וְסָטֵר יָדָה כְּלָפִי הֵמָּן.

כשאחשורוש יצא מחוץ לבית, ראה שם אנשים (מלאכים בדמות אנשים) שעוקרים את אילנותיו, ואמרו שעושים זאת כהוראת המן. כשחזר אחשורוש לבית, ראה את המן נופל על המטה

'וְהִמְלִיךְ קָם בְּחֻמָּתוֹ וְגו' וְהִמְלִיךְ שָׁב מִגְּנַת הַבַּיִתָּן'.

מְקִישׁ 'שִׁיבָה' לְ'קִימָה', מָה 'קִימָה' בְּחִימָה, אָף 'שִׁיבָה' בְּחִימָה,

דְּאִזְלוּ וְאַשְׁפַּח לְמִלְאָכֵי הַשֶּׁרֶת דְּאִידְמוּ לִיהַּ כְּגַבְרֵי וְקָא עֲקָרֵי לְאִילָנֵי דְּבוֹסְתָנֵי - שהלך אחשורוש ומצא את מלאכי השרת שנדמו לו כאדם ועקרו את אילנות גינתו של אחשורוש, וְאָמַר לְהוּ אַחְשׁוּרוּשׁ: מָאִי עוֹבְדֵיכּוֹ - מה מעשיכם, אָמְרוּ לִיהַּ: דְּפַקְדִּינָן הֵמָּן - אמרו לו, המן ציוונו לעשות כך.

אָתָּא לְבֵיתֶיהּ - בא אחשורוש חזרה לביתו, וְהֵמָּן נוֹפֵל עַל הַמֶּטֶה'. ויש להקשות בלשון הפסוק מדוע נאמר: 'נופל', והרי נפל מיבעי ליה - היה לו לומר 'נפל',

אלא אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר: מְלַמֵּד שָׁבָא מְלָאךְ וְהִפִּילוּ עָלֶיהָ, וזהו שכתב 'נופל', מלשון עושה והולך, נופל ורוצה לזקוף, והמלאך מפילו.

אָמַר אַחְשׁוּרוּשׁ: וַיִּי מְבִיתָא וַיִּי מְבָרָא - אוי לי מביתי אוי לי מבחוץ, שהמן מזיק לי בחוץ וגם בביתי, בין כאן ובין כאן המן עושה דברים לא ראויים.

'וַיֹּאמֶר הִמְלִיךְ הֵגֶם לְכַבּוּשׁ אֶת הַמַּלְכָּה עִמִּי בְּבֵית'.

חרבונה גם רצה לתלות את מרדכי (ולכן ידע מהעץ) ושראה במפתחו של המן הלשין עליו לפני אחשורוש

'וַיֹּאמֶר חֲרֻבוֹנָה' וְגו' גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי'.

מכך שחרבונה ידע מהעץ, מוכח שהיה שותף עם המן בתכנית לתלות את מרדכי, והנה כאן הוא מגלה למלך את קלקלת המן שהכין עץ למרדכי. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר: אָף חֲרֻבוֹנָה רָשַׁע בְּאוֹתָהּ עֲצָה הָיָה - שהיה שותף עם המן במזימה לתלות את מרדכי, כִּינּוֹן שְׂרָאָה שְׁלֵא

נתקיימה עצתו - שהמלך רוצה להיטיב עם מרדכי והמן לא יצליח במזימתו, מִיָּד בָּרַח - ובגד בהמן, וסיפר לאחשוורוש על העץ שהכין המן למרדכי, וְהֵינּוּ דְכָתִיב 'וַיִּשְׁלַח עָלָיו וְלֹא יִחְמוּל מִיָּדוֹ בְּרוּחַ יְבָרַח' - הקדוש ברוך הוא משליך פורענות על הרשע בלי חמלה, ואזי בני סייעתו וחבריו בורחים מידו.

'וְחַמַּת הַמֶּלֶךְ שְׂכָכָה'.

במה שכתוב 'שככה' (ולא 'וחמת המלך שך') רמוז שתי שיככות, שְׂתֵי שְׂכִיכוֹת הַלְלוּ לְמָה, לאחר שנתלה המן, שקטו שתי כעסים, אַחַת שֶׁל מַלְכוּוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְאַחַת שֶׁל אַחֲשׁוּרוּשׁ. וְאָמְרֵי לָהּ - ויש אומרים: אַחַת שֶׁל אֶסְתֵּר - שהיה כעוס אחשוורוש על מה שעשה המן לאסתר, וְאַחַת שֶׁל וְשֵׁתִי - והיה כעוס על מה שעשה המן לושתי.

יוסף נתן לבנימין חמש חליפות לרמזו שעתיד לצאת ממנו בן שיצא לפני המלך בחמשה לבושי מלכות

נאמר בפסוק: 'לְכֹלֶם נָתַן לְאִישׁ חֲלִיפוֹת שְׂמֹלוֹת, וְלִבְנֵימִן נָתַן חֲמֵשׁ חֲלִיפוֹת', ויש להקשות כיצד יתכן שיוסף עשה פעולה שיכולה לגרום לקנאה בין האחים, אֶפְשָׁר דָּבָר שְׂנַצְטַעַר בּוֹ אוֹתוֹ צְדִיק - שנמכר לעבד בגלל שאחיו קנאו בו, [עמוד ב] יִפְשֵׁל בּוֹ - ויגרום בעצמו לקנאה.

דְּאָמַר רַבָּא בַר מַחְסִיא אָמַר רַב חֲמָא בַר גּוּרְיָא אָמַר רַב: בְּשִׁבִיל מִשְׁקַל שְׁנֵי סְלָעִים מִילַת [צמר לבן משובח] שְׁהוּסִיף יַעֲקֹב לְיוֹסֵף מִשְׁאָר אָחִיו [בנתינת כתונת הפסים רק ליוסף ולא לשאר האחים], נִתְגַּלְגַּל הַדָּבָר וַיִּרְדּוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמַצְרַיִם.

עונה הגמרא: אָמַר רַבִּי בְּנֵימִן בַּר יֶפֶת: רְמִז רְמִז לוֹ, שְׁעֵתִיד בֶּן לְצֵאת מִמֶּנּוּ שְׂנִיצָא מִלְפָּנֵי הַמֶּלֶךְ בְּחַמְשָׁה לְבוּשֵׁי מַלְכוּת שְׁנַאָמַר 'וּמְרַדְכִי יֵצֵא בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת' וְגוֹ'. [במפרשים האריכו לבאר שעדיין היה זה יכול לעורר קנאה, ומה תירצה הגמרא שהיה בזה רמז, ונאמרו בזה כמה וכמה ביאורים].

יוסף בכה על ב' מקדשות של בנימין, ובנימין בכה על משכן שילה שבחלקו של יוסף

הגמרא ממשיכה לדרוש פסוקים שנאמרו בעניינם של יוסף ובנימין: וַיִּפּוֹל עַל צְוָאֲרֵי בְנֵימִן אָחִיו'.

בלשון הפסוק על 'צוארי בנימין' יש לשאול: כִּמָּה צְוָאֲרִין הוּוּ לִיה לְבְנֵימִין. אלא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: בְּכָה עַל שְׁנֵי מַקְדָּשִׁים שְׁעֵתִידִין לְהֵיוֹת בְּחֵלְקוֹ שֶׁל בְּנֵימִין וְעֵתִידִין לִיחָרַב.

'ובנימין בכה על צואריו', משמע לשון יחיד, שבנימין בכה על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף ועתיד ליחרב.

יוסף לאחים: אין בליבי עליכם

'והנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימין'.

אמר רבי אלעזר: אמר להם כשם שאין בלבי על בנימין אחי שלא היה במקירתו, כך אין בלבי עליכם,

'כי פי המדבר אליכם', כפי כן לבי.

יוסף שלח לאביו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו

'ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נושאים מטיב מצרים'.

מאי מטיב מצרים.

אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: שלח לו יין [ישן] שדעת זקנים נוחה הימנו - לפי שדעת זקנים נוחה הימנו, זה הדבר הטוב לו מן הכל.

שועל בזמנו תשתחוה אליי

'וילכו גם אחיו ויפלו לפניו'.

אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: היינו דאמרי אינשי תעלא בעידניה סגיד ליה - זהו מה שאומרים אנשים, שועל, בזמנו, אם תראה שעתו מצלחת תשתחוה אליו.

הגמרא תמהה: תעלא, מאי בצירותיה מאחווה וכי יוסף הוא שועל ביחס לאחיו, במה הוא פחות מהם.

אלא אי איתמר הכי איתמר 'וישתחו ישראל על ראש המטה', אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: תעלא בעידניה סגיד ליה - שועל בזמנו, תשתחוה אליו, לכן השתחוה יעקב ליוסף אף שהיה כשועל כלפי יעקב, כי מכל מקום יוסף היה אז משנה למלך.

גר אחד אין יכול לכבות עשר נרות

'וינחם אותם וידבר על לבם'.

אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: מלמד שאמר להם דברים שמתקבלין על הלב, ומא עשרה נרות לא יכלו לכבות גר אחד - מה אתם שהייתם עשרה לא הוזקתי על ידכם, גר אחד (יוסף) היאך יכול לכבות עשרה נרות (עשרה שבטים).

פרעה נזר על תורה, יום טוב, מילה, תפילין, ואחר כך קיימו וקיבלו הכל

'לילהודים היתה אורה ושמחה וישון ויקר'.

אמר רב יהודה: אורה זו תורה, שגזר עליהן המן שלא יעסקו בתורה, וחזרו וקיבלו את התורה, וכן הוא אומר כי גר מצוה ותורה אור.

'שמחה' זה יום טוב - רצו לבטל מהם יום טוב וחזרו וקיימו עליהם ימים טובים, וכן הוא אומר ושמחת בחגך.

'ששון' זו מילה, וכן הוא אומר 'שש אנכי על אמרתך'. אמרתך, זו מילה, שניתנה במאמר ולא בדיבור, שנאמר 'ויאמר ה' אל אברהם ואתה את בריתי תשמור', ומצינו שדוד שמח עליה, שנאמר למנצח על השמינית, כשהיה בבית המרחץ וראה עצמו בלא תורה ובלא מצות, כיון שנזכר במילה שמח.

'ויקר', אלו תפלין. וכן הוא אומר 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו מך', ותניא רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפלין שקראש.

צריך לומר את עשרת בני המן בנשימה אחת

'ואת פרשנדתא וגו' עשרת בני המן.

אמר רב אדא דמן יפו: 'עשרת בני המן ועשרת' - שמותם והתיבה הסמוכה אחריהם, צריך לממרינהו בנשימה אחת.

מאי טעמא, כולהו בהדי הדדי נפקו נשמתייהו - כלומר נשמתן יצאה כאחד.

וי"ו דויזתא ארוכה

אמר רבי יוחנן: ויו דויזתא צריך למימתחה בזקיפא - צריך להאריכה ולמותחה בזקיפה, כמו דויזתא דלברות - כקורת עץ ארוכה וגבוהה של הספינות השטות בנהר 'לברות',

מאי טעמא כולהו בחד זקיפא אדזקיפו - מה הטעם, מפני שאתה כולם תלו בצד אחד, על עמוד אחד, זה למטה מזה.

כל השירות אריח ע"ג לבניה, ושירה זו אריח על אריח לרמוז שלא תהא להם תקומה

אמר רבי חנינא בר פפא: דרש רבי שילא איש כפר תמרתא: כל השירות כולן נכתבות אריח על גבי לבניה, ולבניה על גבי אריח - החלק הריק קרוי 'לבינה', שהוא כפליים מן הכתב הקרוי 'אריח'.

אבגד אבגד

אבגד אבגד

אבגד אבגד

חויז משירה זו (עשרת בני המן) ומלכי כנען (בספר יהושע יב המלכים שיהושע הרג) שאריח על גבי אריח ולבניה על גבי לבניה.

אבגד אבגד

אבגד אבגד

אבגד אבגד

מאי טעמא, שלא תהא תקומה למפלתן - כתיבה זו היא בצורה שאין להם מקום להרחיב

צעדיהם, (שאינן רווח מעל או מתחת שמותם), ואין להם מקום או אופן ללכת לשם להתרומם, שאין להם תקומה למפלתם.

בא מלאך וסטרו על פי

'ויאמר המלאך לאסתר המלכה בשושן הבירה הרגו היהודים'.

אמר רבי אבהו: מלמד שבא מלאך לאחשוורוש, וסטרו על פיו, שהרי התחיל לדבר בלשון כעס, שהיהודים הרגו ואיבדו הרבה אנשים, ובסוף אמר 'מה שאלתך וינתן לך'.

מדרכי אמר להם שיקראו מתוך המגילה את כל מעשה הפורים

'ובבאה לפני המלך אמר עם הספר'.

שואלת הגמרא: מדוע נאמר 'אמר', והרי אמרה מיבעי ליה - היה לפסוק לומר 'אמרה' שאסתר אמרה זאת למלך.

עונה הגמרא: אמר רבי יוחנן: יאמר בפה מה שכתוב בספר - פסוק זה אינו סיפור הדברים מה אסתר אמרה, אלא מה שכתב מרדכי ליהודים כמו שנאמר: 'וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות' שאת כל מה שהיה 'כי המן בן המדתא האגגי וגו' ובבואה לפני המלך - שהמן ביקש לאבדם, ומה שבאת אסתר לפני המלך להתחנן לו, כל זה יאמרו שנה בשנה מתוך מגילה הכתובה לפנייהם בשעת קריאה.

מגילה צריכה שרטוט

'דברי שלום ואמת'.

אמר רבי תנחום ואמרי לה אמר רבי אסי: מלמד שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה - כספר תורה עצמו.

על ידי הצומות ודברי אסתר נעשה הנס

'לקיים את ימי הפרים האלה בזמניהם כאשר קיים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם: ומאמר אסתר קיים דברי הפרים האלה ונקתב בספר'.

בפסוק משמע שמאמר אסתר, כלומר: דברי אסתר למלך הוא שקיים את דברי הפורים, והוא שגם לנס ההצלה. שואלת על כך הגמרא: 'מאמר אסתר', אין - כן, גרם לנס, 'דברי הצומות', לא.

עונה הגמרא: אמר רבי יוחנן: דברי הצומות ומאמר אסתר קיים (את ימי) הפורים האלה,

מה שנאמר במגילה 'קיים דברי הפורים האלה', נאמר גם על הכתוב בפסוק הקודם צמו וזעקו, שעל ידי מאמר אסתר והצומות וזעקתם ניצלו.

כשמרדכי נתמנה לשררה פירשו ממנו מקצת סנהדרין, לפי שבטל מדברי תורה

'פי מרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו.

לרוב אחיו ולא לכל אחיו, מלמד שפירשו ממנו מקצת סנהדרין - לפי שבטל מדברי תורה ונכנס לשררה.

גדול תלמוד תורה מהצלת נפשות, שבתחילה מרדכי נמנה הרביעי ואח"כ הוא נמנה חמישי

אמר רב יוסף: גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות, דמעיקרא חשיב ליה למרדכי בתר ארבעה - שבתחילה מנו את מרדכי לאחר 4, ולבסוף בתר חמשה - ואח"כ מונים אותו לאחר 5, מעיקרא כתיב - בתחילה כתוב: 'אשר באו עם זרובבל: ישוע, נחמיה, שריה, רעליה, מרדכי בלשן.

ולבסוף כתיב: 'הבאים עם זרובבל: ישוע, נחמיה, עזריה, רעמיה, נחמני, מרדכי בלשן, שלפי שנעשה מרדכי שר בינתים ירד מחשיבותו אצל חכמים.

גדול תלמוד תורה יותר מבית המקדש

אמר רב ואיתימא רב שמואל בר מרתא: גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש, שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה, שיש לך לתמוה למה לא עלה עזרא עם זרובבל בימי כורש, עד השנה השביעית לדריוש האחרון לאחר שנבנה הבית, כמו שכתוב בעזרא, אלא שהיה לומד תורה מפי ברוך בן נריה בבבל, וברוך לא עלה מבבל, ומת שם בתוך השנים הללו, ועל כן לא עלה שרצה ללמוד תורה מפיו.

אמר רבה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא גדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש דאמר מר [יתבאר בדף הבא].

שנה פשוטה: ל שבת, שנה מעוברת: ל אדר א

פרק ראשון מגילה דף יז

כל השנים היה יעקב אבינו בכית שם ועבר לא נענש על כיטול כיבוד אב ואם, שגדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם

אמר רבה אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא: גדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם, שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בכית עבר - כשפירש מאביו ללכת לחרון, לא נענש עליהם על כיבוד אביו, אבל שאר כל השנים שנשתהה בדרך ובבית לבן נענש.

הוכחה שיעקב אבינו היה 14 שנים בכית שם ועבר

דאמר מר: (דף יז) למה נמנו שנותיו של ישמעאל - מה לנו למנות שנות הרשעים, כדי ליחס בהן שנותיו של יעקב - על ידי מנין שנות ישמעאל אנו למדים באיזה פרק משנות יעקב עברו עליו כל הקורות והמוצאות אותו.

דכתיב ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושליש שנה ושבע שנים, כמה קשיש - כמה מבוגר ישמעאל מיצחק, ארביסר שנין - 14 שנים, דכתיב ואברהם בן שמונים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל לאברהם, וכתיב ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו, וישמעאל היה אז בן ארבע עשרה שנה,

שנות יצחק	שנות ישמעאל		
		נולד ישמעאל	אברהם בן 86
0	14	נולד יצחק	אברהם בן 100

וכתיב ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם,

בר כמה היה ישמעאל כדאתיליד יעקב בר שבעים וארבעה - בן 74,

שנות יעקב	שנות יצחק	שנות ישמעאל		
		0	נולד ישמעאל	אברהם בן 86
	0	14	נולד יצחק	אברהם בן 100
0	60	74	נולדו יעקב ועשיו	יצחק בן 60

כמה פיישן משניה שתיין ותלת - כמה נשאר משנותיו של ישמעאל 63 שנה, שהרי ישמעאל חי 137 שנה כמפורש בתורה, שהם 63 שנה אחרי שנולד יעקב, נמצא כאשר מת ישמעאל היה יעקב בן 63.

שנות יעקב	שנות יצחק	שנות ישמעאל		
		0	נולד ישמעאל	אברהם בן 86
	0	14	נולד יצחק	אברהם בן 100
0	60	74	נולדו יעקב ועשיו	יצחק בן 60
63		137	יעקב נתברך וישמעאל מת	ישמעאל בן 137

וְתַנְיָא, הָיָה יַעֲקֹב אָבִינוּ בְּשַׁעַה שְׁנַתְּבָרָךְ מֵאָבִיו בֶּן שְׁלֹשׁ שָׁנָה, וּבֹו בְּפָרֶק מֵת יִשְׁמַעְאֵל, דְּכָתִיב 'וַיֵּרָא עֲשׂוֹ כִי בָרַךְ וְגו' וַיִּלָּךְ עֲשׂוֹ אֶל יִשְׁמַעְאֵל וַיִּקַּח אֶת מַחְלַת בֵּת יִשְׁמַעְאֵל אַחוֹת נָבִיאוֹת, מִמְּשַׁמֵּעַ שְׁנָאֵמֵר 'בֵּת יִשְׁמַעְאֵל', אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא 'אַחוֹת נָבִיאוֹת' מִלְּמַד שֶׁקִּידְשָׁה יִשְׁמַעְאֵל אֲבִיהָ לַעֲשׂוֹ, וְמֵת יִשְׁמַעְאֵל, וְהִשְׁיָאָה נָבִיאוֹת אַחֵיהָ לַעֲשׂוֹ.

שְׁתַּיִן וְתַלְתָּ, וְאַרְבֵּיסָר עַד דְּמִתְּלִיד יוֹסֵף, הָא שְׁבַעִין וְשִׁבְעָה - 63 ועוד 14 שנה שיעקב היה בבית לבן עד שנולד יוסף, דכתיב 'עבדתוך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך', וכשנולד יוסף שלמו שני העבודה, שנאמר 'ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף' וגו' (שם ל), ומשם והלאה עבד אותו בשכר הצאן הרי בן שבעים ושבע היה יעקב כשנולד יוסף.

שנות יוסף	שנות יעקב		
		נתברך מאביו, וברח לבית לבן	יעקב בן 63
0	77	נולד יוסף	לאחר 14 שנה

וְכָתִיב 'וַיִּוֹסֶף בֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעֵמְדוֹ לְפָנָי פְּרַעֲהוֹ, הָא מֵאָה וְשִׁבְעָה - הרי כשהיה יוסף בן 30 היה יעקב אבינו בן 107.

שנות יוסף	שנות יעקב		
		נתברך מאביו, וברח לבית לבן	יעקב בן 63
0	77	נולד יוסף	לאחר 14 שנה
30	107	עומד לפני פרעה	יוסף בן 30

שָׁב דְּשִׁבְעָא - שבע שנות שובע, וְתַרְתֵּי דְכַפְנָא - 21 שנות רעב, הָא מֵאָה וְשִׁיטְסָר - הרי בן מאה ושש עשרה היה יעקב כשירד למצרים.

שנות יוסף	שנות יעקב		
		נתברך מאביו, וברח לבית לבן	יעקב בן 63
0	77	נולד יוסף	לאחר 14 שנה
30	107	יוסף עומד לפני פרעה	יוסף בן 30
	116	יעקב אבינו ירד למצרים	לאחר 7 שנות שובע ושנתיים רעב

וְכָתִיב 'וַיֵּאמֶר פְּרַעֲהוֹ אֶל יַעֲקֹב כַּמָּה יָמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל פְּרַעֲהוֹ יָמֵי שְׁנֵי מַגּוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה' מֵאָה וְשִׁיטְסָר הַיּוֹיִן - והרי לפי החשבון הנ"ל היה יעקב אבינו רק בן 116, אֵלָא שְׁמַע מֵינָה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנִין (ד) הָיָה בְּבֵית עֶבֶר - אלא מכך אתה שומע שהיו 14 שנים שהיה בבית עבר, משנסע מבית אביו עד שבא לבית לבן. (לֹא חָשִׁיב לָהּוּ - רש"י לא גורס תיבות אלו). וכך מבואר המנין שיעקב אבינו אמר לפרעה שהוא בן 130 שנה.

שנות יוסף	שנות יעקב		
	63	נתברך מאביו, והלך ללמוד אצל שם ועבר 14 שנה	יעקב בן 63
	77	לאחר 14 שנים בבית שם ועבר	יעקב בא לבית לבן
0	101	נולד יוסף	לאחר שיעקב עבד אצל לבן 14 שנה
30	121	יוסף עומד לפני פרעה	יוסף בן 30
	130	יעקב אבינו אומר לפרעה שהוא בן 130	לאחר 7 שנות שובע ושנתיים רעב

דַתְנִיָא, הִיָּה יַעֲקֹב בְּבֵית עֶבֶר מוֹטְמָן אַרְבַּע עָשָׂר שָׁנָה. עֶבֶר מֵת לְאַחַר שְׁיָרֵד יַעֲקֹב אֶבְיָנו לְאַרְס נְהָרִים [לבית לבן] שְׁתֵּי שָׁנִים [דהיינו כשיעקב אבינו היה בן 79]. יֵצֵא יַעֲקֹב מִשָּׁם [מבית עבר, לאחר 14 שנים שלמד שם], וְבָא לוֹ לְאַרְס נְהָרִים, נִמְצָא כְּשֶׁעָמַד [יעקב אבינו] עַל הַבְּאֵר [היה] בְּן שְׁבַעִים וְשָׁבַע שָׁנָה.

הוכחה שיעקב אבינו לא נענש על ה-14 שנים שהיה בבית שם ועבר

וּמְנַלָּן דְּלָא אֵיעֵנַשׁ - ומנין שיעקב אבינו לא נענש על ה-14 שנים שהיה בבית שם ועבר, דַתְנִיָא, נִמְצָא יוֹסֵף שְׁפִירֵשׁ מֵאֲבִיו עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה כְּשֶׁמִּירֵשׁ יַעֲקֹב אֶבְיָנו מֵאֲבִיו, כיצד יוסף בן שבע עשרה שנה היה כשפירש מאביו, וכשמלך על מצרים היה בן שלשים שנה, שנאמר ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה הרי שלש עשרה, ושבע שנות שובע ושנתיים רעב, הרי 22 שנה שנתכסה יוסף מאביו.

שנות יוסף	
בן 17	מכירת יוסף
בן 30	יוסף עומד לפני פרעה
בן 39	יעקב מגיע למצרים לאחר 7 שנות שובע 21 רעב
	נמצא שיוסף פירש מאביו 22 שנה (מגיל 17 עד גיל 39)

והנה דִיעֲקֹב תְּלַתִּין וְשִׁיתָא הַוְיִין - השנים שיעקב פרש מאביו היו 36 שנה, 14 שנה שהיה בבת שם ועבר, 20 שנה בבית לבן, ולמה נענש רק על 20 שנה, אֶלָּא אַרְבִּיסָר דְהוּהוּ בְּבֵית עֶבֶר לָא חֲשִׁיב לְהוּ - אלא מוכח שה-14 שנים שהיה בבית עבר, לא נחשבים כחטא.

בית עבר	14
בית לבן	20
פירש מאביו (כדלהלן)	2

הגמרא מבארת את החשבון, כיצד עולה שיעקב אבינו פירש מבית אביו 22 שנה חוץ

מהשנים שהיה בבית שם ועבר, סוף סוף דבית לכן עשרין שנין הויין - הרי בבית לבן היה 20 שנה, ואיך מגיעים ל22 שנה שפירש יעקב מבית אביו.

אָלָא מְשׁוּם דְּאַשְׁתְּחִי בְּאַרְקָא תְּרִינֵין שְׁנִין - אלא משום שהשתהה בדרך בבית שם ועבר בשובו מבית לבן שתי שנים.

בית עבר	14
בית לבן	20
בדרך	2

דְּתַנְיָא, יֵצֵא יַעֲקֹב מֵאֶרֶם נְהָרִים וְבָא לֹא לְסִכּוּת, וְעָשָׂה שָׁם שְׁמוֹנָה עָשָׂר חֳדָשׁ, שְׁנַאֲמַר וַיֵּצֵא יַעֲקֹב סִכּוּתָהּ וַיֵּבֶן לֹא בֵּית וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סִכּוּת, עָשָׂה סִכּוּת שְׁתֵּי פַעֲמִים שְׁנֵי יָמוֹת הַקִּיץ הָרִי שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה, וּבְבֵית אֵל עָשָׂה שְׁשָׁה חֳדָשִׁים וְהִקְרִיב זִבְחִים.

הדרן עלך מגילה נקראת

משנה

הקורא את המגילה למפרע, על פה, תרגום, בכל לשון

הקורא את המגילה למפרע - מהסוף להתחלה (ואפילו פסוק אחד, כגון שקורא פסוק ב' ואחר כך פסוק א', ואפילו רק הקדים תיבה לחברתה), לא יצא.

קְרָאָה עַל פֶּה, קְרָאָה תְּרַגְּמוּם בארמית, או בְּכָל לְשׁוֹן חוּץ מִלְשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, לֹא יֵצֵא.

אֲבָל קוֹרֵין אוֹתָהּ לְלוּעֲזוֹת - למי שמבין שאר לשונות, בְּלִעּוּז - בשאר לשונות.

וְהַלּוּעִז - מי שאינו מבין לשון הקודש, שְׁשָׁמַע אֲשׁוּרִית - ששמע את המגילה בלשון הקודש, יֵצֵא.

הקורא ופוסק, הקורא ומתנמנם, קורא בתוך כדי כתיבה וכדומה

קְרָאָה סִירוּגִין [קורא מעט ופוסק, וממשיך לקרוא ושוב פוסק] וּמִתְנַמְנֵם - או שקרא את המגילה כאשר הוא מתנמנם, יֵצֵא.

הִיָּה כּוֹתֵבָהּ, [או] דוֹרְשָׁהּ, וּמְגִיָּהָ - או מגיחה, ומתוך כך קוראה, אִם כְּפִיּוֹן לְבוֹ, יֵצֵא. וְאִם לְאוֹ, לֹא יֵצֵא.

אינו יוצא עד שתהא כתובה אשורית על הספר וכדיו

הִיָּתָה כְּתוּבָה בְּסֵם, וּבְסִיקְרָא, וּבְקוּמוּס, וּבְקִנְקִנְתוּם [מיני דיו שיבוארו בגמרא], או שהיתה כתובה על הנייר, וְעַל הַדְּפִתָּרָא [מיני נייר שיבוארו בגמרא], לֹא יֵצֵא, עַד שֶׁתְּהֵא כְּתוּבָה אֲשׁוּרִית [באותיות כתב אשורית] עַל הַסֵּפֶר [על הקלף] וּבְדִיו.

גמרא

הצעת מקור שהקורא למפרע לא יצא: כשם שהזמן לא יכול להיות למפרע, כך הכתיבה

מבררת הגמרא: **מָנָא הָנִי מִיָּלִי** - מנין אלו הדברים שהקורא למפרע לא יצא. **אָמַר רַבָּא: דְּאָמַר קָרָא 'כְּתָבְכֶם וְכִזְמָנְס', מָה זְמָנְס לְמַפְרַע לָא**, שאי אפשר שיהא חמשה עשר קודם לארבעה עשר, **אָף כְּתָבְכֶם לְמַפְרַע לָא**, אף קריאת המגילה לא תהיה למפרע.

דחיית המקור: הפסוק לא נאמר על הקריאה

שואלת הגמרא: **מִיָּדֵי קְרִיאָה כְּתִיבָה הֵכָא** - וכי כתוב בפסוק כאן 'קריאה', והרי **עֲשִׂיָּה כְּתִיבָה** - הפסוק מדבר על מצוות היום שיש בהם עשייה, (ולא על הקריאה שהיא דיבור), **דְּכְתִיב 'לְהִיּוֹת עוֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים'**.

מקור חדש: יש היקש בין הזכירה (הקריאה) לעשייה

אָלָא מְהֵכָא - אלא לומדים זאת מכאן: **דְּכְתִיב 'וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים', אֵיתְקַשׁ זְכִירָה לְעֲשִׂיָּה, מָה עֲשִׂיָּה לְמַפְרַע לָא** - כשם שאי אפשר להפוך את עשיית הימים, שט"ו לא יכול להיות לפני י"ד, **אָף זְכִירָה לְמַפְרַע לָא**.

גם בהלל, בקריאת שמע ובתפילה – הקורא למפרע לא יצא

תָּנָא, וְכֵן בְּהַלֵּל. וְכֵן בְּקִרְיַת שְׁמַע וּבְתַפִּילָה, אם קורא למפרע לא יצא.
הַלֵּל מְנַלְן,

רבה אמר דכתיב: 'מִמְזֶרְחָ שָׁמֶשׁ עַד מְבֹאֵוּ מֵהַלֵּל שֶׁם ה', הרי שסדר הלל צריך להיות כמו סדר הזריחה והשקיעה שאין השקיעה מקדימה את הזריחה.

רב יוסף אמר: 'זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה ה'. כסדר שעות היום שאין שעה שניה מקדימה את השעה הקודמת.

רב אויא אמר: 'יְהִי שֵׁם ה' מְבָרְךְ', 'יהי' - בהוויתו, כסדרו.

ורב נחמן בר יצחק ואיתימא ר' אחא בר יעקב אמר מהכא: 'יהי שם ה' מְבָרְךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם', כסדר הזמן שאינו למפרע.

המקור שבקריאת שמע למפרע לא יצא

הגמרא מביאה את המקור לגבי **קְרִיאַת שְׁמַע** שבקריאה למפרע לא יצא מברייתא שנחלקו בה רבי וחכמים לגבי קריאת שמע בשאר לשונות, ובסופה מבואר המקור שהקורא למפרע לא יצא.

דְּתַנְיָא, קְרִיאַת שְׁמַע כְּכַתְּבָהּ - בלשון הקודש, ולא בלשון אחר, **דְּבָרֵי רַבִּי. וְחֻקִּים אוֹמְרִים: כָּכָל לְשׁוֹן.**

מאי טעמא דרבי. אמר קרא [עמוד ב] וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, בְּהִנָּיְתָן יְהוּ - בלשון הקודש. וְרַבְּנָן, מַאי טַעְמָא שֶׁהַקּוֹרָא בְּכָל לְשׁוֹן יִצֵּא. אָמַר קָרָא 'שְׁמַע', בְּכָל לְשׁוֹן שְׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ. הגמרא שואלת על רבי מה יענה על ראיית רבנן: וְרַבִּי נָמִי הָא קָתִיב 'שְׁמַע'. מבארת הגמרא, רבי יאמר לך: הַהוּא מִיבְעֵי לִיָּה - מה שכתוב 'שמע' נצרך לומר: הַשְּׁמַע לְאַזְנֶיךָ מַה שְׁאַתָּה מוֹצִיא מִפִּיךָ. וְרַבְּנָן [שלא לומדים זאת מ'שמע'] סְבָרִי כְּמֵאן דְּאָמַר דְּהַקּוֹרָא אֶת שְׁמַע וְלֹא הַשְּׁמִיעַ לְאַזְנֵי יִצֵּא. הגמרא שואלת על רבנן מה יענו על ראיית רבי: וְרַבְּנָן נָמִי הַכְּתִיב 'וְהָיוּ'. מבארת הגמרא, רבנן יאמרו לך: הַהוּא מִיבְעֵי לִיָּה שְׁלֵא יִקְרָא לְמַפְרַע - מה שכתוב 'והיו' נצרך לומר: שלא יקרא למפרע. שואלת הגמרא: וְרַבִּי, שְׁלֵא יִקְרָא לְמַפְרַע מְנָא לִיָּה. עונה הגמרא: מ'דְּבָרִים' 'הַדְּבָרִים' - מִיִּתּוֹר הָאוֹת ה' שְׁכַתוֹב 'הַדְּבָרִים' וְלֹא כְּתוּב 'דְּבָרִים'. וְרַבְּנָן, 'דְּבָרִים' 'הַדְּבָרִים' לֹא מִשְׁמַע לְהוּ.

רבנן	רבי	
שלא יקרא למפרע	ככתבה	והיו
בכל לשון	השמע לאזנך	שמע
לא משמע להו	שלא יקרא למפרע	הדברים

הצעה: האם יש להוכיח שדעת רבי שהתורה ניתנה להיאמר בכל לשון, (ורק בקריאת שמע שכתוב 'והיו' יש לימוד מיוחד לאומרה דוקא בלשון הקודש)

לעיל התבאר שרבי לומד ממה שכתוב 'והיו' שצריך לקרוא לקרוא קריאת שמע דוקא בלשון הקודש מעירה הגמרא: לִיָּמָא - האם נאמר להוכיח מכאן שְׁקָסְבַר רַבִּי כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ בְּכָל לְשׁוֹן נְאֻמָּה - התורה ניתנה לקרותה בכל לשון, ולכן צריך לימוד מיוחד לענין קריאת שמע שיש לקרוא דוקא בלשון הקודש, דְּאִי סְלָקָא דְּעֵתָךְ בְּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ נְאֻמָּה, לְמָה לִי לְמַכְתָּב וְהָיוּ, הרי כל דברי התורה ניתנו להיאמר רק בלשון הקודש.

דחייה: לרבי צריך ללמוד מ'והיו' שקורא דוקא בלשון הקודש, כדי שלא נדרוש מ'שמע' בכל לשון שאתה שומע

הגמרא דוחה את הראיה: אף אם רבי סובר שהתורה נאמרה דוקא בלשון הקודש אֶצְטְרִיךָ 'והיו', שהרי סְלָקָא דְּעֵתָךְ - היה עולה על דעתך לדרוש ממה שנאמר: 'שְׁמַע' - שבקריאת שמע יש לימוד מיוחד שיכול לאומרה 'בכל לשון שאתה שומע' כְּרַבְּנָן, לִכֵּן כְּתִיב רַחֲמָנָא וְהָיוּ, ללמדנו שקריאת שמע דוקא בלשון הקודש.

הצעה: האם יש להוכיח שדעת רבנן שהתורה ניתנה להיאמר דוקא בלשון הקודש, (ורק בקריאת שמע שכתוב 'שמע' יש לימוד מיוחד שיכול לאומרה בכל לשון)

לעיל התבאר שרבנן לומדים ממה שכתוב 'והיו' שאפשר לקרוא קריאת שמע בכל לשון.

מעירה הגמרא: לִימָא - האם נאמר להוכיח מכאן שְקִסְבְּרִי רַבְנָן כָּל הַתּוֹרָה בְּלִשׁוֹן הַקּוּדֶשׁ נֶאֱמָרָה, דְּאִי סְלָקָא דְעֵתָךְ בְּכָל לִשׁוֹן נֶאֱמָרָה, לָמָּה לִי לְמַכְתָּב 'שְׁמַע', הרי כל דברי התורה ניתנו להיאמר בכל לשון.

דחיה: לרבנן צריך ללמוד מ'שמע' שקורא בכל לשון, כדי שלא נדרוש מ'זהו' שצריך לאומרה דוקא כלשון הקודש

הגמרא דוחה את הראיה: אף אם רבנן סוברים שהתורה נאמרה בכל לשון, אִיצְטְרִיךְ, שמע, שהרי סְלָקָא דְעֵתָךְ אֲמִינָא - היה עולה על דעתך לדרוש ממה שנאמר: 'וְהָיוּ' - שבקריאת שמע יש לימוד מיוחד שיש לאומרה דוקא בלשון הקודש, כְּרַבִּי, לכן כְּתָב רַחֲמָנָא 'שְׁמַע' ללמדנו שקריאת שמע בכל לשון.

המקור שכתפילה למפרע לא יצא

מבררת הגמרא: תְּפִלָּה, מְנָא לָן - מנין לנו שהמתפלל למפרע לא יצא. מבארת הגמרא: דְתַנְיָא, שְׁמַעוֹן הַפְּקוּלִי [שהיה משתכר בצמר גפן, שנקרא 'פקולא'] הִסְדִּיר שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה בְּרִכּוֹת לְפָנָיו רַבָּן גַּמְלִיאֵל עַל הַסֵּדֶר בִּיבְנָה - כמשפט המקראות. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאֶמְרִי לָהּ בְּמַתְנֵיתָא תְּנָא: מָאָה וְעֶשְׂרִים זְקָנִים, וּבָהֶם כְּמָה נְבִיאִים, תִּיקְנוּ שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה בְּרִכּוֹת עַל הַסֵּדֶר.

אבות

תְּנוּ רַבְנָן, מַנִּין שְׂאוּמְרִים אָבוֹת, שְׁנַאֲמַר 'הָבוּ לָהּ' בְּנֵי אֱלֹהִים - הזכירו לפניו את אילי הארץ.

אתה גבור

וּמַנִּין שְׂאוּמְרִים גְּבוּרוֹת, שְׁנַאֲמַר 'הָבוּ לָהּ' כְּבוֹד וְעוֹז', עוֹז הוּא לִשׁוֹן גְּבוּרָה.

אתה קדוש

וּמַנִּין שְׂאוּמְרִים קְדוּשׁוֹת, שְׁנַאֲמַר 'הָבוּ לָהּ' כְּבוֹד שְׁמוֹ הַשְּׁתַּחֲוִי לָהּ בְּהִדְרַת קְדֻשָּׁה.

אתה חונן

וּמָה רָאוּ לומר בִּינָה אַחַר קְדוּשָׁה, שְׁנַאֲמַר 'וְהִקְדִּישׁוּ אֶת קְדוּשַׁת יְעֻקֵּב וְאֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ, וְסַמִּיךְ לִיהָ וְיַדְעוּ תוֹעֵי רוּחַ בִּינָה'.

השיבנו, סלח לנו

וּמָה רָאוּ לומר תְּשׁוּבָה אַחַר בִּינָה, דְּכַתִּיב 'וּלְכַבּוּ וְיָבִין וְשָׁב וְרָפָא לוֹ'. שואלת הגמרא: אִי הָכִי לִימָא רְפוּאָה בְּתָרָה דְתְּשׁוּבָה - אם כן נאמר רפאנו אחרי 'השיבנו', ולמה אומרים ביניהם 'סלח לנו'.

עונה הגמרא: **לֹא סִלְקָא דְעֵתָךְ, דְכִתִּיב 'וַיָּשׁוּב אֶל ה' וַיִּרְחַמְהוּ וְאֶל אֱלֹהֵינוּ כִּי יִרְבֶּה לְסִלּוּחַ'**, הרי שאחרי תשובה כתוב סליחה.

שואלת הגמרא: **וּמַאי חֲזִית דְסִמְכַתְּ אֶהָא, סְמוּךְ אֶהָא** - ומה ראית שאתה סומך על זה (על הפסוק השני, שנאמר בו סליחה ואחר כך תשובה) תסמוך על זה (על הפסוק הראשון, שנאמר בו רפואה אחרי תשובה).

עונה הגמרא: **כְּתִיב קָרָא אֶחְרִינָא** - כתוב פסוק אחר: **'הַסּוּלַח לְכָל עוֹנֵיכִי הַרְפָּא לְכָל תַּחֲלוּאֵיכִי הַגּוֹאֵל מִשַּׁחַת חַיִּיכִי, לְמִימְרָא דְגְאוּלָּה וְרְפוּאָה בְּתַר סִלְיָהּ הִיא** - לומר שגאולה ורפואה אחרי סליחה, ולכן אומרים סליחה לפני שאומרים רפואה.

שואלת הגמרא: **וְהִכְתִּיב 'וְיָשׁוּב וְרָפָא לוֹ'**, הרי שאחרי תשובה אומרים רפואה.

עונה הגמרא: **הֵהוּא לְאוּ רְפוּאָה דְתַחֲלוּאִים הִיא, אֶלָּא רְפוּאָה דְסִלְיָהּ הִיא** - פסוק זה לא נאמר על רפואה מתחלואים, אלא על רפואה של סליחה. אבל רפואה מתחלואים באה אחרי הסליחה.

גואל ישראל

שואלת הגמרא: **וּמָה רָאוּ לִזְמַר גְּאוּלָּה בְּשַׁבְעִית, וְהִלָּא לְכַאוּרָה הַבְּרַכָּה הַשְּׁבִיעִית הִי תָה** צריכה להיות רפאנו, שמהפסוק לעיל (הסולח לכל עונייך הרופא לכל תחלואיך) מוכח שלאחר סליחה יש רפואה.

עונה הגמרא: **אָמַר רַבָּא: מִתּוֹךְ שְׁעֵתֵי דִין לִיגְאֵל בְּשַׁבְעִית** [בשנת השמיטה], **לְפִיכֹךְ קָבְעוּהּ בְּשַׁבְעִית**.

שואלת הגמרא: **וְהָאָמַר מָר: לִגְבֵי הַשָּׁנִים שֶׁלִּפְנֵי הַגּוֹאֵל, בְּשַׁשִּׁית קוֹלוֹת** [יצאו קולות שבע דוד בא], **בְּשַׁבְעִית מְלַחְמוֹת, בְּמוֹצָאֵי שַׁבְעִית בֶּן דָּוִד בָּא**.

עונה הגמרא: **מְלַחְמָה נְמִי אֶתְחַלְתָּא דְגְאוּלָּה הִיא** - המלחמה שתהיה בשנה השביעית היא תחילת הגאולה.

[הערה: אף על גב שברכת גאולה שבשמונה עשרה, אינה על הגאולה מהגלות הכללית, אלא שיגאלנו מן הצרות הבאות עלינו תמיד, שהרי ברכת קיבוץ ובנין ירושלים וצמח דוד יש לכל אחת ואחת ברכה לעצמה, מכל מקום כיון שגם הגאולה הפרטית נקראת 'גאולה', לכן קבעו ברכה זו בשביעית שבה תהיה ה'גאולה' הכללית].

רפאנו

הגמרא ממשיכה לבאר את סדר הברכות בשמונה עשרה: **וּמָה רָאוּ לִזְמַר רְפוּאָה בְּשַׁמִּינִית. אָמַר רַבִּי אֶחָא: מִתּוֹךְ שְׁנַתְנָה מִיֵּלָה בְּשַׁמִּינִית** [ביום השמיני] **שְׁצַרְיָכָה רְפוּאָה, לְפִיכֹךְ קָבְעוּהּ בְּשַׁמִּינִית**.

ברך עלינו

וּמָה רָאוּ לִזְמַר בְּרַכַּת הַשָּׁנִים בְּתַשְׁמִיעִית. אָמַר רַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי: כְּנָגֵד מִפְּקִיעֵי שְׁעָרִים - המייקרים את התבואה ומפקיעין את השער, **דְכִתִּיב** בתחילת הפסוק כתוב: 'אֵרַב בְּמַסְתֵּר כְּאִרְיָה בְּסוּכּוֹ יֵאָרֹב לְחִטּוֹף עֵנִי, וְקִשָּׂה וְכִי הַלִּיסְטִים אוֹרֵב אֶת הָעֵנִי, וְהִלָּא אֶת הָעֵשִׂיר הוּא אוֹרֵב, אֲלֹא

במפקיעי שערים הכתוב מדבר, שרוב דעתם לעניים הוא, ודוד המלך התפלל על כך: 'שְׁבוּר זְרוּעֵי רִשְׁעֵי' ותן שובע בעולם, ובכך ישר זרוע הרשע שרצה להפקיע את השער, 'ורע תדרוש רשעו בל תמצא', שזה שהיה בדעתו להיות רשע, כשתדרוש רשעו לא תמצא עוולה שלא יספיק לעשותה.

וְדוּד כִּי אָמְרָה בְּתִשְׁעִית אֲמָרָה - ודוד אמר פסוק זה בפרק התשיעי שבתהילים, ולכן תיקנו זאת בברכה התשיעית בשמונה עשרה.

תקע בשופר

וַיִּמָּה רְאוּ לֹמֶר קִיבוּץ גְּלוֹיֹת לְאַחַר בְּרַכַּת הַשָּׁנִים, דְּכָתִיב 'וְאַתֶּם הָרִי יִשְׂרָאֵל עֲנַפְכֶם תִּתְּנוּ וּפְרִיכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לְבוֹא', הָרִי שְׁקִיבוּץ גְּלוֹיֹת הוּא בַעַת שִׁיחִיהָ בְּרַכַּת הַשָּׁנִים.

השיבה שופטינו

וְכִינּוּן שְׁנַתְקַבְּצוּ גְּלוֹיֹת, נַעֲשֶׂה דִין בְּרִשְׁעִים, שְׁנֵאֲמַר 'וְאַשִּׁיבָה יְדֵי עֲלִיךָ וְאַצְרוּף כְּבוֹר סִיגִיךָ' - לאחר קיבוץ גלויות, ה' יצרוף את עם ישראל ויסיר את הרשעים מתוך השבים מהגלות, וְכָתִיב בְּקִיּוּם הַמִּשְׁפָּט לְכָלוֹת אֶת הַרְשָׁעִים: 'וְאַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֶיךָ כְּבָרְאשׁוֹנָה וְיִועֲצִיךָ כְּבַתְּחִלָּה', לכן לאחר קבוץ גלויות אומרים ברכת 'השיבה שפטינו וצדקינו במשפט'.

ולמלשינים

וְכִינּוּן שְׁנַעֲשֶׂה דִין מִן הַרְשָׁעִים, כָּלוּ הַפּוֹשְׁעִים [המינים], וְכוֹלֵל יְדִים [העוברים להכעיס] עִמָּהֶם, שְׁנֵאֲמַר 'עוֹזְבֵי ה' [אלו המינים], וְשֹׁכְרֵי פּוֹשְׁעִים [היינו זדים] וְחַטָּאִים יַחְדָּיו [ועזבי ה' [המינים] יְכַלִּי], הָרִי שְׁלֹאֲחַר מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט שֶׁנַּעֲשֶׂה דִין בְּרִשְׁעִים, אֹמְרִים בְּרַכַּת וּלְמַלְשִׁינִים, שִׁיכְלוּ הַפּוֹשְׁעִים.

על הצדיקים

וְכִינּוּן שְׁכָלוּ הַפּוֹשְׁעִים, מִתְּרוֹמַמַּת קָרָן צְדִיקִים, דְּכָתִיב 'וְכָל קָרְנֵי רִשְׁעִים אֲגַדֵּעַ תְּרוֹמַמְנָה קָרְנֹת צְדִיק'.

וְכוֹלֵל גִּירֵי הַצֶּדֶק עִם הַצְּדִיקִים, שְׁנֵאֲמַר 'מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם וְהִדְרָת פְּנֵי זָקֵן' [זקן - זה שקנה חכמה], וְסִמְיָךְ לִיָּה 'וְכִי יָגוּר אֶתְכֶם גֵּר'.

ולירושלים עירך

וְהִיכָן מִתְּרוֹמַמַּת קָרְנֵם [של הצדיקים] בִּירוּשָׁלַיִם, שְׁנֵאֲמַר 'שְׂאֵלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם, יְשֻׁלִּיו אוֹהֲבֵיךָ' - כֹּאֲשֶׁר יִהְיֶה שְׁלוֹם בִּירוּשָׁלַם יִהְיוּ הַצְּדִיקִים בְּשִׁלוּחַ.

וְכִינּוּן שְׁנִבְנִית יְרוּשָׁלַם כָּא דוּד שְׁנֵאֲמַר [יתבאר בדף הבא].

פרק שני מגילה דף יח

שנה פשוטה: א אדר, שנה מעוברת: א אדר ב

את צמח דוד

וכיון שנבנית ירושלים בא דוד, שנאמר (דף יח) 'אחר ישובו בני ישראל [לבית המקדש], וביקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם'.

שמע קולנו

וכיון שבא דוד, באתה תפלה, שנאמר 'והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלתי'.

רצה

וכיון שבאת תפלה, באת עבודה, שנאמר 'עולותיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי'.

מודים, ברכת כהנים

וכיון שבאת עבודה באתה תודה, שנאמר 'זבחת תודה וכבדנני'.

ומה ראו לומר ברכת כהנים אחר הודאה, דכתיב 'וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלימים'.

שואלת הגמרא: אימא קודם עבודה - תאמר שברכת כהנים קודמת לעבודה, כפי סדר הפסוק. עונה הגמרא: לא סלקא דעתך - לא עולה על דעתך לומר כך, דכתיב 'וישא אהרן את ידיו וכו' וירד מעשות החטאת וגו', מי כתיב 'לעשות', מעשות כתיב - מלשון הפסוק 'וירד מעשות' מבואר שאחרי שירד מעשות החטאת ושאר קרבנות בירך את העם.

שואלת הגמרא: ולימרה אחר העבודה - ויאמרו ברכת כהנים אחר עבודה כפי סדר הפסוק ולמה אומרים ברכת כהנים לאחר הודאה.

עונה הגמרא: לא סלקא דעתך - לא עולה על דעתך, דכתיב 'זבחת תודה', הרי שאחר זביחה נותנים הודאה.

שואלת הגמרא: מאי חזית דסמכת אהאי, סמוך אהאי - מה ראית לסמוך על פסוק זה (הפסוק השני שמבואר בו שאחר עבודה אומרים הודאה), תסמוך על פסוק זה (על הפסוק הראשון שמבואר בו שאחרי שלאחר עבודה אומרים ברכת כהנים).

עונה הגמרא: מסתברא עבודה והודאה חדא מילתא היא - מסתבר שאחרי עבודה אומרים הודאה, שהרי עבודה והודאה הם דבר אחד, שהרי אף הודאה עבודה של מקום הוא.

שים שלום

ומה ראו לומר שים שלום אחר ברכת כהנים, דכתיב 'ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם', ברכה דהקדוש ברוך הוא 'שלום', שנאמר 'ה' יברך את עמו בשלום'.

בירוד: אחרי שמבואר ש120 זקנים תיקנו את סדר התפילה, מזה תיקן שמעון הפקולי

שואלת הגמרא: וכי מאחר דמאה ועשרים זקנים ומהם כמה נביאים תקנו תפלה על הסדר, שמעון הפקולי מאי הסדיר.

ביאור: שכחום וחזר ויסדום

עונה הגמרא: שכחום וחזר ויסדום - שכחו את סדר התפילה, ושמעון הפקולי חזר ויסדם.

מכאן ואילך אסור לספר בשבחו של מקום

מכאן ואילך [יותר משבחים אלו] אסור לספר [בקביעות ברכה] בשבחו של הקדוש ברוך הוא, דאמר רבי אלעזר: מאי דכתיב 'מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו', למי נאה למלא גבורות ה', למי שייכול להשמיע כל תהלתו - ואין מי שייכול לספר את כולו, לפיכך אין ראוי לאדם לספר מדעתו אלא את מה שתקנו חכמים.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: המספר בשבחו של הקדוש ברוך הוא יותר מדאי, נעקר מן העולם, שנאמר 'היסופר לו כי אדבר אם אמר איש פי יבלע' - אם אדם יאמר שירבה בשבחו של מקום ויספר כל שבחו, יבולע לו.

דרש רבי יהודה איש כפר גבוריא, ואמרי לה איש כפר גבור חיל, מאי דכתיב 'לך דומיה תהלה', סמא דכולה משתוקא - מבחר כל הסממנין היא השתיקה, שלא להרבות דברים לשבח לפני המקום, והיינו 'לך דומיה תהלה'.

פי אתא רב דימי אמר: אמרי במערבא - בארץ ישראל אומרים: מלה בסלע משתוקא בתרין - אם תרצה לקנות הדבור בסלע, תקנה השתיקה בשתי סלעים.

המקור שקראה על פה לא יצא

קראה על פה לא יצא וכו'.

מנלן, אמר רבא: אתיא זכירה זכירה, קתיב קבא - כתוב כאן במגילה יחזיקים האלה נזכרים, וקתיב הים - וכתוב שם במחייית עמלק 'כתב זאת זכרון בספר', מה להלן בספר - מה במחייית עמלק יש לקרוא פרשת 'מחייית עמלק' מתוך ספר (קריאת פרשת זכור), אף כאן בספר - אף כאן לעניין קריאת המגילה יש לקרוא מתוך ספר (מגילה) ולא בעל פה.

שואלת הגמרא: וממאי דהאי זכירה - ומנין שזכירה זו שנאמר לגבי מחייית עמלק קריאה היא [בפה], דלמא עינין בעלמא - אולי הוא עינין בספר בלא קריאה.

עונה הגמרא: לא סלקא דעתך - לא עולה כך על הדעת, שהרי נאמר: (דכתיב) 'זכור', יכול בלב, כשהוא אומר 'לא תשכח', הרי שכחת הלב אמור, הא מה אני מקיים 'זכור', בפה.

המשנה הוצרכה לחדש שקראה תרגום לא יצא, באופן שכתובה תרגום וקראה תרגום

קראת תרגום, לא יצא וכו'.

מבררת הגמרא: היכי דמי, אילימא דכתיבה מקרא - אם תאמר שהמגילה כתובה בלשון הקודש, וקרי לה תרגום, היינו על פה'.

מבאר הגמרא: לא צריכא - לא הוצרכה המשנה ללמדנו בקראה תרגום שלא יצא אלא באופן דכתיבה תרגום וקרי לה תרגום - שהמגילה כתובה בתרגום וקראה בלשון תרגום.

שנינו במשנה: אכל קורין אותה ללועזות בלעז וכו'.

שואלת הגמרא: והא אמרת קראת בכל לשון לא יצא.

רב ושמואל: מגילה שכתובה ביוונית וקורא אותה ביוונית כשרה [ואף שבשאר לשונות היא פסולה]

עונה הגמרא: רב ושמואל דאמרי תרויהו בלעז יוני, והיינו אף שבשאר לשונות המגילה פסולה, בלשון יווני היא כשרה.

שואלת הגמרא: היכי דמי - איך מדובר, אילימא דכתיבה אשורית - אם תאמר שהמגילה כתובה בלשון הקודש, וקרי לה יונית - וקורא ביוונית, היינו על פה, שהרי אינו קורא יונית מתוך כתב יווני.

אמר רבי אחא אמר רבי אלעזר: שכתובה בלעז יונית, והוא קורא בלשון יוונית.

[מניין שקרא הקב"ה ליעקב אל']

[הגמרא מביאה מאמר בענין אחר של רבי אחא בשם רבי אלעזר: ואמר רבי אחא אמר רבי אלעזר: מנין שקראו הקדוש ברוך הוא ליעקב אל' [שהיה דבוק בה' וצדיקים נקראים בשם קונם],

שנאמר ויקרא לו אל אלהי ישראל' - ה' קרא ליעקב אבינו אל',

דאי סלקא דעתך למזבח קרא ליה יעקב אל - שאם תאמר שפירוש הפסוק הוא שיעקב קרא למזבח אל אלהי ישראל, אם כן: ויקרא לו יעקב מיבעי ליה - היה לפסוק לומר שיעקב קרא לו (למזבח),

אלא כיון שכתוב ויקרא לו, היינו: ליעקב אל', ומי קראו אל אלהי ישראל'.

שאלה: הרי שנינו שאם קראה יונית לא יצא

הגמרא שואלת על מה ששנינו לעיל שאם קרא ביוונית יצא: מיתבי, קראת גיפטי, עברית, עילמית, מדית, יונית, לא יצא, הרי שגם ביוונית לא יצא.

תשובה: דברי המשנה אמורים על מי שמבין יונית שהוא יוצא ידי חובתו ביוונית

עונה הגמרא: הא לא דמיא אלא להא - ביאור רב ושמואל במשנתינו אינו דומה אלא למה ששנינו: גיפטי לגיפטים, עברית לעבריים, עילמית לעילמים, יונית ליוונים, יצא. וזהו שאמרה

משנתינו שקוראים ללועזות בלעז, והיינו יונית ליוונים, עיברית לעברים, וכל הלאה. ומה ששנינו בברייתא: קראה יונית לא יצא היינו באנשים שאין יודעים יונית שאינם יוצאים ביונית.

שאלה: אם כך אין צריך להעמיד את משנתינו דוקא בלעז יונית, שהרי כל אחד יוצא בלשון שהוא מבין

שואלת הגמרא: **אי הכי רב ושמואל אָמאי מוֹקְמֵי לָהּ לְמִתְנִיתִין בְּלַעַז יוֹנִית** - אם למה רב ושמואל מעמידים את משנתינו בלעז יונית, לוקְמוּהָ בְּכָל לַעַז - שיעמידו את משנתינו בכל שפה, כמבואר בברייתא: 'גיפטית לגיפטים עברית לעברים', שכל אחד יוצא בשפה שהוא מבין.

תשובה: אכן כוונת משנתינו שכל אחד יוצא ידי חובתו בלשון שהוא מבין. ורב ושמואל אמרו דין נוסף שבלשון יונית כולם יוצאים ידי חובה

אָלָא עונה הגמרא: **מִתְנִיתִין בְּבְרִייתָא** שבכל לשון לא יצא היינו כגון גיפטית למדיים, ומדיית לגיפטים, אבל קורין אותו ללועזות בלעז היינו איש כלשונו, כגון: מי שמבין יונית יוצא ביונית, וכן מי שמבין גיפטית יוצא בגיפטית.

וכי איתמר דרב ושמואל בעלמא איתמר - ומה שאמרו רב ושמואל הוא דין כללי (שלא נאמר כהסבר למשנה), **רב ושמואל דאמרי תרויהו: לעז יוני לכל פשר**, כלומר: אף שבכל הלשונות רק מי שמבין את אותה לשון יוצא בה ידי חובתו, מכל מקום בלשון יונית כולם יוצאים ידי חובה, גם מי שלא מבין יונית, כמו לשון הקודש שכולם יוצאין בה ידי חובתם, אף מי שאינו מבין לשון הקודש.

שאלה: הרי בברייתא מבואר שיונית רק ליוונים ולא לכולם

שואלת הגמרא: **וְהָא קְתַנִּי** - והרי שנינו בברייתא: **יונית ליוונים**, ומשמע ליונית אין, **לכולי עלמא לא**.

תשובה: רב ושמואל סוברים כדעת רשב"ג שחולק על הברייתא וסובר שיונית כשרה לכולם

עונה הגמרא: **אינהו** - הם, רב ושמואל **דאמור כרבן שמעון בן גמליאל** שהוא סובר שיווני היא כלשון הקודש [ולכן כולם יוצאים בה ידי חובה], **דתנן רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית**, שהרי היא כלשון הקודש. [והברייתא שהתירה יונית רק ליוונים סוברת שיונית אינה יותר משאר לשונות ורק יוונים יוצאים ידי חובתם ביונית].

שואלת הגמרא: **וליקרו** - ויאמרו רב ושמואל **הלכה כרבן שמעון בן גמליאל** שספרים נכתבים ביונית, וממילא נדע שיונית היא יותר משאר לשונות, והקורא במגילה ביונית יוצא (אף אם אינו יודע יונית).

עונה הגמרא: **אי אמרי** - אם רב ושמואל היו אומרים **הלכה כרבן שמעון בן גמליאל**, **הנה אמיןא הני מילי** - הייתי אומר שאלו הדברים נאמרו רק לגבי **שאר ספרים**, **אבל לגבי מגילה דכתיב בה 'פכתבם' אימא לא** - הייתי אומר שאינה כשרה בלשון יוני. **קא משמע לן** - לכן

הוצרכו רב ושמואל להשמייענו שגם במגילה סובר רשב"ג שיוונית היא כלשון הקודש וכולם יוצאים ידי חובתם בלשון יוונית.

בלשון הקודש יוצאין ידי חובה בשמיעה אף בלא הבנת המגילה

שנינו במשנה: **וְהַלּוּעִזוּ** [שאינו יודע לשון הקודש] **שְׁשָׁמַע אֲשׁוּרִית** [לשון הקודש] **יֵצֵא וְכוּ'**.
 שואלת הגמרא: **וְהָא לָא יָדַע מַאי קְאָמְרִי** - והרי אינו יודע מה אומרים.
 עונה הגמרא: **מִיָּדֵי דְהוּא אֲנָשִׁים וְעַמֵּי הָאָרֶץ** - הרי זה כמו נשים ועמי הארץ שאינם מבינים מה אומרים והם יוצאים ידי חובתם [בלשון הקודש].

הגמרא שואלת מה היה בכלל השאלה: **מִתְקִיף לָהּ רַבִּינָא, אִטּוּ אֲנִי הָאֲחֻשְׁתְּרָנִים בְּנֵי הַרְמְכִים מִי יְדַעִינָן** - וכי אנו יודעים מה פירוש התיבות שבמגילה 'האחשתרנים בני הרמכים', **אֶלָּא מַצּוֹת קְרִיאָה וּפְרָסוּמֵי נִסָּא, הָכָא נָמִי** - כאן גם לגבי מי שאינו מבין לשון הקודש, יוצא בזה ידי חובתו, שמקיים **מַצּוֹת קְרִיאָה וּפְרָסוּמֵי נִסָּא**, והיינו מפני שהשומע שאינו מבין שואל את האחרים מה קוראים, ואזי מספרים לו את הנס ויש בזה פירסומי ניסא.

מאי סירוגין

שנינו במשנה: **קְרָאָה סִירוּגִין יֵצֵא וְכוּ'**.
לָא הוּוּ יְדַעִי רַבָּנָן [לא ידעו התלמידי חכמים תלמידי רבינו הקדוש] **מַאי** - מהו 'סירוגין'.
שְׁמַעוּהָ לְאִמְתָּא דְבֵי רַבִּי - שמעו את השפחה של בית רבי **דְּקָאָמְרָה לָהּ לְרַבָּנָן דְּהוּוּ עֵיילִי פְסָקִי פְסָקִי לְבֵי רַבִּי** - שאמרה לתלמידים שהיו נכנסים מעט, ולאחר זמן נכנסים עוד מעט תלמידים: **עַד מְתֵי אַתֶּם נִכְנְסִין סִירוּגִין סִירוּגִין**. וכך ידעו רבנן שקראו סירוגין היינו שקרא מעט והפסיקו, והמשיך וקרא מעט והפסיק, וכך הלאה.

מאי חלוגלות

לָא הוּוּ יְדַעִי רַבָּנָן מַאי חֲלוּגְלוּגוֹת - מין ירק הוא, ושנוי בכמה מקומות במשנה ובברייתא.
שְׁמַעוּהָ לְאִמְתָּא דְבֵי רַבִּי, דְּאִמְרָה לִיָּה לְהָהוּא גְבָרָא דְהוּוּ קָא מְבַדֵּר - שאמרה לאדם שהיה מפזר צמח שקרוי **פְּרָפְחֵינִי, עַד מְתֵי אַתָּה מְפַזֵּר חֲלוּגְלוּגָהּ**, וכך ידעו שחלוגלות הוא פרפחיני.

סלסלה ותרוממך

לָא הוּוּ יְדַעִי רַבָּנָן מַאי 'סְלִסְלָה וְתֵרוּמְמָךְ',
שְׁמַעוּהָ לְאִמְתָּא דְבֵי רַבִּי, דְּהוּוֹת אִמְרָה לְהָהוּא גְבָרָא דְהוּוּ מְהַפֵּךְ בְּמַזְיָיָה - שהיתה אומרת [מעירה] לאדם שהיה מסלסל בשערו, וכך **אִמְרָה לִיָּה: עַד מְתֵי אַתָּה מְסַלְסֵל בְּשַׁעְרֶךָ**, וכך ידעו שסלסול הוא לשון חיפוש והיפוך.

השלך על ה' יהבך

לא הוּו ידעי רבנן מאי 'השלך על ה' יהבך'.

אמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה אַזילנא בהדי ההוא טייפא - יום אחד הלך עמי בדרכי שמועאלי, וקא דרינא טונא - ונשאתי משא, ואמר לי: שקול יהביך ושדי אגמלאי - תביא את כל המשא שלך ותניח על הגמל. וכך ידעו רבנן מה זה 'השלך על ה' יהבך'.

מאי וטאטאניה המטאטא השמד

לא הוּו ידעי רבנן מאי 'וטאטאניה במטאטא השמד'.

שמעויה לאמתא דבי רבי דהוות אמרה לחכרתה, שקולי טאטינתא וטאטי ביתא - תקחי מטאטא ותטאטאי את הבית, וכך ידעו פירוש הפסוק שהשי"ת יכלה את בבל, יגרשם ויכלם כמו שמטאטים בית מאבק ומלכוד.

קראה סירוגין, יצא

תנו רבנן, קראה סירוגין, יצא. [עמוד ב] סירוסין [למפרע, כמו סרס את המקרא ודרשהו] לא יצא.

אם שהה כדי לגמור את כולה, לא יצא

רבי מונא אומר משום רבי יהודה: אף בסירוגין אם שהה כדי לגמור את כולה, חוזר לראש. אמר רב יוסף: הלכה כרבי מונא שאמר משום רבי יהודה.

שהה כדי לגמור את כולה, היינו מהתחלה עד הסוף, ולא מהמקום שעומד עד הסוף

אמר ליה אבוי לרב יוסף: כדי לגמור את כולה היינו: מהיכא דקאי לסיפא - מהמקום שעומד עד הסוף, או דלמא מרישא לסיפא - או שמא מהתחלה לסוף. אמר ליה: מרישא לסיפא, דאם כן נתת דבריך לשיעורין.

הכרעת ההלכה בדיון 'שהה כדי לגמור את כולה'

אמר רבי אבא אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רב: הלכה כרבי מונא [שאם שהה לגמור את כולה חוזר לראש].

ושמואל אמר: אין הלכה כרבי מונא.

בסורא מתנו הדין, כפי ששינוי שרבי ירמיה אמר בשם רב שהלכה כרבי מונא, ושמואל אמר אין הלכה כרבי מונא.

בפומבדיתא מתנו הדין: אמר רב כהנא אמר רב: הלכה כרבי מונא. ושמואל אמר: אין הלכה כרבי מונא.

רב ביבי מתני איפכא, רב אמר: אין הלכה כרבי מונא. ושמואל אמר: הלכה כרבי מונא.

אמר רב יוסף: נקוט דרב ביבי בידיך, ששמואל אמר הלכה כרבי מונא, דשמואל הוא דחייש ליהודא - שבמקום אחר ראינו ששמואל חושש לדעת יחיד במקום שהיחיד מחמיר ורבים מקילין, **דתנן: שומרת יבם** (מצפה ליבם שייבם אותה) **שקידש אחיו את אחותה** - שמצוה בגדול ליבם, ובא אחד מאחין וקידש את אחותה של השומרת יבם, **משום רבי יהודה בן בתירה אמרו: אומרים לו** [למקדש] **המתן** [מלכונסה] **עד שיעשה אחיה הגדול מעשה** [ביבמתו, או לחלוץ או ליבם, אבל לפני שהיבם ייבם אותה, הרי זה נחשב שהיבמה עומדת לפני כל האחים, והרי היא לכל אחד כאשתו על ידי זיקת יבום, ואסור באחותה משום אחות אשתו. ורבנן חולקין על כך שסוברים הואיל ושני אחים הן - אין זיקתו מיוחדת להיות מוטלת על אחד מהן להיות כאשתו, ומותר באחותה].

ועל כך **אמר שמואל: הלכה כרבי יהודה בן בתירה**, הרי ששמואל חושש ליחידאה.

קראה במגילה שחסר בה תיבות או פסוקים

תנו רבנן, השמיט בה סופר [במגילה], **אותיות או פסוקין, וקראן הקורא** [בעל פה] **כמתורגמן המתרגם, יצא**.

שאלה: בכרייתא מכבאר שכשחסר אותיות המגילה פסולה

מיתבי, היו בה אותיות מטושטשות או מקורעות, אם רשומן ניכר, כשרה. ואם לאו, פסולה, הרי שאם חסרים אותיות המגילה פסולה.

תשובה: מה ששנינו שכשחסר אותיות המגילה כשרה, הוא רק כשחסרים מקצת מהאותיות

עונה הגמרא: **לא קשיא, הא - זה**, מה ששנינו שאם האותיות מטושטשות המגילה פסולה, מדובר **בכולה** - שבכל המגילה האותיות אינם כדין. **הא - זה** מה ששנינו שאם חסרים אותיות המגילה כשרה מדובר **במקצתה** - שרק מקצת מאותיות המגילה חסרים.

אם חסר פסוק, יקרא אותו מיד בעל פה, ולא ישלימו אחר כך שהוא קריאה למפרע

תנו רבנן, השמיט בה הקורא פסוק אחד, לא יאמר אקרא את כולה ואחר כך אקרא אותו פסוק, שנמצא שהוא קורא למפרע, אלא קורא מאותו פסוק ואילך.
נכנס לבית הכנסת ומצא צבור שקראו חציה, לא יאמר אקרא חציה עם הצבור ואחר כך אקרא חציה, שנמצא שהוא קורא למפרע, אלא קורא אותה מתחילתה ועד סופה.

גדר מתנמנם

שנינו במשנה: **מתנמנם יצא וכו'.**

מבררת הגמרא: **היכי דמי מתנמנם.**

אמר רב אשי: נים ולא נים - ישן ולא ישן, תיר ולא תיר - ער ולא ער, דקרו ליה ועני,

שקוראים לו והוא עונה, וְלֹא יָדַע לְאֵהָדוּרֵי סְבָרָא - ואינו יודע לענות סברא (דבר הבא מבינת הלב), וְכִי מְדַבְּרוּ לִיָּה מִיְדָבָר - וכשמזכירים לו הוא נזכר.

שנינו במשנה: הִיָּה כּוֹתְבָהּ, דּוֹרְשָׁה, וּמְגִיָּהָ, אִם כּוֹן לְבוֹ יֵצֵא וְכוּ'. מבררת הגמרא: הִיָּכִי דְמִי - איך מדובר, אִי דְקָא מְסַדֵּר פְּסוּקָא פְּסוּקָא וְכֹתֵב לָהּ - אם באופן שהוא מסדר ואומר פסוק פסוק בעל פה וכותבו במגילה, כִּי כּוֹן לְבוֹ מֵאִי הָיִי, עַל פֶּה הוּא - מה מועיל כאשר הוא מכווין ליבו, הרי למעשה הוא קורא בעל פה. אֶלָּא דְכֹתֵב פְּסוּקָא פְּסוּקָא וְקָרִי לִיָּה - אלא צריך לומר שמדובר להיפך שהוא כותב פסוק ואחר כך הוא קורא אותו מהכתב.

אמנם גם על כך קשה: וּמִי יֵצֵא - וכי הקורא ממגילה שכעת הוא באמצע כתיבתה יצא, וְהָאָמֵר רַבִּי חֵלְבוֹ אָמַר רַב חִמָּא בַר גּוֹרִיָּא אָמַר רַב: הִלְכָה כְּדַבְּרֵי הָאוֹמֵר כּוֹלָהּ - צריך לקרוא את כל המגילה (שלהלן יתבאר בזה מחלוקת תנאים אם קוראים במגילה מהתחלה או מ'איש יהודי היה', ויש בזה עוד דעות), וְאֶפְּיֵלוּ לְמֵאֵן דְּאָמַר שְׁקוּרָאִים רַק מֵאִישׁ יְהוּדִי, צְרִיכָה עַכ"פ שְׁתֵּהָא כְּתוּבָה כּוֹלָהּ.

אֶלָּא צָרִיךְ לוֹמַר שְׁמִדוּבַר בַּמִּשְׁנָה בַּאֲפֻן דְּמִנְחָה מְגִילָה קָמִיָּה - שמונחת מגילה כשרה לפניו, וְקָרִי (לָהּ) מִיָּנָה פְּסוּקָא פְּסוּקָא וְכֹתֵב לָהּ - וקורא ממגילה זו בפיו פסוק פסוק, וכותבו במגילה החדשה, שהכותב סת"ם אסור לו לכתוב מזכרון, אלא מעתיק מספר שלפניו, ועל אופן כזה אמרה המשנה שהכותב וקורא אם כיון ליבו יצא.

הצעת ראייה ממשנתינו שאסור לכתוב שלא מן הכתב

מבררת הגמרא: לִיָּמָא - נאמר שמשנתנו מְסִייע לִיָּה לְרַבָּה בַר בַּר חֲנָה, דְּאָמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָסוּר לְכֹתוֹב אוֹת אַחַת שְׁלֹא מִן הַכְּתָב, ומשנתנו היא סיעתא לזה, שהרי אי אפשר להעמיד את משנתנו אלא בכותב מגילה ומעתיקה מספר שלפניו.

דחיית הראייה: במשנתנו אפשר לומר שמדובר במקרה שהזדמן שכותב ממגילה כשרה ולא שיש חובה בזה לכתוב מהכתב

הגמרא דוחה את הראייה: לעולם מותר לכתוב שלא מן הכתב, ובמשנתנו לא מדובר שהוא מעתיק מהכתב כי כך עיקר הדין, אלא דְּלִמָּא דְּאֶתְרַמִּי לִיָּה אֶתְרַמִּי - אולי כך הזדמן לפניו מגילה והעתיק ממנה.

גופא, אָמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָסוּר לְכֹתוֹב אוֹת אַחַת שְׁלֹא מִן הַכְּתָב.

שאלה: הרי רבי מאיר כתב מגילה מליבו

מיתבי אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי מֵאִיר שְׁהֵלָךְ לְעַבְרָ שְׁנָה בְּעֶסְיָא (שם מקום), וְלֹא הִיָּה שֵׁם מְגִילָה, וְכֹתְבָהּ מִלְּבוֹ וְקָרָאָהּ.

תשובה: לדבי מאיר הותר לכתוב שלא מן הכתב כיון שכל התורה היתה 'מיושרת' אצלו

אמר רבי אבהו: שאני רבי מאיר דמיקיים ביה 'ועפעפיה יישריו נגדה' - שכל התורה עומדת ישרה כנגד עפעפיו, ולו הותר לכתוב שלא מן הכתב.

אמר ליה רמי בר חמא לרבי ירמיה מדפתי: מאי 'ועפעפיה יישריו נגדה', אמר לו: אלו דברי תורה דכתיב בהו 'התעיה עיניך בו ואיננו' - אם תכפול עיניך ממנה הרי היא משתכחת ממך כהרף עין, ואפילו הכי מיושרין הן אצל רבי מאיר - שלא עצם עיניו לרגע מהתורה והרי היא עומדת ישרה כנגד עיניו.

שאלה: והרי גם אצל רב חננאל היתה התורה 'מיושרת' בליבו, ורב חסדא אמר לו שלא יכתוב שלא מן הכתב

רב חסדא אשכחיה לרב חננאל דהוה כתב ספרים שלא מן הכתב.

אמר ליה רב חסדא: ראוייה כל התורה כולה ליכתב על פיך, אלא כף אמרו חכמים: אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב.

הגמרא מבארת את השאלה: מדקאמר כל התורה כולה ראוייה שתיכתב על פיך מקלל דמיושרין הן אצלו - מתוך דברי רב חסדא מבואר שכל התורה כולה היתה סדורה לפני רב חננאל, ואעפ"כ אמר לו רב חסדא שאסור לכתוב שלא מן הכתב, וקשה: והא רבי מאיר כתב, הרי מי שהתורה סדורה לו בע"פ יכול לכתוב שלא מן הכתב.

תשובה: רבי מאיר עשה זאת רק בגלל שהיה זה שעת הדחק

עונה בגמרא: שעת הדחק שאני - דין שעת הדחק שונה, שאצל רבי מאיר היה זה שעת הדחק, שהיה צריך לקרוא מגילה ולא היה לפניו מגילה כשרה, ולכן כתב מגילה כשרה, ולא היה לו מגילה אחרת להעתיק ממנה.

אביי התיר לכתוב תפילין ומזוזות שלא מן הכתב

אביי שרא לרבי בר חבו - אביי התיר לאנשי בית 'בר חבו', שהיה מוכר תפילין, למיכתב תפילין ומזוזות שלא מן הכתב,

כמאן,

כי האי תנא, דתניא רבי ירמיה אומר משום רבינו: תפילין ומזוזות נכתבות שלא מן הכתב, ואין צריכות שרטוט.

הלכה: תפילין אין צריכין שרטוט. מזוזות צריכין שרטוט. ושניהם נכתבים שלא מן הכתב

והלכתא, תפילין אין צריכין שרטוט. מזוזות צריכין שרטוט. אידי ואידי - זה וזה נכתבות שלא מן הכתב.

מאי טעמא, מיגרס גריסין - שגורות הם בפי הכל, ואין חשש לטעות אם יכתבם שלא מן הכתב.

שנינו במשנה היתה כתובה בסם פו' ובסיקרא ובקומוס ובקנקנתום על הנייר ועל הדיפתרא לא יצא עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו.

מבארת הגמרא: סם, סמא (מין דיו לצבע צהוב).

סקרא, אמר רבה בר בר חנה: סקרתא שמה [דיו לצבע אדום].

קומוס, קומא [שרף אילן]. [דף יט]

קנקנתום, תרתא דאושפפי [סם שצובעים בו מנעלים שחורים].

דיפתרא, דמליח וקמית - קלף שמלחוהו ושרוהו בקמח ומים, ולא עפיץ - ואינו מעובד בעפצים.

נייר, מתקא - מין עשבים דבוקים יחד.

המקור שכותבים את המגילה אשורית

עד שתהא כתובה אשורית - באותיות כתב אשורי.

דכתיב 'בכתבם וכזמנם'.

המקור שכותבים את המגילה בדיו על קלף

על הספר ובדיו וכו'.

מגלן, אתיא 'פתיכה' 'פתיכה',

כתיב הכא 'ותכתב אסתר המלכה', וכתוב התם 'ויאמר להם ברוך מפיו יקרא אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על הספר בדיו'.

פרק שני מגילה דף יט

שנה פשוטה: ב אדר, שנה מעוברת: ב אדר ב

קִנְיָנָתוֹם חֲרָתָא דְּאוֹשְׁכָפִי דִּיפְתָרָא דְּמַלִּית וְקָמִית וְלֹא עָפִיץ נִייר מְחַקָּא. עַד שְׁתָּהָא כְּתוּבָה אֲשׁוּרִית. דְּכְתִיב 'כְּכַתְּבֶם וְכִזְמַנְם'. עַל הַסֵּפֶר וּבְדִיו וְכוּ' מְנַלְן, אֲתִיָּא כְּתִיבָה כְּתִיבָה, כְּתִיב הָקָא 'וְהַכְּתַב אֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָה', וְכְתִיב הָתָם 'וַיֹּאמֶר לָהֶם בְּרוּךְ מִפְּנֵי יְקָרָא אֱלִי אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאֲנִי כּוֹתֵב עַל הַסֵּפֶר בְּדִיו'. [הַתְּבָאָר בַּדִּף הַקּוּדָם].

משנה

בן עיר שהלך לדרך, ובן כרך שהלך לעיר

בְּן עִיר שְׂאִינָה מוֹקֶפֶת חוּמָה [שְׂזַמְנוּ בִּארְבַּעַה עֶשֶׂר] שְׁהֵלֶךְ לְכָרֶךְ הַמוֹקֶף חוּמָה, [שְׂזַמְנוּ בַּחֲמֵשָׁה עֶשֶׂר], וּבֶן כָּרֶךְ [שְׂזַמְנוּ בַּחֲמֵשָׁה עֶשֶׂר] שְׁהֵלֶךְ לְעִיר [שְׂזַמְנוּ בִּארְבַּעַה עֶשֶׂר], אִם עָתִיד לְחַזֹּר לְמִקְוָמוֹ, קוֹרָא כְּמִקְוָמוֹ - כַּחוֹבֵת מִקְוָמוֹ, בֶּן עִיר בִּארְבַּעַה עֶשֶׂר, בֶּן כָּרֶךְ בַּחֲמֵשָׁה עֶשֶׂר. וְאִם לֹא קוֹרָא עֲמָהָן.

מהיכן קורא אדם את המגילה

וּמַהֲיֵכֶן קוֹרָא אָדָם אֶת הַמַּגִּילָה וַיּוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוּבָה,
 רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: כּוֹלָה.
 רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: מֵאִישׁ יְהוּדִי.
 רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: מֵאַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.

גמרא

בן כרך שהלך לעיר ואין דעתו לחזור בליל י"ד קורא בי"ד

אָמַר רַבָּא: לֹא שָׁנוּ [שֶׁבֶן כָּרֶךְ הַמוֹקֶף חוּמָה שְׁהֵלֶךְ לְעִיר וְעֵתִיד לְחַזֹּר לְמִקְוָמוֹ קוֹרָא בַּחֲמֵשָׁה עֶשֶׂר וְלֹא בִּארְבַּעַה עֶשֶׂר] אֶלָּא שְׁעֵתִיד לְחַזֹּר בְּלִילֵי אַרְבַּעַה עֶשֶׂר - אִם קוּדָם עֵמוּד הַשַּׁחַר יֵצֵא מִן הָעִיר, שְׂאִזֵּי אֵינוֹ צָרִיךְ לְקִרְוֹת עֵמָהָן בְּלִילֵי אַרְבַּעַה עֶשֶׂר, וְאִף עַל פִּי שְׂכַעַת עוֹדְנוּ שָׁם, מִכָּל מִקּוּם הוֹאִיל וּבִיּוֹם לֹא יִהְיֶה בְּעִיר אֵינוֹ נִקְרָא בֶּן עִיר,

אָבָל אִם אֵין עָתִיד לְחַזֹּר בְּלִילֵי אַרְבַּעַה עֶשֶׂר - שְׂאִין עֵתִיד לְצַאת מֵהָעִיר בְּלִילָה, קוֹרָא עֲמָהָן, שְׁלִיּוֹם זֶה הוּא נִחְשָׁב 'בֶּן עִיר שְׂאִינָה מוֹקֶפֶת חוּמָה', אִף עַל פִּי שְׂעֵתִיד לְחַזֹּר לְמַחַר לְכָרֶךְ הַמוֹקֶף חוּמָה, וְקוֹרָא אֶת הַמַּגִּילָה בִּי"ד בְּלִילָה וּבִיּוֹם.

[וְהוּא הַדִּין לְבֶן עִיר שְׂאִינָה מוֹקֶפֶת חוּמָה שְׁהֵלֶךְ לְכָרֶךְ הַמוֹקֶף חוּמָה, אִם עֵתִיד לְחַזֹּר לְעִיר שְׂאִינָה מוֹקֶפֶת חוּמָה בְּלִילֵי ט"ו, שְׁלֹא יִהְיֶה בְּכָרֶךְ בִּיּוֹם ט"ו - אֵינוֹ נִחְשָׁב מוֹקֶף, וְקוֹרָא בִּי"ד כַּחוֹבֵת מִקְוָמוֹ, וְאִף עַל פִּי שְׁהוּא כַּעַת בְּכָרֶךְ.]

אבל אם אין עתיד לחזור לעיר שאינה מוקפת חומה בליל ט"ו, אלא נשאר בכרך המוקף חומה בליל ט"ו, אין צריך לקרותה בי"ד אלא קורא עמהם בט"ו אף על פי שסופו לחזור לעיר לאחר זמן].

המקור שפרוז בן יומו קרוי פרוז

אמר רבא: מנא אמנא לה - שמשום יום אחד נחשב כמוהם,

דכתיב 'על בן היהודים הפוזים היושבים בערי הפוזות', מכרי פתיב - הנה כתוב: 'היהודים הפוזים', למה לי למכתב 'היושבים בערי הפוזות', הא קא משמע לן דפרוז בן יומו נקרא פרוז - זאת השמיע לנו הפסוק שאף אם יום אחד הוא נמצא בעיר פרוזה (כמו פרוצה, שאינה מוקפת חומה) הרי הוא נחשב 'פרוז'.

שואלת הגמרא: אשכחן פרוז, מוקף מנא לן - מנין לנו שמי שנמצא יום אחד בעיר מוקפת חומה דינו כ'מוקף' וקורא בט"ו.

עונה הגמרא: סברא הוא, מדפרוז בן יומו קרוי פרוז, מוקף בן יומו קרוי מוקף.

בן כפר שקרא ביום הכניסה, וחזר והלך לעיר, קורא שוב עם בני העיר

ואמר רבא: בן כפר [שהקדים וקרא ליום הכניסה] שהלך לעיר שאינה מוקפת חומה [והיה שם לילי ארבעה עשר], בין כף ובין כף - אפילו עתיד לחזור ולצאת משם קודם היום, קורא עמהן בלילה.

מאי טעמא, האי כבני העיר בעי למקרי - הרי בן כפר זה היה לו לקרוא בי"ד, שהרי כל הפרוזים זמנם בארבעה עשר, בין כפרים בין עיירות, ורבנן הוא דאקילו על הכפרים - ורבנן הם שהקילו על הכפרים להקדים ליום הכניסה כדי שישפיקו מים ומזון לאחיהם שבכרכין, הני מילי - אלו הדברים שהקילו על בן הכפר שאינו צריך לחזור ולקרוא בי"ד רק כי איתיה בדוכתיה - כאשר הוא נמצא במקומו. אבל כי איתיה בעיר, כבני עיר בעי למקרי - אבל אם הוא נמצא בעיר, הרי הוא צריך לקרוא כבני העיר.

שאלה: בכרייתא מבואר שבן כפר שהלך לעיר קורא כמקומו

איתיביה אבוי, בן כרף שהלך לעיר, בין כף ובין כף קורא כמקומו. והנה יש לברר בכרייתא זו: בן כרף סלקא דעתך - וכי עולה על דעתך שמדובר בבן כרף, והרי באם עתיד לחזור לתלא מילתא - הדבר תלוי אם עתיד לחזור למקומו, ומדוע שנינו כאן 'בין כף ובין כף קורא',

אלא לאו - אלא אין לבאר אלא שהברייתא מדברת על בן כפר שהלך לעיר שבין כף ובין כף קורא כמקומו, הרי מבואר שאף בן כפר שקרא ביום הכניסה ואח"כ הלך לעיר, קורא כמקומו ואין צריך לחזור ולקרוא בי"ד.

תשובה: יש לגרוס בכרייתא שבן כפר שהלך לעיר קורא עמהם

עונה הגמרא: ולא תרוצי מתרצת, תני קורא עמהן - ולא תירצת את הברייתא, שאין לומר

'בן כרך' אלא 'בן כפר', וכמו כן תוסיף ותגיה עוד בברייתא: וכך יש לומר: 'בן כפר שהלך לעיר קורא עמהם', והיינו כדברי רבא שאף שקרא בכפר חוזר וקורא עם בני העיר.

מהיכן קורא את המגילה, ביאור המחלוקת

מהיכן קורא אדם את המגילה וכו'.

תניא, רבי שמעון בר יוחאי אומר: מ'בלי'לה ההוא'.

אמר רבי יוחנן: וכולן מקרא אחד דרשו 'ותכתב אסתר המלכה ומרדכי היהודי את כל תוקף לקיים את אגרת הפורים הזאת', הרי שקריאת המגילה היא 'את כל תוקף',

[דעה א':] מאן דאמר כולה - שצריך לקרוא את כל המגילה, הרי הוא סובר שתוקף היינו תוקפו של אשורוש - ומתחילת המגילה עד סופה מדובר על תוקפו של אשורוש.

[דעה ב':] ומאן דאמר מ'איש יהודי', תוקפו של מרדכי.

[דעה ג':] ומאן דאמר מ'אחר הדברים האלה גידל המלך', תוקפו של המן.

[דעה ד':] ומאן דאמר מ'בלי'לה ההוא', תוקפו של נס.

ביאור נוסף במחלוקת

רב הונא אמר מהכא: 'על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור על כן על כל דברי האגרת הזאת 'ומה ראו על ככה ומה הגיע אליהם', מגילת אסתר נכתבה להודיע לדורות 'מה ראו' באותו הזמן שעשו מה שעשו (כפי שיבואר להלן מה עשו), ומפרש 'על ככה' עשו (כפי שיבואר להלן מהו 'ככה'), וכן המגילה באה לפרש מה הגיע על העושים (כפי שיבואר להלן).

[דעה א':] מאן דאמר כולה, הפסוק מפרש: 'מה ראה' אשורוש שנשתמש בכלים של בית המקדש, 'על ככה' - משום דחשיב שבועים שנין ולא איפרוק - משום שחשב שעברו 70 שנות גלות ולא נפדו לגאולה, על כן אמר בליבו שוב לא יגאלו. 'ומה הגיע אליהם', דקטל ושת' - עונשו על השימוש בכלים היה שהרג את ושת'.

[דעה ב':] ומאן דאמר מאיש יהודי, הפסוק 'מה ראה' מרדכי דאינני בהמן - שהתגרה בהמן: 'על ככה', דשוי נפשיה - שעשה עצמו עבודה זרה. 'ומה הגיע אליהם', דאתרחיש ניסא - שאירע נס.

[דעה ג':] ומאן דאמר מ'אחר הדברים האלה', 'מה ראה המן' שנתקנא (שהתגרה) בכל היהודים, 'על ככה' - משום דמרדכי לא יכרע ולא ישתחוה. 'ומה הגיע אליהם' - ותלו אותו ואת בניו על העץ.

[דעה ד':] ומאן דאמר מ'בלי'לה ההוא', מה ראה אשורוש להביא את ספר הזכרונות, 'על ככה' - דזמינתיה אסתר להמן בהדיה - שאסתר הזמינה את המן עמה. 'ומה הגיע אליהם' דאתרחיש ניסא - שאירע נס.

הלכה כדברי האומר כולה

אמר רבי חלבב אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: הלכה כדברי האומר צריך לקרוא את כולה, ואפילו למאן דאמר מ'איש יהודי', צריכה שתהא כתובה כולה.

מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת

ואמר רבי חלבב אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: מגילה נקראת 'ספר' [כמו שכתוב ונכתב בספר], ונקראת 'אגרת',

נקראת 'ספר', שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה, (כמאן דאמר ספר תורה שתפרו בפשתן פסולה), אלא צריך לתופרה בגידים של בהמה או חיה טהורים.

ונקראת 'אגרת' - לומר שאינה חמורה כספר, שאם הטיל בה שלשה חוטי גידין פשרה, ואין צריך לתפור את כל אורך היריעות בגידים.

אמר רב נחמן: ובלבד שיהו משולשין - שיהיה רווחים שווים בין ראש היריעה לתפר, ובין תפר לתפר, ובין סוף היריעה לתפר.

מגילה הכתובה בין הכתובים

אמר רב יהודה אמר שמואל: הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים - שיש בה גם את מגילת אסתר וגם שאר ספרים יחד, לא יצא - שצריך 'אגרת' לעצמה, שכך מופרסם הנס יותר, שכאשר קוראה בין הכתובים, נראה כקורא במקרא, ולא ניכר שקורא מגילת אסתר.

אם המגילה קצרה או ארוכה הרי זה כשר

אמר רבא: לא אמרן אלא דלא מחסרא ומייתרא פורתא - לא אמרנו לא יצא אלא אם כן המגילה כתובה בין הכתובים ולא ניכר כלל שינוי בינה לבין שאר הכתבי הקודש, שאינה קצרה או ארוכה יותר, אכל מחסרא ומייתרא פורתא - אבל אם היא ארוכה משאר הקלפים למעלה או למטה, או קצרה מהן, ויש לה היכר לעצמה, לית לן בה - אין לנו בזה חשש, שהרי המגילה ניכרת.

הגמרא מביאה הוראה למעשה שאין יוצאים ידי חובה במגילה כתובה בין הכתובים: לוי בר שמואל הנה קא קרי קמיה דרב יהודה - לוי בר שמואל היה קורא לפני רבי יהודה במגילה [עמוד ב] הכתובה בין הכתובים. אמר ליה רב יהודה: הרי אמרו הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא.

דעה הסוברת שרק כציבור אין יוצאים ידי חובה במגילה הכתובה בין הכתובים

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הקורא במגילה הכתובה בין הכתובים לא יצא, ומחו

לה אמוקא - לאחר שאמר שמועה זו הכה על קדקדה, כלומר, סתר מקצתה, ואמר: **בְּצַבּוּר שְׁנוּ** - רק בצבבור אינו יוצא ידי חובה, אבל יחיד יוצא ידי חובה אף במגילה הכתובה בין הכתובים.

מאמר ב' של רבי חייא בר אבא כשם רבי יוחנן: שויר התפר

וְאָמַר רַבִּי חֵיִיא בְּרַ אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׂוִיר הַתְּפֵר, הֶלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי - כשִׁתּוֹפְרִים יריעות של ספר תורה לחברן יחד, [צריך לתפור את כל אורך היריעה] ולשייר מעט למטה ומעט למעלה מקום לא תפור.

וּמַחֲוֵה לֵה אַמוּקָא - לאחר שאמר מאמר זה הכה על מוחה, כלומר חזר וסתר, ואמר לאו הלכה למשה מסיני הוא, אלא חכמים אמרו, וְלֹא אָמְרוּ דִּין זֶה אֵלָּא כְּדֵי שְׁלֹא יִקְרַע - שפעמים מהדק בחזקה את התפירות וחוששים שהיריעה תקרע, וכיון שמשאיר למעלה ולמטה מקום לא תפור אזי אם היריעה תתחיל להיקרע יבחין בכך.

מאמר ג': אלמלי נשתייר כמערת משה ואליהו כמלא נקב מחט סדקית, לא היו יכולים לעמוד מפני האורה

וְאָמַר רַבִּי חֵיִיא בְּרַ אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵלְמְלִי נִשְׁתִּייר בְּמַעְרָה שְׁעַמַד בְּהַ מֹשֶׁה וְאֵלְיָהוּ [כאשר ה' גלה אליהם] כְּמֵלֵא נִקְבַּ מַחַט סְדָקִית - כפי מחט שלנו, שהיא דקה ותופרין בה סדקי בגדים, לא היו יכולין לעמוד מפני האורה [מגודל האור], שְׁנֵאמַר 'כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחָי'. [אצל משה נאמר כאשר ה' עבר לפניו: 'ושמתיך בנקרת הצור', ואליהו אף הוא עמד באותה מערה ועבר הקדוש ברוך הוא לפניו, כמו שכתוב 'ויבא שם אל המערה וגו' ויאמר צא ועמדת בהר וגו' והנה ה' עובר'.]

מאמר ד': הקב"ה הראה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, ומה שהסופרים עתידים לחדש

וְאָמַר רַבִּי חֵיִיא בְּרַ אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מֵאֵי דְכִתְיִב 'וְעֲלִיָּהֶם כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם בְּהַר', מְלַמֵּד שֶׁהָרֵאָהוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, דְּקִדְּוִקֵי תוֹרָה - ריבויים 'את' ו'גם'. מיעוטים 'אך' ו'רק', וְדְקִדְּוִקֵי סוּפְרִים - שדקדקו האחרונים מלשון משנת הראשונים, ומה שהסופרים עתידין לחדש, ומאי ניהו, מקרא מגילה.

משנה

חש"ו אם כשרין לקרוא את המגילה

הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מתרש שוטה וקטן.
רבי יהודה מכשיר בקטן.

גמרא

ביאור המשנה כרבי יוסי: חרש אין מוציא ידי חובה אפילו בדיעבד, ומשנתינו היא דעת רבי יוסי

מאן תנא חרש דיעבד נמי לא - מי התנא שסובר שחרש אף בדיעבד אינו מוציא ידי חובה. אמר רב מתנה: רבי יוסי היא, דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו, יצא. רבי יוסי אומר: לא יצא.

רבי יוסי	רבי יהודה (תנא קמא)
לא השמיע לאזנו לא יצא	יצא
משנתינו שחרש לא יקרא, היינו אפילו בדיעבד וכדעת רבי יוסי	

שאלה: מדוע אין אומרים שלמשנתינו חרש אין מוציא ידי חובה היינו 'לכתחילה', וכדעת רבי יהודה

שואלת הגמרא: וממאי דרבי יוסי היא ודיעבד נמי לא - ומהיכן ההוכחה שמה שהמשנה אומרת 'חוץ מחרש' היינו אפילו בדיעבד, ורבי יוסי היא שסובר שהקורא את שמע ולא השמיע לאזנו לא יצא אף בדיעבד,

דלמא רבי יהודה היא - אולי משנתינו דעת רבי יהודה היא (שהוא התנא קמא שחולק בברכות על רבי יוסי וסובר שאם לא השמיע לאזנו יצא, והיינו בדיעבד), ולכתחילה הוא דלא - ולפי זה מה שהמשנה כאן אומרת שחרש אינו כשר לקריאה הוא רק דין לכתחילה, הא דיעבד שפיר דמי - אבל בדיעבד חרש מוציא ידי חובה.

רבי יוסי	רבי יהודה (תנא קמא)
לא השמיע לאזנו לא יצא	יצא בדיעבד
	משנתינו שחרש לא יקרא, היינו לכתחילה וכדעת רבי יהודה

הוכחה א' שהמשנה אינה כרבי יהודה: כשם שקריאת שוטה וקטן פסולה אף בדיעבד, כך קריאת חרש פסולה אף בדיעבד

הגמרא דוחה הצעה זו: לא סלקא דעתך - לא עולה כך על הדעת, דקתני חרש דומיא דשוטה וקטן - שהמשנה מזכירה את חרש שוטה וקטן יחד, מה שוטה וקטן דיעבד נמי לא, אף חרש דיעבד נמי לא.

דחיית ההוכחה: אפשר לומר שקריאת שוטה וקטן פסולה אף בדיעבד וקריאת חרש אינה פסולה בדיעבד

הגמרא דוחה ההוכחה זו: ודלמא הא פדאיאת והא פדאיאת - ואולי זה, דהיינו שוטה וקטן,

כפי שכתוב בענייניו שקריאתם פסולה אף בדיעבד. וזה, דהיינו חרש, כפי שכתוב בענייניו, שקריאתם אינה פסולה בדיעבד.

הוכחה ב' שהמשנה אינה כרבי יהודה: שהרי הסיפא היא רבי יהודה

הגמרא מביאה הוכחה נוספת שמשנתנו אינה כרבי יהודה: **מְדַקְתָּנִי סִיפָא רַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁיר בְּקָטָן, מְכַלְל דְּרִישָׁא לְאוּ רַבִּי יְהוּדָה הִיא - מִכַּךְ מִשְׁמַע שֶׁהֲרִישָׁא אִינְהוּ דַּעַת רַבִּי יְהוּדָה. וְנִדְלָמָא כּוּלָּהּ רַבִּי יְהוּדָה הִיא. מִי דְמֵי רִישָׁא לְפִסּוּלָהּ וְסִיפָא לְכַשִּׁירָהּ. רַש"י אִינוּ גּוֹרֵס תִּיבוֹת אַלּוֹן.**

דחיית ההוכחה: אפשר לבאר שכל המשנה היא דעת רבי יהודה

הגמרא דוחה את ההוכחה: **וְנִדְלָמָא כּוּלָּהּ רַבִּי יְהוּדָה הִיא -** ואולי כל המשנה היא דעת רבי יהודה, **וּתְרֵי גּוּוּנֵי קָטָן קָתְנֵי לֵה -** וברישא ובסיפא נאמרו שני סוגים של קטן, **וְחִסּוּרֵי מִיחְסָרָא וְהָכִי קָתְנֵי:** הכל כְּשֵׁרִין לְקָרוֹת אֶת הַמְּגִלָּה חוּץ מִחֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן - חרש (רק לכתחילה), ושוטה (אפילו בדיעבד) כיון שאינו בר חיוב כלל.

בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים [שאינן יוצאים ידי חובה בקריאת קטן], **בְּקָטָן שְׁלֵא הֲגִיעַ לְחִינוּךְ -** לחינוך מצות, כגון בן תשע וכן עשר. **אָבַל בְּקָטָן שֶׁהֲגִיעַ לְחִינוּךְ** [מוציא אחרים] **אָפִילוּ לְכַתְחִילָהּ, שְׂרָבֵי יְהוּדָה מְכַשֵּׁיר בְּקָטָן.**

הוכחה ג' שהמשנה אינה כרבי יהודה: אם לרבי יהודה חרש אינו מוציא ידי חובה לכתחילה, כדעת מי שנינו שחרש מוציא ידי חובה לכתחילה

שואלת הגמרא: **בְּמָאֵי אוֹקִימָתָא כְּרַבִּי יְהוּדָה וְדִיעְבַּד -** במה העמדת את המשנה כרבי יהודה, וביארת שהוא סובר שחרש לא יקרא לכתחילה אבל בדיעבד קריאתו כשרה (שמה שרבי יהודה אומר שאם לא השמיע לאזנו יצא היינו בדיעבד),

אם כך קשה: **אֵלֶּא הָא דְתַנִּי (רַבִּי) יְהוּדָה בְּרִיהַ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי: חֲרַשׁ הַמְדַבֵּר וְאִינוּ שׁוֹמֵעַ, תּוֹרֵם לְכַתְחִילָהּ -** ואף על פי שהוא צריך לברך, ואין אזניו שומעות הברכה שהוא מוציא מפיו, **מָנִי -** כדעת מי שנויה ברייתא זו,

אִי רַבִּי יְהוּדָה, דִּיעְבַּד אֵין, לְכַתְחִילָהּ לָא - אם ברייתא זו היא דעת רבי יהודה, הרי הוא סובר שלכתחילה צריך להשמיע לאזנו, ואם כן חרש המדבר ואינו שומע אינו תורם לכתחילה. **אִי רַבִּי יוֹסִי דִּיעְבַּד נְמִי לָא -** ואם ברייתא זו דעת רבי יוסי הרי לשיטתו אם לא השמיע לאזנו אינו יוצא ידי חובה אפילו בדיעבד, ואם כן חרש המדבר ואינו שומע אינו תורם אפילו בדיעבד.

רבי יוסף	רבי יהודה (תנא קמא)	רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פיזי
לא השמיע לאזנו לא יצא	יצא בדיעבד	תורם לכתחילה
	משנתנו שחרש לא יקרא, היינו לכתחילה וכדעת רבי יהודה	כדעת מי שנויה ברייתא זו לא כרבי יהודה ולא כרבי יוסי

אלא צריך לומר שרבי יהודה סובר שאף לכתחילה לא צריך להשמיע לאזנו, ועל כן חרש

המדבר ואינו שומע תורם לכתחילה, ולפי זה משנתינו שמבואר בה שחרש לא יקרא היינו דעת רבי יוסי שאם לא השמיע לאזנו אינו יוצא, וקריאת חרש פסולה אף בדיעבד.

דחיית ההוכחה: אף אם לדעת רבי יהודה מי שאינו משמיע לאזנו יוצא ידי חובה לכתחילה יש שאלה על ברייתא אחרת שמבואר בה שמי שאינו משמיע לאזנו יוצא ידי חובה רק בדיעבד, מי סובר ברייתא זו

הגמרא דוחה הוכחה זו: **וְאֵלָא מַאי רַבִּי יְהוּדָה וְאֶפִּילוּ לְכַתְּחִילָהּ** - ואלא מה תבאר מה ששנינו שחרש תורם לכתחילה הוא דעת רבי יהודה שסובר שאם לא השמיע לאזנו יוצא אפילו לכתחילה, אם כך עדיין יקשה:

אֵלָא הָא דְתַנִּינָא לֹא יִכְרֵף אָדָם בְּרֶכַת הַמְזוּן בְּלִבּוֹ [בלחש, בלא שמשמיע לאזנו], **וְאִם בִּיְרֵף יֵצֵא. מַנִּי, לֹא רַבִּי יְהוּדָה, וְלֹא רַבִּי יוֹסִי,**

אִי רַבִּי יְהוּדָה [הרי יוצא ידי חובה] **אֶפִּילוּ לְכַתְּחִילָהּ** [אף שאינו משמע לאזנו], **אִי רַבִּי יוֹסִי אֶפִּילוּ דִּיעֵבֵד נְמִי לֹא** - הרי אינו יוצא ידי חובה אפילו בדיעבד. נמצא שבין אם רבי יהודה סובר שאם לא השמיע לאזנו יוצא ידי חובה לכתחילה, ובין אם סובר שיוצא ידי חובה רק בדיעבד, מוכרחים לומר שיש כאן דעה נוספת, (דף ט).

רבי יוסי	רבי יהודה (תנא קמא)	ברייתא
לא השמיע לאזנו לא יצא	יצא לכתחילה	לא יברך אדם ברכת המזון בליבו
משנתינו שחרש לא יקרא, היינו בדיעבד וכדעת רבי יוסי		כדעת מי שנויה ברייתא זו לא כרבי יהודה ולא כרבי יוסי

ביאור א': לרבי יהודה יוצא ידי חובה לכתחילה. ומה שנינו שאינו יוצא ידי חובה לכתחילה הוא רבי יהודה בשם רבו

בדברי הגמרא מבואר שאם נאמר שרבי יהודה סובר שאינו יוצא ידי חובה לכתחילה, יקשה מי סובר שיוצא ידי חובה אפילו לכתחילה. ואם נאמר שרבי יהודה סובר שיוצא ידי חובה לכתחילה יקשה מי סובר שיוצא ידי חובה רק בדיעבד.

עונה הגמרא: **לְעוֹלָם** הברייתא שאומרת שחרש תורם לכתחילה, דעת **רַבִּי יְהוּדָה** היא, **וְאֶפִּילוּ לְכַתְּחִילָהּ** - לרבי יהודה מי שאינו משמיע לאזנו קורא ומברך אפילו לכתחילה [ולפי זה משנתינו רבי יוסי היא, וחרש אינו מוציא ידי חובה אפילו בדיעבד].

וְלֹא קִשְׂיָא [כדעת מי שנויה הברייתא שלכתחילה צריך להשמיע לאזנו], **הָא** - זה, מה ששנינו שתורם לכתחילה, **דִּינִיהּ** - דעת רבי יהודה עצמו היא, שסובר שאף לכתחילה יוצא ידי חובה בלא שמשמיע אזנו. **הָא** - וזה, מה ששנינו שלכתחילה צריך להשמיע ברכת המזון, **דְּרַבִּינָהּ** - דעת רבו היא, **דְּתַנִּינָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע צָרִיף**

שִׁישְׁמִיעַ לְאֲזֹנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד', הַשְּׁמַע לְאֲזֵנֶיךָ מֵה שְׁאֵתָה מוֹצִיא מִפִּיךָ, ומשמע שהיינו רק דין לכתחילה ואינו מעכב בדיעבד.

רבי מאיר אומר: 'אֲשֶׁר אֲנָכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל לְבָבְךָ', אחר כוננת הלב הן הן הדיבורים.

רבי יוסי	רבי יהודה (תנא קמא)	ברייתא
לא השמיע לאזנו לא יצא	יצא לכתחילה	לא יברך אדם ברכת המזון בליבו
משנתינו שחרש לא יקרא, היינו בדיעבד וכדעת רבי יוסי		כדעת רבי יהודה בשם רבי אלעזר בן עזריה

תשובה ב: לרבי יהודה חרש יוצא רק בדיעבד. ומה ששנינו שיוצא ידי חובה לכתחילה הוא דעת רבי מאיר

הגמרא מביאה ביאור נוסף בברייתות: הַשְּׁתָּא דְאֶתְתִּית לְהָכִי - כעת שבאת לכך להשמיענו מחלוקת רבי יהודה ורבי מאיר, אֶפִּילוּ תִימָא רַבִּי יְהוּדָה כְּרַבִּיהָ סְבִירָא לֵיהּ - אפילו אם תאמר שרבי יהודה סובר כרבו שלכתחילה צריך להשמיע לאזנו, וְהָא דְתַנִּי - ומה ששנה יְהוּדָה כְּרִיָּה דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פְּזִי שֶׁחָרַשׁ תוֹרֵם לְכַתְחִילָה, רַבִּי מְאִיר הִיא, שסובר שאף לכתחילה אין צריך להשמיע לאזנו. [ולפי זה משנתינו דעת רבי יהודה היא שלכתחילה צריך להשמיע לאזנו ובדיעבד אינו פוסל.

רבי יוסי	רבי יהודה (תנא קמא)	רבי מאיר
לא השמיע לאזנו לא יצא	לכתחילה צריך להשמיע לאזנו, כדעת רבי יהודה בשם רבי אלעזר בן עזריה שלכתחילה לא יברך אדם ברכת המזון בליבו	אף לכתחילה אין צריך להשמיע לאזנו
	משנתינו שחרש לא יקרא, היינו לכתחילה וכדעת רבי יהודה	

פרק שני מגילה דף כ

שנה פשוטה: ג אדר, שנה מעוברת: ג אדר ב

לְעוֹלָם רַבִּי יְהוּדָה וְאֶפְיָלוּ לְכַתְּחִילָהּ וְלֹא קִשְׁיָא הָא דִּידִיהָ הָא דְרַבִּי. דְּתַנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הַקּוּרָא אֶת שְׁמַע צְרִיף שִׁישְׁמִיעַ לְאֲזִנּוֹ שְׁנֵאמַר שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד הַשְּׁמַע לְאֲזִנֶּיךָ מֵה שְׁאֵתָה מוֹצִיא מִפִּיךָ רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אֲשֶׁר אֲנִי מְצוּף הַיּוֹם עַל לְבַבְךָ אַחַר כּוּוֹנֵת הַלֵּב הֵן הֵן הַדְּבָרִים. הַשְּׁתָא דְאֵתִית לְהַכִּי אֶפְיָלוּ תִּמְיָא רַבִּי יְהוּדָה כְּרַבִּיָּא לִיה וְהָא דְתַנִּי יְהוּדָה כְּרַבִּיָּא שְׁמַעוֹן בֶּן פְּזִי רַבִּי מֵאִיר הִיא. [התבאר בדף הקודם].

מחלוקת אם קטן כשר לקריאת המגילה

שינוי במשנה: רבי יהודה מכשיר בקטן. (דתניא)

אמר רבי יהודה: קטן הייתי, וקרייתיה למעלה מרבי טרפון וזקנים בלוד, ומכך שקראתי את המגילה לפני רב טרפון הרי שקטן קורא את המגילה.

אמרו לו חכמים: אין מביאין ראיה מן הקטן - אין אדם נאמן להעיד על מה שהיה בקטנותו.

תניא, אמר רבי: קטן הייתי, וקרייתיה למעלה מרבי יהודה, הרי שקטן קורא את המגילה.

אמרו לו חכמים: אין מביאין ראיה מן המתיר - רבי יהודה שקרית לפניו הוא אכן סובר שקטן קורא את המגילה, ואין לך להביא ראיה ממנו, שהרי רבים חולקין עליו.

שואלת הגמרא: ולימרו ליה - ויאמרו לו: אין מביאין ראיה מן הקטן,

עונה הגמרא: תדא, ועוד קאמרו ליה - דבר אחד הם אמרו לו, ועוד הם אמרו לו. תדא -

דבר אחד: דקטן היית - קטן היית ואינך נאמן להעיד על מה שהיה בקטנותך. ועוד, אפילו גדול היית, אין מביאין ראיה מן המתיר.

משנה

דברים שכשרים רק משעלה השחר

אין קורין את המגילה, ולא מלין, ולא טובלין, ולא מזין, וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד שתגין החמה, וכולן שעשו משעלה עמוד השחר פשר, שמעלות השחר הוא יום, אלא לפי שאין הכל בקיאים בו, צריכים לכתחילה להמתין עד הנץ החמה.

[הערה: המשנה אומרת שטובלים רק ביום, דין זה נאמר על זב וטמא מת הטובלים ביום השביעי, שאינם יכולים לטבול בליל שביעי אלא רק ביום השביעי. אבל משעבר היום, כלומר: ביום השמיני מותרים לטבול בלילה. כמו כן שומרת יום כנגד יום שיום אחד טמאה ויום שאחריו (יום השני) טובלת, אינה יכולה לטבול אור ליום השני אלא טובלת ביום השני בבוקר].

גמרא

המקור לקריאת המגילה ביום

מבררת הגמרא: **מְנַלְן** - מנין לנו שקריאת המגילה מהנץ החמה ולא בלילה. אומרת הגמרא: **דְאָמַר קְרָא יְהִימִים הָאֵלֶּה נְזַכְרִים וְנַעֲשִׂים, 'בְּיוֹם', אֵין - כֵּן. בְּלֵילָה, לֹא.** שואלת הגמרא: **לִימָא תִּיהוּי תְּיוּבְתָא דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי** - האם נאמר שמשנתנו היא קושיא על דברי רבי יהושע בן לוי, **דְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: חַיִּיב אָדָם לְקִרֹת אֶת הַמְּגִלָּה בְּלֵילָה וְלִשְׁנוֹתָהּ בְּיוֹם.** עונה הגמרא: **כִּי קִתְּנֵי אֲדִיּוֹם** - מה ששנינו במשנתנו שקוראים מהנץ החמה, היינו לגבי קריאת היום. [והתנא של משנתנו גם סובר שמלבד קריאה זו, קוראים גם בלילה].

המקור שמלים רק ביום

שנינו במשנה: **וְלֹא מְלִין וְכוּ'.** הגמרא מביאה את המקור שמילה רק ביום, **דְּכָתִיב 'וּבְיוֹם הַשְּׁמַיִם יְמוּל'.**

המקור שטובלים ומזיזים רק ביום

שנינו במשנה: **וְלֹא טוֹבְלִין וְלֹא מְזִין וְכוּ'.** הגמרא מביאה את המקור שמילה והזיזה רק ביום. **דְּכָתִיב 'וְהִזָּה הַטְּהוֹר עַל הַטָּמֵא [וְגו'] בְּיוֹם הַשְּׂבִיעִי, וְאֵיתְקַשׁ טְבִילָה לְהִזָּה** - דכתיב בסיפיה ורחץ במים והוא הדין לזב וזבה.

החידוש בשומרת יום שאינה טובלת אלא ביום

שנינו במשנה: **וְכֵן שוֹמֵרֵת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם לֹא תִטְבֹּל עַד שֶׁתִּנָּחַץ הַחֲמָה וְכוּ'.** הרואה דם, נעשית נדה שבעה ימים, לאחר מכן מתחילים "א ימי זיבה", שאם רואה בהם דם יום אחד, הרי היא שומרת יום אחד בטהרה, וטובלת ביום השני, ועל כך אומרת המשנה שטבילה זו כשרה רק מהבוקר של היום השני. שואלת הגמרא: **פְּשִׁיטָא, מָאי שְׁנָא שוֹמֵרֵת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם מְכַל חַיִּיבֵי טְבִילוֹת,** שכבר שנינו במשנה לגבי כל הטבילות שטבילתם ביום ולא בלילה. עונה הגמרא: **אֵיצְטְרִיךְ** - המשנה הוצרכה ללמד דין זה בפני עצמו, **סְלָקָא דְעֵתָךְ אָמִינָא תִּיהוּי** - היה עולה על הדעת לומר שראיה של 'שומרת יום כנגד יום' הרי היא **כְּרָאִיָּה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל זָב** (כזב שראה ראייה אחת), **וְרָאִיָּה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל זָב אֵיתְקַשׁ לְכַעַל קְרִי, דְּכָתִיב 'זֹאת תוֹרַת**

הַזָּב וְאֲשֶׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שֹׁכֶת זָרַע', מֵה בַעַל קָרִי טוֹבֵל בַּיּוֹם שֶׁנִּטְמָא וְאִין צָרִיךְ לַחֲכוֹת לַמַּחֲרָת, הָאִי נִמְי לְטַבּוּל בַּיּוֹמִיָּה - זֶה, זָב בַּעַל רֵאִיָּה אַחַת, גַּם יִטְבּוֹל בַּיּוֹם רֵאִיָּתָה,

וּמִכָּן נִלְמַד לְהַקֵּל בְּשׁוּמֵרֵת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם, וְהָא בַּיּוֹמִיָּה לֹא מִצִּיא טַבְּלָה - וְזָבָה הָרִי אִי אִפְשָׁר לְהַקֵּל בָּהּ שֶׁתְּטַבּוֹל בַּיּוֹם עֲצֻמוֹ שֶׁנִּטְמָאָה, דְּכִתִּיב 'כָּל יְמֵי זִוְכָה כְּמִשְׁכַּב נְדָתָה יִהְיֶה לָּהּ', וְלִוְמִדִּים מִמָּה שֶׁכְּתוּב 'יִהְיֶה לָּהּ' מִלְּמַד שֶׁסּוֹפֵרֵת יוֹם אֶחָד, אֲמַנֵּם בְּלִילִיָּא מִיָּהָת לְיַעֲבִיד מִקְצַת שִׁמּוֹר וְתִיטְבּוֹל - הֵייתִי אֹמֵר שֶׁבְּלִילָה (אוֹר לַיּוֹם הַשֵּׁנִי) עַכ"פ תּוֹכֵל לַעֲשׂוֹת קֶצֶת שִׁמּוֹר (לְרֵאוֹת שֶׁתְּחִילַת הַלֵּילָה יִהְיֶה נָקִי, וּמִקְצַת הַיּוֹם כְּכוֹלוֹ) וְלִטְבּוֹל בְּלִילָה,

קָא מְשַׁמַּע לָן - לְכֹן הַשְּׁמִיעָה לָנוּ הַמְּשֻׁנָּה, בִּיּוֹן דְּבַעֲיָא סְפִירָה - כִּיּוֹן שׁוּבָה צְרִיכָה לְסַפּוֹר יוֹם אֶחָד בְּטַהֲרָה, [עֲמוּד ב] סְפִירָה בַּיּוֹמִיָּה הִיא - וְסְפִירָה הִיא דְּוֹקָא בַּיּוֹם, כְּמוֹ סְפִירַת שְׁבַעָה נְקִיִּים שֶׁכְּתוּב 'וְסִפְרָה לָּהּ שְׁבַעַת יָמִים', עַל כֵּן צְרִיכָה לְהַמְתִּין לְבוֹקֵר (לִנְיָ חַמְמָה) וְלִסְפּוֹר 'מִקְצַת הַיּוֹם' בְּטַהֲרָה, וְלִכֵּן יִכּוֹלָה לְטַבּוֹל רַק בַּיּוֹם.

שנינו במשנה: וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר.

מנהגי מילי - מניין שהיום מתחיל בעלות השחר ולא בנין החמה.

הצעת מקור שמעלות השחר נקרא יום

אמר רבא: דאמר קרא ויקרא אלהים לאור יום, למאיר וקא קראו יום, דהיינו מעלות השחר שמתחיל להאיר.

דחיית ההצעה:

הגמרא דוחה את המקור: אלא מעתה וילחשך קרא לילה, וכי גם כן נאמר: [למחשיך וקא קרא לילה] - מאז שמתחיל להחשיך קרוי לילה, ולפי זה לילה הוא משקיעת החמה שמתחיל להחשיך, הא קיימא לן דעד צאת הכוכבים לאו לילה הוא.

מקור חדש:

אלא אמר רבי זירא: מהכא ואנחנו עושים במלאכה וחצנים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים, ואומר (ויהיה) לנו הלילה (למשמר והיום מלאכה), הרי שעשו מלאכה ביום מעלות השחר עד צאת הכוכבים, הרי שעד צאת הכוכבים הוא יום.

מבררת הגמרא: מאי ואומר - מה צריך את הלימוד הנוסף מהפסוק 'והיה לנו הלילה משמר', הרי כבר בפסוק הראשון שנינו שעשו מלאכה עד צאת הכוכבים הרי שעד אז הוא יום.

עונה הגמרא: וכי תימא משעלה עמוד השחר לאו יממא, ומפי ערבא שמשא ליליא, ואינהו מקדמי ומחשכי - שאם תאמר שמשעלה עמוד השחר עדיין אין זה יום, אלא מהנין החמה, וכן הלילה אינו מצאת הכוכבים אלא בשקיעת החמה, והם הקדימו ועשו מלאכה מעלות השחר לפני תחילת היום, והחשיכו ועשו מלאכה לאחר תחילת הלילה עד צאת הכוכבים, תא שמע (ויהיה) לנו הלילה משמר והיום מלאכה - לכן הביאו את הפסוק הנוסף שמבואר בו שכל זמן שעשו מלאכה נקרא יום, וממילא יום הוא מעלות השחר עד צאת הכוכבים.

משנה

דברים שכשרים כל היום

המשנה מונה דברים שכשרים כל היום [אף שקיימא לן זריזין מקדימין למצות]: **כָּל הַיּוֹם כָּשֶׁר לְקַרְיַאת הַמְּגִלָּה, וְלְקַרְיַאת הַהֶלֶל, וְלַתְּקִיעַת שׁוֹפָר, וְלַנְּטִילַת לֹולֵב, וְלַתְּפִלַּת הַמוֹסְפִין, וְלַמוֹסְפִין, וְלִידוּי הַפָּרִים** - פר העלם דבר של צבור, ופר כהן משיח, שמתודין עליהם על החטא שהביאוהו עליו,

וְלִידוּי מַעֲשֵׂר - ביום טוב אחרון של פסח בשנה הרביעית והשביעית צריך אדם להתוודות שקייים את כל דיני תרומות ומעשרות,

וְלִידוּי יוֹם הַכַּפּוּרִים - שהכהן גדול מתוודה על פרו ועל השעיר המשתלח,

לְסַמְיָכָה, לְשַׁחֲטָהּ, לְתַנוּפָּה, לְהַגִּישָׁה - להגשת מנחות לקרן דרומית מזרחית של המזבח, לְקַמִּיצָה, וְלַהֲקַטְרָה, לְמַלִּיקָה - של עוף, וְלַקְבָּלָה - לקבלת הדם, וְלַהֲזִיחַ - לזריקת הדם, והזיית פרים הנשרפין וחטאות הפנימיות שהיא זריקה שלהן,

וְלַהֲשִׁיקָתָהּ סוּטָה, וְלַעֲרִיפַת הַעֲגֻלָּה, וְלַטְּהַרַת הַמְּצוּרָע.

דברים שכשרים כל הלילה

כָּל הַלַּיְלָה כָּשֶׁר לְקַצִּירַת הָעוֹמֵר, וְלַהֲקַטְר חֲלָבִים וְאַבְרִים,

זֶה הַכֹּלֵל: דָּבָר שְׂמֻצּוֹתָיו בַּיּוֹם כָּשֶׁר כָּל הַיּוֹם. דָּבָר שְׂמֻצּוֹתָיו בַּלַּיְלָה, כָּשֶׁר כָּל הַלַּיְלָה.

גמרא

המקור לדברים אלו שמצוותם ביום

מְנַלָּן - מנין אלו הדברים,

דְּאָמַר קָרָא 'וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים', הרי שזמן קריאת המגילה ביום.

לְקַרְיַאת הַהֶלֶל, דְּכַתִּיב 'מִמְזֶרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבֹאֵוּ מַהֲלַל שֶׁם ה'", הרי משמע שזמן ההלל ביום. (רבי יוסי) אומר: לומדים זאת ממה שנאמר שם: **זֶה הַיּוֹם עֲשֵׂה ה'.**

וְלַנְּטִילַת לֹולֵב, דְּכַתִּיב 'וְלַקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן', הרי שזמן לולב ביום.

וְלַתְּקִיעַת שׁוֹפָר, דְּכַתִּיב 'יּוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם', הרי שזמן תקיעת שופר ביום.

וְלַמוֹסְפִין, דְּכַתִּיב בענין קרבנות מוסף: **'דָּבָר יוֹם בַּיּוֹם'.**

וְלַתְּפִלַּת הַמוֹסְפִין, כְּמוֹסְפִין שְׁוִיָּה רַבָּנָן - רבנן קבעו את זמן תפילת מוסף כזמן הקרבן.

וְלִידוּי פָּרִים, דִּילִיף 'כַּפָּרָה' 'כַּפָּרָה' מִיּוֹם הַכַּפּוּרִים, דְּתַנְיָא גַבֵּי יוֹם הַכַּפּוּרִים: **'וְכַפָּר בַּעֲדוֹ וּבַעֲד בֵּיתוֹ', כַּכְּפַרְתָּ דְּבָרִים [בּוּיָדוּי] הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וְכַפָּרָה בִּימָמָה הוּא דְּכַתִּיב 'בַּיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם'.**

וְלוֹיֵדוּי מַעֲשֵׂר וְכוּ', דְּכָתִיב 'וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּעֵרְתִי הַקֶּדֶשׁ מִן הַבַּיִת', וְסָמִיךְ לִיה
'הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ מִצִּוְךָ'.

לְסַמְיָכָה וְלִשְׁחִיטָה, דְּכָתִיב 'וְסָמַךְ וְשָׁחַט', וְכָתִיב בָּהּ בְּשַׁחֲטָהּ 'בַּיּוֹם זָבַחְכֶם'.

וְלִתְנוּפָה, דְּכָתִיב 'בַּיּוֹם הַנִּפְכֶם אֶת הָעוֹמֵר'.

וְלִהְגֵּשָׁה, דְּאִיתְקַשׁ לִתְנוּפָה, דְּכָתִיב 'וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקְּנָאוֹת וְהִנִּיף וְהִקְרִיב'
(מִמָּה שֶׁכְּתוּב בַּפְּסוּק זֶה 'וְהִקְרִיב' הוּא הַגֵּשָׁה לְמִזְבֵּחַ).

וְלִמְלִיקָה וְלִקְמִיצָה וְלִהְקַטְרָה [הַקְּטֵרֶת קוֹמֵץ לּוֹמְדִים מְזִרִיקֵת הַדָּם, כִּי הַקְּטֵרֶת הַקּוֹמֵץ
בְּמִנְחָה מִקְבִּילָה לְזִרִיקֵת הַדָּם בְּזִבְחִים] וְלִהְזִיָּה, דְּכָתִיב 'בַּיּוֹם צִוּוּתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהִקְרִיב
אֶת קֶרְבָּנֵיהֶם'.

וְלִהְשַׁקֵּיית סוּטָה, אֶתְיָא 'תּוֹרָה' תּוֹרָה, כְּתִיב הָכָא 'וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת',
וְכָתִיב הֵתָם 'עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךְ וְעַל הַמִּשְׁפָּט' (דף נא) מָה מִשְׁפָּט בַּיּוֹם (כַּמְבוּאָר בְּסִנְהֵדְרִין
לד): אף כָּאן בַּיּוֹם.

וְלִעֲרִיפַת הָעֶגְלָה. אָמְרִי דְּבִי רַבִּי יְנָאִי: 'כְּפָרָה' כְּתִיב בָּהּ כְּקֶדְשִׁים.

וְלִטְהַרֵּת מִצֹּרַע, דְּכָתִיב 'זֹאת תְּהִיָּה תּוֹרַת הַמִּצֹּרַע בַּיּוֹם טְהַרְתּוּ'.

שנה פשוטה: ד אדר, שנה מעוברת: ד אדר ב

פרק שני מגילה דף כא

מה משפט ביום אף כאן ביום. ולעריפת העגלה אמרי דבי רבי ינאי כפרה כתיב בה כקדשים ולטהרת מצורע דכתיב זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו [התבאר בדף הקודם].

קצירה וספירה בלילה

שנינו במשנה: כל הלילה כשר לקצירת העומר וכו'.

הגמרא מביאה את המקור לדין זה: דאמר מר, קצירה - קצירה - קצירת העומר, וספירה - וספירת העומר בלילה, והבאה - והבאת העומר ביום, ולומדים זאת במסכת מנחות מפסוק.

המקור שהקטר חלבים ואיברים כשרה בלילה

שנינו במשנה: כל הלילה כשר וכו' ולהקטר חלבים ואברים.

הגמרא מביאה את המקור לדין זה: דכתיב 'על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר'.

המשנה באה לרבות סדור וסלוק בזיכין שכשרים כל היום

שנינו במשנה: זה הכלל, דבר שמצותו ביום, כשר כל היום.

מבררת הגמרא: זה הכלל לאתויי מאי - מה באה המשנה לרבות בלשון 'זה הכלל'. מבארת הגמרא: לאתויי - לרבות סידור בזיכין על השולחן וסלוק בזיכין שזמנם כל היום, ויכרבי יוסי, דתנאי רבי יוסי אומר: סילק את הישנה שחריית, וסידר את החדשה ערבית, אין בכך פלוג - אין בזה חסרון, ולא צריך לסדר את הלחם החדש מיד לאחר שמסלק את הישן, ומא אנו מקיים ('לפני ה' תמיד'), אין הכונה שצריך יהיה לחם כל הזמן על השולחן, אלא שלא יהא שולחן בלא לחם - כלומר: שבכל יום יהיה לחם על השולחן, ואפשר לסלק את הלחם בזמן אחד ביום ולסדר את החדש אחר כך.

ורבנן חולקים וסוברים שכל הזמן ממש צריך שיהיה לחם על השולחן, ועל כן כהן אחד מכניס את הלחם החדש, וכהן אחר מוציא את הישן באופן שאין רגע אחד שהשולחן בלא לחם.

המשנה באה לרבות אכילת פסחים שכשרים כל הלילה

שנינו במשנה: דבר שמצותו בלילה, כשר כל הלילה.

מבררת הגמרא: לאתויי מאי - מה באה המשנה לרבות.

מבארת הגמרא: לאתויי - לרבות אכילת פסחים שזמנו כל הלילה, ודלא כרבי אלעזר בן עזריה שסובר שאכילת פסחים רק עד חצות.

דְתַנֵּינָא יְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: נֹאמַר כָּאֵן 'בְּלִילָה הַזֶּה' וְנֹאמַר לְהֵלֵן 'וְעֵבְרִיתִי בְּאָרְץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה', מַה לְהֵלֵן עַד חֲצוֹת, אַף כָּאֵן עַד חֲצוֹת. הַדְרִין עֲלֶךָ הַקּוּרָא לַמַּפְרַע

משנה

קריאת המגילה או בעמידה או בישיבה

הַקּוּרָא אֶת הַמְּגִלָּה, עוֹמֵד וְיוֹשֵׁב - אִם רָצָה קוּרָא בַעֲמִידָה, אִם רָצָה קוּרָא בְּיִשִּׁיבָה. קְרָאָה אֶחָד או אִם קְרָאוּהָ שְׁנַיִם יַחַד, יִצְאוּ, וְלֹא אִמְרִינן אֵין שְׁנֵי קוּלוֹת נִשְׁמַעִין כְּאֶחָד. מְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ לְבָרְךָ עַל הַמְּגִלָּה, לְבָרְךָ. וְשֵׁלָא לְבָרְךָ - וּמְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ שְׁלָא לְבָרְךָ, לֹא יְבָרְךָ - אֵין צָרִיךְ לְבָרְךָ.

קריאת שני וחמישי ושבת במנחה ג' עולים בלא הפטרה

בְּשַׁנֵּי וְחֲמִישִׁי, וְכֵן בְּשַׁבַּת בְּמַנְחָה, קוֹרִין שְׁלֹשָׁה. אֵין פּוֹחֲתִין מִהֶן, וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן - אֵין מוֹסִיפִים עַל ג' עֲלִיּוֹת שְׁלָא יִקְשָׁה לְצַבּוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן יְמֵי מַלְאכָה. וְכֵן בְּשַׁבַּת בְּמַנְחָה הוֹסַפְתָּ עֲלִיּוֹת תִּקְשָׁה עַל הַצִּיבּוֹר מִפְּנֵי שֶׁסֻּמוֹךְ לַחֲשִׁיכָה הוּא, שֶׁהֲרִי כָל הַיּוֹם הָיוּ רְגִילִין לְדְרוֹשׁ. וְאֵין מְפַטְרִין בְּנִבְיָא [מֵהַטַּעַם הַנ"ל שְׁבוֹזְמָנִים אֵלוּ הַצִּיבּוֹר דְּחוֹקִים הַזְּמָן]. הַפּוֹתַח וְהַחֹתֵם בְּתוֹרָה, מְבָרְךָ לְפָנֶיהָ וְלֹא חֲתִירָהּ, הַפּוֹתַח שֶׁהוּא הַעוֹלָה רֵאשׁוֹן מְבָרְךָ לְפָנֶיהָ, וְהַחֹתֵם שֶׁהוּא הַעוֹלָה אַחֲרוֹן מְבָרְךָ לְאַחֲרֶיהָ.

קריאת ר"ח וחוה"מ ד' עולים בלא הפטרה

בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחֻלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, קוֹרִין אַרְבָּעָה. אֵין פּוֹחֲתִין מִהֶן, וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן, מִפְּנֵי בִטּוֹל מַלְאכָה, שְׁבַר"ח מוֹתָרִים בְּמַלְאכָה, וּבְחוּה"מ מוֹתָרִים בְּמַלְאכָת דְּבַר הָאֵבֶד. וְאֵין מְפַטְרִין בְּנִבְיָא [מֵהַטַּעַם הַנ"ל]. הַפּוֹתַח וְהַחֹתֵם בְּתוֹרָה, מְבָרְךָ לְפָנֶיהָ וְלֹא חֲתִירָהּ. זֶה הַכֶּלֶל, כָּל שֵׁישׁ בּוֹ מוֹסָף וְאֵינוֹ יוֹם טוֹב, קוֹרִין אַרְבָּעָה.

קריאת יום טוב, יום הכפורים, שבת

בְּיוֹם טוֹב, חֲמִשָּׁה.

בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, שֵׁשָׁה.

בְּשַׁבַּת, שְׁבַעָה.

אֵין פּוֹחֲתִין מִהֶן, אֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן. וּמְפַטְרִין בְּנִבְיָא.

הַפּוֹתַח וְהַחֹתֵם בְּתוֹרָה מְבָרְךָ לְפָנֶיהָ וְלֹא חֲתִירָהּ, כְּמַבּוֹאֵר לַעֲלִיל: הַפּוֹתַח שֶׁהוּא הַעוֹלָה רֵאשׁוֹן מְבָרְךָ לְפָנֶיהָ, וְהַחֹתֵם שֶׁהוּא הַעוֹלָה אַחֲרוֹן מְבָרְךָ לְאַחֲרֶיהָ.

גמרא

המקור שקריאת התורה בעמידה ולא בישיבה

שנינו במשנה: הקורא את המגילה עומד ויושב, והיינו שאם רוצה יכול לקרוא בישיבה. **תנא** - שנינו בברייתא: **מה שאין פן בתורה**, שאין רשאי לקרוא בישיבה. מבררת הגמרא: **מנהגי מילי**.

אמר רבי אבהו: דאמר קרא ואתה פה עמד עמדי ואדברה אליך את כל המצוה והחקים והמשפטים אשר תלמדם. **ואמר רבי אבהו: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, כביכול אף הקדוש ברוך הוא בעמידה**, שכך משמע מלשון הפסוק: 'עמוד עמדי', עכ"פ מבואר שהקב"ה כביכול עמד בשעה שלימד את התורה, וכן משה רבינו (שלמד את התורה) עמד.

לא ישב הרב ע"ג מטה וישנה לתלמידו ע"ג קרקע

ואמר רבי אבהו: מנין לרב שלא ישב על גבי מטה, וישנה לתלמידו על גבי קרקע - אלא או שניהם על גבי המטה או שניהם על גבי קרקע, **שנאמר ואתה פה עמד עמדי**, הרי כיון שמשה רבינו עמד גם הקב"ה עמד ולא ישב, וכך יש לרב לנהוג לגבי ישיבה שלא יהיה באופן שהרב ישב על מטה והתלמיד על הקרקע.

מימות משה היו למדים מעומד. משמת רבן גמליאל ירד חולי לעולם

תנו רבנן, מימות משה ועד רבן גמליאל, לא היו למדין תורה אלא מעומד. **משמת רבן גמליאל, ירד חולי לעולם, והיו למדין תורה מיושב, והיינו דתנן: משמת רבן גמליאל בטל כבוד תורה**.

אופן לימוד משה רבנו בהר

כתוב אחד אומר ויאשב בהר. וכתוב אחד אומר **והאנכי עמדי בהר**, [ביאור א':] **אמר רב: עומד ולומד מפי הגבורה. יושב ושונה שנית לבדו מה שלמד כבר**. [ביאור ב':] **רבי חנינא אמר: לא עומד, ולא יושב, אלא שוחה**. [ביאור ג':] **רבי יוחנן אמר: אין ישיבה אלא לשון עכבה, שנאמר ותשבו בקדש ימים רבים**. [ביאור ד':] **רבא אמר: רפות - דברים רכים ונוחים, שאדם מהיר לשמען, מעומד. וקשות - דברים שקשה לשומעם, היו לומד מיושב**.

בתורה אחד קורא ואחד מתרגם. וכנביא שנים מתרגמים. כהלל ומגילה אפילו עשרה קוראים

שנינו במשנה: **קראה אחד, קראה שנים, יצאו וכו'** [עמוד ב] **תנא** - בברייתא שנינו על כך **מה שאין פן בתורה**, דאם קראה שנים לא יצאו הציבור ידי חובתם.

תָּנוּ רַבָּנָן, בַּתּוֹרָה, אֶחָד קוֹרֵא וְאֶחָד מִתְּרַגְּמִין, וּבִלְבָד שְׁלֹא יְהֵא אֶחָד קוֹרֵא וּשְׁנַיִם מִתְּרַגְּמִין, וְכָל שָׂכָן שֶׁאֵין שְׁנַיִם קוֹרֵין, מִשּׁוּם דִּתְרִי קָלִי לֹא מִשְׁתַּמְעִי.

וּבִבְבֵיא, אֶחָד קוֹרֵא וּשְׁנַיִם מִתְּרַגְּמִין - שֶׁהַתְּרַגּוּם אֵינוֹ אֵלָא לְהַשְׁמִיעַ לְנָשִׁים וְעַמִּי הָאֶרֶץ שֶׁאֵין מִכִּירִין בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, וּמָה שֶׁבַתְּרַגּוּם שֶׁל תּוֹרָה אֵין קוֹרְאִים שְׁנַיִם הֵינּוּ מִפְּנֵי שֶׁבַתְּוֹרָה צְרִיכִין אֲנִי לְחַזּוֹר שִׁיְהוּ מִבִּינֵין אֶת הַמִּצְוֹת, אֲבָל בְּשֶׁל נְבִיאִים לֹא קִפְדִּי עֲלֵיהֶן כּוֹלֵי הָאֵין, וּבִלְבָד שְׁלֹא יְהוּ שְׁנַיִם קוֹרֵין וּשְׁנַיִם מִתְּרַגְּמִין, כִּי תְרִי קָלִי לֹא מִשְׁתַּמְעִי.

וּבַהֲלָל וּבַמְּגִלָּה, אֶפִּילוּ עֲשָׂרָה קוֹרֵין, וְעֲשָׂרָה מִתְּרַגְּמִין. מֵאֵי טַעְמָא, כִּיּוֹן דְּחִבְיָבָה יְהֵבִי דְעֲתִיְהוּ וְשִׁמְעִי - כִּיוֹן שֶׁהֲלָל חִבְיָבָה עֲלֵיהֶם נֹתְנִים דַּעְתָּם לְשִׁמּוּעַ אֶפִּילוּ כְּשֶׁעֲשָׂרָה קוֹרְאִים.

לפניה מצוה לברך, שכל המצוות מכרך עליהם עובר לעשייתם

שנינו במשנה: מקום שנהגו לברך, יברך.

אָמַר אֲבִי: לֹא שָׁנוּ שֶׁאִמְרַת הַבְּרָכָה תְּלוּי בַּמְּנַהֵג, אֲלֵא בְּבִרְכַּה לְאַחֲרֶיהָ - לְאַחַר הַקְּרִיאָה, אֲבָל לְפָנֶיהָ מִצְוָה לְבָרֵךְ, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל הַמִּצְוֹת כּוֹלֵין מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר (קוּדֵם) לְעִשְׂיָתָן.

מֵאֵי מִשְׁמַע דְּהָאֵי עוֹבֵר לִישְׁנָא דְאֶקְדוּמֵי הוּא - מַה הַמְּשַׁמְעוֹת שֶׁ'עוֹבֵר' הוּא לְפָנֶי.

אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַיְחָא: אָמַר קָרָא 'וַיִּרְץ אַחֲמִיעֵץ דִּרְךָ הַכֹּפֵר וַיַּעֲבֹר אֶת הַכּוֹשִׁי - וְשֶׁם הַכּוֹנֵה וַיִּקְדֵם אֶת הַכּוֹשִׁי (וְהִגִּיעַ לְפָנֵי הַכּוֹשִׁי).

אֲבִי אָמַר מִהֲכָא: 'וְהוּא עֹבֵר לְפָנֶיהֶם'.

וְאֵיבָעִית אִימָא מִהֲכָא 'וַיַּעֲבֹר מִלְכָם לְפָנֶיהֶם וְה' בְּרֵאשִׁים'.

ברכות המגילה לפנייה ולאחרייה

מבררת הגמרא: לפניה מאי מברך,

רַב שֶׁשֶׁת מְקַטְרִזֵיא אֵיקְלַע לְקַמִּיָּה דְרַב אֲשִׁי, וּבְרִיךְ מִנַּח - עַל מִקְרָא מְגִילָה, שַׁעֲשֵׂה נְסִים, וְשֶׁהֲחִינּוּ.

לְאַחֲרֶיהָ, מֵאֵי מְבָרֵךְ,

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם (הָאֵל) הָרַב אֶת רִיבְנוּ, וְהִדֵּן אֶת דִּינֵנוּ, וְהַנּוֹקֵם אֶת נַקְמָתְנוּ, וְהַנִּפְרָע לָנוּ מִצְרִינוּ, וְהַמְּשַׁלֵּם גְּמוּלָה לְכָל אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ,

בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַנִּפְרָע לְיִשְׂרָאֵל מִכָּל צָרֵיהֶם.

רַבָּא אָמַר: בְּרוּךְ אַתָּה ה' הָאֵל הַמּוֹשִׁיעַ.

אָמַר רַב פֶּפְאֵה: הַלְפָךְ נִימְרִינְהוּ לְתַרְוִיְהוּ - לִכְן נֹאמַר אֶת שְׁנֵיהֶם: בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַנִּפְרָע לְיִשְׂרָאֵל מִכָּל צָרֵיהֶם הָאֵל הַמּוֹשִׁיעַ.

כנגד מה נתקנו ג' עליות

שנינו במשנה: **בשני ובחמישי בשבת במנחה קורין שלשה וכו'.**

מבררת הגמרא: **הני שלשה כנגד מי.**

אמר רב אסי: כנגד תורה נביאים וכתובים.

רבא אמר: כנגד כהנים לויים וישראלים.

כנגד מה נתקנו י' פסוקים

שואלת הגמרא: **אלא הא דתני רב שימי אין פוחתין מעשרה פסוקין בבית הכנסת, והפסוק 'וידבר ה' אל משה לאמר', אף על פי שאין ללמוד ממנו, עולה מן המניין, הני עשרה כנגד מי - אלו עשרה כנגד מי.**

אמר רבי יהושע בן לוי: כנגד עשרה בטלגין שבבית הכנסת.

רב יוסף אמר: כנגד עשרת הדברות שנאמרו למשה בסיני.

(רבי לוי אמר: כנגד עשרה הילולין שאמר דוד בספר תהלים).

ורבי יוחנן אמר: כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם.

שואלת הגמרא: **הי נינהו - איזה הם המאמרות, אם תאמר שהיינו ויאמר דבראשית - הפסוקים במעשה בראשית שכתוב בהם 'ויאמר', והרי הני תשעה הוו.**

עונה הגמרא: **בראשית נמי מאמר הוא, שבראשית מדבר על בריאת שמים וארץ ואף הן במאמר נבראו, דכתיב 'בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם', הרי שהשמים נבראו בדברו (במאמרו).**

אם קראו ד' פסוקים, הרי זה משובח

כאמור יש 3 עולים 101 פסוקים, הרי שני עולים מקבלים כל אחד 3 פסוקים, ונותרו 4 פסוקים, הגמרא מבארת איזה עולה קורא את הפסוק הנוסף. **אמר רבא: ראשון מן שלשה שקרא ארבעה פסוקים, משובח. וכן שני שקרא ארבעה משובח, וכן שלישי שקרא ארבעה משובח, כלומר: בכל אחד ישנה מעלה אם הוא זה שקורא את הפסוק הנוסף.**

הגמרא מבארת את המעלה שיש בכך שהראשון יקרא ד' פסוקים: **ראשון שקרא ארבעה משובח, שיש מעלה לראשון, כמו שמצאנו בעניין הקופות שבבית המקדש שיש מעלה לראשון, דתנו בשלש קופות של שלש סאין שבהן תורמין את הלשכה - את תרומת השקלים היו נותנים בשלשה קופסאות, ומשקלים אלו היו קוניים קרבנות ציבור לכל השנה, והיה כתוב עליהן על הקופות אב"ג לידע איזו מהן נתרמה ראשון, להקריב ממנה ראשון, שמצוה בראשון.**

הגמרא מבארת את המעלה שיש בכך שהשני יקרא ד' פסוקים: **אמצעי שקרא ארבעה משובח, שיש מעלה באמצעי כמו שנינו בעניין הנר האמצעי שבמנורה, דתניא 'אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות' - למול פני נר שבגוף המנורה יאירו הנרות האחרים, מלמד**

שְׁמַצַדֵּד פְּנִיָּהֶם כְּלָפֵי נֵר מַעֲרָבִי (דהיינו נר אמצעי), וְנֵר מַעֲרָבִי כְּלָפֵי שְׂכִינָה, וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
מִכַּאֲן שְׂאֲמָצְעֵי מְשׁוּבָּח.

הגמרא מבארת את המעלה שיש בכך שהשלישי יקרא ד' פסוקים: וְאֶחָרוֹן שֶׁקָּרָא אַרְבָּעָה
מְשׁוּבָּח, מִשׁוּם מַעְלִין בְּקִדְשׁ וְלֹא מוֹרִידִין.

רַב פֶּפְאֵ אֵיקָלֵע לְבֵי כְּנִישְׁתָּא דְאָבִי גוֹבֵר - רַב פֶּפְאֵ נִקְלַע לְבֵית כְּנַסַת שֶׁל אָדָם הַנִּקְרָא 'אָבִי
גוֹבֵר' וְקָרָא רֵאשׁוֹן אַרְבָּעָה, וְשִׁבְחָהּ רַב פֶּפְאֵ.

שנינו במשנה: אֵין פּוֹחֲתִין מֵהֶן, וְאֵין מוֹסִיפִין. הפותח והחותם מברך.
תָּנָא שְׁנֵינוּ עַל כֵּךְ בְּבֵרִיתָא: הַפּוֹתֵחַ מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ, וְהַחוֹתֵם מְבָרֵךְ לְאַחֲרֶיהָ.

הטעם שבזמנינו כולם מברכים

וְהֵאִידְנָא דְכוֹלְהוּ מְבָרְכֵי - בזמנינו כל העולים מברכים לְפָנֶיהָ וְלְאַחֲרֶיהָ, הֵינּוּ טַעְמָא דְתַקִּינוּ
רַבְנָן גְּזִירָה מִשׁוּם הַנְּכַסְיָן - זה הטעם שתיקנו כך חכמים, שחששו שמא יכנס אדם באמצע
קריאה אחר שבירך ראשון, ואם לא ישמע את האחרים מברכין, יאמר אין ברכה בתורה לפניו,
וּמִשׁוּם הַיּוֹצְאִין - זה הטעם שתיקנו שכל אחד יברך לאחריה, משום שיש שיוצאים באמצע
קריאת התורה, והם לא ישמעו את העולה האחרון מברך לאחריה, ויבואו לטעות ולומר: אין
ברכה בתורה לאחריה.

בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחֻלוֹ שֶׁל מוֹעֵד קוֹרִין אַרְבָּעָה וְכוּ' בְּעֵא מִיָּנִיה עוֹלָא בַר רַב מְרְכָא פְּרִשְׁת
רֵאשׁ חוֹדֶשׁ כִּיצַד קוֹרִין אוֹתָהּ צו אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתְּ אֲלֵיהֶם אֵת קָרְבָנִי לְחַמֵּי דְהוּיִין תְּמַנְיָא
פְּסוּקֵי הֵיכִי נַעֲבִיד, נִיקְרֵי תְּרִי תְּלָתָא תְּלָתָא פְּסוּקִין פְּשׁוּ לְהוּ תְּרִי וְאֵין מְשִׁירִין בְּפִרְשָׁה פְּחוֹת
מְשִׁלְשָׁה פְּסוּקִין נִיקְרֵי אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה פְּשׁוּ לְהוּ שְׁבַעָה וְכִיּוֹם הַשְּׁבַת הוּיִין תְּרִי וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשִׁיכֶם
הוּיִין חֲמִשָּׁה הֵיכִי נַעֲבִיד נִיקְרֵי תְּרִי מֵהָא וְחַד מֵהֶנָּךְ [יתבאר בדף הבא].

פרק שלישי מגילה דף כב

שנה פשוטה: ה אדר, שנה מעוברת: ה אדר ב

בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה וכו'.

ספק: פרשת ראש חודש כיצד קוראים אותה

בעא מיניה עולא בר רב מרבא, פרשת ראש חודש כיצד קורין אותה - בארבעה עולים, שהרי היא מחולקת לג' חלקים, פרשת התמיד שיש בה ח' פסוקים. קרבנות שבת ב' פסוקים. קרבנות ראש חודש ה' פסוקים.

והנה חלק א' הוא פרשת התמיד - 'צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי' דהויין תמניא פסוקי - שהם שמונה פסוקים, היכי נעביד - איך נעשה.

ניקרי תרי, תלתא ותלתא פסוקין - אם נקרא לשני העולים הראשונים ג' פסוקים (וביחד ו' פסוקים), פשו להו תרי - הרי ישארו בפרשה זו ב' פסוקים, ואין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקין.

ניקרי ארבעה ארבעה - אם נקרא לשנים הראשונים ד' פסוקים (וביחד ח' פסוקים), פשו להו שבועה - הרי ישארו שבעה פסוקים: 'וביום השבת הויין תרי - הרי זה שני פסוקים, 'ובראשי חדשיכם הויין חמשה - הרי זה חמשה פסוקים, היכי נעביד - ואיך נעשה, לשלישי ולרביעי,

שהרי אם ניקרי לשלישי תרי מהא וחד מהנהך - 2 מקרבנות שבת ואחד מראש חודש, (ד) אין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים, ואי אפשר לקרוא רק פסוק אחד מפרשת ראש חודש,

ליקרי תרי מהא ותלתא מהך - אם נקרא לשלישי 2 פסוקים מפרשת שבת, 31 פסוקים מראש חודש, פשו להו תרי - הרי ישארו רק 2 פסוקים בפרשת ראש חודש, ואין משיירין בפרשה פחות מג' פסוקים.

פשיטת הספק: רב ושמואל נחלקו בעניין דומה לזה אם חוזרים על פסוק אחד פעמיים או שמחלקים את הפסוק לשנים

אמר לו: זו לא שמעתי, כיוצא בה שמעתי, דתנן גבי מעמדות: ביום הראשון קוראים 'בראשית' (בריאת יום ראשון), וכן קוראים 'ויהי רקיע' (בריאת יום שני), ותני עלה, 'בראשית' (שיש בה 5 פסוקים) קוראים בשנים - 2 עולים. 'יהי רקיע' (שיש בה 3 פסוקים) באחד.

והוינן בה - והקשנו במשנה זו: בשלמא 'יהי רקיע' קוראים באחד, דתלתא פסוקי הוו שהיש בפרשה זו 3 פסוקים, אלא בראשית כיצד קוראים בשנים, חמשה פסוקי הוו - והרי יש בפרשה זו 5 פסוקים, ותנאי: הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים.

ואיתמר עלה, רב אמר: דולג - הקורא השני בפרשת 'יהי רקיע' חוזר וקורא את הפסוק האחרון שהעולה לפניו קרא. ושמואל אמר פוסק - מחלקים את הפסוק (השלישי) לשנים, הקורא הראשון קורא 2 וחצי פסוקים בפרשת ויהי רקיע, והקורא השני קורא 2 וחצי פסוקים בפרשה זו.

הגמרא מבארת את שיטת רב: **רב אמר דולג. מאי טעמא לא אמר פוסק, קסבר כל פסוקא דלא פסקיה משה אגן לא פסקינן ליה** - היות וסבר: כל פסוק שמשה רבינו לא חילק, אנו לא מחלקים אותו, ואי אפשר לחלק פסוק לשנים.

הגמרא שואלת על שיטת שמואל: **ושמואל אמר פסקינן ליה** - מחלקים את הפסוק לשנים, **והא אמר רבי חנינא קרא** (כך שמו, על שם שהיה בעל מקרא): **צער גדול היה לי אצל רבי חנינא הגדול, ולא התיר לי לפסוק** (לחלק פסוק לשנים), **אלא לתינוקות של בית רבן, הואיל ולהתלמוד עשויין**, וכיצד כאן בקריאת התורה מתיר שמואל לחלק פסוק לשנים.

עונה הגמרא: **התם טעמא מאי משום דלא אפשר** - שם, אצל תינוקות של בית רבן, מה ההיתר לחלק לשנים, לפי שאין אפשרות אחרת. **הכא נמי לא אפשר** - כאן גם בקריאת התורה אין אפשרות אחרת ולכן אפשר לחלק את הפסוק לשנים.

הגמרא מבארת את דעת שמואל: **ושמואל אמר פוסק. מאי טעמא לא אמר דולג, גזירה משום הנכנסין** - מי שנכנס לבית הכנסת לאחר שהתחילו קריאת התורה, ואינו יודע שבעלייה זו קראו שוב את הפסוק שקראו בעלייה הקודמת יחשוב שקראו בעלייה זו רק 2 פסוקים, ויבוא לטעות שמותר לקרוא רק 2 פסוקים, **ומשום היוצאין** - מי שיוצא מבית הכנסת לאחר שהראשון עלה לתורה, יחשוב שהשני הולך לקרוא רק 2 פסוקים.

וכן עושים בראש חודש, לשיטת רב העולה השני 'דולג' - חוזר וקורא פסוק שהראשון קרא. לשיטת שמואל 'פוסק' - מחלקים את הפסוק השלישי לשנים.

שאלה מברייתא על דעת רב ועל דעת שמואל

מיתיבי, פרשה של ששה פסוקים, קורין אותה בשנים (כל אחד 3 פסוקים), **ושל חמשה פסוקים בייחוד**.

קרא ראשון שלשה פסוקים, ונשארו 2 פסוקים, השני קורא שנים מפרשה זו, ואחד מפרשה אחרת. ויש אומרים שקורא עוד שלשה פסוקים מהפרשה האחרת, לפי שאין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקים.

ואם איתא - ואם ישנה עצה אחרת מדוע אומרת הברייתא שפרשה של 5 פסוקים קוראים ביחיד, **למאן דאמר דולג גדולג** - והרי לדעת רב שאומר 'דולג', אפשר לקרוא פרשה זו בשנים, והעולה השני יחזור ויקרא שוב פסוק אחד שהראשון קרא, **ולמאן דאמר פוסק נפסוק** - ולדעת שמואל שאמר 'פוסק' אפשר לחלק את הפסוק השלישי לשנים, וכל אחד יקרא 2 פסוקים וחצי.

תשובה: הברייתא שם מדברת על קריאת שני וחמישי שיכול העולה השני להמשיך ולקרוא את המשך הפרשה, ואין צורך לדלג או לפסוק

עונה הגמרא: **שאני התם דאפשר בהכי** - שונה שם שיש אפשרות אחרת, שהרי הברייתא שם מדברת על קריאת שני וחמישי, וממילא הראשון יכול לקרוא את כל 5 פסוקים, והעולה אחריו ימשיך ויקרא 3 פסוקים מהפרשה שאחריה, שכל הפרשה היא 'ענינו של יום' [ורב

ושמואל אמרו את דינם רק לגבי קריאת המעמדות שאינו יכול לקרוא פסוקים מהפרשה שאחריה, שהקריאה היא רק פסוקים אלו].

הלכה: אין קוראים בפרשה פחות מג' פסוקים

בברייתא לעיל הובא מחלוקת אם קראו לראשון שלשה פסוקים ונשאר 2 פסוקים, האם העולה אחריו קורא את 2 הפסוקים שנותרו ומוסיף פסוק אחד מהפרשה שאחר כך, או שקורא עוד 3 פסוקים מהפרשה שאחריה. **אָמַר רַבִּי תַנְחוּם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי: הַלְכָה כִּישׁ אֲמָרִים** שהעולה השני קורא עוד 3 פסוקים מהפרשה שאחריה שאין פותחין בפרשה פחות מג' פסוקים.

הלכה: אין משיירים בפרשה פחות מג' פסוקים

וְאָמַר רַבִּי תַנְחוּם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי: כִּשְׁם שְׁאִין מִתְחִילִין בְּפָרְשָׁה פְּחוּת מִשְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים - גזירה משום 'הנכנסין', [שם אדם יכנס באמצע הקריאה וישמע שקוראים לאדם בפרשה פחות מ3 פסוקים, לא ידע שקראו לו גם פסוקים מהפרשה הקודמת ויחשוב שאפשר לקרוא פחות מ3 פסוקים], **כִּךְ אִין מְשִׁירִין בְּפָרְשָׁה פְּחוּת מִשְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים** - גזירה משום 'היוצאין', [שם אדם יצא באמצע הקריאה, יחשוב שבעליה הבאה יקראו רק את ה2 פסוקים שנותרו].

שואלת הגמרא: **פְּשִׁיטָא, הַשְׁתָּא** - שהרי כעת נתבונן בדבר זה: **וּמָה אֶתְחַלְתָּא דְקָא מְקִיל תְּנָא קָמָא** - ומה בתחילת פרשה שתנא קמא מיקל וסובר שאפשר לקרוא בפרשה פחות מ3 פסוקים, **מְחַמְרִי יֵשׁ אֲמָרִים** - ה'יש אומרים' מחמירים וסוברים שאי אפשר לקרוא פחות מ3 פסוקים, **שִׁיור דְּמַחְמִיר תְּנָא קָמָא** - בסוף פרשה שגם תנא קמא מחמירים וסוברים שלא משיירים פחות מ3 פסוקים (שהרי תנא קמא אומר: ושל חמשה ביחיד, ואינו אומר שיקרא הראשון שלשה ויפסוק אם ירצה), **לֹא כָּל שְׂכֵן דְּמַחְמִירֵי יֵשׁ אֲמָרִים**.

עונה הגמרא: **מָהוּ דְּתִימָא נִכְנְסִין שְׂכִיחֵי** - הייתי אומר שהיש אומרים סוברים שבתחילה אין קוראים בפרשה פחות מ3 פסוקים, כי זה דבר מצוי שאנשים נכנסים לבית הכנסת באמצע הקריאה, וחוששים שהם יחשבו שהקריאה התחילה מפרשה זו, וקראו רק 2 פסוקים, ואינם יודע שקראו עוד פסוקים מפרשה הקודמת, אבל **יּוֹצְאִין לָא שְׂכִיחֵי דְּמַנְחֵי סִפְר תּוֹרָה וְנִפְקֵי** - לא מצוי שאנשים מניחים את הספר תורה באמצע הקריאה ויוצאים, על כן לא אסרו לשייר בפרשה פחות מ3 פסוקים, שאין לחשוש שאדם יצא באמצע הקריאה ויחשוב שהקורא הבא יקרא פחות מ3 פסוקים, **קָא מְשַׁמַּע לָן**, שחששו גם לזה.

שואלת הגמרא: **וְתַנָּא קָמָא מָאי שְׁנָא שִׁיורֵי דְלֹא** - מה שונה 'שיור' שהוא סובר שאין משיירין בפרשה ג' פסוקים, גזירה משום **יּוֹצְאִין**, אם כן **אֶתְחַלְתִּי נָמִי** - מדוע אינו גוזר גם שלא יתחילו בפרשה פחות מג' פסוקים, **גְּזִירָה מְשׁוּם הַנְּכַנְסִין**.

עונה הגמרא: **אָמְרֵי, מָאן דְּעִיִּיל שִׁיורֵי [מְ]שִׁיל** - מי שנכנס באמצע הקריאה, ושומע שהקורא קורא רק 2 פסוקים, ורואה שהעולה אחריו קורא 3 פסוקים, הרי הוא שואל למה

הראשון קרא רק 2 פסוקים, ויאמרו לו שגם הראשון קרא 3 פסוקים, שקרא גם פסוקים מהפרשה הקודמת, וממילא אין בזה חשש שיבוא לידי טעות ויסבור שקוראים רק 2 פסוקים.

הכרעת ההלכה במעמדות

שֶׁלַח לִיָּה רִבְּה בְּרִיָּה דְרָבָא לְרַב יוֹסֵף: הִלְכְתָּא מְאִי - מה הכרעת ההלכה במעמדות, כיצד מחלקים את הקריאה כדעת רב שדולג או כדעת שמואל שפוסק.

שֶׁלַח לִיָּה רַב יוֹסֵף: הִלְכְתָּא, דוֹלַג. וְאִמְצָעֵי דוֹלַגְן - העולה שני חוזר וקורא פסוק שקרא הראשון, שבמעמדות של יום ראשון, קוראים את סדר בריאת יום ראשון (חמשה פסוקים), וסדר בריאת יום שני (שלשה פסוקים). הראשון - קורא 3 פסוקים. השני - חוזר על פסוק שקרא הראשון, ומוסיף עוד 2 פסוקים, [שאם הוא לא יחזור על פסוק שקרא הראשון אלא יקרא בסדר בריאת יום שני הרי יתחיל בפרשה פחות מ3 פסוקים].

זֶה הַכָּלָל כָּל שְׁיֵשׁ בּוֹ מוֹסֵף וְכוּ' ואינו יום טוב קורין ארבעה.

ספק: כמה עולים יש בתענית צבור

איבעיא להו, תענית צבור בכמה - כמה עולים יש בתענית ציבור.

הגמרא מבארת את צדדי הספק: ראש חדש ומועד דאיכא קרבן מוסף, קוראים בהם ארבעה עולים. אבל הקא דליכא קרבן מוסף לא - אבל בתענית ציבור שאין קרבן מוסף, קוראים רק 3. או דלמא הקא נמי איכא מוסף תפלה - או שמא כיון שגם בתענית ציבור יש תוספת תפילה, שמוסיפים ברכת עננו, קוראים 4 עולים.

הצעת פשיטת הספק [א']: במשנה משמע שבתענית ציבור קוראים שלשה

תָּא שְׁמַע, בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים, וּבְחֻלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, קוֹרִין אַרְבָּעָה. ומשמע: הָא בְּתַעֲנִית צְבוּר קוֹרִאִים שְׁלֹשָׁה.

דחיית ההצעה: אין לדייק מהמשנה שיש בה גם משמעות הפוכה

הגמרא דוחה את ההצעה: אִימָא רִישָׁא: בְּשָׁנֵי וּבְחֻמֵּישֵׁי, וּבִשְׁבַת בְּמִנְחָה, קוֹרִין שְׁלֹשָׁה, ומשמע: הָא תַעֲנִית צְבוּר אַרְבָּעָה.

אֵלָא מְהָא לִיכָא לְמִישְׁמַע מִינָה - אלא ממשנה זו אין להוכיח לספק זה.

הצעת פשיטת הספק [ב']: מכך שרב עלה בתענית ציבור שלישי ולא בירך אחרי העלייה [כי יש

עולה אחריו], מוכח שיש בתענית ציבור 4 עולים

תָּא שְׁמַע, דְּרַב אִיקְלַע לְכָבֵל בְּתַעֲנִית צְבוּר, קָם קָרָא בְּסִיפְרָא - עלה רב וקרא בספר תורה, פתח בריך חתים וְלֹא בְּרִיךְ - בירך ברכה לפניו ולא בירך ברכה אחרי הקריאה. ועוד עניין היה במעמד זה: נְפוּל כּוּלֵי עֲלָמָא אֲאִנְפִּיְהוּ - כולם נפלו על פניהם (אמרו נפילת אפיים), וְרַב לֹא נִפַל עַל אִפֵּיהּ - ורב לא נפל על פניו.

הגמרא מבארת את הראיה: **מְפָדֵי רַב בְּיִשְׂרָאֵל קָרָא** - הנה רב לא היה כהן ולא לוי, הרי שקרא בעליית ישראל, שהיא עליית שלישי, **מֵאֵי טַעְמָא חָתַם וְלֹא בְרִיךְ** - ומה הטעם שבירך ברכה לפניו ולא לאחריה, שהרי לפי המנהג בזמננו שהעולה ראשון מברך לפניו, והעולה אחרון מברך לאחריה, היה לו לברך לאחריה, אלא **לֹא מְשׁוּם דְּבָעֵי לְמִיקְרֵי אַחֲרֵינָא בְּתַרְיָה** - אין לבאר אלא משום שבתענית ציבור יש ד' עולים, ורב לא עלה בעלייה האחרונה שהיו צריכים לקרוא לאחר אחריו.

דחיית ההצעה: רב עלה בעליית כהן, ולכן לא בירך לאחר העלייה [כי יש עולים אחריו]

הגמרא דוחה את הראיה: **לֹא**, אין זה ראיה, כיון שרב לא קרא שלישי, אלא **רַב בְּכֹהֲנֵי קָרָא** - רב קרא בעלייה הראשונה שהיא עליית כהן, [ולכן לא בירך לאחר עלייתו כי יש עולים אחריו], ואף שלא היה כהן, **דְּהָא רַב הוּנָא קָרִי בְּכֹהֲנֵי** - שהרי מצאנו כך גם אצל רב הונא שלא היה כהן וקרא בעלייה הראשונה.

שאלה: רב הונא יכל לקרוא ראשון כי היה חשוב יותר מהכהנים שבדרורו, אבל כיצד רב קרא ראשון כאשר שמואל שהיה כהן גר במקומו (במדינות בכל)

שואלת הגמרא: **בְּשִׁלְמָא רַב הוּנָא קָרִי בְּכֹהֲנֵי** - בשלום, כלומר נוח ומבואר הטעם שרב הונא קרא בעליית כהן אף שלא היה כהן, **דְּהָא אֶפִּילוּ רַב אַמֵּי וְרַב אַסִּי דְּכֹהֲנֵי חֲשִׁיבֵי דְאַרְעָא** - שהרי אפילו רב אמי ורב אסי שהיו כהנים חשובים בארץ ישראל היו כפופים לרב הונא. **אֶלָּא רַב הָא אִיכָא שְׁמוּאֵל דְּכֹהֲנָא הָוָה וְדָבַר עָלֶיהָ** - אבל רב כיצד אפשר לומר שקרא בעליית כהן כאשר שמואל שהיה כהן דר בנהרדעא שהיא ממדינות בבל, ורב כיבד והמליך את שמואל עליו.

תשובה: שמואל היה כפוף לרב

עונה הגמרא: **שְׁמוּאֵל נָמִי מִיְכָף הָוָה כִּיִּיף לִיהָ לְרַב** - רב עלה בעליית כהן כיון ששמואל (שהיה כהן) גם היה כפוף לרב, ולכן רב יכל לקרוא בעליית כהן, **וְרַב הוּא דְעֵבֵד לִיהָ כְּבוֹד, וְכִי עֵבֵד לִיהָ בְּפָנָיו שְׁלֹא בְּפָנָיו לֹא עֵבֵד לִיהָ** - אלא שרב הוא שכיבד שמואל, ומה שרב עשה לו כבוד זה, היה זה רק בפניו ולא שלא בפניו, והיות ושמואל לא היה בעירו של רב, רב לא כיבדו שם, וקרא בכהן.

הגמרא מוכיחה שרב קרא בעלייה הראשונה: **הָכִי נָמִי מְסַתְּבָרָא דְרַב בְּכֹהֲנֵי קָרָא** - כך גם מסתבר שרב קרא בעליית כהן, **דְּאֵי סְלֵקָא דְעַתָּה בְּיִשְׂרָאֵל קָרָא** - שאם עולה על דעתך שרב עלה בעליית ישראל, **לְפָנֶיהָ מֵאֵי טַעְמָא בְרִיךְ** - למה בירך לפניו, והרי רק העולה ראשון מברך לפניו.

הגמרא דוחה את ההוכחה: אף אם רב עלה בעליית שלישי מבואר הטעם שבירך לפניו, היות והיה זה **לְאַחַר תְּקֻנָּה** שתיקנו שכל עולה יברך לפניו ולאחריה.

שואלת הגמרא: **אֵי הָכִי לְאַחֲרֵיהָ נָמִי לְבְרִיךְ** - אם כן היה לרב לברך גם לאחריה.

עונה הגמרא: **שְׁאֵנִי הֵיכָא דִּיתִיב רַב דְּמִיעֵל עֵיילִי** - שונה המקום שרב ישב, שלהיכנס באמצע

הקריאה היו שנכנסו, וממילא היתה שייכת הגזירה שתיקנו שכל עולה יברך לפניו (משום הנכנסין), שלא היו בעלייה הקודמת ולא שמעו את הברכה שהראשון בירך, ויחשבו שלא צריך לפניו). אבל [עמוד ב] **מיפק לא נפקי** - לצאת באמצע הקריאה לא היו יוצאים במקומו של רב, וממילא לא היתה שייכת הגזירה שכל אחד יברך לאחריה, (שהרי טעם גזירה זו הוא שמא יצאו באמצע ולא ישמעו את הברכה שמברך אחרון העולים).

פשיטת הספק: כברייתא מבואר שבתענית ציבור קוראים שלשה

תא שמע, זה הפלל: כל שיש בו ביטול מלאכה לעם, כגון תענית צבור ותשעה באב שמותרים במלאכה, **קורין שלשה**, כדי לא לבטל את העם ממלאכתם.

ושאין בו ביטול מלאכה לעם, כגון ראשי חודשים [שאין הנשים עושות מלאכה בהן], **וחולו של מועד** [שבאין לבית הכנסת יותר מימות החול, לפי שאין עושין בו מלאכה אלא בדבר האבד] **קורין ארבעה**.

שמע מינה, שבתענית ציבור קוראים שלשה.

רב אשי: כמשנתנו משמע שבתענית ציבור קוראים ארבעה

אמר רב אשי: והא אגן לא הנין הכי - והרי אנחנו לא שנינו כך, שהרי שנינו במשנתנו: **זה הפלל, כל יום שיש בו מוסף ואינו יום טוב, קורין ארבעה**. **לאתויי מאי** - מה באה המשנה לרבות בכלל זה, **לאו לאתויי** - האם לא באה המשנה לרבות **תענית ציבור ותשעה באב** שיש בהם מוסף (תוספת ברכת ענוו) ואינו יום טוב שקוראין ארבעה.

דחיית דברי רב אשי: אי אפשר לומר שמשנתנו סוכרת שבתעניות קוראים ארבעה

הגמרא מקשה על דברי רב אשי: **ולרב אשי, מתניתין מני** - כדעת מי שנויה משנתנו, **לא תנא קמא ולא רבי יוסי, דתניא: חל להיות תשעה באב בשני ובחמישי, קורין שלשה** [כמו בכל שני וחמישי שיש חובת קריאת ג' עולים], **ומפטיר אחד**. חל להיות תשעה באב **בשלישי וברביעי, קורא אחד** [שבתשעה באב יש רק חובת עליית עולה אחד], **ומפטיר אחד** - הקורא הוא הוי המפטיר.

רבי יוסי אומר: לעולם קורין שלשה ומפטיר אחד.

הרי מבואר שבין לתנא קמא ובין לרבי יוסי בתעניות קוראים שלשה ואם כן כדעת מי שנויה משנתנו שמבואר בה שבתעניות קוראים ארבעה.

שואלת על כך הגמרא: **ואלא** אם תאמר שמשנתנו לא באה לרבות שבתענית קוראים ארבעה, **קשיא זה הפלל** - יקשה מה מרבה המשנה באומרה 'זה הכלל כל שיש בו מוסף ואינו יום טוב קוראים ארבעה'.

עונה הגמרא: **לא**, המשנה לא באה לרבות תעניות, אלא **לאתויי** - המשנה באה לרבות **ראש חודש ומועד** שיש בהם מוסף ואינם יום טוב שקוראים בהם ארבעה.

שואלת הגמרא: **הא בהדיא קתני לה** - הרי על ראש חודש וחול המועד המשנה אומרת במפורש: **בראשי חודשים ומועד קורין ארבעה**, ולא צריכים לרבות זאת מ'זה הכלל'.

עונה הגמרא: **סימנא בעלמא יהיב** - מה שהתנא חוזר ואומר 'זה הכלל' לא התחדש בזה תוספת דין אלא שהתנא רק נותן בזה סימן, **דלא תימא יום טוב וחולו של מועד פי הדדי נינהו** - שלא תטעה לומר שיום טוב וחול המועד שווים וקוראים בשניהם חמשה עולים, **אלא נקוט האי קלא בידך** - אלא תתפוס כלל זה בידך, **כל דטפי ליה מילתא מחבריה** - כל יום העודף דבר מחבירו, **טפי ליה גברא יתירא** - נוסף בו עולה נוסף, **הלךך בראש חודש ומועד דאיכא קרבן מוסף, קורין ארבעה. ביום טוב דאסור בעשיית מלאכה, חמשה. ביום הכפורים דענוש פרת, ששה. שבת דאיכא איסור סקילה, שבועה.** נמצא שאין ראייה ממשנתינו שבתעניות קוראים ארבעה, וישנה ברייתא מפורשת שבתעניות קוראים שלשה.

מדוע רב לא נפל על פניו

גופה - הגמרא דנה בגוף המעשה שהובא לעיל: **רב איקלע לזבכל בתענית צבור. קם קרא בספרא** - קם קרא בתורה, **פתח, בריך, חתם ולא בריך** - ובירך ברכה לפניו ולא בירך ברכה לאחריה. ועוד עניין היה שם: **נפול כולי עלמא אנפיהו, ורב לא נפל על אנפיה** - כולם נפלו על פניהם ורב לא נפל על פניו.

מבררת הגמרא: **מאי טעמא רב לא נפל על אפיה** - מה טעם רב לא נפל על פניו באמירת תחנון ככל הקהל.

ביאור א': במקומו של רב היה ריצפה של אבנים

מבארת הגמרא: **ריצפה של אבנים היתה, ותניא ויבן משכית** (אבן שמכסה את הקרקע) **לא תתנו בארצכם להשתחות עליה, עליה אי אתה משתחוה בארצכם** - מחוץ לבית המקדש, **אבל אתה משתחוה על אבנים של בית המקדש, כדעולא** - כשיטת עולא, **דאמר עולא: לא אסרה תורה אלא ריצפה של אבנים בלבד**. וכיון שהיה שם ריצפה של אבנים לא יכל רב ליפול על פניו. שואלת הגמרא: **אי הכי מאי איריא רב, אפילו כולהו נמי** - אם כך מדע רק רב לא נפל על פניו, גם כולם לא היו צריכים ליפול על פניהם.

עונה הגמרא: **קמיה דרב הואי** - הריצפה של האבנים היתה רק לפני רב. שואלת הגמרא: **וליזיל לגבי ציבורא ולינפול על אפיה** - וילך רב למקום הציבור ויפול על פניו. עונה הגמרא: **לא בעי (ל) מיטרח ציבורא** - רב לא רצה להטריח את הציבור, שאם ילך יעמדו מפניו.

ואיבעית אימא, רב פישוט ידים ורגלים הוה עביד - בנפילת אפיים רב היה שוכב על הארץ בפישוט ידים ורגלים, והאיסור להשתחוות על ריצפה של אבנים היא רק בתורה זו, **וכדעולא, דאמר עולא: לא אסרה תורה אלא פישוט ידים ורגלים בלבד**, ולכן שאר הציבור שלא עשו פישוט ידיו ורגלים, נפלו על פניהם.

שואלת הגמרא: **וליפול על אפיה ולא ליעביד פישוט ידים ורגלים** - מדוע רב לא נפל על פניו כשאר הציבור בלא לעשות פישוט ידיו ורגלים.

עונה הגמרא: **לֹא מְשַׁנֵּי מִמְנַהֲגֵיהּ** - רב לא היה רוצה לשנות ממנהגו.

ביאור ב': רב היה אדם חשוב, ואדם חשוב אינו נופל על פניו בפני הציבור אלא אם כן יודע ודאי שבקשתו תתקבל

וְאִיבְעִית אִימָא, אָדָם חָשׁוּב שְׂאֲנִי, רב לא היה רגיל כלל ליפול על פניו בפני הציבור, כדין אדם חשוב, כְּדַרְבֵּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵין אָדָם חָשׁוּב רְשָׁאֵי לִיפּוּל עַל פְּנֵיו אֶלָּא אִם כֵּן נַעֲנֶה - כלומר אלא אם כן בטוח במעשיו שהוא נענה בתפלתו, כִּיהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון - כמו שמצאנו לגבי יהושע בן נון שנתבע על כך שנפל על פניו דְּכָתִיב וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ קוּם לך [וְגו'] למה זה אתה נופל על פניך, הרי מוכח שאין לעשות כן.

קידה. כריעה. השתחואה

תָּנּוּ רַבָּנָן, 'קִידָה' האמורה בכל מקום אינה אלא **עַל אַפִּים** - על הפנים. שְׁנֹאמַר וַתִּקַּד בַּת שֶׁבַע אַפִּים אֶרֶץ.

'כְּרִיעָה', **עַל בְּרַכְיָם**. וְכֵן הוּא אוֹמַר מְכָרוּעַ עַל בְּרַכְיָיו.

הַשְּׁתַחֲוָאָה, זו פִּישׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם, שְׁנֹאמַר 'הַבּוֹא נְבוֹא אֲנִי וְאִמְךָ וְאֶחִיךָ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה' - משמע כולו שטוח ארצה.

לוי הראה כיצד עושים 'קידה' ונהיה צולע

מספרת הגמרא: **לְוִי אַחֲוֵי קִידָה קָמִיהּ דְּרַבִּי וְאִיטְלַע** - לוי הראה לפני רבי כיצד עושים קידה, כלומר: נועץ גודליו ונשען עליהם, ושוחה עד שנושק את הרצפה וזוקף, ומתוך שאינו נשען אלא על גודליו ואין ידיו מסייעות אותו בזקיפתו, כשזוקף צריך להתאמץ במתניו ומתוך כך נצלע ביציאת הדרך ממקומו.

שואלת הגמרא: **וְהָא (קָא) גְרָמָא לִיה** - וכי זה גרם לו, וְהָאֵמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: **לְעוֹלָם אֵל יִטִּיחַ אָדָם דְּבָרִים כְּלָפֵי מַעְלָה, שְׁהָרִי אָדָם גְּדוֹל הַטִּיחַ דְּבָרִים כְּלָפֵי מַעְלָה, וְאִיטְלַע** [ונהיה צולע], **וּמְנוּ: לְוִי**, שאמר 'עלית למרום ואין אתה משגיח על בניך' כמבואר במסכת תענית.

עונה הגמרא: **הָא וְהָא גְרָמָא לִיה** - זה וזה גרם לו, לפי שהטיח דברים כלפי מעלה, נתקלקל בשעת הסכנה.

מעשה רב בדין זה שאין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו

אָמַר רַב חֲזִיָּא בַר אֲבִין: תְּזַיְנָא לְהוּ לְאֲבִי (דף נג) וְרַבָּא דְּמַצְלֵי אַצְלוּנִי - ראיתי לאבי ורבה שנפלו על צידיהן, ולא היו נופלין על פניהן ממש, לפי שאין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו, כמבואר.

פרק שלישי מגילה דף כג

שנה פשוטה: ו אדר, שנה מעוברת: ו אדר ב

וְרָבָא דְמַצְלֵי אֶצְלוּי [התבאר בדף הקודם].

בירוד: משנתינו דלא כרבי ישמעאל (דעה א') שסובר שאין מוסיפין, ודלא כרבי עקיבא (דעה ב') שסובר שבשבת קוראים ששה וכיום הכפורים שבעה

בְּיוֹם טוֹב, חֲמִשָּׁה. בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, שְׁשָׁה כו', בשבת שבעה, אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן.

שואלת הגמרא: מִתְּנִיתִין מְנֵי - כדעת מי שנויה משנתינו, לֹא רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, וְלֹא רַבִּי עֲקִיבָא, דְתַנָּי: בְּיוֹם טוֹב, חֲמִשָּׁה. וּבְיוֹם הַכְּפוּרִים, שְׁשָׁה. וּבְשַׁבָּת, שְׁבַעַה. אֵין פּוֹחֲתִין מֵהֶן, וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן. דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל.

רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: בְּיוֹם טוֹב, חֲמִשָּׁה. וּבְיוֹם הַכְּפוּרִים, שְׁבַעַה. וּבְשַׁבָּת, שְׁשָׁה. אֵין פּוֹחֲתִין מֵהֶן, אֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן.

מְנֵי - כדעת מי שנויה משנתינו, אֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, קְשִׁיָא, תּוֹסַפֵּת - קשה דין תוספת, שרבי ישמעאל אוסר להוסיף ובמשנה מבואר שמוותר להוסיף. אֵי רַבִּי עֲקִיבָא, קְשִׁיָא שְׁשָׁה וְשַׁבַּעַה - שבמשנה מבואר שביום הכפורים קוראים ששה ובשבת שבעה, ורבי עקיבא סובר שבשבת קוראים ששה וביום הכפורים שבעה.

ביאור משנתינו כדעת תנא דבי רבי ישמעאל (דעה ג')

עונה הגמרא: אָמַר רָבָא: תַּנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הִיא, דְתַנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: בְּיוֹם טוֹב, חֲמִשָּׁה. בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, שְׁשָׁה. בְּשַׁבָּת, שְׁבַעַה. אֵין פּוֹחֲתִין מֵהֶן, אֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל.

שואלת הגמרא: קְשִׁיָא דְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אֲדַרְבֵּי יִשְׁמַעְאֵל, שהרי לעיל שנינו שלרבי ישמעאל אין מוסיפים.

עונה הגמרא: תְּרִי תַנָּאי אֲלִיבָא דְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל.

בירוד: האם ברייתא זו שמבואר בה שביום הכפורים מאחרים לצאת היא כדעת רבי עקיבא שביום הכפורים יש שבעה עולים

מֵאֵין תַּנָּא לְהָא דְתַנָּי - מי התנא ששנה ברייתא זו: בְּיוֹם טוֹב מְאָחְרִין לְבֹא - לבית הכנסת, שצריך לטרוח בסעודת יום טוב, וּמְמַהְרִין לְצֵאת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, משום שמחת יום טוב.

בְּיוֹם הַכְּפוּרִים מְמַהְרִין לְבֹא וּמְאָחְרִין לְצֵאת.

ובשבת ממנהרין לבוא - שכבר תיקנו הכל מערב שבת, ויפה למהר ביאתן לקרות קריאת שמע בשחרית כוותיקין, וממנהרין לצאת - משום עונג שבת.

מבררת הגמרא: לימא רבי עקיבא דאית ליה גברא יתיבא - האם נאמר שברייתא זו היא דע רבי עקיבא שסובר שביום הכפורים מוסיפים עולה (שיש שבעה עולים) וזהו שאמרו שביום הכפורים מאחרים לצאת, כיון שיש שם עולם נוסף.

מבארת הגמרא: אפילו תימא - אפילו אם תאמר שברייתא זו שנויה כדעת רבי ישמעאל, מכל מקום מאחרים לצאת ביום הכפורים דנפיש סידורא דיומא שמרובה סדר היום והתפילה עצמה ארוכה.

הני שלשה חמשה ושבעה כנגד מי.

פליגי בה רבי יצחק בר נחמני, וחד דעמיה - ואחד שעומו, ומנו - ומי הוא: רבי שמעון בן פזי, ואמרי לה - ויש אומרים: רבי שמעון בן פזי, וחד דעמיה, ומנו רבי יצחק בר נחמני. ואמרי לה רבי שמואל בר נחמני

ביאור א': ג' עליות, ה' עליות, ז' עליות – כנגד פסוקי ברכת כהנים

חד אמר, כנגד ברכת כהנים - שלשה תיבות בפסוק ראשון, וחמשה בפסוק שני, ושבעה בפסוק שלישי:

ביאור ב': כנגד שומרי הסף, החשובים שברואי פני המלך, רואי פני המלך

וחד אמר: כנגד שלשה שומרי הסף,

חמשה מרואי פני המלך - מתוך שבעה רואי המלך היו חמשה חשובים, כדכתיב בסוף מלכים, שלשה שומרי הסף בסוף ספר מלכים, וכנגדן תיקנו אלו מעין דבר מלכות.

שבעה רואי פני המלך - רואי פני המלך שבעה הם, כדכתיב שבעת שרי פרס ומדי.

[ברייתא שמבואר בה כפי הביאור השני:] תני רב יוסף, שלשה חמשה ושבעה, שלשה שומרי הסף, חמשה מרואי פני המלך, שבעה רואי פני המלך.

אמר ליה אבני: עד האידנא מאי טעמא לא פריש לן מר - עד עכשיו מדוע לא פירשת זאת.

אמר ליה רב יוסף: לא הנה דענא דצריכתו ליה - לא הייתי יודע שאתם צריכים ביאור בזה, ומי בעיתו מינאי מילתא ולא אמרי לכו - וכי שאלתם אותי דבר ולא אמרתי לכם.

ששה דיום הכפורים כנגד מי

אמר ליה יעקב מינאה לרב יהודה: הני ששה דיום הכפורים כנגד מי.

אמר ליה: כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא, וששה משמאלו, שנאמר ויעמוד עזרא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר, ויעמוד אצלו: מתתיה, ושמע, ועניה, ואוריה, וחלקיה, ומעשיה על ימינו. ומשמאלו: פדיה, ומישאל, ומלכיה, וחשום, וחשבדנה, זכריה משלם.

שואלת הגמרא: הני שבָּעָה הוּו - משמאלו מנינו שבעה אנשים ולא ששה.
 עונה הגמרא: הַיְינוּ זְכָרִיָּה, הַיְינוּ מְשֻׁלָּם. וְאִמַּי קָרָאוּ - ולמה קראו לו מְשֻׁלָּם, דְּמִישָׁלָם
 בְּעוֹבְדֵיהָ - שהיה תמים במעשיו.

אשה וקטן אם עולים למנין שבעה

תנו רבנן, הכל עולין למנין שבָּעָה, וְאִפְּלוּ קָטָן, וְאִפְּלוּ אִשָּׁה. אָבָל אָמְרוּ חֲכָמִים אִשָּׁה לֹא
 תִּקְרָא בְּתוֹרָה, מִפְּנֵי כְבוֹד צְבוּר.

ספק: מפטיר אם עולה למנין שבעה

איבָּעִיא לְהוּ, מִפְּטִיר מַהוּ שְׂיַעֲלָה לְמִנְיָן שְׁבַעָה.

רב הונא ורב ירמיה בר אבא, חד אמר עולה. וחד אמר אינו עולה.

מאן דְּאָמַר עוֹלָה, טעמו הוא: דְּהָא קָרִי - שהרי הוא קרא בתורה.

ומאן דְּאָמַר אֵינוֹ עוֹלָה, בְּדַעוּלָּא, דְּאָמַר עוֹלָה: מִפְּנֵי מַה הַמְּפַטֵּיר בְּנִבְיָא צְרִיף שִׁיקְרָא בְּתוֹרָה
 תַּחֲלָה, מִפְּנֵי כְבוֹד תּוֹרָה - שלא יהא כבוד תורה וכבוד נביא שוה, שיש שעולה רק לתורה
 ויש שעולה רק לנביא, לכן תיקנו שהעולה לנביא גם עולה תחילה לתורה, וְכִיּוֹן דְּמִשּׁוּם כְּבוֹד
 תּוֹרָה הוּא וְלֹא מִשּׁוּם חוּבָה, לְמִנְיָנָא לָא סְלִיק - אינו עולה למנין.

הצעת ראייה: מכך שהמפטיר קורא 21 ולא 24 פסוקים רואים שהמפטיר עולה למנין שבעה

מיתבי, המפטיר בנביא לא יפחות מעשרים ואחד פסוקין, כנגד שבָּעָה שִׁיקְרָאוּ בְּתוֹרָה [כל
 אחד לפחות 3 פסוקים יחד הם לפחות 21], וְאִם אֵיתָא - ואם נכון הדבר שהמפטיר אינו עולה
 מן המנין הרי נמצא ששמונה עולים לתורה (שבעה והעולה למפטיר), וכל אחד קורא לפחות
 3 פסוקים, אם כן עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה הָיִינן.

דחיית הראייה: אף אם המפטיר עולה שמיני (ואין עולה למנין שבעה), אין המפטיר קורא כנגדו

הגמרא דוחה את הראייה: אף אם נאמר שמפטיר אינו עולה למנין שבעה, כִּיּוֹן דְּמִשּׁוּם כְּבוֹד
 תּוֹרָה הוּא, ואינו ממנין שבע עולים, [עמוד ב] כְּנָגְדוּ נָמִי לָא כְּעִי - אין צריך לקבוע ג' פסוקים
 בנביא כנגד אותן שקורא המפטיר בתורה.

שאלה א': הרי מצאנו הפטרה שהיא פחות מ21 פסוקים

מתקיף לה רבא, וְהָיִי 'עולותיכם ספוי' - הפטרה שמפטירים בפרשת צו, דְּלָא הָיִינן עֶשְׂרִין
 וְחֵד וְקָרִינֵן - שאין בה 21 פסוקים, וקוראים אותה.

תשובה: שם העניין מסתיים בפחות מ21 פסוקים

עונה הגמרא: שְׂאֵנִי הָתָם דְּסְלִיק עֲנִינָא - שונה שם שהעניין מסתיים בפחות מ21 פסוקים.

שאלה ב': הרי אצל רבי יוחנן קראו בהפטרות רק 10 פסוקים

שואלת הגמרא: **וְהִיכָא דְלָא סְלִיק עֲנִינָא לָא** - ובמקום שלא מסתיים העניין לא קוראים פחות מ-21 פסוקים, **וְהָאֵמַר רַב שְׁמוּאֵל בְּרַ אֲבָא: זְמַנֵּין סְגִיאֵין הָוּה קְאִימְנָא קְמִיָּה דְרַבֵּי יוֹחָנָן** - הרבה פעמים הייתי עומד לפני רבי יוחנן, וכי הוה קרינן עשרה פסוקי אמר לן אפסיקו - וכאשר היינו קוראים עשרה פסוקים של הפטרה, אמר לנו להפסיק.

תשובה: במקום שיש תורגמן לא אמרו שצריך לקרוא 21 פסוקים

עונה הגמרא: **מְקוּם שֵׁישׁ תּוֹרְגְמָן שְׂאֵנִי, דְתַנִּי רַב תַּחְלִיפָא בְרַ שְׁמוּאֵל: לָא שְׁנֹו (שקוראין 21 פסוקים) אָלָא בְּמְקוּם שְׂאֵין תּוֹרְגְמָן, אָבַל מְקוּם שֵׁישׁ תּוֹרְגְמָן - ויש טורח לצבור פוסק, אף בפחות מ-21 פסוקים.**

משנה**דברים שאינם בפחות מעשרה**

אֵין פּוֹרְסִין עַל שְׁמַע (יבואר להלן), **וְאֵין עוֹבְרִין לְפָנֵי הַתִּיבָה, וְאֵין נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶם, וְאֵין קוֹרִין בְּתוֹרָה, וְאֵין מְפַטְרִין בְּנִבְיָא, וְאֵין עוֹשִׂין מַעֲמַד וּמוֹשָׁב** (יבואר להלן), **וְאֵין אוֹמְרִים בְּרַכַּת אֲבָלִים** (יבואר בגמרא) **וְתַנְחוּמֵי אֲבָלִים** - כשחוזרין מן הקברות עומדין ומנחמין את האבל, **וּבְרַכַּת חֲתָנִים** - ברכת שבע ברכות, **וְאֵין מְזַמְנִין בְּשֵׁם** (עם הזכרת שם ה') **פְּחוֹת מַעֲשָׂרָה,**

וּבְקַרְקָעוֹת תְּשַׁעָּה וְכֹהֵן - הבא לפדות קרקעות של הקדש, צריך עשרה, ואחד מהן כהן. **וְאָדָם פִּיּוּצָא בְּהֵן** - וכן הדין אם בא לפדות אדם מיד הקדש (ויבואר בגמרא מה הביאור 'לפדות אדם').

ביאור פורסין על שמע: אנשים שבאו לבית הכנסת ולא שמעו קדיש וברכו, עומד אחד מהם ואומר קדיש ו'ברכו', וכן אומר ברכה ראשונה של קריאת שמע, שאם יאמר רק ברכו, והם לא יאמרו ברכה יראה שהם כופרים, ולכן אומר ברכת יוצר ומוציאם ידי חובת ברכה זו. ואין עושים זאת בפחות מעשרה אנשים [פורסין, היינו 'פרוסה' - חצי דבר, שדבר שלם הוא כל ברכות קריאת שמע, והוא אומר רק ברכה ראשונה].

ביאור מעמד ומושב: כאשר נושאים את המת בלוויה אומרים: 'שבו יקרים שבו', ומבכים את המת ומי שרצה להספיד מספיד, ואחר כך אומרים: 'עמדו יקרים עמודו', וכך עושים לפחות שבע פעמים, אין עושים זאת בפחות מעשרה אנשים.

גמרא**המקור שאין דבר שבקדושה בפחות מעשרה**

מבררת הגמרא: **מָנָא הָנִי מִיְלֵי שְׂאֵין אוֹמְרִים דְּבַר שְׁבַקְדוּשָׁה בְּפָחוֹת מַעֲשָׂרָה.**

מבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דְּאָמַר קָרָא יוֹנְקֵי שְׁתֵּי בְּתוּף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל דְּבָר שֶׁבְקָדוּשָׁה לֹא יְהֵא פְּחוּת מֵעֲשָׂרָה.**

מאי משמע - כיצד משמע מהפסוק 'בתוך בני ישראל' שהיינו בעשרה, **דְּתַנִּי רַבִּי חִיָּיא: אֲתֵיָא** - לומדים בגזירה שווה 'תוף' 'תוף', **כְּתִיב הֵכָא יוֹנְקֵי שְׁתֵּי בְּתוּף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכְתִיב הֵתָם הַבְּדִלוּ מִתּוּף הָעֵדָה,** וכשם ששם הוא בעשרה, כך כאן הוא בעשרה.

הגמרא מביאה את המקור ש'הבדלו מתוך העדה' הוא בעשרה: **וְאֲתֵיָא 'עֵדָה' 'עֵדָה', דְּכְתִיב הֵתָם 'עַד מְתֵי לְעֵדָה הָרַעָה הַזֹּאת' [והיינו עשרה מרגלים (מלבד יהושע וכלב)], מָה לְהֵלֵן עֲשָׂרָה, אִף כָּאן עֲשָׂרָה.**

הטעם שאין מעמד ומושב בפחות מעשרה

שנינו במשנה: **וְאִין עוֹשִׂין מַעְמָד וּמוֹשֵׁב פְּחוּת מֵעֲשָׂרָה.**

הגמרא מבארת את הטעם: **בִּין דְּבַעֵי לְמִימַר 'עַמְדוּ יְקָרִים עַמְדוּ', 'שְׁבוּ יְקָרִים שְׁבוּ', בְּצִיר מֵעֲשָׂרָה לְאוֹרַח אֲרַעָא** - פחות מעשרה אין זה דרך ארץ להטריח שליח לכך ולקרותו 'יקרים', שאם יאמר לפחות מעשרה 'יקרים' איזה תואר יתן להרבה אנשים (יותר מעשרה).

שנינו במשנה: **וְאִין אוֹמְרִים בְּרַכַּת אַבְלִים וּבְרַכַּת חֲתָנִים (וְכוּ').**

מבארת הגמרא: **מאי בְּרַכַּת אַבְלִים.**

מבארת הגמרא: **בְּרַכַּת רְחֻבָה** - כשהיו חוזרים מהלוויה היו עושים ברחוב סעודת הבראה ומברכים שם ברכות שונות כדלהלן, ואין עושים זאת בפחות מעשרה,

דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּרַכַּת אַבְלִים בְּעֲשָׂרָה, וְאִין אַבְלִים מִן הַמְּנִין, שהרי הוא אומר ברכה למנחמים בפני עצמן: אחינו, בעל הגמול ישלם לכם גמולכם הטוב, ברוך אתה ה' משלם הגמול, וכן אומר ברכה לאבלים בפני עצמן: אחינו בעל נחמות ינחם אתכם, ברוך אתה ה' מנחם אבלים. וכיון שאין כוללם יחד, אין מחשיבים את האבלים יחד עם המנחמים.

בְּרַכַּת חֲתָנִים בְּעֲשָׂרָה, וְחֲתָנִים מִן הַמְּנִין.

הטעם שאין מזמנים כשם בפחות מעשרה

שנינו במשנה: **וְאִין מְזַמְּנִין עַל הַמְּזוּן בְּשֵׁם פְּחוּת מֵעֲשָׂרָה (וְכוּ').**

מבארת הגמרא: **בִּין דְּבַעֵי לְמִימַר 'נִבְרַךְ לְאַלְהֵינוּ', בְּצִיר מֵעֲשָׂרָה לְאוֹרַח אֲרַעָא** - פחות מעשרה אין זה דרך ארץ להזכיר שם ה' בפחות מעשרה.

המקור שפדיון קרקעות בתשעה ישראלים וכהן אחד

שנינו במשנה: **וְהַקְרָקְעוֹת תְּשַׁעָה וְכֹהֵן, וְאָדָם פְּיוּצָא כֹהֵן (וכו').**

מבררת הגמרא: **מָנָא הֲנִי מִיְלִי** - מנין אלו הדברים.

מבארת הגמרא: **אָמַר שְׁמוּאֵל: עֲשֶׂרָה כֹהֲנִים כְּתוּבִים בְּפָרְשָׁה** - בפרשת הקדשות כתוב י' פעמים כהן, והפעם האחרונה שמוזכר כהן היא בעניין פדיון קרקעות, ומכאן לומדים שמנין הכהנים הנצרכים לפדיון קרקעות הוא אחד ותשעה ישראלים, שהרי **חַד לְגוֹפִיָּה** - פעם אחת שכתוב כהן נצרך ללמד שצריך דוקא כהן שיעריך את הקרקעות, **(וְחַד לְמַעוּטִי)**. **וְאִידֶךָ** - ושאר ה' פעמים שמוזכר בפרה כהן, **הָיִי מִיעוּט אַחַר מִיעוּט** - הרי זה 9 מיעוטים נוספים שצריך דוקא כהן (לאחר שכבר יש לנו את המיעוט הראשון שצריך דוקא כהן ולא ישראל), **וְאִין מִיעוּט אַחַר מִיעוּט אֵלָא לְרִבּוּת**, נמצא שצריך **תְּשַׁעָה יִשְׂרָאֵלִים וְחַד כֹהֵן**.

שואלת הגמרא: **וְאִימָא** - ונאמר שצריך **חֲמִשָּׁה כֹהֲנִים וְחֲמִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִים** - כיון שלומדים זאת ממיעוט אחר מיעוט, הרי הפעם הראשונה שכתוב כהן הוא מיעוט, הפעם השניה הוא מיעוט אחר מיעוט והרי זה מרבה ישראל, הפעם השלישית שכתוב כהן הוא מיעוט הנצרך ללמד שצריך דוקא כהן, וכן הפעם החמישית, השביעית והתשיעית שכתוב בהם כהן, אין זה מעוט אחר מיעוט, ונמצא שיש חמשה מיעוטים, וחמשה מיעוטים אחר מיעוטים, וצריך חמשה כהנים וחמשה ישראלים.

הגמרא לא מיישבת קושיא זו, ונשארת בקשיא.

שנינו במשנה: **וְאָדָם פְּיוּצָא כֹהֵן.**

שואלת הגמרא: **אָדָם מִי קְדוּשׁ** - וכי אפשר להקדיש אדם שצריך לפדותו.

עונה הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָם: בְּאֹמַר 'דְּמִי עָלִי', דְּתַנְיָא, הָאֹמַר: 'דְּמִי עָלִי', שְׁמִין אוֹתוֹ כְּעֶבֶד, וְעָבַד אִיתְקַשׁ לְקָרְקְעוֹת, דְּכִתִּיב וְהִתְנַחֲלֶתֶם אוֹתָם לְבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּ אַחֲוֹזָה לְעוֹלָם** בהם תעבודו, נמצא שהאומר 'דמי עלי' צריך להעריך אותו כמה הוא שווה כעבד, והוא צריך לתת שווי דמים אלו לבית המקדש הערכה זו כמה האדם שווה נעשית על ידי עשרה אנשים שאחד מהם כהן.

משנה. **הַקּוֹרָא בְּתוֹרָה לֹא יִפְחוֹת מִשְׁלָשָׁה פְּסוּקִים וְלֹא יִקְרָא לְמִתּוֹרָגְמָן יוֹתֵר מִפְּסוּק אֶחָד** [יתבאר בדף הבא].

פרק שלישי מגילה דף כד

שנה פשוטה: ז אדר, שנה מעוברת: ז אדר ב

משנה

הקורא בתורה לא יפחות מג' פסוקים

הקורא בתורה לא יפחות משלשה פסוקים,

הקורא בתורה לא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד

וְלֹא יִקְרָא לְמִתּוֹרְגָמָן יוֹתֵר מִפְּסוּק אֶחָד - הַקּוֹרֵא קוֹרֵא פְּסוּק אֶחָד וְהַמְתַּרְגֵּם מִתְּרַגְּמוֹ, וְאִין הַקּוֹרֵא קוֹרֵא כְּמָה פְּסוּקִים יָחַד כְּדִי שֶׁהַמְתַּרְגֵּם יִתְּרָגְּמֵם יָחַד, שְׁחוֹשִׁים שֶׁהַמְתַּרְגֵּם יִטְעֵה שֶׁהֵרִי הוּא מִתְּרַגֵּם בְּעַל פֶּה (וְאִינוּ קוֹרֵא אֶת הַתְּרַגּוּם מִסֵּפֶר), (דף כד)

הקורא בנביא יכול לקרוא אפילו שלשה פסוקים והמתרגם מתרגם יחד

וּבִנְבִיא, שְׁלֹשָׁה - אִם יִרְצֵה יִכּוֹל לְקַרְוֵא ג' פְּסוּקִים, וְהַמְתַּרְגֵּם יִתְּרָגְּם יָחַד ג' פְּסוּקִים, וְלֹא אִיכְפֵּת לָנוּ אִם יִטְעֵה שְׁאִין בְּזֵה הוֹרָאָה, וְהִינוּ אִם ג' הַפְּסוּקִים הֵם מִפְּרֵשָׁה אַחַת אֲבֵל הָיוּ שְׁלֹשֶׁתָן שְׁלֹשׁ פְּרָשִׁיּוֹת, קוֹרִין אֶחָד אֶחָד.

מדלגים בנביא מפרשה לפרשה ואין מדלגים בתורה

מְדַלְגִין בְּנְבִיא - בְּנְבִיא אִפְשֵׁר לְקַרְוֵא פְּרֵשָׁה אַחַת וְלִדְלַג בְּאוֹתָהּ קְרִיאָה לְפְרֵשָׁה אַחֶרֶת. וְאִין מְדַלְגִין בְּתוֹרָה, שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ אֶת הַקּוֹפֵץ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם אִין לְבוּ מִיוֹשֵׁב לְשִׁמוּעַ, וּבְנְבִיא אִין חוֹשִׁים לְכַךְ.

וְעַד כְּמָה הוּא מְדַלֵּג, עַד כְּדִי שְׁלֹא יִפְסוּק הַמְתּוֹרְגָמָן - מֵהַ שֶׁהִתִּירוּ לְדַלַּג בְּנְבִיא הוּא רַק בְּאוֹפֵן שֶׁעַד שִׁיגְלוֹל אֶת הַסֵּפֶר לְמְקוֹם הַדִּילוּג לֹא יִגְמוֹר הַתּוֹרְגָמָן לְתַרְגֵּם אֶת הַפְּסוּק שֶׁקָּרָא, אֲבֵל אִין מְדַלְגִים יוֹתֵר מִכֵּךְ, מִשּׁוּם שְׁאִין זֶה כְּבוֹד הַצְּבוּר לְעִמּוּד בְּשִׁתִּיקָה וְלִהְמַתִּין שִׁיגְלוֹל לְמְקוֹם הַדִּילוּג.

גמרא

מִבְּרַרְת הַגְּמָרָא: הֵנִי שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִין כְּנֶגֶד מִי - אֵלוּ הֵג' פְּסוּקִים כְּנֶגֶד מִי תִּיקְנוּם.

אָמַר רַב אֲסִי: כְּנֶגֶד תּוֹרָה, נְבִיאִים, וְכְתוּבִים.

שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְלֹא יִקְרָא לְמִתּוֹרְגָמָן יוֹתֵר מִפְּסוּק אֶחָד, וּבְנְבִיא שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים, וְאִם הָיוּ שְׁלֹשֶׁתָן שְׁלֹשׁ פְּרָשִׁיּוֹת קוֹרֵא אֶחָד אֶחָד.

הגמרא מביאה דוגמא לג' פסוקים שהם ג' ענינים: כגון, **פי כה אמר ה' חנם נמכרתם. פי כה אמר ה' אלהים מצרים ירד עמי בראשונה. ועתה מה לי פה נאם ה'.**

שאלה: הרי בקריאת כהן גדול ביום הכפורים הכהן גדול מדלג ממקום למקום

שנינו במשנה: **מְדַלְגִין בְּנֵבִיא וְאֵין מְדַלְגִין בַּתּוֹרָה.**

שואלת הגמרא: **וְרַמְיָנְהִי** - והקשו על כך סתירה ממה ששנינו בקריאת יום הכפורים: **קורא** - כהן גדול **אחרי מות, ואך בעשור, והא קא מדלג** - והרי הוא מדלג ממקום למקום בקריאת התורה.

הצעת תשובה: ביום הכפורים הדילוג הוא בכדי שלא יפסוק התורגמן, וזה מותר אף בתורה

עונה הגמרא: **אמר אביי: לא קשיא, כאן** - מה ששנינו שאין מדלגין בתורה הוא דילוג בכדי **שיפסוק התורגמן, וכאן** - מה ששנינו שהכהן גדול ביום הכפורים מדלג, הוא דילוג בכדי שלא **יפסוק התורגמן.**

דחיית התשובה: במשנה משמע שבתורה אין מדלגין כלל

הגמרא דוחה את התשובה: **והא עלה קתני** - והרי על דין זה שנינו במשנה: **מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה, ועד כמה הוא מדלג** [בנביא] **עד כדי שלא יפסוק התורגמן, מכלל דבתורה כלל כלל לא** - הרי משמע שבתורה אין מדלגין כלל.

תשובה חדשה: בעניין אחד מדלגין אף בתורה

אלא אמר אביי: לא קשיא, כאן מה ששנינו שהכהן היה מדלג ביום הכפורים, היינו דילוג **בענין אחד** - שבזה אין חשש שיטעו. **כאן** - מה ששנינו שאין מדלגין ביום הכפורים, הוא **בשתי עניינות** - בשני ענינים, כגון מפרשת נגעים לפרשת זבין.

הגמרא מביאה ראייה לחילוק זה: **והתניא** - וכך שנינו: **מדלגין בתורה בענין אחד. ובנביא בשני ענייניו, כאן וכאן בכדי שלא יפסוק התורגמן.**

תניא אידך - בבבביתא אחרת שנינו בענין זה: **אין מדלגין מנביא לנביא** - שיש כאן חשש שיטעו, **ובנביא של שנים עשר** (בתרי עשר) **מדלג** מנביא לנביא שזה נחשב נביא אחד, **ובכלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו** - שלא יקרא למפרע.

משנה

המפטיר בנביא הוא פורס על שמע ועובר לפני התיבה ונושא את כפיו

המפטיר בנביא, הוא פורס על שמע - מי שרגיל להפטיר בנביא, תקנו חכמים שיהא פורס את שמע, **והוא עובר לפני התיבה** - להוציא את הצבור בקדושה שבתפלה. **והוא** - ואם הוא כהן הוא **נושא את כפיו.**

וְאִם הָיָה קָטָן, אָבִיו אוֹ רֵבּוֹ עוֹבְרִין עַל יָדוֹ - אָבִיו אוֹ רֵבּוֹ עוֹבְרִים בְּמִקּוּמוֹ.

קָטָן קוֹרָא בְּתוֹרָה וּמִתְרַגֵּם, אֲבָל אֵינוֹ פּוֹרֵס עַל שְׁמֵעַ, אֵינוֹ עוֹבֵר לִפְנֵי הַתִּיבָה, וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶת כַּפְּיוֹ

קָטָן קוֹרָא בְּתוֹרָה, וּמִתְרַגֵּם. אֲבָל אֵינוֹ פּוֹרֵס עַל שְׁמֵעַ - לְפִי שֶׁהוּא בֹא לְהוֹצִיא רַבִּים יָדֵי חוֹבֵתָן, וְכִיּוֹן שֶׁאֵינוֹ מִחוּיָב בַּדְּבַר אֵינוֹ מוֹצִיא אַחֲרֵיהֶם יָדֵי חוֹבֵתָן, וְאֵינוֹ עוֹבֵר לִפְנֵי הַתִּיבָה. וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶת כַּפְּיוֹ - אִם כֵּהֵן הוּא, שֶׁאֵין כְּבוֹד שֶׁל צַבּוֹר לְהִיּוֹת כְּפוּפִין לְבִרְכַתּוֹ.

פּוֹחַח, אֵינוֹ קוֹרָא בְּתוֹרָה וְאֵינוֹ עוֹבֵר לִפְנֵי הַתִּיבָה וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶת כַּפְּיוֹ

פּוֹחַח - מִי שֶׁרָגְלָיו מְגוּלוֹת, פּוֹרֵס אֶת שְׁמֵעַ וּמִתְרַגֵּם, אֲבָל אֵינוֹ קוֹרָא בְּתוֹרָה, מִשּׁוּם כְּבוֹד תּוֹרָה, וְאֵינוֹ עוֹבֵר לִפְנֵי הַתִּיבָה, וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶת כַּפְּיוֹ, שֶׁגִּנְאֵי הוּא לְצַבּוֹר.

אִם סוּמָא מִתְרַגֵּם אוֹ פּוֹרֵס עַל שְׁמֵעַ

[דעה א':] סוּמָא, פּוֹרֵס אֶת שְׁמֵעַ, וּמִתְרַגֵּם.

[דעה ב':] רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁלֹּא רָאָה מְאֹרוֹת מִיָּמָיו, אֵינוֹ פּוֹרֵס עַל שְׁמֵעַ, שֶׁהֵרִי אֵינוֹ יָכוֹל לְבַרֵךְ עַל הַמְאֹרוֹת.

גמרא

הַטַּעַם שֶׁהַמְפַטֵּיר כֹּנֵכִיא מִקְבֵּל גַּם אֶת שֶׁאֵר הַכִּיבּוּרִים

הַגְּמֵרָא מְבַרֶרֶת מְאֵי טַעְמָא - מֵהַ טַעַם שֶׁהַמְפַטֵּיר גַּם פּוֹרֵס עַל שְׁמֵעַ וְגַם עוֹבֵר לִפְנֵי הַתִּיבָה. מְבַאֶרֶת הַגְּמֵרָא: רַב פְּפָא אָמַר: מְשׁוּם כְּבוֹד - הוֹאִיל וְהַמְפַטֵּיר הַמְצִיא עֲצֻמוֹ לְדַבֵּר שֶׁאֵינוֹ כְּבוֹדוֹ (שֶׁהֵי רִגְלִים לִיתְנָה אֶפִּילוֹ לְקַטָּן), תִּיקְנוּ לוֹ לְכַבּוֹדוֹ שֶׁגַּם יַעֲבֹר לִפְנֵי הַתִּיבָה.

רַבָּה בְּרַ שִׁימֵי אָמַר: מְשׁוּם דְּאֵתִי לְאִינְצוּיִי - מִשּׁוּם שֶׁהַדְּבַר יָכוֹל לְבוֹא לִיָּדֵי מַחְלוּקַת: אֲנִי מִפְטִיר בַּחֲנִים, וְאֵתָה תַעֲבֹר לִפְנֵי הַתִּיבָה וְתִקְבַּל שֶׁכֶּר עַל כֶּךָ.

מְבַרֶרֶת הַגְּמֵרָא: מְאֵי בִּינְיָהוּ - מֵהַ בֵּין שְׁנֵי הַטַּעֲמִים.

מְבַאֶרֶת הַגְּמֵרָא: אֵיכָא בִּינְיָהוּ דְּעָבִיד בְּחֻנָּם - יֵשׁ נִפְקָא מִינָהּ בִּינְיָהּ בְּאוֹפֵן שֶׁהָבֵא לְעַבּוֹר לִפְנֵי הַתִּיבָה אֵינוֹ נוֹטֵל שֶׁכֶּר, שֶׁהַטַּעַם הַשֵּׁנִי לֹא שִׁיךְ בְּאוֹפֵן זֶה, וְהַטַּעַם הָרִאשׁוֹן שִׁיךְ.

הַגְּמֵרָא שׁוֹאֵלֶת עַל טַעֲמוֹ שֶׁל רַבָּה בְּרַ שִׁימֵי: תִּנּוּ, וְאִם הָיָה קָטָן, אָבִיו אוֹ רֵבּוֹ עוֹבְרִין עַל יָדוֹ, אֵי אֲמַרְתָּ מְשׁוּם [אֵי]נְצוּיִי - אִם אֵתָה אוֹמֵר שֶׁחֲשַׁשׁ הוּא מִשּׁוּם מַחְלוּקַת, קָטָן בְּרַ [אֵי]נְצוּיִי הוּא - וְכִי בִקְטָן שִׁיךְ חֲשַׁשׁ זֶה שִׁיבּוֹא לְמַחְלוּקַת עֵקֶב שֶׁלֹּא עֵלָה לְתִיבָה.

מְשִׁיבָה הַגְּמֵרָא: אֲלָא מְאֵי - אֵלֹא מֵהַ תֵּאֱמַר שֶׁהַטַּעַם הוּא מְשׁוּם כְּבוֹד, וְהֵרִי גַם עַל כֶּךָ קֶשֶׁה: קָטָן בְּרַ כְּבוֹד הוּא - וְכִי בִקְטָן שִׁיךְ עֵנִין זֶה שִׁישׁ לוֹ פְּחִיתוֹת כְּבוֹד בְּעֵלִיית מְפַטֵּיר, אֲלָא אֵיכָא - אֵלֹא יֵשׁ מִשּׁוּם כְּבוֹד אָבִיו וְכְבוֹד רֵבּוֹ, [עֲמוּד ב'] הֲכָא נְמִי אֵיכָא נְצוּיִי אָבִיו וְנְצוּיִי רֵבּוֹ - כַּאֵן גַּם, לְשִׁטְתֵי יֵשׁ בְּזֶה מִשּׁוּם חֲשַׁשׁ מַחְלוּקַת שֶׁל אָבִיו אוֹ רֵבּוֹ.

קטן פוחח בקריאת התורה

שנינו במשנה: פוחח פורס על שְׁמַע וְכוּ', אבל אינו קורא בתורה בציבור.

בְּעָא מִיָּנְיָה עוֹלָא בְּר רב מֵאָבִי, קָטָן פּוּחַח מְהוּ שְׂיִקְרָא בְּתוֹרָה - האם קטן פוחח קורא בתורה ולא חילקו חכמים בעניין זה בין קטן לגדול, או שמא כיון שקטן אינו מוזהר בדין 'ולא יראה בך ערות דבר' אין שייך ביזוי במה שרגליו מגולות.

אָמַר לִיה אבִי: וְתִיבְעֵי לָךְ עָרוֹם - ותסתפק על קטן ערום אם הוא קורא בתורה, אלא עָרוֹם מֵאֵי טַעְמָא לָא - מה הטעם שפשוט לך שערום אינו קורא בתורה, מְשׁוּם כְּבוֹד צְבוּר, הֵקָא נְמִי - כאן גם בקטן פוחח אינו קורא בתורה, מְשׁוּם כְּבוֹד צְבוּר.

ביאור מחלוקת רבי יהודה ורבנן אם סומא פורס על שמע

סומא פורס על שְׁמַע וְכוּ', רבי יהודה אומר: כל שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע, שאינו יכול לברך יוצר המאורות.

תְּנִינָא, אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה: הֲרֵבָה צָפוּ לְדְרוּשׁ בְּמַרְכָּבָה דִּיחֻזְקָא, וְלֹא רָאוּ אוֹתָהּ מִימֵיהֶם, וכך גם סומא יכול להבין את עניין המאורות ולברך עליהם.

[ביאור דעת רבי יהודה:] וְרַבִּי יְהוּדָה סוֹבֵר שֶׁאֵין לְהוֹכִיחַ מֵעֵינַיִן הַמַּרְכָּבָה לְעֵינַיִן בְּרַכָּה עַל הַמַּאֲוֵרוֹת, שֶׁהֵרִי: הֵתָם בְּאֲבֻנְתָא דְלִיבָא תְלִיָא מִלְתָּא - שם בעניין המרכבה הדבר תלוי בתבונת הלב, וְהָא קָא מִיפְּנִינֵי וְיָדַע - והוא מכוון ליבו ראוי ויודע וצופה במרכבה, הֵקָא מְשׁוּם הַנְּאָה הוּא, וְהָא לִית לִיה הַנְּאָה - כאן, בברכת המאורות, משום הנאה הוא, והוא לא נהנה.

[ביאור דעת רבנן:] וְרַבָּנָן [סוברים] אֵית לִיה הַנְּאָה - שיכול לברך שהרי יש לו הנאה כְּרַבִּי יוֹסִי, דְתִנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי: כֹּל יָמֵי הָיִיתִי מְצַטְעֵר עַל מַקְרָא זֶה 'וְהָיִיתִי מְמַשֵּׁשׁ בְּצִהְרִים כְּאֲשֶׁר יִמְשַׁשׁ הָעוֹר בְּאֶפְלָה', וְכִי מְה אֶכְפֵּת לִיה לְעוֹר בֵּין אֶפְלָה לְאוּרָה, ומדוע הפסוק אומר כאשר עור ממשש באפילה, הרי עור ממשש גם כאשר אור, שהרי אינו רואה,

עַד שֶׁבָּא מַעֲשֵׂה לְיָדֵי, פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בְּאִישׁוֹן לְלִלָה וְאֶפְלָה, וְרָאִיתִי סוּמָא שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ וְאֶבּוּקָה בְּיָדוֹ, אָמַרְתִּי לוֹ: בְּנִי, אֶבּוּקָה זֹאת לָמָּה לָךְ. אָמַר לִי: כָּל זְמַן שֶׁאֶבּוּקָה בְּיָדֵי בְּנֵי אָדָם רוֹאִין אוֹתִי וּמַצִּילִין אוֹתִי מִן הַפְּחָתִין [גומות] וּמִן הַקּוּצִין וּמִן הַבְּרָקִינִין, נִמְצָא שֶׁכֵּאֲשֶׁר יֵשׁ אֶפְלָה גַם הָעִיּוֹר מְמַשֵּׁשׁ בּוֹ, שְׁבוּזְמֵן הָאוֹר מְכוּוֹנִים אוֹתוֹ בְּדַרְכוֹ, נִמְצָא שֶׁגַם לְעִיּוֹר יֵשׁ הַנְּאָה מֵהָאוֹר וְיִכּוֹל לְבָרֵךְ יוֹצֵר הַמַּאֲוֵרוֹת.

משנה

כהן שיש בידו מומים

כֹּהֵן שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ מוּמִין, לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, לְפִי שֶׁהֵעֵם מִסַּתְכְּלִין בּוֹ, וְאִמְרִינֵן בְּמַסַּכְתַּי חֲגִיגָה (טז). המסתכל בכהנים בשעה שנושאים את כפיהן עיניו כהות, לפי שהשכינה שורה על ידיהן.

רבי יהודה אומר: אף מי שהיה ידיו צבועות סטים (מין צבע), לא ישא את כפיו, מפני שהעם מסתכלין בו.

גמרא

מומין שאמרו – כפניו ידיו ורגליו

תנא, מומין שאמרו כפניו ידיו ורגליו, שמא יסתכלו בידיו, ואף במום ברגליו חששו שהיות וחולץ מנעליו, יביטו ברגליו ומתוך כך יבואו להביט בידיו.

אמר רבי יהושע בן לוי: ידיו בזהקניות, לא ישא את כפיו.

תנא נמי הכי, ידיו בזהקניות (מין נגע לבן), לא ישא את כפיו. עקומות - כפופות, עקושות - לצדיהן, לא ישא את כפיו.

חיפני וכישני

אמר רב אסי: חיפני וכישני [כהן שהוא מאנשי חיפה ומאנשי בית שאן, שהם מגמגמים בלשונם] לא ישא את כפיו.

תנא נמי הכי, אין מורידין לפני התיבה לא אנשי בית שאן, ולא אנשי (בית) חיפה, ולא אנשי טבעונין, מפני שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין - ואם היו עושין ברכת כהנים היו אומרים יאר יער ה' פניו, ולשון קללה הוא, ופוגמים את תפילתם.

הגמרא מראה מעשה שרואים בו את חומרת מי שאינו קורא את האותיות כהוגן

אמר ליה רבי חייא לרבי שמעון בר רבי: אלמלי אתה לוי, פסול אתה מן הדוכן - אם היית לוי היית פסול לעמוד על הדוכן, משום דעבי קלף - משום שקולך עבה, והלויים נפסלין בקול עבה.

אתא אמר ליה לאבונה - בא רבי שמעון ואמר זאת לרבי אביו, אמר ליה רבי: זיל אימא ליה - לך תאמר לו: כשאתה מגיע אצל וחיכיתי לה' [מקרא בספר ישעיה], לא נמצאת מחרף ומגדף - וכי לא תהיה ח"ו מחרף ומגדף, שהיה קורא לאות ח' ה', ונראה כאומר ח"ו: והכיתי לה'.

זבלגן כנשיאת כפים

אמר רב הונא: זבלגן - עיניו זולפות דמעה, לא ישא את כפיו, לפי שמסתכלין בו, וחוששים שמא יבואו להסתכל על ידיו.

שואלת הגמרא: והא ההוא דהנה בשיכבויה דרב הונא והנה פריס ידיה - והרי היה אדם זבלגן בשכנותו של רב הונא והיה פורס ידיו.

עונה הגמרא: ההוא דש בעירו הנה - אדם זה כבר היו רגליו אנשי עירו לראותו ולא היו מסתכלין בו עוד.

תנא נמי הכי, זבלגן, לא ישא את כפיו. ואם היה דש בעירו, מותר.

סומא באחת מעיניו בנשיאת כפים

אמר רבי יוחנן: סומא באחת מעיניו לא ישא את כפיו.

שואלת הגמרא: והא ההוא דהוה בשיבכויה דרבי יוחנן דהוה פריס ידיה - והרי היה סומא באחת מעיניו בשכנותו של רבי יוחנן והיה פורס את ידיו.

עונה הגמרא: ההוא דש בעירו הוה - סומא זה היה רגילים בו לראותו ולא היה חשש שיביטו בו בברכת כהנים.

תנא נמי הכי, סומא באחת מעיניו, לא ישא את כפיו.

ואם היה דש בעירו - ואם היו רגילים בעירו, מותר.

רבי יהודה אומר: מי שהיו ידיו צבועות, לא ישא את כפיו.

תנא, אם רוב אנשי העיר מלאכתן בכף, מותר.

משנה**האומר איני עובר לפני התיבה בצבועים או בסנדל**

האומר איני עובר לפני התיבה בצבועין, אף בלכנים לא יעבור.

וכן האומר: בסנדל איני עובר, אף יחף לא יעבור.

העושה תפילתו עגולה. נתנה על מצחו. ציפה את התפילין בזהב. נתנה על בית יד לבושו

העושה תפילתו [תפילין שבראשו] עגולה [כביצה וכאגוז] סכנה - שלא תכנס בראשו, שאם יעבור במקום נמוך הצורה העגולה יכולה להיכנס בראשו, ואין בה מצוה, שצריך תפילין מרובעות.

נתנה [נתן את התפילין של ראש] על מצחו, או [את התפילין של יד] על פס ידו (על הצד הפנימי של כף היד) הרי זו דרך המינות, שמבזין מדרש חכמים והולכין אחר המשמע, כמשמען בין עיניך ממש, ועל ירך ממש, ורבותינו דרשו בגזירה שוה 'בין עיניך' זה קדקד, מקום שמוחו של תינוק רופס. 'ועל ירך' זה גובה היד, קיבורת בראש הזרוע, שתהא שימה כנגד הלב.

(ציפון) [ציפה] את התפילין זהב, ונתנה על בית אונקלי שלו - על בית יד לבושו מבחוץ, הרי זו דרך החיצונים - בני אדם ההולכים אחרי דעתם חוץ מדעת חכמים, שהתפילין של יד לא צריכים להראות לאחרים, שכתוב 'והיה לך לאות' ומשמע: 'לך' לאות, ולא לאחרים לאות. וכן אם ציפה זהב פסול, שיש לימוד שכל חלקי התפילין יהיו מדברים הראויים לאכילה.

גמרא

הטעם שהאומר איני עובר לפני התיבה בצבועים, אף בלבנים לא יעבור

שנינו במשנה: האומר איני עובר לפני התיבה בצבועין אף בלבנים לא יעבור. מאי טעמא. חישינן שפא מינות נזרקה בו, שהמינים נזהרים בעניינים אלו.

הצעת ראייה ממשנתנו שהלכה למושה מסיני שתפילין יהיו מרובעות

שנינו במשנה: העושה תפלתו עגולה, ספנה, ואין בה מצוה.

לימא תנינא להא דתנו רבנן, תפילין מרובעות, הלכה למושה מסיני. ואמר רבא: בתפרן ובאלכסון - כשהוא תופר בית מושבן צריך ליזהר שלא יקלקל ריבוען במשיכת חוט התפירה, וצריך שיהא להן אלכסון כהלכתו במרובע שתהא אצבע ברוחב ובאורך, שהיא אצבע ושני חומשין באלכסון.

דחיית הראיה: אין ראיה מהמשנה, כי משנתנו מדברת על תפילין עגולות כאגוז

אמר רב פפא: מתניתין דעבידא כי אמגוזא - עגולות כאגוז, אבל עגולה כביצה וכעדשה שפיר דמי, ולא תסייעא לברייתא ממתניתין.

משנה. האומר [יתבאר בדף הבא].

פרק שלישי מגילה דף כה

שנה פשוטה: ח אדר, שנה מעוברת: ח אדר ב

משנה

נוסחאות בתפילה שהאומר אותם משתקין אותן

- א. **הָאוֹמֵר**: (דף כה) **יְבָרְכֶנּוּ טוֹבִים**, ומשמע שהרשעים לא יברכו את ה', **הָרִי זֶה דֶּרֶךְ הַמִּינּוּת**, שצריך לכלול את הרשעים להיותם באגודה אחת שגם הם ישבחו את המקום, כמו ה'חלבנה' שריחה רע, ומנאה הכתוב בין סממני הקטורת.
- ב. האומר: **עַל קֵן צַפּוֹר יִגְיַעוּ רַחֲמֶיךָ** - כשם שרחמיך מגיעין על קן צפור, שצוית לשלח את האם לפני שלוקחים את הגוזלים, כך חוס ורחם עלינו,
- ג. או שאומר: **וְעַל טוֹב יִזְכֹּר שְׁמֶךָ** - על טובותיך נודה לך.
- ד. או **מוֹדִים מוֹדִים** - שאמר שני פעמים מודים כשהוא כורע, כל אלו **מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ**, והטעם יבואר בגמרא.

דברים שהאומר אותם משתקין אותן

- ה. **הַמְכַנֶּה בַּעֲרִיּוֹת** - שדורש פרשת עריות בכינוי, ואומר שמה שנאמר 'ערוות אמך לא תגלה' אין הכוונה לעריות ממש אלא הכוונה לא לגלות קלון אביו וקלון אמו ברבים, **מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ**.
- ו. **הָאוֹמֵר 'וּמְזַרְעֶךָ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמוֹלָךְ'** - **לֹא תִתֵּן לְאַעֲבָרָא בְּאַרְמְיּוּתָא** - לא תבא על הנכרית ותוליד בן לעבודה זרה, **מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ בְּנִזְיָפָה** - שעוקר הכתוב ממשמעו שהוא עבודת חוק לאמוריים להעביר בנייהן לאש.

גמרא

הטעם שאין לומר 'מודים מודים'

מבררת הגמרא: **בְּשִׁלְמָא מוֹדִים מוֹדִים** משתקין אותו, **דְּמִיחֲזִי כְּשִׁתֵּי רְשׁוּיּוֹת** - שנראה כשתי רשויות ומקבל ומודה לאלוה אחר אלוה.

הטעם שאין לומר 'ועל טוב יזכר שמך'

וְעַל טוֹב יִזְכֹּר שְׁמֶךָ נָמִי - וכן מי שאומר 'על טוב יזכר שמך' מבואר הטעם שמשתקין אותו, **דְּמִשְׁמַע** שמשבח את ה' **עַל טוֹב**, אין - כן. **וְעַל רַע**, לא. **וַתִּנֵּן: חַיִּיב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הָרַעָה** **כְּשֶׁם שֶׁהוּא מְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה**, על הרעה: ברוך דיין האמת, ועל הטובה: ברוך הטוב והמטיב.

ב' ביאורים מדוע אין לומר 'על קן ציפור יגיעו רחמיך'

אֵלָא עַל קֵן צַפּוֹר יִגְיַעוּ רַחֲמֶיךָ, מאי טעמא - מה הטעם שהאומר כן משתקים אותו.

מבארת הגמרא: פְּלִיגֵי בַּה תְּרִי אַמּוֹרָאֵי בְּמַעְרְבָא - נחלקו בזה שני אמוראים בארץ ישראל, רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא, חד אָמַר: מִפְּנֵי שְׁמִטִּיל קִנְיָא בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית - לומר על העופות חס, ועל הבהמות וחיות אינו חס, שבהם לא נצטוונו לשלח את האם לפני שלוקחים את הבנים.

וְחַד אָמַר, מִפְּנֵי שְׁעוֹשָׂה מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רַחֲמִים, וְאֵינָן אֶלָּא גְזִירוֹת מֶלֶךְ לַהֲטִיל עֲלֵינוּ עוֹלוֹ, לַהּוֹדִיעַ שְׁאֵנַחְנוּ עַבְדֵינוּ וְשׁוֹמְרֵי מִצְוֹתָיו.

מעשה רב שאין לשבח יותר מדאי

מספרת הגמרא: הַהוּא דְנִחִית קָמִיה דְרַבָּה - היה חזן שירד לפני התיבה לפני רבי, וכך אָמַר: אַתָּה חֲסֵתָ עַל קַן צְפוּר, אַתָּה חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ, (אַתָּה חֲסֵתָ עַל אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ, אַתָּה חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ).

אָמַר רַבָּה: כְּמָה יָדַע הָאִי מִרְבֵּנָן לְרַעוּנֵי לְמָרִיה - כמה יודע תלמיד חכם זה לרצות את קונו. אָמַר לִיה אַבְיֵי: וְהָאִי מְשִׁתְקִין אוֹתוֹ תָנִן.

וְרַבָּה גַם סָבַר כֵּךְ, וּמָה שְׁאֵמַר כֵּךְ, לְחִדּוּדֵי לְאַבְיֵי הוּא דְבַעָא - מפני שרצה 'לחדד' את אביי (שהיה תלמידו) לראות אם ישיב ממשנתו.

מעשה נוסף שמכואר בו שאין לשבח יותר מדאי

הַהוּא דְנִחִית קָמִיה דְרַבִּי חֲנִינָא - היה חזן שירד לפני רבי חנינא, אָמַר: הָאֵל הַגְּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא הָאֲדִיר וְהַחֲזָק וְהָאֲמִיץ.

אָמַר לִיה רַבִּי חֲנִינָא: סִימְתִּינְהוּ לְשִׁבְחִיה דְמָרְךָ - האם סיימת את השבחים של אדונך, הַשְּׁתָא הֵנִי תִלְתָא - כעת נתבונן, אפילו אלו השלשה שבחים שאנו אומרים 'הגדול הגבור והנורא', אִי לָאו דְכַתְּבִינְהוּ מִשָּׁה בְּאוּרִייתָא - אם לא שכתבם משה רבינו בתורה (כמו שנאמר 'האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים'), וְאֵתוּ כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה וְתַקְנִינְהוּ - ובאו כנסת הגדולה ותקנוהו בתפילה (כמו שנאמר בספר נחמיה 'ועתה אלהינו האל הגדול הגבור והנורא שומר הברית והחסד'), אֲנִן לָא אֲמַרִּינָן לְהוּ - אנחנו לא היינו אומרים שבחים אלו, וְאֵת אֲמַרְתָּ כּוּלֵי הָאִי - ואתה אומר כל כך הרבה שבחים,

מִשָּׁל לְמָה הַדְּבַר דּוּמָה, לְאָדָם שֶׁהָיוּ לוֹ אֵלֶּף אֲלָפֵי אֲלָפִים דִּינָרֵי זָהָב, וְהָיוּ מְקַלְסִין אוֹתוֹ (בְּאֵלֶּף) דִּינָרֵי כֶּסֶף, לָא גְנָאֵי הוּא לוֹ.

הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים

[הגמרא מביאה מאמר נוסף מרבי חנינא בסגנון דומה:]: אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הַכֹּל בְּיַד שָׁמַיִם חוּץ מִיִּרְאַת שָׁמַיִם, שְׁנָאֲמַר 'וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שׂוֹאֵל מִעֲמֶךָ כִּי אִם לִירְאַה', שִׁירַאת שָׁמַיִם מִסּוּרָה בְּיַד אָדָם, שִׁיחָא הוּא עֲצַמּוֹ מִכִּין לְבוֹ לֶכֶךְ, [וְאִף שֶׁהֵיכֹלֶת בִּידוֹ לַהֲכִין לְבַבְנוּ אֲלֵינוּ, דְכַתִּיב 'הִנֵּה כַחֲמוֹר בִּיד הַיּוֹצֵר כֵּן אַתֶּם בְּיַד יִשְׂרָאֵל', וְכַתִּיב 'וְהִסִּירוֹתִי אֶת לֵב הָאֲבָן מִבְּשָׂרְכֶם'].
שואלת הגמרא: מִכָּלֵל דִּירָאָה מִלְּתָא זּוֹטְרָתֵי הָיָא - מלשון הפסוק משמע שיראה זה דבר

קטן, שהפסוק אומר: 'כי אם ליראה', [שנראה שהפסוק אומר: 'מה בסך הכל מבקש ממך הקב"ה, דבר קטן, רק יראת שמים].

עונה הגמרא: אין - כן, אכן לגבי משה רבינו מילתא זוטרתה היא - לגבי משה רבינו שאמר פסוק זה אכן יראה זה דבר קטן.

משל למה הדבר דומה, לאדם שמבקשין הימנו כלי גדול ויש לו, דומה עליו ככלי קטן. כלי קטן ואין לו, דומה עליו ככלי גדול, והיות ומשה רבינו היה לו יראת שמים היה זה לגביו דבר קטן.

האומר שמע שמע, משתקין אותו

אמר רבי זירא: האומר שמע שמע, כאומר מודים מודים דמי, ומשתקין אותו.

שאלה: הרי שנינו שהכופל את שמע הרי זה מגונה [ומשמע שהוא רק מגונה, ולא שמשתקין אותו]

מיתבי, הקורא את שמע וכופלה, הרי זה מגונה, ומשמע: מגונה הוא דהוי, אבל שתוקי לא משתקין ליה.

תשובה: אם אומר תיבה וכופל הוא מגונה. אם כופל פסוק שלם משתקין אותו

עונה הגמרא: לא קשיא, הא דאמר מילתא מילתא ותני לה - מה ששינו שהדבר מגונה היינו כשאומר תיבה וחוזר עליה, שאין בזה משמעות של שתי רשויות, אלא מגונה וסכל הוא, הא דאמר פסוקא פסוקא ותני לה - ומה ששינו שמשתקין אותו הוא כאשר אומר פסוק פסוק וחוזר עליו, שאזי זה נראה כשתי רשויות ומשתקין אותו.

אמר ליה רב פפא לרבא: ודלמא מעיקרא לא פנין דעתיה, והשתא פנין דעתיה - ואולי בתחילה הוא לא כיוון דעתו וכעת הוא כיוון דעתו, ולמה אנו אומרים שדעתו לשתי רשויות.

אמר ליה: חברותא כלפי שמיא - וכי כמנהג חבריו נוהג בהקדוש ברוך הוא לדבר לפניו שלא במתכוין, וחוזר ומראה לו בכופלו שלא כיון בראשונה, אי לא מכיון דעתיה מחינא ליה בארזפתא דנפתא עד דמכוין דעתיה - אם הוא לא מכיון דעתו נכה אותו במקל של נפחים עד שיכוין דעתו, [ואין דבר כזה שיחזור ויאמר תיבה פעמיים כי לא כיוון דעתו].

שינוי במשנה: המכנה בעריות משתקין אותו.

תני רב יוסף: קלון אביו וקלון אמו - מה ששינוי במשנתנו 'המכנה בעריות' היינו המבאר שכוונת הפסוק לומר: לא תגלה את קלון אביך ואת קלון אמו.

שינוי במשנה: האומר 'ומזרעך לא תתן להעביר' וכו'.

תנא דבי רבי ישמעאל כוונת המשנה לומר שמי שאומר: בישראל הבא על הגויה והוליד

מִמְנָה בֵּן לְעֹבְדָה זָרָה הַקְּתוּב מְדַבֵּר, מִשְׁתַּקֵּין אוֹתוֹ כִּי הַפְּסוּק מְדַבֵּר עַל מִי שֶׁמַּעֲבִיר אֶת בְּנוֹ בְּאֵשׁ כִּפִּי שֶׁהִיא מְנַהֵג הַגּוֹיִים.

משנה

פרשיות שנקראים ולא מתרגמים, ושנקראים ומתרגמים

מַעֲשֵׂה רְאוּבֵן [שחילל יצועי אביו, בהעברת מיטת יעקב מאהל בלהה שפחת רחל לאוהל לאה] נִקְרָא - בבית הכנסת, וְלֹא מִתְּרַגֵּם, שְׁחִישִׁין לַגְּנוֹתוֹ.

מַעֲשֵׂה תָמָר [ויהודה], נִקְרָא וּמִתְּרַגֵּם.

מַעֲשֵׂה עֶגְלֵ הָרֵאשׁוֹן - כל פרשת העגל עד 'ואשליכוהו באש', נִקְרָא וּמִתְּרַגֵּם.

וְהַשְּׁנִי - מה שחזר אהרן וספר המעשה, ונאמר שם: 'ויצא העגל הזה', נִקְרָא, וְלֹא מִתְּרַגֵּם, פֶּן יִטְעוּ עַמֵּי הָאָרֶץ וַיֹּאמְרוּ מִמֶּשׁ הִיָּה בּוֹ שִׁיֵּצֵא מֵאֱלִיּוֹ, וּבִמְקָרָא אֵין חוֹשְׁשִׁין שִׁיבִינוּ כֶּךָ, שְׁאִינִם מִבְּנִיִּם לַשּׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ.

בְּרַכַּת כֹּהֲנִים, מַעֲשֵׂה דָוִד וְאַמְנוֹן, נִקְרָאִין וְלֹא מִתְּרַגְּמִין, כַּמְבֹּאֵר הַטַּעַם בַּגְּמָרָא.

אם מפטירים במרכבה

אֵין מִפְטִירִין בְּמַרְכָּבָה, שְׁמָא יְבֹאוּ לְשֹׂאוֹל וְלַעֲיִין בַּזָּה.

וְרַבֵּי יְהוּדָה מִתִּיר.

הפטרה ב'הודע את ירושלים'

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אֵין מִפְטִירִין בְּ'הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַם אֶת תּוֹעֲבוֹתֶיהָ', פְּרִשָׁה הִיא בִּיחְזָקָא, וּמוֹזְכָר בָּהּ תּוֹעֲבוֹת יְרוּשָׁלַם בְּבֵית רֵאשׁוֹן.

גמרא

תְּנֵי רַבָּנַן, יֵשׁ נִקְרִין וּמִתְּרַגְּמִין, וְיֵשׁ נִקְרִין וְלֹא מִתְּרַגְּמִין, וְיֵשׁ לֹא נִקְרִין וְלֹא מִתְּרַגְּמִין.

אלו נקריין ומתרגמין:

א. מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, ב. מַעֲשֵׂה לוֹט, ג. מַעֲשֵׂה תָמָר, ד. מַעֲשֵׂה עֶגְלֵ רֵאשׁוֹן, ה. קְלָלוֹת וּבְרִכוֹת, ו. אֲזָהָרוֹת וְעוֹנָשִׁים, ז. מַעֲשֵׂה אֲמֹנֹן וְתָמָר, ח. מַעֲשֵׂה אֲבִשְׁלוֹם, ט. מַעֲשֵׂה פִּילְגֶשׁ בַּגְּבַעָה, י. הוֹדַע אֶת יְרוּשָׁלַם, וְהַגְּמָרָא מִבְּאֵרֶת אֶת הַדְּבָרִים:

א. מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, נִקְרָא וּמִתְּרַגֵּם.

שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: פְּשִׁיטָא.

עונה הגמרא: **מהו דְּתִימָא אָתוּ לְשִׁיּוּלֵי** - הייתי אומר שחוששים שיבואו לשאול: **מָה לְמַעְלָה, מָה לְמַטָּה** - מה מעל הרקיע ומה למטה מהחיות, [עמוד ב] **וּמָה לְפָנִים, וּמָה לְאַחֹר** - מה לפני בריאת העולם ומה אחר כך, ואמרינן במסכת חגיגה (יא): המסתכל בארבעה דברים ראוי לו כאילו לא בא לעולם. **קָא מְשַׁמַּע לָן, שאין חוששים שיבוא לשאלות אלו.**

ב. **מַעֲשֵׂה לׁוט וּשְׂתֵי בְנוֹתָיו, נִקְרָא, וּמִתְרַגֵּם,**

שואלת הגמרא: **פְּשִׁיטָא.**

עונה הגמרא: **מָהוּ דְּתִימָא נִיחוּשׁ לְכְבוֹדוֹ דְּאַבְרָהָם** - הייתי אומר שנחשוש בזה לכבודו של אברהם אבינו, **קָא מְשַׁמַּע לָן.**

ג. **מַעֲשֵׂה תְמָר וִיהוּדָה, נִקְרָא וּמִתְרַגֵּם.**

שואלת הגמרא: **פְּשִׁיטָא.**

עונה הגמרא: **מָהוּ דְּתִימָא לִיחוּשׁ לְכְבוֹדוֹ דִּיהוּדָה** - הייתי אומר שנחשוש בזה לכבודו של אברהם אבינו, **קָא מְשַׁמַּע לָן שְׂבַחֲהִיהּ הוּא דְּאֹדֵי** - על כן משמיעה המשנה שמעשה זה נקרא ומתרגם שאין בזה חשש לכבודו של יהודה ששבחו הוא שהודה בחטאו.

ד. **מַעֲשֵׂה עֶגְלַת הָרֵאשׁוֹן, נִקְרָא וּמִתְרַגֵּם.**

שואלת הגמרא: **פְּשִׁיטָא.**

עונה הגמרא: **מָהוּ דְּתִימָא לִיחוּשׁ** - הייתי אומר נחשוש **לְכְבוֹדָן שְׁל יִשְׂרָאֵל, קָא מְשַׁמַּע לָן כָּל שִׁפְךְ דְּנִיחָא לָהּוּ דְּהוּיָא לָהּוּ כְּפָרָה** - על כן משמיעה המשנה שאדרבא מעשה זה נקרא ומתרגם כדי שיהיה לישראל כפרה [שבבושה ובבזיון שבפרסום החטא, יתכפר החטא].

ה. **קְלָלוֹת וּבְרָכוֹת, נִקְרִין וּמִתְרַגְּמִין.**

שואלת הגמרא: **פְּשִׁיטָא.**

עונה הגמרא: **מָהוּ דְּתִימָא נִיחוּשׁ דְּלִמָּא פְּיִיגָא דְּעַתְמִיּהוּ דְּצַבּוּרָא** - הייתי אומר שנחשוש שמא יחלש דעתם כשישמעו שיהו נענשין, ויאמרו טוב ליהנות מן העולם הזה בכל רצוננו, הואיל וסופנו להיענש.

קָא מְשַׁמַּע לָן.

ו. **אַזְהָרוֹת וְעוֹנָשִׁין נִקְרִין וּמִתְרַגְּמִין.**

שואלת הגמרא: **פְּשִׁיטָא.**

עונה הגמרא: **מָהוּ דְּתִימָא נִיחוּשׁ דְּלִמָּא אָתוּ לְמַעַבְד מִיְרָאָה** - הייתי אומר שנחשוש שמא יבואו לעשות מיראה של קללות, ואין לבן לשמים, **קָא מְשַׁמַּע לָן**

ז. **מַעֲשֵׂה אֲמִנוֹן וְתְמָר נִקְרָא וּמִתְרַגֵּם,**

ח. **[מַעֲשֵׂה אֲבִשְׁלוֹם נִקְרָא וּמִתְרַגֵּם].**

שואלת הגמרא: **פְּשִׁיטָא.**

עונה הגמרא: מהו דתימא ליחוש ליקריה דידו - הייתי אומר שנחשוש לכבודו של דוד.

קא משמע לן.

ט. מעשה פילגש בגבעה נקרא ומתרגם.

שואלת הגמרא: פשיטא.

עונה הגמרא: מהו דתימא ליחוש לכבודו דבנימין, שהיה זה חטא של אנשים משבט בנימין.

קא משמע לן.

י. 'הודע את ירושלם את תועבותיה' נקרא ומתרגם.

שואלת הגמרא: פשיטא.

עונה הגמרא: לאפוקי מדרבי אליעזר שסובר שמעשה זה אינו נקרא, דתניא מעשה באדם אחר שהיה קורא למעלה מרבי אליעזר [לפני רבי אליעזר] 'הודע את ירושלם את תועבותיה'. אמר לו רבי אליעזר: עד שאתה בודק בתועבות ירושלים צא ובודק בתועבות אמך, בדיקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול.

נקראין ולא מתרגמים

ואלו נקריין ולא מתרגמיין: (רעבד"ן סימן. א. מעשה ראובן, ב. מעשה עגל שני, ג. ברכת כהנים, ד. מעשה דוד ואמנון - מעשה זה לא נקרא ולא מתרגם).

א. מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם.

ומעשה ברבי חנינא בן גמליאל שהלך לכבול והיה קורא חזן הכנסת ויהי בשכון ישראל וכו' וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו. ואמר לו למתורגמן (הפסק) אל תתרגם אלא אחרון - תתרגם רק את הפסוק האחרון בפרשה שם (הפרשה שם מסתיימת בפסוק 'ויהיו בני יעקב שנים עשר'), ושיבחהו חכמים את רבי חנינא בן גמליאל שהורה כך.

ב. מעשה עגל השני נקרא ולא מתרגם, איזה מעשה עגל השני, מן ויאמר משה - 'מה עשה לך העם הזה', עד וירא משה.

תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר: לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו, שמתוך תשובה שהשיבו אהרן למשה פקרו המערערים - העיזו פניהם, לומר יש ממש בעבודה זרה, שנאמר ויאשליכהו באש ויצא העגל הזה.

ג. ברכת כהנים נקריין ולא מתרגמיין.

מאי טעמא.

משום דקתיב 'ישא' - שלא יאמרו הקדוש ברוך הוא נושא להן פנים, ואינן יודעין שכדאי הן ישראל לשאת להן פנים, כדאמרינן בברכות (כ:): לא כדאי הם ישראל לשאת להן פנים אני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת (דברים ח) והן מחמירין על עצמן עד כזית עד כביצה.

ד. מעשה דוד ואמנון, לא נקריין ולא מתרגמיין.

שואלת הגמרא: **וְהָא אַמְרַתְּ מַעֲשֵׂה אַמְנוֹן וְתָמַר נִקְרָא וּמִתְרַגְּמִים.**

עונה הגמרא: **לֹא קִשְׁיָא, הָא -** מה שאמרנו שאין מתרגמים מעשה אמנון, הוא הפסוק **דְּכָתִיב בּוֹ אַמְנוֹן בֶּן דָּוִד, שֶׁהוּא גִנְאֵי לְדוֹד שְׂמוֹזְכֵרִים אוֹתוֹ בְּמַעֲשֵׂה זֶה.** הָא - ומה שאמרנו שמעשה אמנון נקרא ומתרגם הוא בפסוקים **דְּכָתִיב אַמְנוֹן סְתָמָא,** ולא מוזכר שמו של דוד וממילא אין בזה אזי אין בזה גנאי לדוד.

המקראות הכתובים בתורה לגנאי קוראים אותם לשבח

תָּנוּ רַבָּנַן כָּל הַמִּקְרָאוֹת הַכְּתוּבִין בַּתּוֹרָה לְגִנְאֵי, קוֹרִין אוֹתָן לְשִׁבְחָא, כְּגוֹן: יִשְׁגְּלֶנָה יִשְׁכַּבְנָה - במקום 'ישגלנה', קוראים 'ישכבנה'.

כַּעֲפוּלִים בְּטַחֲוֵרִים - במקום 'בעפולים' קוראים: 'בטחורים' ש'בעפולים' הוא לשון מפורש לגנאי יותר מטחורים, ושניהן בנקב בית הריעי.

חֲרִיוֹנִים דְּבִיוֹנִים - במקום 'חריונים' קוראים 'דביונים', ש'חריונים' הוא לשון יותר מגונה, חרי לשון רעי, ו'דביונים' הוא: הזב מן היונים, שלא לפרש שהיו ישראל אוכלין גלליהן בשומרון.

'לֹאֲכֹל אֶת חוֹרְיָהֶם [ריעי היוצא דרך הנקב] **וְלִשְׁתּוֹת אֶת מִימֵי שִׁינְיָהֶם** [שיניים יש לכרכשתא, וצואה לחה ורכה קרויה מימי שיניהן, ובמקום זה קוראים: **לֹאֲכֹל אֶת צוֹאָתָם וְלִשְׁתּוֹת אֶת מִימֵי רְגְלֵיהֶם.**

במקום **לְמַחְרָאוֹת,** קוראים **לְמוֹצָאוֹת.** **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְיָהּ אוֹמֵר לְמַחְרָאוֹת קוֹרְאִים כְּשָׂמָן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גִנְאֵי לְעִבּוּדָה זָרָה,** שהוא נכתב בפסוק כגנאי לעבודה זרה, ועל כן קוראים 'למחראות' שהוא לשון גנאי.

כל ליצנותא אסורה חוץ מליצנות מעבודה זרה

הגמרא מביאה מאמר בעניין זה: **אָמַר רַב נְחֶמְיָן: כָּל לִיצְנוּתָא אֲסִירָא, בַּר מַלְיָצְנוּתָא דְעִבּוּדָה זָרָה דִּשְׂרִיָּא -** כל ליצנות אסורה, חוץ מליצנות של עבודה זרה שמוותרת, **דְּכָתִיב 'כָּרַע בַּל קָרַס נְבוֹ', וּכְתִיב 'קָרְסוּ כָרְעוּ יַחְדָּיו לֹא יָכֻלוּ מִלֵּט מִשָּׂא' וְגו' -** הנביא מתאר את האלילים כאילו הם כורעים על בית הכסא ועומס הרעי במעיהם ואינם יכולים להוציא.

רַבִּי יְנָאי אָמַר מִהֲכָא: 'לְעִגְלוֹת בֵּית אֶזְרָא וְגוֹרֵי שְׁכַן שׁוּמְרוֹן כִּי אָבַל עָלָיו עֲמוֹ וּכְמָרְיוֹ עָלָיו יִגְלִיו עַל כְּבוֹדוֹ כִּי גָלָה מִמֶּנּוּ' - הפסוק אומר: לקול השמועה הבאה על עגלי הזהב שבבית און יפחדו שכיניהם שבשומרון, כי עמו התאבל על העגל, והכמרים אשר היו רגילין לשמוח עליו, עתה יתאבלו על כבודו כי גלה ממנו, ולמדנו בפסוק זה דרשה: **אֵל תִּקְרִי 'כְּבוֹדוֹ' אֶלָּא כְּבִידוֹ -** כובד משאו של ריעי תהיה בו, וכובד עגבותיו. הרי שהפסוק עושה ליצנות מעבודה זרה.

אָמַר רַב הוֹנָא בַּר מְנוּחַ מִשְׁמִיהַ דְּרַב אַחָא בְּרִיהַ דְּרַב אֵיקָא: שְׂרִי לִיהַ לְבַר יִשְׂרָאֵל לְמִימַר לִיהַ לְגוֹי שְׁקָלִיהַ לְעִבּוּדָה זָרָה וְאַנְחִיהַ בְּשִׁין תִּיּוֹ שְׁלוֹ - מותר לישראל לומר לגוי: קח את העבודה זרה ותניח אותה בשין ותיו שלו, [מלשון וחשופי שת ערות מצרים, כלומר: בתוך עגבותיו (אחוריו)].

אָמַר רַב אֶשִׁי: הָאִי מֵאֵן דְּסַנֵּי שׁוּמְעָנִיהּ - מי שיוצאות עליו שמועות רעות ושנואות, שהוא נואף, שְׂרִי לִיהּ לְבוּזֵייהּ בְּגִמְלָל וְשִׁין - מותר לבזותו בגימ"ל ושי"ן - בר גירתא, כלומר: זונה, שמה סרייא - שם מוסרח, כלומר: מותר לבזות גם את אמו שילדתו.

הָאִי מֵאֵן דְּשַׁפִּיר שׁוּמְעָנִיהּ - מי שיוצאות עליו שמועות טובות, שְׂרִי לְשִׁבּוּחֵיהּ - מותר לשבח, וּמֵאֵן דְּשִׁבּוּחֵיהּ - ומי שמשבח וְנוֹחַחוּ לוֹ בְּרִכּוֹת עַל רֵאשׁוּ.

הדרך עלך הקורא את המגילה עומד

משנה. בְּנֵי הָעִיר שְׁמָכְרוּ רְחוּבָה שְׁלַ עִיר לִזְקָחִין בְּדָמֵיהּ בֵּית הַכְּנָסֶת בֵּית הַכְּנָסֶת לִזְקָחִין תִּיבָה תִּיבָה לִזְקָחִין מְטָפְחוֹת מְטָפְחוֹת [יתבאר בדף הבא].

פרק רביעי מגילה דף כו

שנה פשוטה: ט אדר, שנה מעוברת: ט אדר ב

משנה

מעלין בקודש

הכלל הוא מעלין בקודש ואין מורדין, כלומר: כל דבר שיש בו קדושה שמכרו אותו מותר לקנות בדמיו דבר קדוש יותר. ועל כן **בְּנֵי הָעִיר שֶׁמָכְרוּ רְחוּבָה שֶׁל עִיר**, ויש בו קדושה, הואיל ומתפללין בו בתעניות ובמעמדות, **לוֹקְחֵינּוּ בְּדַמְיוֹ בֵּית הַכְּנֶסֶת**, שהוא קדוש יותר, שמתפללים בו כל השנה.

מכרו **בֵּית הַכְּנֶסֶת**, **לוֹקְחֵינּוּ** בדמיו **תֵּיבָה** - ארון קודש, שהוא יותר קדוש.
מכרו **תֵּיבָה** - ארון קודש, **לוֹקְחֵינּוּ** בדמיו **מִטְפָּחוֹת** - שמניחים על הספרים, שהם יותר קדושים.
מכרו **מִטְפָּחוֹת**, (דף נו) **יִקְחוּ סְפָרִים** - נביאים וכתובים, שהם יותר קדושים.
מכרו **סְפָרִים** - נביאים וכתובים, **לוֹקְחֵינּוּ תוֹרָה**, שקדושתה גדולה משל ספרים.

ואין מורדין

אָבֵל אִם מָכְרוּ תוֹרָה, לֹא יִקְחוּ סְפָרִים.
סְפָרִים, לֹא יִקְחוּ מִטְפָּחוֹת.
מִטְפָּחוֹת, לֹא יִקְחוּ תֵיבָה.
תֵּיבָה, לֹא יִקְחוּ בֵּית הַכְּנֶסֶת.
בֵּית הַכְּנֶסֶת, לֹא יִקְחוּ אֶת הָרְחוּב.
וְכֵן הָדִין בְּמוֹתְרֵיהֶן - אם מכרו דבר קדוש וקנו בחלק מהדמים דבר קדוש יותר, לא יקנו במותר הדמים דבר שקדושתו פחותה.

גמרא

חכמים חולקים על משנתנו וסוברים שהרחוב אין בו קדושה

שנינו במשנה: **בְּנֵי הָעִיר שֶׁמָכְרוּ רְחוּבָה שֶׁל עִיר** לוקחין בדמיו בית הכנסת.
אָמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זֶה דְּבַרֵּי רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסִי סְתוּמְתָאָה, אָבֵל חֲכָמִים אוֹמְרִים: הָרְחוּב אֵין בּוֹ מְשׁוּם קְדוּשָׁה.

מבררת הגמרא: **וְרַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסִי מְאִי טַעְמִיהָ.**

מבארת הגמרא: **הוּאִיל וְהָעָם מִתְפַּלְלִין בּוֹ בְּתַעֲנִיּוֹת וּבְמַעֲמָדוֹת** - כדתנן במסכת תענית 'עברו

אלו ולא נענו מוציאים את התיבה לרחובה של עיר'. וכן במעמדות היו מתכנסים ברחובה של עיר. [היות וקרוב התמיד קרב עבור כל כלל ישראל ובעל הקרבן צריך לעמוד על קרבנו, על כן מחלקים את הציבור ל-24 קבוצות, כל שבוע קבוצה אחרת מתכנסים בעריהם ומתענים ומתפללים שהקרוב יתקבל].

שואלת הגמרא: **וְרַבָּנָן**, מדוע אינם סוברים שיש לרחוב קדושה (מחמת שמתפללים בו).

עונה הגמרא: **ההוא אַקְרָאי בְּעֵלְמָא** - היות והרחוב משמש לתפילה רק באופן אקראי, (שהרי כאמור יש 24 קבוצות, בכל שבוע קבוצה אחרת, ורק פעם בחצי שנה חוזרת שוב אותה קבוצה למעמד) סוברים רבנן שאין לרחוב קדושה מחמת זה.

שנינו במשנה: **בית הכנסת לוקחין תיבה.**

בית כנסת של כרכים אי אפשר למוכרו

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: לֹא שָׁנוּ שִׁיכּוּלִין לְמַכּוּר בֵּית הַכְּנֶסֶת, אֲלֵא בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל כְּפָרִים, שֵׁאֲנָשִׁי הַכֹּפֵר הֵם בְּעֵלִים שֶׁל הַבַּיִת כְּנֶסֶת וְעַל כֵּן הֵם יְכוּלִים לְמוֹכְרוֹ וְלִקְנוֹת בַּדְּמִים דְּבַר קָדוֹשׁ יוֹתֵר.

אָבֵל בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל כְּרָכִין - עיירות גדולות, **פִּינּוֹן דְּמַעְלָמָא אָתּוּ לֵיה** - כיון שבאים לשם אנשים ממקומות אחרים, **לֹא מְצִוּוּ מְזַבְּנֵי לֵיה** - אין בני העיר יכולים למוכרו, **דְּהִנּוּה לֵיה דְּרַבִּים** - שהרי זה נחשב בית כנסת של רבים, שהכל בעליהם [שנבנה עבור כולם, וכן הרבים תורמים לביהכ"ס זה], ואין בני העיר לבדם בעלים להם.

רב אשי: בית כנסת של העיר מחסיא אף שהוא של כרכים אני יכול למוכרו, כיון שבאים לעיר ולבית כנסת על דעתי

אָמַר רַב אֲשִׁי: הָאֵי בֵּי כְּנִישְׁתָּא דְּמָתָא מַחְסִיא אֶף עַל גַּב דְּמַעְלָמָא אָתּוּ לָהּ - בית כנסת זה של העיר מחסיא אף שבאים אליו אנשים ממקומות שונים, מכל מקום **פִּינּוֹן דְּאֲדַעְתָּא דִּידֵי קָאָתּוּ** - כיון שכולם באים על דעתי, **אֵי בְּעִינָא מְזַבְּנִינָא לָהּ** - אם ארצה, מותר לי למוכרו.

שאלה: והרי מצאנו בבית כנסת בירושלים שמכרוהו

מִיתִיבִי, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֵׂה כְּבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁל טוֹרְסִיִּים (צורפי נחושת) **שְׁהִיָּה בִירוּשָׁלַיִם, שְׁמִכְרוּהָ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְעָשָׂה בָּהּ כָּל צְרָכָיו, וְהָא הֵתֵם דְּכָרְכִים הָוָה** - והרי שם היה זה בית כנסת של כרכים, ואיך מכרוהו.

תשובה: היה זה בית כנסת קטן שהמתפללים שם עשוהו

עונה הגמרא: **הָהִיא בֵּי כְּנִישְׁתָּא זוּטֵי הָוָה וְאִיְהוּ עַבְדוּהָ** - שם היה זה בית כנסת קטן, והם עשוהו.

שאלה: כיון שבית כנסת של כרכים אינו שייך רק לבני המקום, מדוע הוא מטמא בנגעים, הרי אינו קרוי 'אחוזתכם'?

מיתבי, נאמר בפסוק: **'בבית ארץ אחוזתכם', 'אחוזתכם' מיטמא בנגעים, ואין ירושלים מיטמא בנגעים,** שאינה בכלל 'אחוזתכם', כיון שירושלים לא נתחלקה לשבטים.

אמר רבי יהודה: **אני לא שמעתי** [שלא היא מיטמא] **אלא מקום מקודש בלבד,** משום שבית של קודש הוא, ובנגעים כתוב 'ובא אשר לו הבית', ובהקדש אין בעלים שיבואו. אבל ירושלים נטמאת בנגעים, כיון שירושלים נתחלקה לשבטים, והיא בכלל 'אחוזתכם'.

הגמרא מבארת את השאלה מהברייתא: מבואר בדברי רבי יהודה שמקום מקדש אינו מטמא, **הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מיטמאין,** כשאר בתי העיר, ולפי המבואר לעיל יש להקשות: **אמאי** - למה הם מטמאים, **הא דכרפין הוו** - הרי הם של כרכים, ולמבואר אינם רק של בני העיר, וממילא אין זה בכלל 'אחוזתכם'.

תשובה: אכן בית כנסת של כרכים גם אינו מטמא בנגעים

עונה הגמרא: **אימא אמר רבי יהודה:** **אני לא שמעתי** **אלא מקום מקודש בלבד,** ובתי כנסיות הם בכלל 'מקום מקודש', וגם הם אין מטמאים בנגעים.

ביאור המחלוקת: אם ירושלים נתחלקה לשבטים

הגמרא מבארת את המחלוקת בברייתא הנ"ל אם ירושלים נטמאת בנגעים: **במאי קמיפלגי** - במה נחלקו תנא קמא ורבי יהודה.

תנא קמא סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים, ועל כן אינה מיטמאה בנגעים. **ורבי יהודה סבר נתחלקה ירושלים לשבטים,** ועל כן היא מטמאה בנגעים.

ובפלוגתא דהני תנאי - ונחלקו במחלוקת המבוארת בברייתות להלן:

כרייתא שמבואר בהם שירושלים נתחלקה לשבטים [חלקה של יהודה וחלקה של בנימין]

דתנאי, מה היה בחלקו של יהודה, הר הבית, הלשכות, והעזרות.

ומה היה בחלקו של בנימין, אולם, והיכל, ובית קדשי הקדשים,

ורצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנימין, ובה מזבח בנוי,

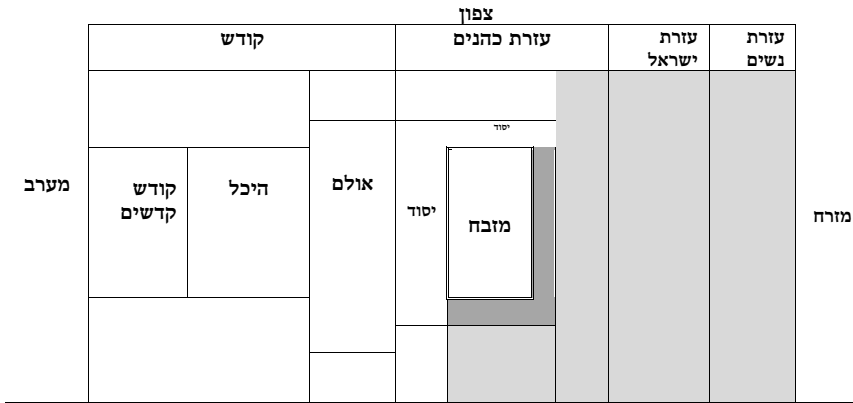
והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לכולעה

שנאמר 'חופף עלי כל היום', 'חופף', כאדם המתחכך מחמת שאינו משיג תאוותו,

לפיכך בגלל שהיה מצטער ומתאוה שהכל יהיה בחלקו, זכה בנימין ונעשה אושפיזין [אורח] לשכינה.

הרי מבואר בדברי תנא זה שירושלים נתחלקה לשבטים.

השטח האפור הוא חלקו של יהודה, והרצועה שהיא גם חלקו של יהודה מסומנת באפור כהה, (במקום זה היה צריך להיות יסוד, אבל בגלל שהוא לא היה בחלקו של בנימין, לא היה שם יסוד)

ברייתא שמבואר בה שירושלים לא נתחלקה לשבטים [ועל כן אין משכירים בתים בירושלים]

הגמרא מביאה את דעת התנא החולק; והאי תנא סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים, דתניא אין משכירים בתים - בעלי בתים את בתיהם בירושלים לעולי רגלים, מפני שאינן שלהן. רבי אלעזר (בר צדוק) אומר: אף לא מטות - גם את המטות הם לא היו משכירים אלא נותנים בחינם,

לפיכך כיון שאלו שהתגוררו בבתים בירושלים היו נותנים לאורחים לשהות בבתיהם ולא היו לוקחים על כך תשלום (שהרי אינם רשאים להשכיר שאין זה שלהם) על כן עורות קדשים [של הקרבנות שהעולי רגלים היו אוכלין שם] בעלי אושפיזין - בעלי האכסניות היו נוטלין אותן בזרוע - בעל כרחם של האורחים, כי למעשה התאכסנו במקום שהם נמצאים בו כל השנה.

[מהמבואר לעיל משמע שדרך ארץ להשאיר במקום שהתארח בו, קנקן של חרס שנשמש בו ועוד של בהמה אם שחט בהמה]

אמר אבוי: שמע מינה: אורח ארעא למישבק אינש - דרך ארץ שאדם ישאיר אדם גולפא - קנקן של חרס שנשתמש בו, ומשקא - ועוד אם שחט בהמה, באושפיזיה - במקום שהתארח בו.

אם מכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר, אפשר להוריד מהקדושה ולמכור בית כנסת ולהפקיע קדושת המקום והדמים

אמר רבא: לא שנו [שאין מורדין דמים מקדושתן, ובית הכנסת בחשיבותו עומד אף ביד לוקח] אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אבל מכרו שבעה טובי העיר (שנתמנו ע"י אנשי העיר להיות אחראים על עניני בית הכנסת)

במעמד אנשי העיר, אפילו [עמוד ב] למישתא ביה שיכרא שפיר דמי - מכירה זו מועילה להפקיע את קדושת החפץ והדמים, ומותר לעשות מהן כל רצונם, ואף אפשר לקנות מהם שכו.

הגמרא מביאה מעשה רב בעניין זה: רבינא הוה ליה ההוא תילא דבי כנישתא - לרבינא היה תל של בית הכנסת (ערימת חול ואבנים מבית כנסת שנחרב), אתא לקמיה דרב אשי - בא רבינא לרב אשי, אמר ליה: מהו למיזרעה - מה הדין לזרוע במקום זה.

אמר ליה רבינא: זיל זבניה - לך קנה את התל' משבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, וזרעה.

סתירת בית כנסת כדי לבנות כעציו ואבניו בית הכנסת אחר

רמי בר אבא הוה קא בני בי כנישתא - רמי בר אבא היה בונה בית הכנסת, הוה ההיא כנישתא עתיקא - היה שם במקום בית כנסת עתיק, הוה בעי למיסתריה ולאתויי ליבני וכשורי מינה ועיולי להתם - ורצה רמי בר אבא לסתור את בית הכנסת ולהביא משם קורות ועצים, להביאם לבניית בית הכנסת החדש,

תיב וקא מיבעיא ליה הא דרב חסדא - ישב רמי בר אבא והסתפק בעניין מאמרו של רב חסדא: דאמר רב חסדא לא ליסתור בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי - לא יסתור אדם בית הכנסת עד שיבנה בית כנסת אחר, התם משום פשיעותא שם הטעם שמא יפשע ויתיאש, ולא יבנה אחר, כי האי גוונא מאי - באופן זה שאין סתירתו אלא לבנינו של בית כנסת חדש, מה הדין בזה.

אתא לקמיה דרב פפא - בא רמי בר אבא לפני רב פפא, ואסר ליה.

לקמיה דרב הונא - בא רמי בר אבא לפני רב הונא, ואסר ליה.

[והטעם בזה יש שפירשו כי גם באופן זה יש חשש פשיעה ויש שפירשו שאסרו זאת כיון שלא יהיה להם בית כנסת להתפלל בו עד שיבנו את החדש, ולכן קודם יש לבנות את החדש ואחר כך לסתור את הישן].

חילוף, מכירת, השכרת ומשכון בית הכנסת

אמר רבא: האי בי כנישתא חלופה וזבונה שרי למכור בית כנסת, ולקנות (או לבנות) בדמים בית אחר שיהיה בית כנסת במקומו, או להחליפו בבית אחר שיהיה בית כנסת במקומו מותר, וחלה קדושתו על החילוף או על הדמים, והראשון יצא מן הקדושה להשתמש בו לחולין.

אוגרה ומשכונה אסיר - אבל אסור להשכיר או למשכן בית כנסת כדי להשתמש בו שימוש חול, מאי טעמא בקדושתא קאי - מה הטעם, היות והוא נשאר בקדושתו.

החלפת, הלוואת ומכירת לבנים של בית הכנסת

ליבני נמי - וכן הדין לגבי לבנים של בית הכנסת, חלופינהו וזבוינהו שרי - להחליפם

בלבנים אחרים, או למוכרם ולקנות בדמים לבנים אחרים, והראשונים יצאו לחולין, מותר, אוזופינהו אָסיר - אבל להלוותם לשימוש חול אסור.

הַנִּי מִיְלֵי בְעֵתִיקָתָא אָבֵל בְּחֻדְתָּן[א לִית לָן בַּהּ - ואלו הדברים נאמרו בלבנים ישנות (שנבנו כבר בכותל בית הכנסת שנפל), אבל בחדש (שנעשה לשם בית הכנסת ועדיין לא השתמשו בהם), אין בזה איסור.

וְאֶפִּילוּ לְמֵאן דְּאָמַר הַזְמָנָה מִלְתָּא הִיא - ואפילו לפי מי שסובר שאם הזמין דבר לצורך מסויים, חל עליו הדין כאילו כבר השתמשו בו, הַנִּי מִיְלֵי - אלו הדברים נאמרו: קְגוֹן לגבי הָאוּרְג בְּגָד לְמַת, שהוא אסור בהנאה כחפצי המת שאסורים בהנאה, וכיון שנארג הבגד מיד הוא ראוי לשימוש לפורשו על המת, (ואף שעדיין לא השתמשו בבגד למת, הרי הוא אסור),

אָבֵל הֵכָא פְטוּי לְאָרְיָג דְּמִי וְלִיקָא לְמֵאן דְּאָמַר - אבל לבנים, הרי הם כחוטים שהזמינם לצורך אריגת בגד שאינם נאסרים, וכן הלבנים שאף שקנאם לצורך בית הכנסת אין דינן כבית הכנסת שעדיין חסר מעשה לבנותם בכותל, ואין דעה הסוברת בדבר ש'מחוסר מעשה' שהזמנה מילתא היא, ואין זה נאסר.

אם אפשר לתת בית כנסת במתנה, שהמקבל ישתמש בו לחולין

מִתְנָה - אם נתנו בני העיר בית כנסת לתשמישי חול, פְּלִיגֵי בַהּ - נחלקו בזה רב אחא ורבינא אם מותר להשתמש בבית כנסת לתשמיש חול, חַד אָסַר, וְחַד שְׂרִי.

מֵאן דְּאָסַר, סברתו היא: בְּמֵאֵי תַפְקַע קְדוּשָׁתָהּ - במה נפקעת קדושתו, שהרי לא שילמו על כך דמים,

וּמֵאן דְּשְׂרִי - ומי שמתיר סובר: אִי לָאוּ דִּתְהוּ לִיהּ הִנָּא מִיְנִיהּ לָא הָוָה יְהִיב לִיהּ - אם לא שהיה לבית הכנסת הנאה מכך לא היו נותן זאת מתנה, הָדַר הָוָה לִיהּ מִתְנָה כְּזַבְיָנִי - וממילא המתנה חוזרת להיות כמכירה, היות ובית הכנסת מקבל מכך טובת הנאה.

[הערה: בראשונים האריכו לבאר כיצד אפשר לתת את בית הכנסת מתנה כאשר אין בית אחר שנהיה קדוש במקומו כדין מעלין בקודש].

תשמישי מצוה נזרקין. תשמישי קדושה נגנזים

תְּנִי רַבְנָן, תְּשֻׁמֵי מִצְוָה נִזְרָקִין. דְּבָרִים שִׁשִּׁימְשׁוּ בֵּהּ מִצְוָה, נִזְרָקִין. תְּשֻׁמֵי קְדוּשָׁה, נִגְנָזִין.

וְאֵלּוּ הֵן תְּשֻׁמֵי מִצְוָה: סוּפָה, לוּלֵב, שׁוּפָר, צִיצִית.

וְאֵלּוּ הֵן תְּשֻׁמֵי קְדוּשָׁה: דְּלוּסְקָמֵי סְפָרִים תְּפִילִין וּמְזוּזוֹת - שקים שנותנים בהם ספרים או תפילין או מזוזות, וְתִיק שֶׁל סֶפֶר תוֹרָה, וְנִרְתִיק שֶׁל תְּפִילִין וְרִצְעוֹתֵיהֶן.

מאמר א' של רבא: בימה של עץ, תשמיש קדושה

אָמַר רַבָּא: מְרִישׁ הָוָה אָמִינָא הָאֵי כּוּרְסְיָא - בתחילה הייתי אומר שהבימה של עץ שבבית הכנסת, תְּשֻׁמֵי דְתְּשֻׁמֵי הוּא - שהתיבה היא תשמיש למפה שפורס על התיבה, והמפה

משמשת את הספר תורה שמניחים עליה, ואין דינו כתשמיש קדושה, אלא כתשמיש דתשמיש, וְשָׂרִי - ומותר לזורקה,

כִּיּוֹן דְּחֻזְזִינָא דְּמוֹתְכִי עֲלוּיָהּ - כיון שראיתי שמניחים על התיבה סֶפֶר תּוֹרָה בלא מפה על התיבה, אָמִינָא - אמרתי תְּשַׁמֵּשׁ קְדוּשָׁה הוּא, וְאָסִיר.

מאמר ב' של רבא: יריעה שפורסים סביבות הארון, תשמיש קדושה

וְאָמַר רַבָּא: מְרִישׁ הָיָה אָמִינָא הָאֵי פְרִיסָא - בתחילה הייתי אומר שהיריעה שפורסין סביבות ארון הקודש מבפנים, תְּשַׁמֵּשׁ דְּתְשַׁמֵּשׁ הוּא - שהיריעה משמשת את הארון, והארון משמש את הספר תורה,

כִּיּוֹן דְּחֻזְזִינָא דְּעֵיפִי לִיָּהּ וּמְנַחֵי סִפְרָא עֲלוּיָהּ - כיון שראיתי שלפעמים שכופלין את היריעה ומניחים את הספר תורה עליה, אָמִינָא - אמרתי תְּשַׁמֵּשׁ קְדוּשָׁה הוּא, וְאָסִיר.

מאמר ג': עשיית ארון קטן מארון גדול

וְאָמַר רַבָּא: הָאֵי תִיבּוֹתָא דְּאִירְפֹּט - ארון קודש שנתקלקל ונפרד מחיבורו, מֵיַעֲבָדָה תִּיבָּה זוֹטְרָתִי שָׂרִי מותר לעשות ממנו תיבה קטנה (ארון קודש קטן), כּוּרְסִיָּא אָסִיר - אבל לעשות ממנו בימה אסור כיון שהוא הורדה מקדושתו.

מאמר ד': יריעת הארון שבלו

וְאָמַר רַבָּא: הָאֵי פְרִיסָא דְּבִלָּה - יריעות הארון שבלו, לְמֵיַעֲבָדִיהּ פְרִיסָא לְסַפְרֵי, שָׂרִי - לעשות ממנו מפה לספר תורה מותר, שאין זה הורדה בקדושה.

לְחוּמְשֵׁין, אָסִיר - אבל לעשות ממנו מפה לספרים שהן עשויין כל חומש לבדו (ולא חמשה חומשים יחד) אסור, כיון שהוא הורדה בקדושה.

מאמר ה': שקים שנותנים בהם חומש, וארגזים שנותנים בהם ספרים יש להם דין תשמישי קדושה

וְאָמַר רַבָּא: הֲנִי זְבִילֵי דְּחוּמְשֵׁי [שקים שנותנים בהם חומשים], וְקַמְטְרֵי דְּסַפְרֵי - וארגז שנותנים בו ספרים, תְּשַׁמֵּשׁ קְדוּשָׁה נִינְהוּ, וְנִגְנְזִין.

שואלת הגמרא: פְּשִׁיטָא.

עונה הגמרא: מָהוּ דְּתִימָא הֲנִי לָאוּ לְכַבּוּד עֲבִידָן, לְנִטְוֵרֵי בְּעֵלְמָא עֲבִידֵי - הייתי אומר שאינם עשויים לכבוד אלא לשמירה בעלמא, ואין להם דין תשמישי קדושה, קָא מְשַׁמַּע לָן שֶׁהֵם עֲשׂוּיִים גַּם לְכַבּוּד, וַיֵּשׁ לָהֶם דִּין תְּשַׁמֵּשׁ קְדוּשָׁה. [ויש מבארים: קא משמע לן שגם מה שעשוי לשמירה הרי הוא כנעשה לכבוד].

חציצה בפני הטומאה על ידי ארון הקודש

הָהוּא בֵּי כְּנִישְׁתָּא (דִּיהוּדָאִי) [דְּרוּמָאִי - היה בית כנסת של יהודים שבאו מרומי ונתיישבו במחוזא, דְּהָהּ פְּתִיחַ לְהָהוּא אִידְרוּנָא דְּהָהּ מַחֲיַת בֵּיהּ מַת - והיה הבית כנסת פתוח לחדר

שהיה מונח בו מת, (עד הקבורה), וְהוּוּ בְעוּ כְהֵנִי לְמִיעַל לְצִלוֹי הַתָּם - והיו כהנים שרצו להיכנס לבית הכנסת להתפלל שם,

אָתוּ אָמְרוּ לִיָּה לְרָבָא, אָמַר לְהוּ רבא: דְּלוּ תִיבּוּתָא - הגביהו את הארון ממקומו, אוֹתְבוּהָ ותניחוהו בפתח שביית בית הכנסת לחדר שהמת בו, ואזי הטומאה לא תכנס לבית כנסת, דְּהוּוּ לִיָּה כְּלִי עֵץ הָעֵשׂוּי לְנַחַת - שאינו העשוי להיטלטל אלא לנוח במקומו, וְכִלִּי עֵץ הָעֵשׂוּי לְנַחַת אֵינוּ מְקַבֵּל טוּמְאָה, וְחוּצָן בְּפָנֵי הַטוּמְאָה.

אָמְרוּ לִיָּה רַבְּנָן לְרָבָא: וְהָא זְמַנִּין דְּמִטְלָטְלִי לִיָּה כִּי מִנַּח סֵפֶר תּוֹרָה עֲלוּיָהּ - והרי לפעמים מטלטלים את הארון כאשר הספר תורה מונח עליו, וְהוּוּ לִיָּה מִיטְלָטְל מְלֵא וְרִיקָם.

אמר להו רבא: אֵי הָכִי לָא אֶפְשָׁר, אֵי אֶפְשָׁר לחצוץ בתיבה זו מפני הטומאה, שכלי שמקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה.

אופן גניזת מטפחות ספרים שבלו

אָמַר מֶר זוטְרָא: מִטְפָּחוֹת סְפָרִים שְׁבֵלוּ, עוֹשִׂין אוֹתָן תְּכָרִיכִין לְמַת מַצּוֹה, וְזוּ הִיא גְּנִיזָתָן.

אופן גניזת ספר תורה שכלה

וְאָמַר רָבָא: סֵפֶר תּוֹרָה שְׁבֵלָה, גּוֹנְזִין אוֹתוֹ אֶצֶל תְּלָמִיד חֶכֶם, וְאֶפִּילוּ שׁוֹנְהָ הִלְכוֹת - כלומר אפילו אצל תלמיד חכם שלא שימש תלמידי חכמים בתלמוד ובגמרא, אלא במשניות ובברייתות. אָמַר רַב אֲחָא בַר יַעֲקֹב: וּבְכִלֵּי חֶרֶס, שְׁנֹאֲמַר וּנְתַתֶּם בְּכִלֵּי חֶרֶס לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים'.

(וְאָמַר) רַב פְּפִי מִשְׁמִיָּה דְרָבָא: מִבֵּי כְּנִישְׁתָּא לְבֵי רַבְּנָן שָׂרִי. מִבֵּי רַבְּנָן לְבֵי כְּנִישְׁתָּא אָסִיר. וְרַב פֶּפְא מִשְׁמִיָּה דְרָבָא מִתְּנִי אִיפְכָא. אָמַר רַב אֲחָא [יתבאר בדף הבא].

פרק רביעי מגילה דף כז

שנה פשוטה: י אדר, שנה מעוברת: י אדר ב

עשיית בית כנסת מבית מדרש או להיפך

(ואמר) רב פפי משמיה דרבא: מבי כנישתא לבי רבנן שרי - לעשות מבית כנסת בית המדרש, מותר. שבית המדרש קדושתו גדולה משל בית הכנסת. מבי רבנן לבי כנישתא אסיר - אבל לעשות מבית מדרש בית הכנסת, אסור.

ורב פפא משמיה דרבא מתני אפכא - שנה להיפך שמותר לעשות מבית מדרש בית הכנסת, ולהיפך אסור.

אמר רב אחא: (דף כז) כוותיה דרב פפי מסתברא, דאמר רבי יהושע בן לוי בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש. שמע מינה.

מחלוקת מי נקרא 'בית הגדול', בית המדרש או בית הכנסת

דרש בר קפרא: מאי דכתיב בעניין שריפת בית המקדש: 'וישרף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים ואת כל בית גדול שרף באש'.

בית ה', זה בית המקדש.

בית המלך, אלו פלטרין של מלך.

ואת כל בתי ירושלים, כמשמען.

ואת כל בית גדול שרף באש, רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, חד אמר: מקום שמגדלין בו תורה, דהיינו בית המדרש. וחד אמר: מקום שמגדלין בו תפלה, דהיינו בית הכנסת.

מאן דאמר תורה, דכתיב 'ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, הרי שמצאנו לשון גדולה על תורה.

ומאן דאמר תפלה, דכתיב 'ספירה נא הגדולות אשר עשה אלישע', ואלישע דעבד ברחמי הוא דעבד - ואלישע מה שעשה, ברחמים (דהיינו בתפילה) עשה, הרי שמצאנו לשון גדולה על תפילה.

רבי יהושע בן לוי הוא הסובר ש'בית הגדול' הוא בית המדרש

תסתיים - יש סימן והוכחה דרבי יהושע בן לוי הוא דאמר מקום שמגדלין בו תורה, דאמר רבי יהושע בן לוי: בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש, הרי שבית המדרש הוא שנקרא 'בית גדול'. שמע מינה.

ספק: מכירת ס"ת ישן לקנות בו חדש

שינוי במשנה: אבל מכרו תורה לא יקחו ספרים וכו'.

איבעיא להו, מהו למכור ספר תורה ישן ליקח בו חדש,

הגמרא מבארת את הצדדים: **כִּיּוֹן דְּלֹא מַעְלֵי לִיָּה** - כיון שלא מעלים בקדושה גדולה יותר, אָסוּר. או דְּלֹמָא כִּיּוֹן דְּלִיכָא לְעֵלוּי עֵילוּיָא אַחְרִינָא, שְׁפִיר דְּמִי - או שמא כיון שאין עילוי אחר שאפשר לעלות יותר מספר תורה, הרי זה מותר.

הצעת ראייה א': במשנה משמע שמותר למכור תורה בתורה

תָּא שְׁמַע, אָבַל מְכָרו תוֹרָה לֹא יִקְחוּ סְפָרִים. ומשמע: סְפָרִים הוּא דְּלֹא, הָא תוֹרָה בְּתוֹרָה שְׁפִיר דְּמִי - אבל לקנות ספר תורה בספר תורה מותר.

דחיית הראייה: המשנה מדברת באופן כבר מכרו את הספר תורה, שמותר לקנות בו ספר תורה אחר, ולא מבואר שיש היתר לכתחילה לעשות זאת

הגמרא דוחה את הראייה: מְתַנִּיתִין דִּיעֵבַד - המשנה מדברת כשכבר מכרו את הספר תורה כלשון המשנה: 'מכרו תורה', ולכן מותר ליקח בדמיו ספר תורה, שאם לאו מה יקחו בדמים, כִּי קָא מִיבְעִיא לֶן לְכַתְּחִלָּה - והספק שלנו הוא אם מותר לכתחילה למכור ספר תורה כדי לקנות בדמים ספר תורה אחר.

הצעת ראייה ב': בכרייתא משמע שאסור לגלול מטפחות ספר תורה במטפחות ספר תורה

תָּא שְׁמַע, גּוֹלְלִין סְפָר תוֹרָה בְּמַטְפָּחוֹת חוּמְשִׁין - ספר תורה שאין בו אלא חומש אחד, וְחוּמְשִׁין בְּמַטְפָּחוֹת נְבִיאִים וְכַתוּבִים,

אָבַל לֹא נְבִיאִים וְכַתוּבִים בְּמַטְפָּחוֹת חוּמְשִׁין, וְלֹא חוּמְשִׁין בְּמַטְפָּחוֹת סְפָר תוֹרָה,

קְתַנֵּי מִיָּהָת - עכ"פ שנינו: גּוֹלְלִים סְפָר תוֹרָה בְּמַטְפָּחוֹת חוּמְשִׁין - שהוא עליה בקדושה למטפחות, ומשמע: מַטְפָּחוֹת חוּמְשִׁין, אִין. מַטְפָּחוֹת סְפָר תוֹרָה, לֹא, הרי שאין משנים קדושת דבר לדבר אחר כיוצא בו, אלא לדבר שלמעלה הימנה.

דחיית הראייה: מהכרייתא אין ראייה שיש בה גם דיוק הפוך

הגמרא דוחה את הראייה: אִימָא סִיפָא: וְלֹא חוּמְשִׁין בְּמַטְפָּחוֹת סְפָר תוֹרָה, ומשמע: הָא תוֹרָה בְּתוֹרָה שְׁפִיר דְּמִי - אבל לגלול ספר תורה במטפחות ספר תורה אחר מותר, שאין בזה הורדה בקדושה.

הרי שמהרישא משמע כך ומהסיפא משמע כך, אָלָא מְהָא לִיכָא לְמִישְׁמַע מִינָה - אלא ממשנה זו אין להוכיח לספק זה.

הצעת ראייה ג': בכרייתא מבואר שמותר להניח ספר תורה על ספר תורה

תָּא שְׁמַע, מְנִיחִין סְפָר תוֹרָה עַל גְּבִי תוֹרָה, וְתוֹרָה עַל גְּבִי חוּמְשִׁין [חומש של ספר אחד], וְחוּמְשִׁין עַל גְּבִי נְבִיאִים וְכַתוּבִים. אָבַל לֹא נְבִיאִים וְכַתוּבִים עַל גְּבִי חוּמְשִׁין, וְלֹא חוּמְשִׁין עַל גְּבִי תוֹרָה. וכשם שמותר להניח ספר תורה על ספר תורה, יש לומר שכך גם מותר למכור ספר תורה כדי לקנות ספר תורה אחר.

דחיית הראיה: אין להוכיח מהנחה למכירה

הגמרא דוחה את הראיה: הַנְּחָה קְאָמְרָתְךָ, שְׂאֵנִי הַנְּחָה דְּלָא אֶפְשָׁר - אין להוכיח מההיתר להניח ספר תורה על ספר תורה שכך גם מותר למכור ספר תורה כדי לקנות ספר תורה אחר, שבהנחה אין אפשרות שלא להניח ספר תורה על ספר תורה, שהרי: דְּאֵי לָא תִּמְאָה הָכִי מִיְכָרְךָ הִכִּי פְּרָכִינָן - אם לא תאמר כך שמותר להניח ספר תורה על ספר תורה, איך כורכים ספר תורה אחד יחד, וְהָא קָא יְתִיב דְּפָא אַחְבְּרִיה - והרי דף נגלל על חבירו, אֶלָּא פִּיּוֹן דְּלָא אֶפְשָׁר, שְׂרִי - מותר, הֵכָא נְמִי פִּיּוֹן דְּלָא אֶפְשָׁר שְׂרִי - כאן גם לגבי הנחה כיון שאי אפשר שלא להניח ספר תורה על ספר תורה, הדבר מותר.

הצעת ראיה ד': שנינו במפורש שאסור למכור ספר תורה כדי לקנות ספר תורה

תָּא שְׂמַע, דְּאָמַר רַבָּה בַר בַּר הֵנָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבָּן שְׂמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: לֹא יִמְכּוֹר אָדָם סֵפֶר תּוֹרָה יֶשֶׁן לִיקָח בּוֹ חֵדֶשׁ, הָרִי מְפּוֹרֵשׁ שֶׁהַדָּבָר אֲסוּר.

דחיית הראיה: שם החשש הוא משום פשיעה שלא יקנה חדש, כאן הספק כשאין חשש פשיעה (שהספר תורה החדש כבר מוכן ומזומן לקנייה)

הגמרא דוחה את הראיה: הֵתֵם מִשּׁוּם פְּשִׁיעוּתָא - שם אסרו למכור מחשש פשיעה, שאם ימכור את הישן שמא שוב לא יקנה, ומתוך כך יפסדו הדמים. פִּי קְאָמְרִינָן פְּגוֹן דְּכִתִּיב וּמִנַּח לְאִיפְרוּקִי - והספק שלנו הוא באופן שהספר תורה החדש כתוב ומונח בבית הסופר, והוא מחכה 'לפדייה' - שאין מעכב אלא לתת דמים לסופר ולקנותו, מֵאִי - בזה הסתפקו אם מותר למכור את הספר תורה הישן כדי לקנות את החשש.

הצעת ראיה ה': שנינו שמותר למכור ספר תורה כדי ללמוד תורה ומשמע שכן הדין למכור ספר תורה כדי לקנות ספר תורה

תָּא שְׂמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי מְאִיר: אֵין מוֹכְרִין סֵפֶר תּוֹרָה אֶלָּא לְלַמּוֹד תּוֹרָה - להתפרנס בו כשלומד תורה, וקא סלקא דעתך דהוא הדין לקנות ספר תורה, וְלִישָׂא אִשָּׁה. שְׂמַע מִינֵה תּוֹרָה בְּתוֹרָה שְׂפִיר דְּמִי.

דחיית הראיה: אין להוכיח להיתר למכור ס"ת כדי לקנות ס"ת מההיתר למוכרו כדי ללמוד

הגמרא דוחה את הראיה: דְּלִמָּא שְׂאֵנִי תְּלַמּוֹד שְׁהַתְּלַמּוֹד מְבִיא לִידֵי מַעֲשָׂה, ולכן היתירו למכור ספר תורה כדי שילמד תורה. וכן היתירו למכור כדי לישא אשה, שהרי אִשָּׁה נְמִי לָא תְּהוּ בְּרָאָה לְשִׁבְתָּ יִצְרָה, אֲבָל תּוֹרָה בְּתוֹרָה יִתְכּוֹן שְׁלָא תְּתִירוּ.

לא ימכור אדם ספר תורה

תְּנִי רַבָּנָן, לֹא יִמְכּוֹר אָדָם סֵפֶר תּוֹרָה אֶף עַל פִּי שְׂאֵינִי צְרִיךְ לוֹ - שיש לו אחר.

יתר על כן אמר רבן שמעון בן גמליאל: אפילו אין לו מה יאכל, ומכר ספר תורה, או בתו, אינו רואה סימן ברכה לעולם באותן הדמים.

שנינו במשנה: וכן במותריהן.

גבו והותירו מורידים בקודש

אמר רבא: לא שנו אלא שמכרו והותירו - מכרו אחד מן הקדושות הללו, ולקחו ממצת הדמים קדושה מעולה, והותירו מהן, בזה נאמר שבמותר המעות לא יוריד בקדושתם, אכל גבו מעות מהציבור לקניית ספר תורה, וקנאוהו, והותירו - ונותר בידן מן הדמים, מותר לקנות בדמים שנותרו דברים שקדושתם פחותה מקדושת ספר תורה, שהרי עדיין לא באו לשימוש קדושה חמורה.

שאלה: בכרייתא משמע שגבו והותירו מותר להוריד בקדושת הדמים רק אם התנו

איתיביה אבבי, שנינו בברייתא: במה דברים אמורים שאסור להוריד בקדושת הדמים, שלא התנו, אכל התנו אפילו לדוכסוסיא [תשמיש חול כמבואר להלן] מותר.

הגמרא מבארת את הראיה: היכי דמי - באיזה אופן מדובר, אילימא - אם תאמר שמכרו והותירו, כי התנו מאי הוי, הרי כיון שמכרו ספר תורה בדמים יש בכל הדמים קדושה. אלא שגבו והותירו, ומבואר שאם התנו מותר להשתמש בדמים שנותרו למה שרוצים, טעמא דהתנו, הא לא התנו לא - וכמבואר ההיתר הוא רק בגלל שהתנו, אבל אם לא התנו אין היתר, וקשה על דברי רבא שמתיר לעשות בדמים הנותרים דברי חולין אף כשלא התנו.

תשובה: הכרייתא מדברת באופן שמכרו והותירו, ובוזר כאשר התנו מותר להוציא לכל דבר שרוצים

הגמרא דוחה את ביאורו של אבבי בברייתא: לעולם מדובר שמכרו והותירו, והכי קאמר: במה דברים אמורים שלא התנו שבקעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אכל התנו שבקעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו לדוכסוסיא נמי מותר.

אמר ליה אבבי לההוא מרבנן דהוה מסדר מתניתא קמיה דרב ששת: מי שמיע לך מרב ששת מאי דוכסוסיא. אמר ליה הכי אמר רב ששת פרשא דמתא - בני העיר שוכרין אדם רוכב סוס, שיהא להן מזומן לשולחו בשליחות למושל העיר כשיצטרכו.

אמר אבבי: הלכך האי צורבא מרבנן דשמע ליה מילתא ולא ידע פירושא - לכן ת"ח ששמע דבר ולא יודע פירושו, ליששיליה (קמיה) [למאן] דשכיח קמי(ה) רבנן - שישאל למי שמצוי לפני התלמידי חכמים, דלא אפשר דלא שמיע ליה מן גברא רבא - שלא יתכן שלא שמע מאדם גדול את פירוש הדבר.

בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהם צדקה

אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר: בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהן צדקה, נותנין אותה לגבאי אותה העיר, כדי שלא יחשדו בהם שפוסקים עליהם צדקה ואינם נותנים, וכשהן באין לחזור למקומם תובעים הם מהגבאים את הצדקה שהם נתנו, ומביאין אותה [את הצדקה] עמהן [לעירם], ומפרנסין בה עניי עירן.

תניא נמי הכי, בני העיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהן צדקה, נותנין. וכשהן באין מביאין אותה עמהן.

הברייתא מסיימת שדין זה נאמר רק בבני עיר רבים שהלכו לעיר אחרת, ולא ביחיד: ויחיד שהלך לעיר אחרת ופסקו עליו צדקה, תנתן לעניי אותה העיר.

מעשה רב שמכואר בו שאם יש בעיר שפסקו בה צדקה תלמיד חכם המתעסק בצרכי העיר, נשאת הצדקה אצל העיר שבה פסקו את הצדקה

רב הונא גזר תעניתא, על לגביה - נכנס לפניו רב חנה בר חנילאי וכל בני מתיא - וכל בני עירו, כדי להשתתף עמהם בתעניתם, רמו עליהו צדקה ויהבו - פסקו עליהם צדקה והם נתנו, כי בעו למיתי - כשהם רצו לחזור לעירם, אמרו ליה - אמרו לו לרב הונא: נותבה לן מר וניזיל ונפרנס בה עניי מאתין - יביאו לנו כבודו את הצדקה ונפרנס בה את עניי עירנו.

אמר להו רב הונא: תנינא, במה דברים אמורים בשאין שם [עמוד ב] חבר עיר - תלמיד חכם המתעסק בצרכי צבור, אבל יש שם חבר עיר תינתן לחבר עיר, וכל שכן דעניי דידי ודידכו עלי סמיכי - וכל שכן באופן זה שהעניים של עירכם, והעניים שבעירי, סומכים עלי ואני מפרנסם.

משנה**מכירת של רבים ליחיד**

אין מוכרין את בית הכנסת של רבים ליחיד - לעשות בו בית כנסת של יחיד, מפני שמורדין אותו מקדושתו, דברי רבי מאיר.

אמרו לו רבנן: אם כן אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה.

גמרא**תשובת רבי מאיר לטענת רבנן**

שפיר קאמרי ליה רבנן לרבי מאיר.

ורבי מאיר יענה על כך שיש לחלק בין עיר קטנה לבין בית כנסת של יחיד, שהרי מעיר גדולה לעיר קטנה מעיקרא קדישא - בתחילה היה בבית כנסת קדושה, השתא נמי קדישא -

וכעת שמוכרים אותו לעיר קטנה גם יש בו קדושה. אבל מרבים ליחיד ליכא קדושה - שאין אומרים דבר שבקדושה פחות מעשרה.

סדרת רבנן

ורבנן, אמרי אי איכא למיחש - אם יש לחשוש בין יחיד לרבים, פי האי גוונא נמי איכא למיחש - גם בין של עיר קטנה לגדולה יש לחשוש, משום כרוב עם הדרת מלך, שבבית כנסת של עיר גדולה יש יותר הדרת מלך, וכמו שלא חוששים לאיסור במכירת בית כנסת של עיר גדולה לעיר קטנה, כך גם לא חוששים למכירת בית כנסת של רבים לשל יחיד.

משנה

אם מותר למכור בית כנסת ממכר עולם

[דעה א', רק על תנאי שאם ירצו יחזירוהו:] אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי שאם ירצו יחזירוהו, דברי רבי מאיר, ואפילו מרבים לרבים אסר רבי מאיר מכירת חלוטה, שדרך בזיון הוא, שהרי הזה כאילו אין בית הכנסת חשוב בעיניו כלל, שאם היה חשוב בעיניו היה עושה תנאי שאם ירצו יחזירוהו.

[דעה ב', חוץ מד' דברים:] וחקמים אומרים: מוכרין אותו ממכר עולם ליחיד, ולכל תשמיש, חוץ מארבעה דברים: למרחץ, ולבורסקי, לטבילה, ולבית המים - לכביסה, ויש מפרשים: לבית מי רגלים.

[דעה ג', לכל דבר:] רבי יהודה אומר: מוכרין אותה לשם חצר, והלוקח מה שירצה יעשה, והיינו שכדי להפקיע את קדושת בית הכנסת צריך להתנות זאת במפורש ואחר כך מותר להשתמש בו לכל דבר.

גמרא

שאלה: כיון שהמכירה מתבטלת, נמצא שמה שדר בבית הכנסת עד ביטול המכירה היה בעד 'הלואה' שנתן לגבאים

במשנה מבואר שלרבי מאיר עושים תנאי במכירת בית הכנסת שאם ירצוהו יחזירוהו. שואלת הגמרא: ולרבי מאיר היכי דיירי בה - איך הקונה גר בבית הכנסת, הא הווא לה רבית - והרי זה ריבית, שאם המכירה מתבטלת, נמצא שהכסף שנתן לגבאים היה רק 'הלואה', [כי הרי כעת שחוזרים בהם ממכירת הבית כנסת מחזירים לו את הכסף] ובעד 'הלואה' זו גר חינם בבית הכנסת עד שחזרו בהם מהמכירה.

תשובה א': היות ויתכן והמכירה תשאר, ולא יהיה זה הלואה, הרי זה ספק אם יהיה כאן ריבית, ולרבי מאיר באופן כזה אין איסור ריבית [צד אחד בריבית מותר]

אמר רבי יוחנן: רבי מאיר בשיטת רבי יהודה אמרה, דאמר צד אחד בריבית מותר.

דְתַנְיָא, הָרִי שְהִיָּה נּוֹשָׁה בְחִבְרִי מְנָה, וְעָשָׂה לּוֹ שְׂדֵהוּ מְכָר - שאם לא יפרע את החוב, יקבל המלווה את שדהו בעד החוב, בְּזִמְנֵי שְׂמוֹכְרֵי [הלווה] אוֹכְלֵי פִירוֹת, מוֹתֵר. לּוֹקֵחַ [המלווה] אוֹכְלֵי פִירוֹת, אָסוּר, כִּיּוֹן שִׁיתֵכֵן שְׁבִסוּף יִשְׁלַם אֶת חוּבוֹ, וְיִתְבַרֵר שֶׁהִשְׁדָּה הִיתָה מִתְחִילָה שֶׁל הַלוּוֹה וְלֹא שֶׁל הַמְלוּוֹה, וְהַפִּירוֹת שֶׁהַמְלוּוֹה אֵכֵל הִיוּ בְעַד הַהַלוּוָאָה וְהִרִי זֶה רִיבִית.

רְבִי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֶפְּיֵלוּ לּוֹקֵחַ [המלווה] אוֹכְלֵי פִירוֹת מוֹתֵר.

וְאָמַר רְבִי יְהוּדָה: מַעֲשֵׂה בְכֵיטוֹס בֵּן זֹנֵן שְׁעָשָׂה שְׂדֵהוּ מְכָר עַל פִּי רְבִי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, לּוֹקֵחַ אוֹכְלֵי פִירוֹת הִיָּה. אָמְרוּ לוֹ: מִשֵּׁם רְאִיָּה, מוֹכֵר [לווה] אוֹכְלֵי פִירוֹת הִיָּה, וְלֹא לּוֹקֵחַ [ולא מלווה].

מֵאִי בִּינְיָהוּ, צַד אֶחָד בְּרִבִּית אֵיכָּא בִּינְיָהוּ,

מֵרֵי סָבֵר [רבי יהודה] צַד אֶחָד בְּרִבִּית מוֹתֵר, וְכַאֲן הוּא סַפֵּק אִם יִהְיֶה רִיבִית כִּי הִרִי בִסוּף הַלוּוֹה לֹא יִשְׁלַם אֶת חוּבוֹ, הִשְׁדָּה אֲכַן תִּהְיֶה שֶׁל הַמְלוּוֹה וְנִמְצָא אֵכֵל פִּירוֹת שְׁלוֹ.

וְמֵרֵי סָבֵר [רבי מאיר] צַד אֶחָד בְּרִבִּית אָסוּר, וְכִיּוֹן שִׁישׁ כַּאֲן צַד שִׁיְהִיָּה רִיבִית, אִם בִּסוּף הַלוּוֹה יִשְׁלַם אֶת חוּבוֹ, שְׂאִזִּי יִתְבַרֵר שֶׁהִשְׁדָּה שֶׁל הַלוּוֹה, וְנִמְצָא אֵכֵל שֶׁל הַלוּוֹה, וְהִרִי זֶה רִיבִית.

תשובה ב': מדובר באופן שהתנו שאם בסוף המכירה תתבטל יחזירו את הדמים לקונה, וכזה סבר רבי יהודה שריבית על מנת להחזיר מותרת

רְבָּא אָמַר: דְּכוּלִּי עֲלָמָא צַד אֶחָד בְּרִבִּית אָסוּר, וְהִכָּא [וכאן במחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה בהעושה שדהו מכר] רִבִּית עַל מְנַת לְהַחְזִיר אֵיכָּא בִּינְיָהוּ - נִחְלַקוּ מֵהַ דִּין כְּשִׁסִּיכְמוּ בִּינֵיהֶם שֶׁאִם בִּסוּף הַלוּוֹה יִשְׁלַם אֶת חוּבוֹ, יִשְׁלַם הַמְלוּוֹה אֶת דְּמֵי הַפִּירוֹת שֶׁאֵכֵל, הֵאֵם יֵשׁ בְּזֶה רִיבִית.

מֵרֵי [רבי יהודה] סָבֵר: רִבִּית עַל מְנַת לְהַחְזִיר מוֹתֵר.

וְמֵרֵי [ורבי מאיר] סָבֵר: אָסוּר. וּמִשְׁנַתֵּינוּ הִיא עַל פִּי שִׁיטַת רְבִי יְהוּדָה, וּמִדּוּבַר שְׁעָשׂוּ תַנַּיִם אִם הַקּוֹנֵה שֶׁאֵם תִּתְבַטֵּל מִכִּירַת בֵּית הַכִּנְסַת, יִשְׁלַם הַקּוֹנֵה תְּשׁוּלָם עַל הַזִּמְנֵן שֶׁדֵּר בְּבֵית הַכִּנְסַת וּמִמִּילָא אֵין בְּזֶה רִיבִית.

מותר להשתין במקום שהתפללו בו

שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה: וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים מוֹכְרִין אוֹתוֹ מְמַכֵּר עוֹלָם וְכוּ'.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל: מוֹתֵר לְאֶדָם לְהַשְׁתִּין מִיָּם בְּתוֹף אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל תְּפִלָּה - מוֹתֵר לְהַשְׁתִּין בַּמְקוֹם שֶׁהִתְפַּלְלוּ בּוֹ.

אָמַר רַב יוֹסֵף: מֵאִי קָא מְשַׁמַּע לָן, תַּנְיָא, רְבִי יְהוּדָה אוֹמֵר: מוֹכְרִין אוֹתָהּ לְשׁוּם חֲצֵר וְלוֹקֵחַ מֵהַ שְׂרִיזָה יַעֲשֶׂה, הִרִי שֶׁאִף מוֹתֵר לְהַשְׁתִּין בַּמְקוֹם שֶׁהִתְפַּלְלוּ בּוֹ בְּעֵבֵר,

וְאֶפְּיֵלוּ רַבָּנָן שֶׁאִסְרוּ לַעֲשׂוֹת ד' דְּבָרִים בַּמְקוֹם שֶׁהִיָּה בּוֹ בְּבֵית הַכִּנְסַת, לָא קְאָמְרִי אֶלָּא בֵּית הַכִּנְסַת דְּקָבִיעַ קְדוּשְׁתִּיהָ - הִרִי לֹא אָמְרוּ זֹאת אֵלָּא בְּבֵית כִּנְסַת שֶׁקְדוּשְׁתּוֹ קְבוּעָה, אֶבֶל אַרְבַּע אַמּוֹת דְּלֹא קָבִיעַ קְדוּשְׁתִּיהּ לֹא - אֲבָל בַּמְקוֹם שֶׁהִתְפַּלְלוּ בּוֹ בְּאֹפֶן לֹא קְבוּעַ [ד' אַמּוֹת שֶׁל מִתְפַּלְּל], גַּם רַבָּנָן מוֹדִים שֶׁאֵין אִיסוּר לְהַשְׁתִּין בּוֹ מִיָּם לְאַחַר זִמְנָן.

המשתין באמצע תפילתו, ירחיק ד' אמות שלא יתפלל אחר כך בסמיכות למי רגלים, וכן ימתין ד' אמות עד שישתין

תני תנא קמיה דרב נחמן: [דין א':] המתפלל מרחיק ארבע אמות ממקום שהתפלל בו ומשתין, שלא ישתין במקום שהתפלל בו.

[דין ב':] והמשתין, מרחיק ארבע אמות ומתפלל, שאסור להתפלל במקום שהשתין ויש בו מי רגלים, ועל כן לאחר שהשתין ירחיק ד' אמות.

אמר ליה: בשלמא [דין ב':] המשתין מרחיק ארבע אמות ומתפלל, תנינא, כמה ירחיק מהן ומן הצואה ארבע אמות,

אלא [דין א':] המתפלל מרחיק ארבע אמות ומשתין, למה לי, אי הכי קדשתינהו לכולהו שבילי דנהרדעא - אם כן אתה מקדש את כל שבילי העיר נהרדעא, שאין לך ארבע אמות בהן שלא התפללו בהן עוברי דרכים, וכמבואר לעיל מותר להשתין במקום שהתפללו בו בעבר.

תני, ישהה - אם עוסק בתפילה וצריך להשתין ימתין ד' אמות ורק אחר כך יתפלל.

ושאלת הגמרא: בשלמא, משתין ישהה כדי הילוף ארבע אמות, משום ניצוצות, שלא יטנפו בגדיו בניצוצות שבאמתו, אלא מתפלל ישהה כדי הילוף ארבע אמות עד שישתין למה לי.

עונה הגמרא: אמר רב אשי: שכל ארבע אמות תפלתו סדורה בפיו ורחושי מרחשן שפותיה - עד שיעור הליכת ד' אמות עד שפתיו רוחשות את תיבות התפילה, ולכן צריך להמתין שיעור הליכת ד' אמות.

רבי זכאי, במה הארכת ימים

זלפ"ן סימן.

שאלו תלמידיו את רבי זכאי, במה כלומר: באיזה זכות הארכת ימים.

אמר להם: מימי לא השתנתי מים בתוך ארבע אמות של תפלה,

ולא כניתי שם לחבירי,

ולא ביטלתי קידוש היום. אמא זקינה היתה לי פעם אחת לא היה לי מעות ליין לקידוש והיא מכרה כפה [צעף] שבראשה, ובמעות שקיבלה בעד הצעיף קנתה יין, והביאה לי קידוש היום.

תנא, כשמתה הניחה לו שלוש מאות גרבי יין, שבשכר מעשה זה זכתה לשפע.

כשמת הוא הניח לבניו שלשת אלפים גרבי יין.

רב הונא הוה אסר ריתא וקאי קמיה דרב - רב הונא היה חגור בגמי וכך עמד לפני רב.

אמר ליה רב: מאי האי - מה זה אתה חגור בגמי ולא באבנט רגיל.

אמר ליה רב הונא: לא הנה לי קידושא ומשכנתיה להמינאי ואתאי ביה קידושא - לא היה

לי יין לקידוש ומשכנתי את החגורה שלי, ובדמים שלויתי (בעד משכון החגורה) הביאתי יין לקידוש.

אָמַר לִיהֵא רַב: יְהֵא רַעְוֵא דְתִיטּוּם בְּשִׁירָאֵי - יהיה רצון שתהיה סתום ומכוסה במעילי משי יקרים. כלומר: שיהיה לך עשירות גדולה.

כִּי אֵיפְלֵל רַבָּה בְּרִיה - כשנכנס רבה בנו לחופה, רַב הוֹנָא אֵינִישׁ גּוֹצָא הָוָה גְּנָא אַפּוּרְיָא - רב הונא אדם נמוך היה והיה יושן על המטה, אֲתִיִּין בְּנִתְיָה וְכַלְתִּיהָ - כאשר בנותיו וכלותיו באו לחופה, שְׁלַחַן וְשִׁדְיִין מְנִיְהוּ עָלֶיהָ עַד דְּאִיטּוּם בְּשִׁירָאֵי - היו פושטות מעיליהם עד שהיה מכוסה בבגדים.

שְׁמַע רַב שְׁבַרְכְּתוּ הַתְּקִימָה, וְאִיקְפֵּד, אָמַר: מֵאֵי טַעְמָא לָא אָמַרְתָּ לִּי כִּי בְּרַכְתִּיךָ - מה הטעם לא אמרתי לי כאשר ברכתך: וְכֵן לְמָר - אף אתה תהא מבורך לך, שמא היה עת רצון, והברכה היתה מתקיימת גם בי.

רבי אלעזר בן שמוע, במה הארכת ימים

שְׁאַלוּ תַלְמִידָיו אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ, בְּמָה הָאָרְכַת יָמִים.

אָמַר לָהֶם: מֵיָמֵי לֹא עָשִׂיתִי קְפָנְדְרִיא לְבֵית הַכְּנָסַת - לא קיצרתי דרכי דרך בית הכנסת. וְלֹא פִסְעֵתִי עַל רְאִשֵׁי עַם קְדוֹשׁ - כשהיו התלמידים בבית המדרש על גבי קרקע, לא הלכתי ביניהם לישוב למקומי שהרי זה נראה כפוסע על ראשיהם. וְלֹא נִשְׁאַתִּי כְּפִי בְּלֹא בְרָכָה.

שְׁאַלוּ תַלְמִידָיו אֶת רַבִּי פְּרִידָא בְּמָה הָאָרְכַת יָמִים אָמַר לָהֶם מֵיָמֵי לֹא קָדַמְנִי אָדָם לְבֵית הַמְּדֻרָשׁ [יתבאר בדף הבא].

שנה פשוטה: יא אדר, שנה מעוברת: יא אדר ב

פרק רביעי מגילה דף כח

רבי פרידא, במה הארכת ימים

שְׁאֵלוּ תַלְמִידָיו אֶת רַבִּי פְּרִידָא, בְּמַה הָאָרְכַת יָמִים.

אָמַר לָהֶם: מֵימֵי לֹא קָדְמָנִי אָדָם לְבֵית הַמְדֻרָשׁ, (דף כח)

וְלֹא בְּרַכְתִּי בְּסֵעוּדָה, לְפָנָי כַּהֵן, שְׁכַתוֹב 'וְקִדְשָׁתוּ', לְכָל דָּבָר שֶׁבְּקִדּוּשָׁה לְפִתּוּחַ רֵאשׁוֹן וּלְבֶרֶךְ רֵאשׁוֹן.

וְלֹא אֶכְלָתִי מִבְּהֵמָה שְׁלֹא הוֹרָמוּ מִתְּנוּתֶיהָ [הַזְרוּעַ וְהַלְחִיִּים וְהַקִּיבָה]. דָּאָמַר רַבִּי יִצְחָק, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָסוּר לְאָכּוֹל מִבְּהֵמָה שְׁלֹא הוֹרָמוּ מִתְּנוּתֶיהָ.

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל הָאוֹכֵל מִבְּהֵמָה שְׁלֹא הוֹרָמוּ מִתְּנוּתֶיהָ, כָּאֵילוֹ אוֹכֵל טְבָלִים. וְלִית הַלְּקָתָא כְּוֹתֶיהָ.

שאלה על הנהגתו של רבי פרידא שמימיו לא בירך לפני כהן: הרי אסור לתלמיד חכם לכבד כהן עם הארץ

וְלֹא בְּרַכְתִּי לְפָנָי כַּהֵן.

לְמִימְרָא דְּמַעְלִיּוּתָא הִיא - מֵהַדְּבָרִים מִתְּבָאָר לּוֹמַר שֶׁמַּעֲלָה יֵשׁ בְּזֶה שְׁמִימֵי לֹא בִירַךְ לְפָנָי כַּהֵן, שׁוֹאֵלֶת עַל כֵּךְ הַגְּמָרָא: וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל תַּלְמִיד חָכֵם שֶׁמְּבָרַךְ לְפָנָיו אֶפִּילוֹ כַּהֵן גְּדוֹל עִם הָאָרֶץ, אוֹתוֹ תַּלְמִיד חָכֵם חַיִּיב מִיֵּתָה, שְׁנָאָמַר 'כָּל מְשֻׁנְאֵי אֶהְבּוּ מוֹת', אֵל תִּקְרִי מְשֻׁנְאֵי אֵלֹא מְשֻׁנְאֵי - שְׁגוֹרְמִין לְבִנֵי אָדָם לְשִׁנְאוֹתוֹ, שֶׁהֲרוּאָה תַּלְמִיד חָכֵם שֶׁפֵּל לְפָנָי עִם הָאָרֶץ, אוֹמְרִים אֵין נַחַת רוּחַ בְּתוֹרָה, וְאִם כֵּן מָה הַמַּעֲלָה שֶׁלֹּא בִירַךְ לְפָנָי כַּהֵן, הִרִי אֲדַרְבָּא אִם הִיא בְּסֵעוּדָה כַּהֵן עִם הָאָרֶץ הִיא לְרַבִּי פְּרִידָא לְבֶרֶךְ וְלֹא לְכַבֵּד אֶת הַכַּהֵן הָעַם הָאָרֶץ.

תשובה: רב פרידא נהג כך כשהיה בסעודה כהן תלמיד חכם

עונה הגמרא: כִּי קָאָמַר אֵיהּ בְּשׁוּיָן - מָה שֶׁאָמַר רַבִּי פְּרִידָא, הֵינּוּ בְּשׁוּיָן, בְּאוֹפֵן שֶׁהִיא בְּסֵעוּדָה כַּהֵן שֶׁהוּא גַם תַּלְמִיד חָכֵם בְּאוֹפֵן זֶה כִּיבֵד רַבִּי פְּרִידָא אֶת הַכַּהֵן לְבֶרֶךְ. אֲבָל אִם הִיא לְפָנָיו כַּהֵן עִם הָאָרֶץ לֹא הִיא מְכַבְּדוֹ שִׁיבֶרֶךְ בְּסֵעוּדָה אֵלֹא רַבִּי פְּרִידָא הִיא מְבָרַךְ.

רבי נחוניא בן הקנה, במה הארכת ימים

שְׁאֵלוּ תַלְמִידָיו אֶת רַבִּי נַחוּנְיָא בֶּן הַקְּנָה, בְּמַה הָאָרְכַת יָמִים.

אָמַר לָהֶם: א. מֵימֵי לֹא נִתְּכַבְּדָתִי בְּקִלּוֹן חֲבָרִי.

ב. וְלֹא עָלְתָה עָלַי מִשְׁתֵּי קָלֶלֶת חֲבָרִי.

ג. וּוְתָרַן בְּמִמוֹנֵי הָיִיתִי.

הַגְּמָרָא מֵרַחֲבָה בְּג' הַדְּבָרִים: א. לֹא נִתְּכַבְּדָתִי בְּקִלּוֹן חֲבָרִי, כִּי הָא דָּרַב הוּנָא דְּרִי מָרָא

אֶתְפִּיָּה - כמו שהיה אצל רב הונא שנשא מעדר על כתפו, אֶתָּא רַב חָנָא בַר חֲנִילָאֵי וְקָא דְרִי מִינֵיהּ - בא רב חנא בר חנילאי ולקח ממנו את המעדר כדי לכבדו שהוא ישאנה במקומו.

אָמַר לִיהּ רַב הוֹנָא: אֵי רְגִילָתְךָ דְדָרִית בְּמֵאֲתִיךָ, דְרִי - אם אתה רגיל לשאת כזה כלי כזה בעירך, אניח לך לשאת כאן את הכלי במקומי. וְאֵי לָא אֶתְיִקוּרִי אָנָּא בְּזִילוּתָא דִּידְךָ לָא נִיחָא לִי - ואם אינך רגיל לשאת כזה כלי בעירך, לא נוח לי שתישא זאת כאן, שהריני מתכבד בקלונוך.

ב. וְלֹא עֲלָתָה עַל מִטְתִּי קָלְלַת חֲבֵרִי, כִּי הָא דְמַר זוּטְרָא, כִּי הוּהוּ סְלִיק לְפוּרְיָהּ, אָמַר: שְׂרִי לִיהּ לְכָל מָאן דְצַעֲרֵן - כמו מר זוטרא, כאשר היה עולה על מטתו, היה אומר: 'מחול לו לכל מי שציער אותי'.

ג. וּוְתָרְן בְּמִמוּנֵי הֵייתִי, דְאָמַר מַר: אִיּוֹב וּוְתָרְן בְּמִמוּנֵיהּ הוּהוּ, שְׁהֵיהּ מִנִּיחַ פְּרוּטָה לְחֲנוּנֵי מִמְּוֹנִיהּ.

רבי נחוניא הגדול, במה הארכת ימים

שָׁאַל רַבִּי עֲקִיבָא אֶת רַבִּי נְחוּנְיָא הַגְּדוֹל, (אָמַר לוֹ) בְּמַה הָאֲרַכְתָּ יָמִים.

אָתוּ גּוּזְזֵי וְקָא מְחוּ לִיהּ - באו עבדיו (שהיו משרתים אותו), והכו את רבי עקיבא שהיו סבורים שהוא קץ בחיי רבי נחוניא הגדול, ולכן שואלו במה האריך ימים,

סְלִיק יְתִיב אַרְיֵשָׁא דְדִיקְלָא - עלה רבי עקיבא וישב על ראש עץ הקל, אָמַר לִיהּ - אמר רבי עקיבא לרבי נחוניא: רַבִּי, בַּפְּסוּק 'את הכבש אחד תעשה בבקר' - אִם נֶאֱמַר 'כִּכְשׁ', לְמַה נֶאֱמַר 'אֶחָד', הֲרִי 'כִּבְשׁ' מִשְׁמַע 'אֶחָד'. אָמַר לְהוּ - אמר רבי נחוניא לעבדיו: צוּרְבָּא מְדַרְבְּנָן הוּא שְׁבָקוּהוּ - תלמיד חכם הוא, עזבוהו.

אָמַר לִיהּ רַבִּי נְחוּנְיָא לְרַבִּי עֲקִיבָא, כְּתוּב 'אֶחָד' לְלַמְדָּנוּ שֵׁישׁ לִקְחַת לְקַרְבֵּן תַּמִּיד אֶת הַכִּבְשׁ: הָאֶחָד מִיּוֹחַד שְׁבַעֲדָרוֹ.

אחר שרבי נחוניא השיב לרבי עקיבא למה נאמר 'אחד' חזר רבי נחוניא להשיבו על שאלתו במה האריך ימים, וכך אָמַר לִיהּ: א. מִיָּמִי לֹא קִבְלָתִי מִתְּנוּת. ב. וְלֹא עֲמַדְתִּי עַל מְדוּתִי - לשלם גמול רע למי שציערני. ג. וּוְתָרְן בְּמִמוּנֵי הֵייתִי.

הגמרא מבארת שנים מהדברים:

א. לֹא קִבְלָתִי מִתְּנוּת, כִּי הָא דְרַבִּי אֶלְעָזָר כִּי הוּוּ מְשַׁדְרִי לִיהּ מִתְּנוּת מִבֵּי נְשִׂיָּהּ לָא הוּהוּ שְׁקִיל - כרבי אלעזר שכאשר היו שולחים לו מתנות מבית הנשיא לא היה לוקחם. כִּי הוּהוּ מְזַמְנֵי לִיהּ לָא הוּהוּ אֶזֶיל - וכן כאשר היו מזמנים אותו לא היה הולך. אָמַר לְהוּ רַבִּי אֶלְעָזָר: לָא נִיחָא לְכוּ דְאֶחָתָהּ - וכי לא נוח לכם שאחיה, דְכָתִיב 'שׁוּנָא מִתְּנוּת יִחְתָּה'.

רַבִּי זִירָא כִּי הוּוּ מְשַׁדְרִי לִיהּ מִבֵּי נְשִׂיָּהּ לָא הוּהוּ שְׁקִיל - רבי זירא כשהיו שולחים לו מבית הנשיא לא היה לוקח. כִּי הוּהוּ מְזַמְנֵי לִיהּ, אֶזֶיל - כשהיו מזמנים אותו היה הולך, וכך אָמַר: אֶתְיִקוּרִי דְמִתְיִקְרִי בִי - מתייקרים הם בי.

ב. וְלֹא עֲמַדְתִּי עַל מְדוּתִי. דְאָמַר רַבָּא: כָּל הַמְעַבְרִי עַל מְדוּתִי מְעַבְרִין מִמְּנוּ כָּל פְּשָׁעֵי, שְׁנֵאמַר 'נושא עון ועובר על פשע', לְמִי נושָׂא עוֹן, לְמִי שְׁעוּבָר עַל פְּשָׁע.

רבי יהושע בן קרחה, במה הארכת ימים

שאל רבי את רבי יהושע בן קרחה במה הארכת ימים: אמר לו: קצת בחיי. אמר לו: רבי תורה היא וללמוד אני צריך - אולי אוכל לקיים.

אמר לו רבי יהושע בן קרחה: מימי לא נסתפלתי בדמות אדם רשע, דאמר רבי יוחנן: אסור לאדם להסתכל בצלם דמות אדם רשע, שנאמר 'לולא פני הושפט מלך יהודה אני נושא אם אביט אליך ואם אראך', [כך אמר אלישע הנביא ליהורם שהיה עובד עבודה זרה].

רבי אלעזר אמר: עיניו כהות, שנאמר 'ויחי פי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות' משום דאסתפל - משום שהסתכל בעשו הרשע.

שואלת הגמרא: והא גרמא ליה - וכי זה גרם לו שנהיה עיוור, והאמר רבי יצחק: לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך, שהרי אבימלך קלל את שרה, ונתקיים בזרעה, שנאמר 'הנה הוא לך כסות עינים', אל תקרי כסות אלא כסיית עינים, ומקלה זו יצחק אבינו נהיה עיוור.

עונה הגמרא: הא והא גרמא ליה - זה וזה גרם לו.

הגמרא מביאה מקור נוסף שלא להביט בפני רשע: רבא אמר מהכא: 'שאת פני רשע לא טוב'.

בשעת פטירתו של רבי מרבי יהושע בן קרחה, אמר לו, [רבי:] ברכני.

אמר לו רבי יהושע בן קרחה: יהי רצון שתגיע לחצי ימי.

שאל אותו רבי: ולכולהו לא - מדוע אינך מברכני שאגיע לכל ימך.

אמר לו רבי יהושע בן קרחה: האם אתה רוצה שבניך הבאים אחריו בהמה ירעו - יהיו רק רועי בהמה, ולא יעלו כלל לגדולה, כלומר: אין טוב לך לחיות ימים רבים כמוני, שאם יהיה נשיא כל הזמן, בניו יהיו כל ימיהם הדיוטות, ולא יראה בגדולת בניו.

אבוא בר איהי ומנימן בר איהי, חד אמר תיתי לי דלא אסתפלי בגוי - אחד אמר: אבוא על שכרי שלא הסתכלתי בגוי. וחד אמר תיתי לי דלא עבדי שותפות בהדי גוי - ואחד אמר: אבוא על שכרי שלא עשיתי שותפות עם גוי.

רבי זירא, במה הארכת ימים

שאלו תלמידיו את רבי זירא, במה הארכת ימים.

אמר להם: מימי לא הקפדתי בתוך ביתי.

ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני.

ולא הרהרתי [בדברי תורה] במבואות המטונפות.

ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, שגירסתי שגורה בפי תמיד, וכן תמיד הלכתי בתפילין.

ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי.

ולא ששתי בתקלת חבירי.

וְלֹא קִרְאֵתִי לְחִבְרֵי (בְּחִנְיָתוֹ) - אִם כִּינוּ שֵׁם לְחִבְרֵי לִגְנָאֵי. וְאִמְרֵי לָהּ (בְּחִנְיָתוֹ) - אִפִּילוֹ אוֹתוֹ כִּינּוּי שִׁמְסוּדָר וְבֵא לּוֹ מִמְשַׁפְּחָתוֹ אִם הוּא שֵׁם דּוֹפֵי.

משנה

קדושת בית הכנסת שחרב

וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁחָרַב, אֵין מְסִפִּידִין בְּתוֹכוֹ, וְאֵין מְפַשְׁלִין בְּתוֹכוֹ חֲבָלִים, וְהוּא הַדִּין לְכָל מֵלָאכּוֹת, אֲלֵא לְפִי שֶׁהַפְּשֵׁלֶת חֲבָלִים צָרִיךְ מִקּוּם מְרוּוֹחַ פְּנוּי, וּבֵית הַכְּנֶסֶת גָּדוֹל הוּא וְרֵאוּי וּמְסַפִּיק לְכָךְ עַל כֵּן נִקְטָו דּוֹגְמָא זֹו.

וְאֵין פּוֹרְשִׁין לְתוֹכוֹ מְצוּדוֹת.

וְאֵין שׁוֹטְחִין עַל גַּגּוֹ פִּירוֹת.

וְאֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ קְפָנְדְרִיא.

שְׁנֵאֲמַר 'וְהַשְׁמוּתִי אֶת מְקַדְשֵׁיכֶם', קְדוּשָׁתָן אֶף כְּשֶׁהֵן שׁוֹמְמִין.

עָלוּ בּוֹ עֲשָׂבִים, לֹא יִתְלוֹשׁ מִפְּנֵי עֲגָמַת נֶפֶשׁ - מְנִיחִין בּוֹ עֲשָׂבִים, כְּדֵי שֶׁתֵּהָא עֲגַמַת נֶפֶשׁ לְרוֹאֵיהֶן וְשִׁיזְכִירוּ אֶת יְמֵי בְּנֵינּוּ, וְאֵת שֶׁהֵיוּ רְגִילִין לְהִתְאַסֵּף שֵׁם יִבְקָשׁוּ רַחֲמִים שִׁיחֲזֵרוּ לְקַדְמוֹתוֹ.

גמרא

קדושת בית כנסת

תְּנֵנו רַבְנָן, בְּתֵי כְּנֶסִיּוֹת אֵין נוֹהֲגִין בְּהֵן קְלוֹת רֵאשׁ, אֵין אוֹכְלִין בְּהֵן, וְאֵין שׁוֹתִין בְּהֵן. [עמוד ב']
וְאֵין נִיאֹתִין בְּהֵם [אֵין מִתְקַשְׁטִין שֵׁם], וְאֵין מְטִיילִין בְּהֵם, וְאֵין נִכְנָסִין בְּהֵן בְּחִמָּה מִפְּנֵי הַחִמָּה וּבְגִשְׁמִים מִפְּנֵי הַגִּשְׁמִים, וְאֵין מְסִפִּידִין בְּהֵן הַסֵּפֶד שֶׁל יְחִיד.

אֲבָל קוֹרִין בְּהֵן, וְשׁוֹנִין בְּהֵן, וּמְסִפִּידִין בְּהֵן הַסֵּפֶד שֶׁל רַבִּים - שֶׁל תַּלְמִיד חֶכֶם שִׁמַּת, שְׁצָרִיכִין לְהִתְאַסֵּף וְלִהְסִפִּידוֹ, וּבֵית הַכְּנֶסֶת רֵאוּי לְכָךְ, לְפִי שֶׁהוּא בֵּית גָּדוֹל.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימְתִי, בִּישׁוּבְךָ, אֲבָל בְּחוּרְכָּנְךָ מְנִיחִין אוֹתָן וְעוֹלִין בְּהֵן עֲשָׂבִים, וְלֹא יִתְלוֹשׁ מִפְּנֵי עֲגָמַת נֶפֶשׁ.

שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: עֲשָׂבִים מֵאֵן דְּכַר שְׁמִייהוּ - מִי הַזְכִּיר אֶת שִׁמְם, הֵיכֵן שִׁמְעֵנוּ לְתֵנָא קְמָא שְׁאֲמַר שְׁעוּשִׁים בְּהֵם דְּבַר שְׁמוּנַע מְלַעְלוֹת עֲשָׂבִים, שְׁרַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק עַל כֵּךְ וְאוֹמֵר שְׁמִיחִים בְּהֵם אֶת הָעֲשָׂבִים.

עוֹנָה הַגְּמָרָא: חֲסוּרֵי מִיחְסָרָא וְהֵכִי קְתַנִּי: וּמְכַבְּדִין אוֹתָן, וּמְרַבִּיצִין אוֹתָן - לְאַחַר שִׁמְכַבְּדִין מְזַלְפִין אֶת הַמַּיִם לְהַרְבִּיץ אֶת הָאֲבָבָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ בְּהֵן עֲשָׂבִים, אֲלוֹ הֵם דְּבָרֵי תֵנָא קְמָא,

ועל כך אמר רבי יהודה: אימתי מכבדין ומרביצין אותן בישובן, אכל בהורבנן מניחין אותן [את העשבים] לעלות. עלו בהן עשבים, לא יתלוש מפני עגמת נפש.

כתי כנסיות שככבל על תנאי הם עשירות

אמר רב אסי: בתי כנסיות שבכבל על תנאי הן עשויין - על מנת שישתמשו בהן, ואף על פי כן אין נוהגין בהן קלות ראש, ומאי ניהו חשבונות.

בית כנסת שעושים בו חשבונות לסוף מלינים בו את המת

אמר רב אסי: בית הכנסת שמחשבין בו חשבונות, מלינין בו את המת.

שואלת הגמרא: מלינין סלקא דעתך, לא סגי דלא הכי - וכי עולה על דעתך שהביאור כפשוטו שמלינים בו את המת, וכי לא מספיק אם לא יעשה כך, כלומר: וכי יש הלכה להלין בו את המת.

עונה הגמרא: אלא כך אמר רב אסי: לסוף שילינו בו מת מצוה - שימותו בעיר מתים שאין להן קוברין.

שינוי בברייתא: ואין ניאיתין בהן [אין מתקשטין שם].

אמר רבא: חכמים ותלמידיהם מותרין, דאמר רבי יהושע בן לוי: מאי בי רבנן - למה קורין לבתי מדרשות 'בי רבנן' - לפי שזה ביתא דרבנן - הבית של החכמים לכל דבריהם.

איסור כניסה לבית הכנסת מפני החמה או הגשמים

שינוי בברייתא: ואין נכנסין בהן בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים.

כי הא דרבנא ורב אדא בר מתנה הו קיימי ושאלי שאילתא מרבא - כמו שרבינא ורב אדא בר מתנה עמדו ושאלו שאלה את רבא, אתא זילתא דמיטרא - בא זרם של מטר עליהם, עיילי לבי כנישתא - נכנסו רבינא ורב אדא לבית הכנסת, אמרי: האי דעיילינן לבי כנישתא לאו משום מיטרא - מה שנכנסנו לבית הכנסת אין זה כדי שיגן עלינו מפני הגשמים, אלא משום דשמעתא בעיא צילותא כיומא דאסתנא - אלא מפני שהיינו עוסקים בסוגיא, והלימוד מצריך דעת צלולה ומיושבת, שאינו טרוד בשום מחשבה, כמו ביום שמנשבת בו רוח צפונית, [ואם לא היינו עוסקין בשמעתא לא היינו נכנסין].

מי שצריך לקרוא חבירו מבית הכנסת מה יעשה

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: אי אצטריך ליה לאיניש למיקרי גברא מבי כנישתא מאי אמר ליה - אם צריך אדם לקרוא לאדם מבית הכנסת מאי יאמר לו, מאחר שאין נכנסין בהן שלא לצורך.

אי צורבא מרבנן הוא - אם הנכנס תלמיד חכם, לימא הלכתא - יאמר בכניסתו לבית הכנסת הלכה (דהיינו גמרא).

ואי תנא הוא - אם שונה משניות הוא, לימא מתניתין - יאמר משנה.

ואי קרא הוא - אם הוא לומד חומש, לימא פסוקא - יאמר פסוק.

ואי לא - ואם אף חומש אינו לומד, לימא ליה לינוקא אימא לי פסוקיה - יאמר לתינוק: תגיד לי פסוק שאתה עוסק בו, שהתינוקות היו רגילין לקרות בבית הכנסת, אי נמי, נישאיה פורתא וניקום - או שישהה מעט ויקום.

גדר הספד של רבים

שינוי בברייתא: ומספדין בהן הספד של רבים.

מבררת הגמרא: היכי דמי הספידא דרבים.

מבארת הגמרא: מחוי - הראה רב חסדא, כגון הספידא דקאי ביה רב ששת - כגון הספד שעומד בו רב ששת, כגון אם מת אחד בבית מדרשו של רב ששת ורב ששת משתתף בהספד.

מחוי - הראה רב ששת, כגון הספידא דקאי ביה רב חסדא - כגון הספד שעומד בו רב חסדא.

הספד לכלתו של רפרם בכית הכנסת

רפרם אספדה לכלתיה בבי כנישתא - רפרם הספיד את כלתו בבית הכנסת, אמר: משום יקרא דידי ודמיטא אתו כוליה עלמא - משום כבודי ומשום כבוד המת יבואו הרבה אנשים ויהיה זה הספד של רבים שמוטר לעשותו בבית הכנסת.

רבי זירא הספיד תלמיד חכם בכית הכנסת

רבי זירא ספדיה לההוא מרבנן בבי כנישתא - רבי זירא הספיד תלמיד חכם בבית הכנסת, אמר: אי משום יקרא דידי, אי משום יקרא (דידיה) דמיטא אתו כוליה עלמא - או משום כבודי או משום כבוד המת יבואו הרבה אנשים לספוד.

ההבדל בין הספדו של ריש לקיש לתלמיד חכם בארץ ישראל להספדו של רב נחמן לתלמיד חכם בבבל

ריש לקיש ספדיה לההוא צורבא מרבנן דשכיח בארעא דישראל - ריש לקיש הספיד את התלמיד חכם שהיה מצוי בארץ ישראל, דהוה תני הלכתא בעשרים וארבע שורתא - שהיה שונה גמרא 24 שורות של תלמידים, אמר: ווי חסרא ארעא דישראל גברא רבה - ווי, חסרה ארץ ישראל אדם גדול.

עוד מספרת הגמרא: ההוא דהוה תני - היה אדם שהיה שונה הלכתא, סיפרא, וסיפרי, ותוספתא, ושכיב - ומת, אתו ואמרו ליה לרב נחמן: ליספדיה מר - באו וביקשו מרב נחמן

שיספידו. **אָמַר, הֵיכִי נִסְפְּדִיה** - איך ובמה אספיד אותו: **הֵי צָנָא דְמְלִי סִיפְרֵי דְחָסְר** - סל מלא ספרים שחסר, [שאינו אלא כסל שמילאוהו ספרים, ואין מבין מה בתוכה, שלא שימש תלמידי חכמים ללמוד, שיבינוהו טעמי משנה, ופעמים שדברי משנה סותרין זה את זה, וצריך לתרצה, כגון הכא במאי עסקינן, וכגון הא מני רבי פלוני היא, וכגון חסורי מיחסרא, נמצא שאינו יודע מה שונה],

הגמרא עומדת על החילוק שבין הנהגתו של ריש לקיש שהיה מארץ ישראל להנהגתו של רב נחמן שהיה מבבל: **תָּא חֲזִי מָה בֵּין תְּקִיפֵי דְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל לְחִסְיָדֵי דְכָבֵל** - בא וראה מה בין החזקים והגדולים שבארץ ישראל [ריש לקיש] (שהגמרא ביומא אומרת שמי שדיבר עם ריש לקיש בשוק היו עושים עמו עסק אף בלא עדים), ואעפ"כ הוא הספידו וקרא לו 'גברא רבה',

לבין חסידי בבל, שאף שרב נחמן היה מחסידי בבל [שהגמרא בסוכה אומרת 'משמת רבי בטלה יראת חטא', ורב נחמן אומר: אל תשנה שפסקה יראת חטא כי אני קיים], אמר על אותו שונה הלכות שהוא 'צנא דמלי סיפרי דחסר'.

השתמשות בשונה הלכות

תַּנְן הֵתָם, וּדְאַשְׁתַּמְשׁ בְּתַנָּא חֲלָף - מי שמשתמש בכתרה של תורה עובר מהעולם, **תַּנִּי רִישׁ לְקִישׁ: זֶה הַמְשַׁתְּמֵשׁ בְּמֵי שְׁשׁוֹנָה הֶלְכוֹת כְּתָרָה שֶׁל תּוֹרָה.**

וְאָמַר עוֹלָא: לְשַׁתְּמֵשׁ אֵינִישׁ בְּמֵאן דְּתַנִּי אַרְבְּעָה וְלֹא לְשַׁתְּמֵשׁ בְּמֵאן דְּמַתְּנִי אַרְבְּעָה - אם אדם צריך להשתמש בתלמיד חכם, עדיף להשתמש במי ששונה לעצמו ד' סדרי משנה (זרעים מועד נשים נזיקין, שפחות היו שונים בזמנם סדרי קדשים וטהרות), ולא במי שמלמד לאחרים ד' סדרים, שצריך יותר לכבד את תורתו של המלמד לאחרים,

כִּי הָא דְרִישׁ לְקִישׁ הָוָה אֲזִיל בְּאוֹרְחָא - כמו שהיה אצל ריש לקיש שהיה הולך בדרך, **מְטָא עוֹרְקָמָא דְמֵיָא** - והגיע לשלולית של מים מכונסין, **אֶתָא הָהוּא גְבַרְא אַרְבְּבִיה אַכְתַּפִּיה וְקָא מְעַבְרָ לִיה** - בא אדם והרכיבו על כתיפו להעבירו את המים.

אָמַר לִיה רִישׁ לְקִישׁ: קָרִית. אָמַר לִיה: קָרִינָא. אמר לו ריש לקיש: **תַּנִּית** - שנית. אמר לו האדם: **תַּנִּינָא** - אני שונה **אַרְבְּעָה סִדְרֵי מִשְׁנָה.**

אָמַר לִיה רִישׁ לְקִישׁ: פְּסַלְתָּ לָךְ אַרְבְּעָה טוֹרֵי, וְטַעַנְתָּ בְּרִי לְקִישׁ אַכְתַּפְךָ, שְׂדֵי בְרִי לְקִישׁ אַכְתַּפְךָ - פסלת לך (למדת ועשית לך 'תבנית') ארבעה טורים, ואתה טוען את ריש לקיש על כתפך, תזרוק את ריש לקיש במים.

אָמַר לִיה: נִיחָא לִי דְאַשְׁמַעִיה לְמָר - נוח לי שאשמש לאדוני.

אמר לו ריש לקיש: **אֵי הֵכִי גְמוֹר מֵינִי הָא מְלֶתָא** - אם כן תלמד ממני הלכה אחת, [כדי שתהיה תלמידי ויהיה לי מותר להשתמש בך], ולכן לימדו הלכה זו: **דְּאָמַר רַבִּי זִירָא בְּנֹת יִשְׂרָאֵל הֵן הַחֲמִירוּ עַל עֲצָמָן שְׂאֵפִילוּ רוֹאוֹת טִיפַת דָּם כְּחֻרְדָּל יוֹשְׁבוֹת עָלָיו שְׂבָעָה נְקִיִּים.**

תָּנָא דְּבֵי אֱלִיהוּ: כָּל הַשּׁוֹנָה הֶלְכּוֹת מוֹבְטָח לֹא שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם הֵבֵא, שְׁנֵאמַר 'הֶלְיִכּוֹת עוֹלָם לֹא', אֵל תִּקְרִי 'הֶלְיִכּוֹת' אֶלָּא הֶלְכּוֹת.

תְּנוּ רַבָּנָן

פרק רביעי מגילה דף כט

שנה פשוטה: יב אדר, שנה מעוברת: יב אדר ב

מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה

תנו רבנן, (דף כט) מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת הכלה - ללוותה מבית אביה לבית חופתה.

אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת הכלה. במה דברים אמורים בשאין שם כל צורכו, אבל יש שם כל צורכו, אין מבטלין. וכמה כל צורכו.

[דעה א':] אמר רב שמואל בר אינאי משמיה דרב: תריסר אלפי גברי ושיטא אלפי שיפורי - 12 אלף גברים ושש אלף אנשים שתוקעים בשופר להכריז עליו שיבוא לכבדו, ואמרי לה: תריסר אלפי גברי, ומיניהו ושיטא אלפי שיפורי - ויש אומרים: 12 אלף גברים ומתוכם שש אלף תוקעים בשופרות.

[דעה ב':] עולא אמר: כגון דחייצי גברי מאבולא עד סיקרא - כגון שיש כל כך הרבה אנשים שנוצר מחיצה ע"י האנשים משער העיר ועד בית הקברות, מקום שסופדין אותו שם. [דעה ג':] רב ששת אמר: פנתנתה [של תורה] כף נטילתה, מה נתינתה בששים ריבוא, אף נטילתה בששים ריבוא.

הני מילי למאן דקרי ותני - אלו הדברים נאמרו למי שקורא ושונה לעצמו, אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא - אבל למי שמלמד לאחרים אין לו שיעור, ולעולם מבטלים תורה כדי ללוותו.

כל מקום שגלו שכינה עמהם

תניא רבי שמעון בן יוחי אומר: בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שבכל מקום שגלו שכינה עמהן גלו למצרים שכינה עמהן, שנאמר 'הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים וגו'.

גלו לבבל, שכינה עמהן, שנאמר 'למענכם שלחתי בכלה',

ואף כשהן עתידין ליגאל שכינה עמהן, שנאמר 'ושב ה' אלהיך את שבותך', 'והשיב', לא נאמר אלא 'ושב', מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמהן מבין הגליות.

המקום כבכל שלשם גלתה השכינה

בבבל היכא - להיכן בבבל השכינה גלתה,

אמר אביי: בכי פנישתא דהוצל - בבית כנסת שבעיר הוצל, ובכי פנישתא דשף ויתיב בנהרדעא - ובבית כנסת שהעבירוהו מארץ ישראל והושיבוהו בבבל, שכאשר גלו יכניה וסיעתו הביאו מהאבנים והעפר של ארץ ישראל, ובנו בזה בית כנסת בנהרדעא, ולא תימא הכא והכא - ולא

תאמר שהשכינה נמצאת גם בבית כנסת זה וגם בזה, אֵלָא זְמַנִּין הָכָא וְזְמַנִּין הָכָא - אלא לפעמים היא נמצאת כאן ולפעמים כאן.

אָמַר אַבְיִי: תִּיתִי לִי - אני יבוא על שכרי, דְּכִי מְרַחֵקְנָא פְּרָסָה - שאם אני במרחק פרסה מבתי כנסיות אלו, עֵיילָנָא וּמְצַלִּינָא הֵתָם - אני נכנס ומתפלל שם.

מעשיות באמוראים ששמעו את קול השכינה בבית הכנסת דשף ויתיב

אָבוּהִי דְשִׁמּוּאֵל [וְלוֹי] הוּוּ יְתִיב בְּכַנִּישְׁתָּא דְשִׁף וְיִתִיב בְּנֶהְרְדְעָא - אביו של שמואל ולוי היו יושבים בבית כנסת 'דשף ויתיב' המוזכר לעיל שבעיר נהרדעא, אָתְּאִי שְׁכִינָה, שְׁמַעוּ קוֹל רִיגְשָׁא, [קָמוּ וּנְפְקוּ] - באה השכינה, ושמעו קול רגש (קול רעש גדול, כקול של הרבה אנשים, לרמז שהגיעה השכינה ומלאכי השרת), קמו ויצאו.

רַב שֵׁשֶׁת הָוָה יְתִיב בְּכִי כְּנִישְׁתָּא דְשִׁף וְיִתִיב בְּנֶהְרְדְעָא - רב ששת היה יושב בבית כנסת 'דשף ויתיב' המוזכר לעיל שבעיר נהרדעא, אָתְּאִי שְׁכִינָה [וְלָא נִפְקַ] - באה השכינה ורב ששת לא יצא,

אָתוּ מְלָאכֵי הַשְּׁרֵת וְקָא מְבַעְתוּ לֵיהּ - באו מלאכי השרת והפחידוהו כדי שיצא,

אָמַר לְפָנָיו - אמר רב ששת לפני הקב"ה: רְבוּנוּ שְׁל עוֹלָם, עָלוּב (רב ששת, שהיא סומא) וְשִׁאִינוּ עָלוּב, מִי נִדְחָה מִפְּנֵי מִי.

אָמַר לָהּ - אמר הקב"ה למלאכי השרת: שְׁבִקוּהוּ - עזבוהו.

מקדש מעט, בתי כנסיות ובתי מדרשות שבכבל, או בתיהם שם צדיקים

וְיֵאָהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מַעֲטָא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֵלּוּ בֵּתֵי כְּנִסְיוֹת וּבֵתֵי מְדַרְשׁוֹת שְׁבַכְבָּל.

וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: זֶה בֵּית רַבִּינוּ שְׁבַכְבָּל [ביתו של רב].

דַּרְשׁ רַבָּא: מַאי דְכָתִיב 'ה' מְעוֹן אֶתָּה הֵייתָ לְנוּ', אֵלּוּ בֵּתֵי כְּנִסְיוֹת וּבֵתֵי מְדַרְשׁוֹת.

אָמַר אַבְיִי: מְרִישׁ הָוָה גְּרִיסְנָא בְּבֵיתָא וּמְצַלִּינָא בְּכִי כְּנִישְׁתָּא - בתחילה הייתי לומד בבית ומתפלל בבית הכנסת, פִּינּוֹן דְשִׁמְעִית לָהּ דְקָאָמַר דּוּד - כיון ששמעתי למה שאמר דוד: 'ה' אֶהְבֵּתִי מְעוֹן בֵּיתְךָ', הָוָה גְּרִיסְנָא בְּכִי כְּנִישְׁתָּא - הייתי לומד בבית הכנסת.

עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבכבל שיקבעו בארץ ישראל

תְּנִינָא רַבִּי אֶלְעָזָר הַקָּפָר אֹמַר: עֵתִידִין בֵּתֵי כְּנִסְיוֹת וּבֵתֵי מְדַרְשׁוֹת שְׁבַכְבָּל שְׁיִקְבְּעוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאָמַר 'כִּי תִבּוֹר בְּהָרִים וּכְכַרְמֵל בְּיַם יְבֵא' - הר כרמל שהיה בשעת מתן תורה, עבר את הים, ונקבע בארץ ישראל.

וְהָלָא דְבָרִים קָל וְחֹמֶר, וְמָה תִּבּוֹר וְכַרְמֵל שְׁלָא בָּאוּ אֵלָא לְפִי שְׁעָה לְלִמּוּד תּוֹרָה וְנִקְבְּעִים בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, בֵּתֵי כְּנִסְיוֹת וּבֵתֵי מְדַרְשׁוֹת שְׁקוּרִין וּמְרַבִּיצִין בְּהָן תּוֹרָה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

דַּרְשׁ בַּר קַפְרָא: מַאי דְכָתִיב 'לְמָה תִרְצֹדוֹן הָרִים גְּבַנְנִים', יִצְתָּה בַת קוֹל וְאָמְרָה לָהֶם: לְמָה תִרְצוּ דִין עִם סִינִי, כּוֹלְכֶם [שאתם בעלי גאוה] בְּעַלִּי מוֹמִיִּים אֶתֶם אֲצֵל סִינִי. כְּתִיב הָכָא 'גְּבַנְנִים', וְכִתִּיב הֵתָם 'אוּ גַבְנָן אוּ דִק'.

אמר רב אשי: שמע מינה - מכך שההרים נקראים בעלי מום בגלל גאוותם, מכך לומדים: האי מאן דיהיר - מי שמתגאה בעל מום הוא.

קפנדריא

שנינו במשנה: אין עושין אותו קפנדריא.

מבררת הגמרא: מאי קפנדריא.

מבאררת הגמרא: אמר רבא: קפנדריא כשמה - כמשמעה. מאי כשמה, כמאן דאמר אדמקיפנא אדרי איעול בהא - כמו שאדם אומר: בעוד שאקיף שורות של בתים הללו, אכנס דרך הבית הזה, ואקצר את הדרך.

אם היה שכיל מעיקרא

אמר רבי אבהו: אם היה שכיל מעיקרא מותר - אם לפני שנבנה בית הכנסת היה מקום זה שבייל, מותר לקצר את הדרך משם גם כאשר בנו שם בית הכנסת.

הנכנס על מנת שלא לעשות קפנדריא

אמר רב נחמן בר יצחק: הנכנס על מנת שלא לעשות קפנדריא, מותר לעשותו קפנדריא. ואמר רבי חלבו אמר רב הונא: הנכנס לבית הכנסת להתפלל, מותר לעשותו קפנדריא, שנאמר ויבא עם הארץ לפני ה' במועדים, הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב.

שנינו במשנה: עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש.

שואלת הגמרא: והתניא, אינו תולש ומאכיל, אבל תולש ומניח.

עונה הגמרא: כי תנן נמי מתניתין תולש ומאכיל תנן - גם מה ששנינו במשנה היינו שלא יתלוש ויאכיל לבהמתו, אבל תולש ומניח.

כבוד בית הקברות

תנו רבנן, בית הקברות אין נוהגין בהן קלות ראש,

אין מרעין בהן בהמה,

ואין מוליכין בהן אמת המים,

ואין מלקטין בהן עשבים, ואם ליקט שורפן במקומן, מפני כבוד מתים.

שואלת הגמרא: אהייא - על מה אמרה הברייתא 'מפני כבוד המתים', אילימא אסיפא - אם תאמר על הסיפא ששנינו 'לא ללקט בהם עשבים', קשה: כיון ששורפן במקומן, מאי כבוד מתים איכא.

מבארת הגמרא: **אֵלָא אַרְיָשָׁא** - אלא הברייתא אומרת זאת על 'אין נוהגים בהם קלות ראש' - שזה לא יעשה משום כבודן של מתים.

משנה

פרשת שקלים, כאשר ראש חודש אדר בשבת

ראש חֲדָשׁ אָדָר שְׁחָל לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת, קוֹרִין בְּפָרְשַׁת שְׁקָלִים, להודיע שיביאו מחצית השקל באדר, כדי שיקריבו באחד בניסן מתרומה חדשה.

שבת	ו	ה	ד	ג	ב	א
א אדר שקלים						
ח זכור	ז	ו	ה	ד	ג	ב
טו	יד	יג	יב	יא	י	ט

פרשת שקלים, כאשר ראש חודש אדר באמצע השבוע

חָל לְהִיּוֹת [ראש חודש אדר] בְּתוֹךְ הַשַּׁבָּת - באמצע השבוע, מְקַדְמִין לְשַׁעֲבֵר - קוראים פרשת שקלים בשבת שלפני ראש חודש.

וּמְפַסְקִין לְשַׁבָּת אַחֲרָת - ובשבת הבאה (כלומר: השבת שאחרי ראש חודש) לא קוראים, כדי שיקראו פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים, לסמוך מחיית עמלק למחיית המן.

שבת	ו	ה	ד	ג	ב	א
שקלים						
ב	א אדר					
ט זכור	ח	ז	ו	ה	ד	ג
	טו	יד	יג	יב	יא	י

פרשת זכור

בְּשַׁנְיָה, בשבת אחרי שקוראים פרשת שקלים, או אחרי 'שבת הפסקה', [כמבואר לעיל] קוראים 'פרשת זכור'.

פרשת פרה

בְּשַׁלִּישִׁית, קוראים פרשת פְּרָה אֲדוּמָה, להזהיר את ישראל לטהר, שיעשו פסחיהן בטהרה.

פרשת החודש

בְּרִבְעִית, קוראים פרשת 'הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם', שמוזכר שם פרשת הפסח, [ואף שבאחד בניסן הוקם המשכן ובב' ניסן נשרפה הפרה, מכל מקום מקדימים פרשת פרה לפרשת החודש, מפני שהיא טהרתן של ישראל].

בְּחִמְשִׁית, חֹזְרִין לְכַסְדָּרְךָ.

במועדים מפסיקים מסדר הקריאה הרגיל וקוראים במועדות

לְכָל מַפְסִיקֵין - מלקרות בענין היום, וקורין בענין המועד מעין המאורע, כגון: בְּרֵאשֵׁי חֳדָשִׁים, בְּחִנּוּכָה, וּבְפֹרִים, בְּתַעֲנִיּוֹת, וּבְמַעֲמֻדוֹת, וּבְיֹם הַכַּפֹּרִים.

גמרא

המקור שבאחד לאדר משמיעים על הכלאים ועל השקלים

תָּנַן הַתָּם, בְּאֶחָד בְּאֶדָר מְשַׁמְעִין עַל הַשְּׁקָלִים - בית דין מכריזים שיביאו מחצית השקל, [עמוד ב] וְעַל הַכְּלָאִים - וכן מכריזים לעקור את כלאי הזרעים הניכרים בין תבואת הכרם.

מבררת הגמרא: בְּשִׁלְמָא - בשלום, כלומר נוח ומבואר הטעם שאז מכריזים עַל הַכְּלָאִים, הַזְּמַן זְרִיעָה הִיא. אֵלָא עַל הַשְּׁקָלִים, מְנַלְן - מנין לנו שמכריזים על כך באחד באדר.

מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי טְבִי אָמַר רַבִּי יֵאֵשְׁיָהּ: דְּאָמַר קָרָא 'זֹאת עוֹלַת חוֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ' [לחדשי השנה], אָמְרָה תוֹרָה: חֲדָשׁ, וְהִבֵּא קָרְבָּן מִתְרוּמָה חֲדָשָׁה, יֵשׁ לךְ חוֹדֶשׁ שֶׁאַתָּה צָרִיךְ לְחַדְשׁוֹ בְּהַבֵּאת עוֹלוֹת תְּמִידִין וּמוֹסְפִין מִתְרוּמָה חֲדָשָׁה (ממעוֹת חֲדָשׁוֹת דְּהֵיִינוּ שֶׁנִּתְרַמְּנוּ בְּשָׁנָה זו), וְלוֹמְדִים בְּמִסַּכַּת רֵאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהַכוּוֹנָה לְחוֹדֶשׁ נִסָּן.

וְכִיּוֹן דְּבִנְיָסָן בְּעֵי אֶקְרוּבֵי - וכיון שבניסן צריך להקריב מִתְרוּמָה חֲדָשָׁה, קְדַמִּינָן וְקָרִינָן - מקדימים וקוראים 'פרשת שקלים' בְּאֶחָד בְּאֶדָר, כִּי הֵיכִי דְלִיתָו - כדי שיביאו שְׁקָלִים לְמַקְדָּשׁ.

הצעה: הקדמת ההכרזה חודש לפני תחילת ההקרבה מהתרומה החדשה היא דלא כרשב"ג

הגמרא מציעה שמשנה זו שבאחד באדר משמיעים על השקלים אינה לפי כל הדעות: כְּמֵאן - כדעת מי מקדימים וקוראים חודש לפני שמתחילים להקריב מתרומה חדשה, לכאורה זה דְּלֵא קְרָבָן שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל, דְּאֵי רַבָּן שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל הָאָמַר - הרי אמר שמקדימים שְׁתֵּי שְׁבֻתוֹת, דְּתַנְיָא: שׂוֹאֲלִין בְּהַלְכוֹת הַפֶּסַח קוֹרֵם לְפֶסַח שְׁלֹשִׁים יוֹם, רַבָּן שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: שְׁתֵּי שְׁבֻתוֹת.

דחייה: גם לרשב"ג צריך להכריז בראש חודש אדר, כיון שבט"ו אדר יושבים שולחנות לפרוט מעות לצורך מחצית השקל

הגמרא דוחה את ההצעה: אָפִילוּ תִימָא - אפילו אם תאמר שמשנה זו שנויה כדעת רַבָּן שְׁמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל, מכל מקום מכריזים בראש חודש אדר, כִּיּוֹן דְּאָמַר מָר: בְּחִמְשָׁה עָשָׂר בּו' [בט"ו אדר] שׂוֹלְחָנוֹת [חלפני כספים, המחליפים שקלים לחצאי שקלים וכדומה] יוֹשְׁבֵינָן

במדינה, ובְעֶשְׂרִים וְחֲמֵשָׁה [כ"ה אדר] יוֹשְׁבֵינָם בְּמִקְדָּשׁ, לסימן שכבר קרב זמן לתרום את הלשכה בשלש קופות, וימהרו ויביאו, שמאותו היום מתחילין למשכן את המתעכבים מלהביא מחצית השקל, על כן משום שוֹלְחָנוֹת קְדָמֵינוּ וְקָרִינָן - מקדימים וקוראים באחד באדר, דהיינו שבועיים לפני זמן ישיבת השולחנות.

מה קוראים בפרשת שקלים:

מאי פְּרֻשַׁת שְׁקָלִים.

[דעה א':] רב אָמַר: 'צו אַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַתְּ אֲלֵיהֶם אַת קָרְבְּנֵי לְחֻמֵי' (פרשת התמיד).

[דעה ב':] וּשְׁמוּאֵל אָמַר: 'כִּי תִשָּׂא'.

שאלה א' על דעת רב: פרשת התמיד אינה מעניין השקלים

שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר 'כִּי תִשָּׂא', הֵינּוּ דְקָרִי לָהּ פְּרֻשַׁת שְׁקָלִים, דְּכִתְיִב בַּהּ 'שְׁקָלִים',

אָלָא לְמַאן דְּאָמַר 'אַת קָרְבְּנֵי לְחֻמֵי', הֲכָא מִיַּדֵי שְׁקָלִים כְּתִיבֵי הָתָם - כאן יש לשאול, וכי בפרשה זו כתוב עניין הבאת שקלים.

תשובה: השקלים הם לצורך הבאת התמידים מתרומה חדשה

עונה הגמרא: אֵין - כן, יש בזה שייכות לפרשת שקלים, שהרי טַעְמָא מַאי - מה הטעם מביאים שקלים באדר, כְּדָרְבֵי טְבִי, כמובא לעיל כדי שיקריבו קרבנות (תמידים ומוספים) באחד בניסן מתרומה חדשה, ובפרשת 'צו את בני ישראל' מבואר מצוות הקרבת התמיד.

שאלה א' על דעת שמואל: והרי פרשת השקלים (שכבי תשא) נאמרה על תרומת האדנים ולא לצורך הקרבנות

שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר 'צו אַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', מִשּׁוּם דְּכִתְיִב קָרְבְּנוֹת הָתָם כְּדָרְבֵי טְבִי, אָלָא לְמַאן דְּאָמַר 'כִּי תִשָּׂא', קָרְבְּנוֹת מִי כְּתִיבֵי, שְׁקָלִים לְאֲדָנִים כְּתִיבֵי - הפסוקים שם מדברים על ענין השקלים לאדנים, כמבואר בפרשה שם.

תשובה: הפסוקים שם נאמרו גם על תרומת השקלים לקרבנות

עונה הגמרא: כְּדָתְנִי רַב יוֹפֵף, שְׁלֹשׁ תְּרוּמוֹת הֵן - בפסוקים שם נאמרו ג' פעמים 'תרומה' - כלשון הפסוקים שם: מחצית השקל תרומה לה', יתן תרומת ה', לתת את תרומת ה', שְׁלֹשׁ מְזִבְחָ לְמְזִבְחָ - תרומת המזבח היתה למזבח (לקנות מהן קרבנות צבור לכל השנה, דכתיב בה לכפר על נפשותיכם), וְשֵׁל אֲדָנִים לְאֲדָנִים, וְשֵׁל בְּדֵק הַבַּיִת לְבְּדֵק הַבַּיִת.

שאלה ב' על דעת רב: בראש חודש אדר שחל בשבת, לא ניכר קריאת פרשת שקלים, שהרי ככל ראש חודש קוראים פרשת התמיד

שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר 'כִּי תִשָּׂא', הֵינּוּ דְשָׁנֵי הָאֵי רֵאשׁ חֹדֶשׁ מְשָׁאָר

ראשי חֲדָשִׁים - בשלום, כלומר: נוח ומבואר לפי הדעה שפרשת שקלים היא פרשת 'כי תשא', שאזי ראש חודש אדר שחל בשבת שונה משאר ראשי חודשים שקוראים בהם רק פרשת התמיד.

אֵלָא לְמַאן דְּאָמַר 'צוֹ אֶת קָרְבָּנִי, מֵאֵי שְׁנֵי - אבל לפי מי שסובר שפרשת שקלים היא פרשת תמיד, מה שונה ראש חודש זה משאר חודשים, הרי בכל ראש חודש קוראים פרשת התמיד.

הצעת תשובה: בכל שבת ראש חודש עולים ו' בפרשת השבוע

עונה הגמרא: **שְׁנֵי, דְּאִילּוּ רְאִישֵׁי חֲדָשִׁים קָרוּ שִׁיתָא בְּעֵנְיָא דְּיוֹמָא וְחַד בְּרָאשׁ חוֹדֶשׁ** - יש שינוי שבשבת ראש חודש רגילה קוראים לששה עולים בעניין היום, דהיינו בפרשת השבוע, ולאחד קוראים בראש חודש, **וְאִילּוּ הָאִידְנָא כּוֹלְהוּ בְּרָאשׁ חוֹדֶשׁ** - ואילו בראש חודש אדר שחל בשבת קוראים לכל העולים בקריאת פרשת התמיד, שבפרשת שקלים כל העולים הם בקריאת התמיד.

הערה על התשובה: עדיין קשה לפי הסובר שבפרשת שקלים עולים ו' בפרשת השבוע

שואלת הגמרא: **הַנִּיחָא לְמַאן דְּאָמַר** - תירוץ זה מבואר לפי מי שסובר שלאחר קריאת ד' פרשיות לְסֹדֵר פְּרָשִׁיּוֹת הוּא חוֹזֵר - והיינו שבד' פרשיות לא קוראים כלל פרשת השבוע, אלא קוראים רק את קריאת הפרשיות לכל השבעה עולים, וממילא נמצא שבראש חודש אדר שחל בשבת יש הבדל מכל ראש חודש, שכל העולים קוראים רק בפרשת התמיד כמבואר,

אֵלָא לְמַאן דְּאָמַר לְסֹדֵר הַפְטָרוֹת הוּא חוֹזֵר וּפְרָשְׁתָּא דְּיוֹמָא קְרִינֵן מֵאֵי שְׁנֵי - אבל לפי מי שאומר שלאחר ד' פרשיות חוזרים לסדר ההפטרות הרגיל, אבל בקריאת התורה לא היה הבדל שגם בד' פרשיות קוראים את הפרשה ככל שבו אלא שבעליה האחרונה קוראים פרשה אחרת, אם כן בראש חודש אדר שחל בשבת אין הבדל בין ראש חודש זה לשאר ראשי חודשים שקוראים בהם לעולה האחרון בפרשת התמיד.

תשובה חדשה: ההבדל הוא שבכל שבת ראש חודש עולים ו' בפרשת השבוע, ובפרשת שקלים עולים ג' בפרשת השבוע

עונה הגמרא: **שְׁנֵי** - גם לדעת רב יש שינוי, **דְּאִילּוּ רְאִישֵׁי חֲדָשִׁים קָרוּ שִׁיתָא בְּעֵנְיָא דְּיוֹמָא וְחַד קְרִי בְּרָאשׁ חוֹדֶשׁ** - שאילו בכל שבת ראש חודש קוראים לששה עולים הראשונים בעניין היום (בפרשת השבוע), ואחד קורא בראש חודש, **וְאִילּוּ הָאִידְנָא קָרוּ תְּלָתָא בְּעֵנְיָא דְּיוֹמָא וְאַרְבַּעָה קָרוּ בְּרָאשׁ חוֹדֶשׁ** - ואילו עכשיו קוראים לשלש העולים הראשונים בעניין היום, ולארבעה עולים שאחר כך קוראים בראש חודש, (שכאמור פרשת שקלים היא גם פרשת התמיד שהיא גם הקריאה של ראש חודש).

שאלה ג' על דעת רב: אם הקריאה היא פרשת התמיד מדוע מפטירים ב'הוידע הכהן', שאין שם שייכות לפרשת התמיד

הגמרא מביאה שאלה נוספת על דעת רב שקוראים לפרשת שקלים את פרשת התמיד: **מִיִּתְיָבִי, רֵאשׁ חֲדָשׁ אֲדָר שְׁחָל לְהֵיוֹת בְּשַׁבָּת, קוֹרִין בְּפִרְשַׁת שְׁקָלִים, וּמְפַטְרִין בִּיהוֹדְעַת הַכֹּהֵן.**

בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר 'כִּי תִשָּׂא', הֵינְנוּ דְּמַפְטִירִין בִּיהוּדָע הַכְהֵן, דְּדָמִי לִיה - שהוא דומה לעניין פרשת כי תשא, דְּכָתִיב בִּיהוּדָע הַכְהֵן: 'כִּסְף נִפְשׁוֹת עֲרָכוּ'.

אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר - אלא לדעת רב שאומר שקוראים לפרשת שקלים 'אֶת קֶרְבְּנֵי לַחֲמִי, מִי דָמִי - וכי פרשת 'יהוידע הכהן' דומה לעניין פרשת התמיד.

תשובה: היות והשקלים באים לצורך התמיד, יש בפרשת 'יהוידע הכהן' (שמוזכר שם עניין השקלים) שייכות לפרשת התמיד

עונה הגמרא: דָּמִי, פרשת יהוידע הכהן שייכת לפרשת התמיד, כְּדָרְבֵי טָבִי, המובא לעיל שהשקלים הם כדי שיקריבו קרבנות (תמידים ומוספים) באחד בניסן מתרומה חדשה, ובפרשת 'יהוידע הכהן' מוזכר עניין השקלים.

שאלה ד' על דעת רב: הכרייתא אומרת שאם פרשת שקלים יוצאת בסמיכות לקריאת פרשה זו פרשת השבוע, חוזרים וקוראים פרשה זו

הגמרא שואלת שאלה נוספת על דעת רב שקוראים 'את קרבני לחמי': מִיתִיבִי, קָל לְהֵיוֹת - פרשת שקלים בְּפִרְשָׁה הַסְּמוּכָה לָהּ - בסמיכות לפרשה שקוראים פרשה זו בסדר פרשת השבוע, בֵּין מְלַפְנֶיהָ וּבֵין מְלֵאחֶיהָ, קוֹרִין אוֹתָהּ וְכוּפְלִין אוֹתָהּ - קוראים פרשת זו וכופלים אותה בשבת שניה, אף על פי שקראוה בראשונה.

בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר שפרשת שקלים היא פרשת 'כִּי תִשָּׂא', הֵינְנוּ דְּמַתְרָמִי בְּהֵוֹא זִמְנָא - זהו שיכול להיות שיארע שיקראו באותו זמן בחודש אדר פרשת כי תשא בסדר פרשת השבוע, לפני השבוע של פרשת שקלים או אחרי השבוע של פרשת שקלים.

אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שפרשת שקלים היא פרשת 'צו את קרבני', מִי מַתְרָמִי בְּהֵוֹא זִמְנָא - וכי יתכן שיארע שקריאה זו תהיה בסמוך לזמן קריאת פרשת שקלים, הלא פרשת 'צו את קרבני' היא בפרשת פינחס שזמנה סמוך לחודש אב, וכיצד יתכן שיקרא פרשה זו בסמיכות לפרשת שקלים.

תשובה: אצל בני מערבא שהיו מסיימים את התורה אחת לג' שנים שייך שקריאת פרשת תמיד תהיה בחודש אדר בסמיכות לקריאת פרשה זו לפרשת שקלים

עונה הגמרא: אֵין - כן, שייך שיארע קריאת פרשת התמיד (שהיא בפרשת פנחס) בחודש אדר, לְבִנֵי מַעְרְבָא דְּמַסְקֵי לְדְאוּרְיִיתָא בְּתֵלַת שָׁנִין - לבני ארץ ישראל שהיו מסיימים את התורה (חמשה חומשי תורה) פעם אחת לשלוש שנים, ולא בכל שנה כמו שאנו עושים, ואצלם שייך שקריאת פרשת התמיד שהיא בפרשת פנחס תהיה בחודש אדר.

ברייתא כדעת שמואל שקוראים פרשת כי תשא לפרשת שקלים

תִּנְיָא כּוּוֹתִיָּה דְּשְׁמוּאֵל, רַאשׁ הָדָשׁ אָדָר שְׁחַל לְהֵיוֹת בְּשַׁבַּת, קוֹרִין 'כִּי תִשָּׂא', וּמַפְטִירִין בִּיהוּדָע הַכְהֵן'.

ראש חודש אדר שחל בשבת, וכן בראש חודש טבת שחל בשבת – מוציאים ג' ספרי תורה

אמר רבי יצחק נפחא: ראש חדש אדר שחל להיות בשבת, מוציאים שלש תורות וקורין בהן, אחד בענייניו של יום - פרשת השבוע, ואחד בשל ראש חדש, ואחד בכי תשא' שהיא פרשת שקלים כדעת שמואל.

ואמר רבי יצחק נפחא: ראש חדש טבת שחל להיות בשבת, מביאים שלש תורות וקורין בהן, אחד בענייניו של יום - פרשת השבוע, ואחד בראש חודש, ואחד בתנופה.

הגמרא מבארת את החידוש בשני מאמרים אלו: וצריכא - ורבי יצחק הוצרך להשיענו שני מאמרים אלו: דאי איתמר בהא - שאם היינו שונים רק את המאמר השני, היינו אומרים, בהא קאמר רבי יצחק - בזה, לגבי ראש חודש טבת אמר זאת רבי יצחק, אבל בהא - אבל לגבי פרשת שקלים קרב סבירא ליה דאמר פרשת שקלים הוא פרשת 'את קרבני לחמי', ובשתי תורות סגי - ומספיק שני ספרים, שהרי גם 'פרשת החודש' היא פרשת 'את קרבני לחמי', קא משמע לן כשמואל שפרשת שקלים היא פרשת כי תשא.

שואלת הגמרא: ולימא הא, ולא בעיא הך - ויאמר רבי יצחק רק את המאמר לענין ראש אדר שחל בשבת, ולא יצטרכו את המאמר השני לענין ראש חודש טבת שחל בשבת.

עונה הגמרא: חדא מקבל חבירתה איתמר - אכן רבי יצחק אמר את דבריו לענין ראש אדר שחל בשבת, ומתוך זה אמרו שכך הדין גם לענין ראש חודש טבת שחל בשבת.

ראש חודש טבת שחל להיות בחול, אם מתחילים בראש חודש או בשל חנוכה

איתמר, ראש חדש טבת שחל להיות בחול,

אמר רבי יצחק: קרו תלתא בראש חדש, וחד בתנופה - קוראים לג' עולים בראש חודש, ולעולה אחד בחנוכה.

ורב דימי דמן חיפא אמר: קרו תלתא בתנופה, וחד בראש חדש - קוראים לג' עולים בחנוכה ולעולה אחד בראש חודש.

אמר רבי מני: כוותיה דרבי יצחק נפחא מסתברא - מסתבר כשיטת רבי יצחק נפחא שקוראים לג' בראש חודש ולרביעי בחנוכה, דתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם.

אמר רבי אבין: כוותיה דרב דימי מסתברא - מסתבר כשיטת רב דימי שקוראים לג' בחנוכה ולרביעי בראש חודש, שהרי מי גרם לרביעי שיבא, ראש חדש, שהרי בחנוכה יש רק ג' עולים, ובראש חודש יש ד' עולים, הלכך רביעי בראש חדש בעי מיקר - הלכך הרביעי צריך לקרוא בפרשת ראש חודש.

מבררת הגמרא: מאי הוי עלה - מה נהיה עם זה, כלומר: מה הכרעת ההלכה בזה. רב יוסף אמר: אין משגיחין בראש חודש לעשותו עיקר, אלא מתחילים תחילה בחנוכה, והרביעי קורא בראש חודש.

וְרִבָּה אָמַר: אֵין מְשַׁגְּיחִין בְּחִנוּכָה לעשותו עיקר, אלא מתחילים תחילה בראש חודש,
והרביעי קורא בחנוכה.

וְהַלְכָתָא, אֵין מְשַׁגְּיחִין בְּחִנוּכָה. וְרִאשׁ חֲדָשׁ עֵיקָר, ועל כן מתחילים תחילה בראש חודש,
והרביעי קורא בחנוכה.

אֵיתָמַר חַל לְהִיּוֹת בְּוָאֲתָה תְּצַוָּה אָמַר רַבִּי יִצְחָק נִפְחָא קְרוֹ שִׁתָּא מְוָאֲתָה תְּצַוָּה עַד כִּי תִשָּׂא
וְחַד מְכִי תִשָּׂא עַד וְעָשִׂיתָ אָמַר אֲבִי [יתבאר בדף הבא]

פרק רביעי מגילה דף ל

שנה פשוטה: יג אדר, שנה מעוברת: יג אדר ב

פרשת שקלים שחלה בפרשת תצוה (פרשה לפני כי תשא): ו' עולים ב'תצוה', ושביעי ב'כי תשא'

איתמר, חל להיות השבוע שקוראים בו פרשת שקלים ב'תצוה, אמר רבי יצחק נפחא: קרו שיתא מ'תצוה' - קוראים לששה עולים בפרשת תצוה, עד 'כי תשא'. וחד מ'כי תשא' עד 'ועשית' - ולאחד (השביעי) קוראים בפרשת שקלים שהיא מ'כי תשא' עד 'ועשית'.

אביי: ו' עולים ב'תצוה' ותחילת פרשת כי תשא, ושביעי חוזר וקורא ב'כי תשא'

אמר אביי: (דף 2) אמרי, אוקומי הוא דקא מוקמי התם - יאמרו, לעמוד הוא עומד שם, כלומר: אין הדבר ניכר שקורא את פרשת 'כי תשא' לשם פרשת שקלים, אלא יסברו שפרשת תצוה מסתיימת רק בפסוק 'ועשית'.

אלא אמר אביי: קרו שיתא מ'תצוה', עד ועשית - קוראים לששה עולים בפרשת תצוה, והשישי קורא גם בפרשת כי תשא עד הפסוק 'ועשית', וחד תני וקרי מ'כי תשא' עד ועשית - והשביעי חוזר וקורא בפרשת כי תשא מ'כי תשא' עד 'ועשית' כיוור נחושת' וגו', וכך ניכר שקורא פסוקים אלו לפרשת שקלים.

שאלה: בכרייתא מבואר שאם פרשת שקלים סמוכה לפרשת כי תשא חוזרים וכופלים את פרשת שקלים, וכדעת אביי

מיתבי, חל להיות פרשת שקלים בפ'רשה הסמוכה לה, בין מלפניה (דהיינו בפרשת תצוה), בין מלאחריה (דהיינו בפרשת ויקהל), קורין אותה וכופלין אותה.

בשלמא לאביי ניהא, שהרי זה כשיטתו שכאשר פרשת שקלים חלה בואתה תצוה, חוזר וכופל את תחילת פרשת כי תשא, אלא לרבי יצחק נפחא שלא חוזר וכופל את פרשת כי תשא, קשיא, מה אמרה הברייתא חוזר וכופל.

תשובה: כוונת הברייתא שכופלה בשבתות, שקוראים אותה גם בפרשת השבוע וגם שבוע לפני כן (או שבוע אחר כך) בפרשת שקלים

אמר לך רבי יצחק נפחא: ולאביי מי ניהא - וכי לשיטת אביי הברייתא מבוארת, תינח לפניה - והרי לשיטתו הברייתא מבוארת רק באופן שפרשת שקלים חלה בשבת שלפניה, דהיינו בפרשת תצוה, שאזי שייך לומר שכופלים את הפרשה, שמסיימים את פרשת תצוה וקוראים את תחילת פרשת כי תשא, וחוזרים וקוראים את תחילת פרשת כי תשא (לפרשת שקלים).

אבל לאחריה (כאשר פרשת שקלים חלה בפרשת ויקהל) היכי משכחת לה - איך שייך שכופל את פרשת כי תשא, הרי קורא את פרשת ויקהל, ואחר כך קורא את פרשת שקלים, ואין צריך לכפול את פרשת כי תשא.

אלא מאי אית לך למימר, שכוונת הברייתא לומר: כופלה בשבתות - שקורין אותה שני

שבתות זו אחר זו, שבוע ראשון קוראים את פרשת שקלים, ושבוע אחר כך קוראין זאת לפרשת השבוע, **הָכָא נָמִי כּוּפְלָה בְּשַׁבָּתוֹת** - כאן גם כאשר חל פרשת כי תשא, ושבוע אחר כך פרשת שקלים, קוראים תחילה את פרשת כי תשא, ושבוע אחר כך קוראין זאת לפרשת שקלים, וזה כוונת הברייתא 'קורין אותה וכופלה'.

רבי יצחק נפחא: פרשת שקלים שחל בפרשת כי תשא, מתחילים לקרוא בפרשת כי תשא מהפסוקים שאחרי פרשת שקלים

חָל לְהִיּוֹת פֶּרֶשֶׁת שִׁקְלִים בְּכִי תִשָּׂא עֲצֻמָּה, אָמַר רַבִּי יִצְחָק נֶפְחָא: קְרוּ שִׁתָּא מִן וְעֵשִׂיתָ עַד וַיִּקְהַל - קוראים לששה עולים בפרשת כי תשא, מסיום פרשת שקלים עד תחילת פרשת ויקהל, וְחַד קְרוּ מְכִי תִשָּׂא עַד וְעֵשִׂיתָ - והשביעי קורא בפרשת שקלים, דהיינו מתחילת פרשת כי תשא עד 'ועשית'.

שאלה: הרי זה נראה כקורא למפרע

מִתְקִיף לָהּ אַבְיִי: הַשְּׁתָּא אֲמַרִי לְמַפְרַע הוּא דְקָרִי - כעת יאמרו שהוא קורא למפרע, שבתחילה מדלג את תחילת פרשת כי תשא, ואחר שמסיים את הפרשה חוזר ומשלים מתחילת פרשת כי תשא.

אב״י: קוראים מתחילת פרשת כי תשא, ולשביעי חוזרים וקוראים פרשת שקלים

אֵלָא אָמַר אַבְיִי: קְרוּ שִׁתָּא עַד וַיִּקְהַל - קוראים מתחילת פרשת כי תשא עד תחילת פרשת ויקהל, וְחַד תְּנִי וְקָרִי מְכִי תִשָּׂא עַד וְעֵשִׂיתָ - והשביעי קורא שוב (פרשת שקלים שהיא) מתחילת פרשת כי תשא עד ועשית.

תְּנִיא כּוֹתִיבָה דְאַבְיִי, חָל לְהִיּוֹת בְּכִי תִשָּׂא עֲצֻמָּה, קוֹרִין אוֹתָהּ, וְכוּפְלִין אוֹתָהּ.

שנינו במשנה: חָל לְהִיּוֹת [ראש חודש אדר] בְּתוֹךְ הַשַּׁבָּת - באמצע השבוע, מְקַדִּימִין לְשַׁעֲבַר - קוראים פרשת שקלים בשבת שלפני ראש חודש.

זמן פרשת שקלים כשראש חודש אדר חל בערב שבת

אֵיתָמַר, רֵאשׁ חֲדָשׁ אָדָר שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּעֶרְב׃ שַׁבָּת,

רַב אָמַר: מְקַדִּימִין, וְקוֹרִין פֶּרֶשֶׁת שִׁקְלִים בְּשַׁבַּת שֶׁלפִּנִי רֵאשׁ חוֹדֶשׁ.

וְשִׁמוּאֵל אָמַר: מְאַחְרִין, וְקוֹרִאים בְּשַׁבַּת שֶׁאֲחֵרִי רֵאשׁ חוֹדֶשׁ.

הגמרא מבארת את הדעות: רַב אָמַר: מְקַדִּימִין, דָּאֵם בְּן [אם יקראו בשבת שאחרי ראש חודש (שהיא ב' אדר)] בְּצָרִי לְהוּ יוֹמֵי שׁוֹלְחָנוֹת - יחסרו מהשבועיים הנדרשים לימי שולחנות, שלעיל התבאר שהשולחנות יושבים במדינה מט"ו אדר, וקוראים שבועיים קודם, ועל כן מקדימין וקורין בשבת שלפני ראש חודש.

שבת	ו	ה	ד	ג	ב	א
שקלים						
ב שבוע א	א	כט	כח	כז	כו	כה
ט זכור שבוע ב	ח	ז	ו	ה	ד	ג
	טו	יד	יג	יב	יא	י

ושמואל אָמר: מֵאַחֲרַיִן. אָמר לָךְ, סוּף סוּף חֲמִיֶסֶר בְּמַעְלֵי שַׁבְּתָא מִקְלַע - סוּף סוּף ט"ו אדר יוצא בערב שבת, וְשׁוֹלְחָנוֹת לֹא נִפְקִי עַד חַד בְּשַׁבָּא - ושולחנות אינם יושבים עד יום ראשון, שביום שישי לא יתחילו לצאת ולישב במדינה, מפני כבוד השבת, הִלְכָךְ מֵאַחֲרַיִן, שגם כשקוראין בשבת שאחרי ראש חודש (ב' אדר), הרי זה ב' שבועות לפני שמתחילים לשבת בשולחנות, וכך עדיף שלא עושים הפסקה בין שקלים לזכור.

שבת	ו	ה	ד	ג	ב	א
ב שקלים	א					
ט זכור שבוע א	ח	ז	ו	ה	ד	ג
שבוע ב	טו	יד	יג	יב	יא	י
						שולחנות

הצעת ראייה א': במשנה משמע כדעת רב

הגמרא מציעה ראייה כדעת רב: תַּנּוּן, חָל לְהִיּוֹת ראש חודש אדר בְּתוֹךְ הַשַּׁבָּת - באמצע השבוע, מִקְדִּימִין לְשַׁעֲבֵר - קוראים פרשת שקלים בשבת שלפני ראש חודש, וּמִפְסִיקִין לְשַׁבָּת אַחֲרָת, מֵאֵי לֹא אֶפְּלוּ בְּעֶרְב שַׁבָּת - והרי לכאורה כוונת המשנה שכל שראש חודש [לא בשבת, אלא] באמצע השבוע, קוראים בשבת שלפני כן, ואף אם ראש חודש ביום שישי, הרי מוכח כדעת רב.

דחיית הראייה: המשנה מדברת רק כשראש חודש באמצע השבוע ולא כאשר הוא ביום שישי

הגמרא דוחה את הראייה: לֹא, המשנה מדברת באופן שחל ראש חודש אדר בְּתוֹךְ הַשַּׁבָּת דְּיֻקָּא - באמצע השבוע דוקא [שזו אם תאחר את הקריאה ודאי לא יהיו שבועיים עד ישיבת השולחנות], אבל אם ראש חודש חל ביום שישי, יתכן שקוראים בשבת שאחרי ראש חודש.

הצעת ראייה ב': בכרייתא משמע כדעת רב

תא שמע, איזו היא שבת ראשונה, כל שחל ראש חודש אדר להיות בתוכה - כל שראש חודש חל בשבוע זה, ואפילו אם ראש חודש חל בערב שבת.

מאי לאו - והרי לכאורה כוונת הברייתא לומר: אפילו בערב שבת דיומא דתוכה, מה תוכה - כשם שאם ראש חודש חל באמצע השבוע מקדימין לשבת הקודמת. אף אם חל ראש חודש בערב שבת מקדימין לשבת הקודמת.

דחיית הראייה: הברייתא מדכרת על ראש חודש שחל בשבת עצמה שאז קוראים בשבת שאחר כך [וכן הדין כשחל ראש חודש בערב שבת]

אמר שמואל: בה - מה ששינונו 'כל שחל ראש חודש אדר להיות בתוכה' אין הכונה בתוך השבוע, אלא הכונה לשבת עצמה, וכן תנא דבי שמואל בתוספתא ששנויה ברייתא זו: 'אי זו היא שבת ראשונה כל שחל ראש חודש אדר להיות בה' - ביום שבת עצמו, ואז ודאי שקוראים בשבת שאחר כך, ועל זה אומרת הברייתא 'וכן בערב שבת' שכאשר ראש חודש חל בערב שבת הרי זה כאילו חל בשבת עצמה, ובשני אופנים אלו קוראים בשבת שאחר כך.

שבת	ו	ה	ד	ג	ב	א
ב שקלים	א					
ט זכור	ח	ז	ו	ה	ד	ג
	טו	יד	יג	יב	יא	י
						שולחנות

תליית עניין זה במחלוקת תנאים:

בתנאי, מסרגין לשבתות - לשון סירוגין, מפסיקין לשבתות בין פרשה ראשונה לשנייה, שכאשר חל ראש חודש בחול, קוראים פרשה ראשונה לפני ראש חודש, ומפסיקין לשבת הבאה, ולשבת שלישית קורין זכור כדי שתהא סמוכה זכור לפורים, דברי רבי יהודה הנשיא.

שבת	ו	ה	ד	ג	ב	א
שקלים						
ב הפסקה	א					
ט זכור	ח	ז	ו	ה	ד	ג
	טו	יד	יג	יב	יא	י

רבי שמעון בן אלעזר אומר: אין מסרגין, ומבאר דבריו: אמר רבי שמעון בן אלעזר: אימתני אני אומר אין מסרגין, בזמן שחל להיות בערב שבת - שקוראים בשבת שאחר כך (שעדיין

נשאר שבועיים לשולחנות, שהרי השולחנות יושבים רק מיום ראשון), **אָבַל בְּזִמְן שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּתוֹךְ הַשָּׁבֶת** - שאם יאחרו את הקריאה יהיה פחות משבועיים, על כרחך **מְקַדִּים וְקוֹרֵא מִשָּׁבֶת שְׁעֵבֶרָה אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא שָׁבֵט**, ויש כאן סירוג.

שבת	ו	ה	ד	ג	ב	א
שקלים						
ג הפסקה	ב	א				
י זכור	ט	ח	ז	ו	ה	ד
	טז	טו	יד	יג	יב	יא

זמן קריאת פרשת זכור כאשר פורים חל בערב שבת

שנינו במשנה: **בְּשַׁנְיָה זְכוֹר וְכוּ'.**

אֵיתָמַר, פּוֹרִים ("ד אדר) **שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּעֶרֶב שָׁבֶת,**

רַב אָמַר: מְקַדְּמִין פְּרֻשֶׁת זְכוֹר לשבת שלפני פורים.

וְשִׁמוּאֵל אָמַר: מְאַחְרִין וקוראים פרשת זכור בשבת שאחרי פורים.

שבת	ו	ה	ד	ג	ב	א
ח' זכור לדעת רב						
ט"ו זכור לדעת שמואל	י"ד	י"ג	י"ב	י"א	י	ט

הגמרא מבארת את השיטות: **רַב אָמַר מְקַדְּמִין, פִּי הֵיכִי דְלֹא תִּקְדּוּם עֲשִׂיהָ לְזִכְרָה** - כדי שלא תקדים עשיית הפורים, לזכירת מחיית עמלק, שהזכירה קודמת כמו שכתוב 'נוזכרים ונעשים'.

וְשִׁמוּאֵל אָמַר מְאַחְרִין, אָמַר לָךְ בֵּינּוֹן דְּאִיכָא מוּקְפִין דְּעֵבְדִי בְּחַמִּיסַר - כיון שיש מוקפים שעושים פורים בט"ו, **עֲשִׂיהָ וְזִכְרָה בְּהַדִּי הַדִּי קָא אֲתִין** - הרי העשייה והזכירה באים יחד.

הצעת ראייה א': במשנתנו משמע שכאשר פורים חל בערב שבת קוראים זכור בשבת שלפני כן

תַּנּוּ, בְּשַׁנְיָה זְכוֹר, והנה תחילת המשנה מדברת על ראש חודש אדר שחל בשבת, שקוראים בשבת זו (הראשונה) שקלים, ובשבת שאחריה (שהיא השבת שניה) קוראים זכור,

וְהָא פִּי מִיקְלַע רִישׁ יְרֻחָא בְּשָׁבֶת, מִיקְלַע פּוֹרִים בְּעֶרֶב שָׁבֶת - והנה כאשר ראש חודש אדר חל בשבת, פורים יוצא בערב שבת, **וְקַתְנִי** - והמשנה אומרת שקוראים **בְּשַׁנְיָה** (דהיינו בשבת לאחר שקראו פרשת שקלים), פרשת **זְכוֹר**, הרי מפורש כדעת רב.

שבת	ו	ה	ד	ג	ב	א
א שקלים						
ח זכור	ז	ו	ה	ד	ג	ב
טו	יד	יג	יב	יא	י	ט

דחיית הראייה: מה שהמשנה אומרת 'בשניה זכור' היינו בר"ח שחל באמצע השבוע, שיש שבת הפסקה, ובשבת שאחר כך קוראים זכור

אָמַר רַב פֶּפֶּא: מַאי שְׁנִיָּה, שְׁנִיָּה לְהַפְסָקָה - מה שהמשנה אומר 'בשנה זכור', אין זה מדובר על האופן המוזכר ברישא של המשנה (ר"ח שחל בשבת, שלפניו פורים יוצא בערב בשבת) אלא על הסיפא (ר"ח שחל להיות באמצע השבוע) שקוראים שקלים בשבת שלפני כן, ומפסיקין לשבת הבאה, ו'ובשניה' - בשבת שאחרי ההפסקה, קורין זכור.

שבת	ו	ה	ד	ג	ב	א
שקלים						
ג הפסקה	ב	א				
י זכור	ט	ח	ז	ו	ה	ד

הצעת ראייה ב': בכרייתא משמע שכאשר חל פורים בערב שבת קוראים בשבת שלפני כן

תָּא שְׁמַע, אִיזוּ שְׁבַת שְׁנִיָּה - שבת של פרשה שניה, פרשת זכור, **כָּל שְׁחַל פּוּרִים לְהִיּוֹת בְּתוֹכָהּ** - בשבת לפני השבוע שחל בו פורים, וְאֶפֶּילוּ חַל פּוּרִים בְּעֶרְב שְׁבַת.

מַאי לָאו עֶרְב שְׁבַת דּוּמִיָּא דְתוֹכָהּ - והרי לכאורה כוונת הברייתא לומר שבין כשחל פורים בערב שבת ובין כשחל פורים באמצע השבוע דינם שווה, **מָה תוֹכָהּ מְקַדְמִין, אִף עֶרְב שְׁבַת מְקַדְמִין** - כשם שאם חל פורים באמצע השבוע קוראים בשבת שלפני כן, כך הוא גם כאשר חל פורים בערב שבת.

דחיית הראייה:

הגמרא דוחה את הראייה: **אָמַר שְׁמוּאֵל: בָּהּ** - מה שאמרה הברייתא 'כל שחל פורים להיות בתוכה' אין הכוונה באמצע השבוע (שאז קוראים בשבת שלפני כן), אלא הכונה שכאשר חל פורים 'בה' - בשבת, אין קוראים פרשת זכור בשבת שלפני כן, אלא בשבת זו, וכן הדין גם

כשחל פורים בערב שבת אין קוראים פרשת זכור בשבת שלפני כן, אלא בשבת שאחריה. וכן תנא רבי שמואל 'בה' - שהברייתא מדברת כאשר פורים חל בשבת עצמה.

זמן קריאת פרשת זכור כשפורים חל בשבת

חל להיות פורים בשבת עצמה,

אמר רב הונא: לדברי הכל אין מקדימין - אין קורין זכור בשבת שלפני כן, שהרי אין זה נחשב שהעשייה קודמת לזכירה, אלא שניהם באים יחד.

ורב נחמן אמר: עדיין היא מחלוקת - גם באופן זה סובר רב שמקדימים את הקריאה לשבת שלפני כן, שלא די בכך שהזכירה והעשייה באים כאחד אלא צריכים שהזכירה (קריאת המגילה) תקדם לעשייה (ליום הפורים).

איתמר נמי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי אבא אמר רב: פורים שקל להיות בשבת מקדים וקורא בשבת שעברה 'זכור'.

זמן קריאת פרשת פרה

בשלישית פרה אדומה וכו'.

תנו רבנן, איזו היא שבת שלישית - שקורין בו פרשה שלישית, כל שסמוכה לפורים מאחריה, שבת שאחרי פורים.

איתמר, רבי חמא ברבי חנינא אמר: שבת הסמוכה לראש חודש ניסן - שבת שלפני ראש חודש ניסן.

ולא פליגי - והמאמרים אינם חלוקים, הא דאיכלע - מה ששינוי שקוראים פרשת פרה בשבת שלפני ראש חודש ניסן הוא כאשר ראש חודש ניסן חל בשבת, ובשבת זו קוראים פרשת החודש, ובשבת שלפני כן קוראים פרשת פרה, לסמוך אזהרת טמאים לפסח.

שבת	ו	ה	ד	ג	ב	א
טז	טו	יד				
כג פרה	כב	כא	כ	יט	יח	יז
א החודש	כט	כח	כז	כו	כה	כד

הא דאיכלע - ומה ששינוי שקוראים פרשת פרה בשבת שאחרי פורים, הוא כאשר ראש חודש ניסן חל באמצע שבת, שהוצרכנו לקרות פרשת החודש בשבת שלפני ראש חודש, ואזי צריכים להקדים את קריאת פרשה פרה לשבת שלפני שבת זו, שהיא השבת שאחרי פורים.

שבת	ו	ה	ד	ג	ב	א
יז פרה	טז	טו	יד			
כד החודש	כג	כב	כא	כ	יט	יח
	א	כט	כח	כז	כו	כה

סדר ד' פרשיות וההפטרות

שנינו במשנה: **בְּרִבְעֵית הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם**.

תָּנוּ רַבָּנָן, ראש חֹדֶשׁ אֶדְר שְׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבַּת קוֹרִיין 'כִּי תִשָּׂא' (פרשת שקלים), וּמִפְטִירִין בִּיְהוּדֵי'ע'. וְאִי זֶה הִיא שַׁבַּת ראשונה, כֹּל שְׁחַל ראש חֹדֶשׁ אֶדְר לְהִיּוֹת בְּתוֹכָהּ, וְאִפִּילוּ בְּעָרֵב שַׁבַּת.

בְּשַׁנְיָה, 'זְכוּר'. וּמִפְטִירִין 'פְּקֻדָּתִי' (מלחמת שאול בעמלק), וְאִי זֶה הִיא שַׁבַּת שְׁנִיָּה: כֹּל שְׁחַל פּוֹרִים לְהִיּוֹת בְּתוֹכָהּ, וְאִפִּילוּ בְּעָרֵב שַׁבַּת.

בְּשְׁלִישִׁית, פָּרָה אֲדוּמָה. וּמִפְטִירִין 'וְזִרְקִתִי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוּרִים וְטָהַרְתֶּם', וְאִי זֶה הִיא שַׁבַּת שְׁלִישִׁית: כֹּל שְׁסֻמוּכָה לְפוֹרִים מֵאֲחֵרֶיהָ.

בְּרִבְעֵית, 'הַחֹדֶשׁ הַזֶּה', וּמִפְטִירִין 'כֹּה אָמַר ה' [אֱלֹהִים] בְּראשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ' (פרשת עבודת הקרבנות לעתיד לבוא), [עמוד ב] וְאִיזוּ הִיא שַׁבַּת רְבִיעִית: כֹּל שְׁחַל ראש חֹדֶשׁ נִסָּן לְהִיּוֹת בְּתוֹכָהּ וְאִפִּילוּ בְּעָרֵב שַׁבַּת.

[הערה: לעיל התבאר ששמואל סובר שאם ראש חודש אדר חל בערב שבת, קוראים את פרשת שקלים בשבת שלאחריה, וכן אם פורים חל ביום שישי קוראים את פרשת זכור בשבת שלאחריה. אולם לגבי ראש חודש ניסן שחל בערב שבת, מודה שמואל שקוראים בשבת שלפניה, ולא בשבת שאחרי ראש חודש, כי בפרשת החודש מוזכר עניין ראש חודש, ולא מקדימים עשיית חודש, לשמיעתה דהיינו קריאתה. רש"י].

בד' פרשיות אם קוראים גם פרשת השבוע

שנינו במשנה: **בְּחִמִּישִׁית חוֹזְרִין לְכֶסְדָּרָן וְכו'.**

מבררת הגמרא: **לְסָדֵר מֵאִי.**

רַבִּי אֲמִי אָמַר: לְסָדֵר פְּרָשִׁיּוֹת הוּא חוֹזֵר - שבשבתות הללו מפסיקים לקרוא בפרשת השבוע וקוראים רק ד' פרשיות אלו.

רַבִּי יְרֵמְיָה אָמַר לְסָדֵר הַפְּטוּרוֹת הוּא חוֹזֵר - שבשבתות אלו לא מפסיקים בקריאת פרשת השבוע, אלא רק מוסיפים קריאת ד' פרשיות, ומפסיקים בהפטרות הרגילות, וקוראים הפטרות מעין ד' פרשיות.

אָמַר אָבִי: כּוֹתִיָּה דְרַבִּי אָמִי מִסְתַּבְּרָא, דְּתַנְן - שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנַתֵּינוּ: לְכָל מַפְסִיקִין, לְרֵאשֵׁי חֻדְשִׁים, לְחֻנוּכָה, וּלְפֻרִים, לְתַעֲנִיּוֹת, וּלְמַעֲמָדוֹת, וּלְיוֹם הַכַּפּוּרִים.

הגמרא מבארת את הראיה: **בְּשִׁלְמָא לְמֵאן דְּאָמַר לְסֻדְרָא פְּרָשִׁיּוֹת הוּא חוּזְרִי, הֵינֵינוּ -** זהו שאמרה הברייתא 'לכל מפסיקין', **דְּאִיכָא פְּרָשָׁה בְּחוּל -** שיש פרשה בחול, שהרי המשנה מדברת גם על תעניות ומעמדות שהם בחול ואין בהם הפטרה.

אָלָא לְמֵאן דְּאָמַר לְסֻדְרָא הַפְּטָרוֹת הוּא חוּזְרִי, הַפְּטָרָה בְּחוּל מִי אִיכָא - וכי בחול יש הפטרה, ואם כן מה אמרה המשנה לכל מפסיקין.

וְאִידֵךְ - ורב אמי שסובר 'לסדר פרשיות הוא חוזר', יבאר: **הָא כְּדֵאִתָּא וְהָא כְּדֵאִתָּא -** זה כמבואר בעניינו וזה כמבואר בעניינו, בתעניות ומעמדות מפסיקים לסדר הקריאה עצמה, ובד' פרשיות מפסיקים רק להפטרה.

שאלה לשיטת רבי ירמיה: למה בתעניות לא קוראים בשחרית בסדר היום הרגיל ובמנחה בעניין התענית

שואלת הגמרא: לשיטת רבי ירמיה שסובר שבמקום שאפשר לא מפסיקים בסדר הפרשיות, אם כן: **וּבְתַעֲנִיּוֹת לְמָה לִי הַפְּסָקָה, לִיקְרִי מִצְפָּרָא בְּעֵינָא דְיוֹמָא -** שיקראו בשחרית בעניין היום, היכן שאוחזים בפרשת השבוע, **וּבְמִנְחָה בְּתַעֲנִיּוֹתָא -** ובמנחה יקראו בעניין התענית.

תשובה: בתענית אין פנאי בשחרית לקרוא שבשחרית מתאספים לבדוק ולהזהיר אם יש עבירה בידם

עונה הגמרא: **מְסִיעֵ לֵיהּ לְרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא: מִצְפָּרָא פִּינוּפְיָא -** מהבוקר מאספים את הציבור לבדוק ולהזהיר אם יש בידם עבירה ויחדלו, כדי שיתקבל התענית, לפיכך אין פנאי בשחרית לקרות בתורה.

הגמרא מבארת את סדר היום בתענית: **הֵיכִי עֵבְדִינָן -** איך עושים. **אָמַר אָבִי: מִצְפָּרָא לְפִלְגִיָּה דְיוֹמָא מְעִינִין בְּמִילֵי דְמֵתָא -** מהבוקר עד חצי היום בודקים בענייני העיר אם יש עבירה בידם. **מִפְּלִגְיָה דְיוֹמָא לְפָנָא רִיבְעָא דְיוֹמָא קְרוּ וּמַפְטְרִי -** מחצות היום עד רבע לפני סוף היום קוראים בתורה ומפטירים, **וְרִיבְעָא דְיוֹמָא בְּעוּ רְחֻמֵי -** ורבע יום מבקשים רחמים, **שְׁנַאמַר 'וַיִּקְרָאוּ בְּסֵפֶר תּוֹרַת ה' אֱלֹהֵיהֶם רְבִיעִית הַיּוֹם, וְרְבִיעִית (הַיּוֹם) מִתּוֹרֵיהֶם וּמִשְׁתַּחֲוִים'.**

שואלת הגמרא: **וְאִיפּוּךְ אָנָּא -** ונהפוך את הסדר לומר שבשחרית קוראים ומפטירים ומבקשים רחמים.

עונה הגמרא: **לָא סְלָקָא דְעֵתָךְ -** לא עולה על דעתך לומר כך, **דְּכָתִיב 'וְאֵלֵי יֵאָסְפוּ כָל הָרֹדֶף בְּדַרְכֵי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל מַעַל הַגּוֹלָה וְאֲנִי יוֹשֵׁב מְשׁוּמִם עַד לְמִנְחַת הָעֶרֶב', וְכָתִיב 'וּבְמִנְחַת הָעֶרֶב קָמְתִי מִתַּעֲנִיּוֹתִי',** והפסוק מסיים שם: **וּבְמִנְחַת הָעֶרֶב דְּהֵינֵנוּ בְּחֻצֵי הַיּוֹם הַשֵּׁנִי שֶׁל יוֹם הַתַּעֲנִיּוֹת בִּיקְשׁוּ רַחֲמִים.**

משנה

סדר קריאת התורה במועדים

בפסח [ביום טוב ראשון של פסח] **קורין בפרשת מועדות של תורת כהנים** - שור או כבש (ויקרא כב) וכו' שבפרשה זו מוזכר יציאת מצרים ומובאים דיני המועדים.

בנצרת, **שבועה שבועות**.

בראש השנה, **בחדש השביעי באחד לחדש**.

ביום הכפורים, **אחרי מות**, שם מובא סדר העבודה ביום הכפורים.

ביום טוב הראשון של חג (סוכות), **קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים** [כמו בפסח], **ובשאר כל ימות החג**, **בקרבנות החג**.

בחנוכה, **בנשיאים**, שגם בחנוכה היה חנוכת המזבח (שמצאו את המזבח טמא, וסתררוהו ובנוהו מחדש, וחנוכו אותו בכ"ה כסלו).

בפורים, **ויבא עמלק**.

בראשי חדשים, **ובראשי חדשיכם**.

במעמדות, **במעשה בראשית** - ביום הראשון היו קוראים פרשת בריאת יום א' וב'. ביום ב' פרשת בריאת יום ב' וג', וכך הלאה כל ימי השבוע. וטעם לקריאה זו: שבשביל הקרבנות מתקיימים שמים וארץ.

בתעניות, (דף 97א) **ברכות וקללות** שבפרשת בחקותי, להודיע שעל עסקי החטא באה פורענות לעולם, ויחזרו בתשובה וינצלו מצרה שהן מתענין עליה.

אין מפסיקין בקללות, שאין שני עולים בקריאת הקללות, **אלא אחד קורא את כולן**.

בשני ובחמישי, וכן **בשבת במנחה**, **קורין כסדרן**, ואין עולים להם מן החשבון, כשיגיע יום שבת יחזרו מה שקראו בשבת במנחה ובשני ובחמישי.

המשנה מסיימת במקור לכל קריאות המועדים: **שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל**, **מצותן שיהו קורין כל אחד ואחד בזמנו**.

שנה פשוטה: יד אדר, שנה מעוברת: יד אדר ב

פרק רביעי מגילה דף לא

בְּרִכּוֹת וּקְלָלוֹת אֵין מְפַסְקִין בְּקְלָלוֹת אֶלָּא אֶחָד קוֹרֵא אֶת כּוֹלֵן. בְּשָׁנֵי יבְחַמִּישֵׁי בְּשָׁבַת בְּמִנְחָה קוֹרִין פְּסָדְרִין וְאֵין עוֹלִים לָהֶם מִן הַחֲשֻׁבּוֹן. שְׁנַאֲמַר וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִצְוֹתָן שִׁיְהוּ קוֹרִין כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּזִמְנּוֹ. [התבאר בדף הקודם].

גמרא

קריאת התורה ביום טוב פסח

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את סדר הקריאות, והגמרא מוסיפה את סדר הקריאות ביום טוב שני בחו"ל. תנו רבנן, בפסח קורין בפְּרִשֶׁת מוֹעֲדוֹת כמבואר במשנה ומפְּטִירִין בפְּסַח גְּלָגֶל - בספר יהושע ששם מוזכר ענין קרבן הפסח שהקריבו בני ישראל בגלגל.

וְהָאֵידְנָא דְאֵיכָא תְּרֵי יוֹמֵי - ובזמנינו שיש שני ימים טובים, קורין בשני הימים בפרשת המועדות, ומפְּטִירִים ביומא קמא - ביום הראשון בפְּסַח גְּלָגֶל. ולמחר, בפְּסַח יאֵשִׁיְהוּ - בספר מלכים ששם מוזכר ענין קרבן הפסח שהקריבו בני ישראל בימי יאשיהו.

קריאת התורה בחול המועד

וְשָׂאָר יְמוֹת הַפְּסַח, מְלַקֵּט וְקוֹרֵא מְעַנֵּינוּ שֶׁל פְּסַח.

מבררת הגמרא: מאי היא - מה הם הקריאות של ימי חול המועד שהם ליקוט מעניינו של פסח.

מבארת הגמרא: אָמַר רַב פְּפָא: מֵאַפּוֹ סִימָן - משכו וקחו לכם צאן, אם כסף תלוה את עמי (שמוזכר שם ענין הפסח), פסל לך (שמוזכר שם חג המצות), וידבר שבבעהלותך (שמובא שם ענין פסח שני).

קריאת התורה בשביעי של פסח

יוֹם טוֹב הָאֶחָדוֹן שֶׁל פְּסַח, קוֹרִין וַיְהִי בְּשִׁלַּח' (שהיא פרשת קריעת ים סוף ושירת הים), ומפְּטִירִין וַיְדַבֵּר דָּוִד' - שהיא שירת דוד, ומדבר בה מעניין יציאת מצרים (כלשון הפסוק שם 'עלה עשן באפו וגו' וישלח חציו ופיצם' וגו').

הגמרא מוסיפה לבאר את הקריאות בחו"ל: וְלִמְחָר, כָּל הַבְּכוֹרִי' (שמבואר שם עניין הקרבנות שמביאים בעלייה לרגל), ומפְּטִירִין, עוֹד הַיּוֹם - שמובא שם עניין מפלתו של סנחריב שהיתה בליל פסח.

מנהג קריאת התורה בפסח בזמנינו:

אָמַר אֲבֵי: וְהָאֵידְנָא נְהוּג עֲלָמָא לְמִיקְרֵי מְשַׁךְ תּוֹרָא. קִדְשׁ בְּכֶסֶפָא. פְּסַל בְּמִדְבָּרָא. שִׁלַּח בּוֹכְרָא - ובזמנינו נוהגים העולם לקרוא ח' פרשיות אלו בח' ימי פסח (בחו"ל, ב' ימים טובים

ראשונים, ד' ימי חול המועד, וב' ימים טובים אחרונים): יום ראשון משכו וקחו וגו'. יום ב' שור או כשב. יום ג' קדש לי כל בכור. יום ד' אם כסף תלוה. יום ה' פסל לך. יום ו' במדברא, דהיינו וידבר וגו' במדבר סיני ויעשו בני ישראל את הפסח. ביום ז' פ' בשלח. ביום ח' בוכרא. כל הבכור אשר יולד וגו'.

קריאת התורה בשבועות

בְּעֶצְרָתָּה, שְׁבִיעָה שְׁבִיעוֹת כמבואר במשנה, **וּמִפְטִירֵינָּ בְּחִבְקוֹק**, 'אלוה מתנין יבוא' שמדבר על מתן תורה.

אַחֲרֵים אוֹמְרִים: בְּחִדְשׁ הַשְּׁלִישִׁי (בפרשת יתרו, פרשת מתן תורה), **וּמִפְטִירֵינָּ בְּמִרְכָּבָה** דיחזקאל, על שם שנגלה בסיני ברבוא רבבות אלפי שנאן.

וְהָאֵידְנָא דְאִיקָא תְרֵי יוֹמֵי עֲבָדִינָּ כְּתוּבָהּ, וְאִיפְכָא - ועכשיו שיש שני ימים, אנו עושים כשני הדעות ולהיפך, כלומר: מה שאחרים (שהם בתראי) אומרים: בחדש השלישי ומפטיר במרכבה, אנו אומרים ביום הראשון. ומה שתנא קמא (שהוא הראשון) אומר: בעצרת שבעה שבועות ומפטירין בחבקוק, אנו אומרים ביום השני.

קריאת התורה בראש השנה

בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה, בְּחִדְשׁ הַשְּׁבִיעִי, כמבואר במשנה. **וּמִפְטִירֵינָּ הֵבֵן יְקִיר לִי אֶפְרַיִם**, שנאמר שם 'זכור אזכרנו', 'רחם ארחמנו'.

וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: וְה' פָּקֵד אֶת שְׁרָה, וּמִפְטִירֵינָּ בְּחִנָּה, לפי שפקידתה היתה בראש השנה, ועקידת יצחק מזכירין כדי שתזכר לנו היום במשפט.

וְהָאֵידְנָא דְאִיקָא תְרֵי יוֹמֵי - וכעת שראש השנה שני ימים, **יּוֹמָא קָמָא** - ביום הראשון קוראים **בְּיֵשׁ אוֹמְרִים. לְמַחַר** (ביום השני קוראים) **וְהָאֵלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם. וּמִפְטִירֵינָּ הֵבֵן יְקִיר**.

קריאת התורה ביום הכפורים

בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, קוֹרִין אַחֲרֵי מוֹת, כמבואר במשנה. **וּמִפְטִירֵינָּ, כִּי כַה אָמַר רַם וְנִשָּׂא** - ואמר סולו סולו, שמדבר במדת התשובה, כמו שכתוב שם 'הלא זה צום אבחרהו'.

וּבְמִנְחָה, קוֹרִין בְּעֵרִוּוֹת, שמי שיש עבירות בידו יפרוש מהן, לפי שהעריות עבירה מצויה, שנפשו של אדם מחמתן ויצרו תוקפו. **וּמִפְטִירֵינָּ בְּיוֹנָה**.

כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקב"ה אתה מוצא ענוותנות

היות והזכרה ההפטרה של יום כיפור, הגמרא מביאה דרשה בעניין הפסוק סולו לרוכב (הכתוב בהפטרה שם): **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל מְקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אַתָּה מוֹצֵא עֲנוּוֹתוֹתוֹ,**

דְּכַר זֶה כְּתוּב בְּתוֹרָה, וְשְׁנוּי בְּנִבְיָאִים, וּמְשׁוּלָּשׁ בְּכְתוּבִים.

כתוב בתורה, 'כי ה' אלהיכם הוא אלהי האֱלֹהִים וְאֲדֹנָי הָאֲדֹנָיִם', וכתוב בתריה 'עושה משפט יתום ואלמנה'.

שני בנביאים, 'כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש וגו'. וכתוב בתריה 'ואת דכא ושפל רוח'. משולש בכתובים, דכתיב 'סולו לרוכב בערכות ביה שמו', וכתוב בתריה 'אבי יתומים ודיין אלמנות'.

קריאת התורה ביום טוב ראשון של סוכות

יום טוב הראשון של חג, קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים, כמבואר במשנה. ומפטיין הנה יום בא לה', דכתיב ביה 'לחוג את חג הסוכות'.

והאידינא דאיבא תרי יומי, למחר, מיקרא הכי נמי קרינן - ועכשיו שיש שני ימים, גם למחר (ביום השני) אנו קוראים את הקריאה שקוראים ביום הראשון. אפטורי מאי מפטיין - להפטר מה מפטירים: 'ויקהלו אל המלך שלמה', שם מדובר על חנוכת בית המקדש בימי שלמה שהיתה בימי חג הסוכות.

קריאת התורה בחול המועד סוכות

ושאר כל ימות החג, קורין בקרבנות החג, כמבואר במשנה.

יום טוב האחרון קורין כל הבכור - אלא שמתחילין בפרשה שלפניה 'עשר תעשר' לפי שיש באותה פרשה מצות וחוקים הרבה (מצות צדקה, הלואה, מעשר עני) שהם נוהגים באותו זמן, שהוא זמן אסיף, ועת שהעניים צריכין לאסוף מאכל לביתם, ובכור - ולאחר מכן קוראים פרשת 'כל הבכור'.

ומפטיין ויהי ככלות שלמה - שם מדובר על ברכת שלמה המלך לישראל בחנוכת בית המקדש, ושם נאמר 'ביום השמיני (שמיני עצרת) שלח את העם'.

למחר (יום טוב שני) קורין וזאת הברכה, ומפטיין ויעמד שלמה (תפילת שלמה המלך בחנוכת בית המקדש שהיתה בסוכות).

קריאת התורה בשבת חול המועד

אמר רב הונא אמר רב: שבת שחל להיות בחולו של מועד, בין בפסח בין בסוכות מקרא קרינן 'ראה אתה' - שיש שם מצות שבת ורגלים, וכן דורשים מפסוק בפרשה זו איסור מלאכה בחול המועד.

אפטורי בפסח העצמות היבשות - שם מדובר על העצמות שיחזקאל החיה, הם עצמותיהם של אנשים משובט אפרים שיצאו ממצרים לפני הקץ.

ובסוכות 'ביום בא גוג' - [שקבלה בידינו שמלחמה זו תהיה בחג הסוכות. טור].

קריאת התורה בחנוכה

בחנוכה, בנשיאים. ומפטירין בנרות דזכריה - שמוזכר שם מנורת המקדש.
 ואי מיקלעי שתי שבתות - ואם יש שני שבתות בחנוכה, קמייטא - בשבת הראשונה קוראים:
 בנרות דזכריה. בתרייתא - בשבת השנייה: בנרות שלמה - ויעש חירום [וגו'] ואת המנורות
 חמש מימין וגו'.

קריאת התורה בפורים

בפורים, ויבא עמלק.

קריאת התורה בראשי חודשים

בראשי חודשים, ובראשי חודשיכם.

קריאת התורה והפטרה בשבת ראש חודש

ראש חודש שחל להיות בשבת, מפטירין 'והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו'.
 חל להיות באחד בשבת, מאתמול מפטירין 'ויאמר לו יהונתן מחר חודש'.

ראש חודש אב בשבת

אמר רב הונא: [עמוד ב] ראש חודש אב שחל להיות בשבת מפטירין 'חדשיכם ומועדיכם
 שנאה נפשי היו עלי לטורח'.
 מאי 'היו עלי לטורח', אמר הקדוש ברוך הוא: לא היין להם לישראל שחוטאין לפני, אלא
 שמטריחין אותי לידע איזו גזירה קשה אביא עליהם.

הפטרת תשעה באב

בתשעה באב גופיה מאי מפטירין, אמר רב: 'איכה היתה לזונה קריה נאמנה'.
 מקרא מאי - מה קוראים בתורה בתשעה באב.
 תנאי, אחרים אומרים: 'ואם לא תשמעו לי'.
 רבי נתן בר יוסף אומר: 'עד אנה ינאצוני העם הזה ועד מתי לעדה הרעה' - תרוייהו
 במרגלים, והם חזרו בתשעה באב, כדאמרינן במסכת תענית (כט).
 ויש אומרים: 'עד מתי לעדה הרעה הזאת'.
 אמר אביי: האידינא נהוג עלמא למיקרי 'כי תוליד בנים', ומפטירין 'אסוף אסופם'.

על ידי הקרבנות קיימים שמים וארץ, ועל כן קוראים 'מעשה בראשית' ב'מעמדות'

[במעמדות] במעשה בראשית וכו'.

מנהגי מילי - מניין שקוראים בראשית במעמדות, ומה ענינו אצל מעמדות.

אמר רבי אמי: אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר 'אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי',

וכתיב, ויאמר ה' אליהם במה אדע כי אירשנה, אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם שמא חס ושלום ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה. אמר לו הקב"ה: לאו.

אמר [אברהם אבינו] לפניי [לפני הקב"ה]: רבונו של עולם: 'במה אדע כי אירשנה', כלומר: מה תאמר לי ללמדן דבר שיתכפרו בו עונותיהן.

אמר לו הקב"ה: 'קחה לי עגלה משולשת וגו'', כלומר הקרבנות יכפרו עליהן.

אמר לפניי: רבונו של עולם, תינח בזמן שבית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם.

אמר לו: כבר תקנתי להם סדר קרבנות, כל זמן שקוראין בהן, מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני על כל עונותיהם.

המקור שאין מפסיקין בקללות

בתעניות, ברכות וקללות. ואין מפסיקין בקללות.

מבררת הגמרא: מנא הני מילי שאין מפסיקים בקללות.

מבאר הגמרא: אמר רבי חייא בר גמדיא אמר רבי אסי: דאמר קרא 'מוסר ה' בני אל תמאס', ואם מפסיק באמצע הקללות הרי זה נראה שמואס במוסר.

ריש לקיש אמר: לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות, ואם מפסיק באמצע קריאת הקללות, נמצא שמברך (ברכה שלאחר הקריאה) על הקללות. אלא היכי עביד - אלא איך עושה: תנא, כשהוא מתחיל לקרוא בקללות, מתחיל בפסוק שלפניהם. וכשהוא מסיים, מסיים בפסוק שלאחריהן.

בקללות שבמשנה תורה פוסק

אמר אביי: לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים (שבספר ויקרא), אבל קללות שבמשנה תורה (שבספר דברים), פוסק - מותר לפסוק באמצע.

מאי טעמא, הללו - הקללות שבספר ויקרא בלשון רבים אמורות, ומשה מפי הגבורה אמרן (והוא כתוב בלשון שה' אמרו: 'והפקדתי' ונתתי'), ועל כן הוא בכלל מוסר ה', ונחשב כפורענות ואין אומרים ברכה עליו. והללו - הקללות שספר דברים בלשון יחיד אמורות, ומשה מפי עצמו אמרן (והוא כתוב בלשון שמשא אמרו 'דבקה ה' בך' וכדומה), ועל כן מותר לפסוק בהם.

לוי בר בוטי הוה קרי, וקא מגמגם קמיה דרב הונא בארורי - לוי היה קורא לפני רב הונא, וכשהיה קורא את ה'ארורים' שבמשנה תורה היה קורא אותם במרוצה ובקושי.

אמר לו: אֶכְנַפְשֶׁךָ - אם רצונך להפסיק פסוק, הואיל ואתה קץ בקריאתו, לא שנו אלא קללות שבתורת כהנים, אבל שבמשנה תורה, פוסק.

עזרא תיקן לישראל שיהיו קוראים קללות שבמשנה תורה קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ראש השנה

תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר: עזרא תיקן להן לישראל שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים (שבספר ויקרא) קודם עצרת (קודם שבועות) שהוא זמן קציר וזמן פירות האילן. ושבמשנה תורה (וקללות שבספר דברים) קודם ראש השנה.

מאי טעמא.

אמר אבני ואיתימא ריש לקיש: כדי שתכלה השנה וקללותיה.

שואלת הגמרא: בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה, אלא שבתורת כהנים לפני שבועות, אטו עצרת - וכי חג השבועות ראש השנה היא.

עונה הגמרא: אין, עצרת נמי ראש השנה היא, דתנן: ובעצרת נידונין על פירות האילן.

סתירת זקנים בנין, ובנין נערים סתירה

הגמרא מביאה מאמר נוסף של רבי שמעון בן אלעזר (השייך לעניין הנ"ל שבקריאת הקללות, שנראת על פניו כדבר קשה, יש סימן ברכה, כאומר: תכלה שנה וקללותיה, ותחל שנה ללא קללה). תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר: אם יאמרו לך זקנים: סתור. וילדים: בנה, סתור, ואל תבנה, מפני שסתירת זקנים - בנין, ובנין נערים - סתירה, וסימן לדבר רחבעם בן שלמה, ששמע לנערים (שאמרו לו לא להקל מעבודה שאביו העמיד על העם) ולא שמע לזקנים (שאמרו לו להקל מעבודה שהעמיד אביו), ועי"ז מרדו בו והמליכו את ירבעם בן נבט, ונחלקה מלכות ישראל לשניהם.

רבי מאיר: ביום שני קוראים מהמקום שפסקו בו כשבת במנחה, וביום חמישי קוראים מהמקום שפסקו בו ביום שני, ובשבת קוראים מהמקום שפסקו בו ביום חמישי

תנו רבנן, מקום שמפסיקין בשבת שחרית, שם קורין במנחה.

במנחה שם קורין בשני.

בשני שם קורין בחמישי.

בחמישי שם קורין לשבת הבאה, דברי רבי מאיר.

רבי יהודה: ביום שני וביום חמישי ובשבת קוראים מהמקום שפסקו בו כשבת (הקודמת) בשחרית רבי יהודה אומר: מקום שמפסיקין בשבת שחרית, שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה.

רבי זירא: הלכה כרבי יהודה

אמר רבי זירא: הלכה מקום שמפסיקין בשבת שחרית, שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה, כדעת רבי יהודה.

שואלת הגמרא: וְלִימָא הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. (דף לב)

עונה הגמרא: מְשוּם דְאָפְכִי לְהוּ - רבי זירא חשש שיש שהופכים ואומרים שרבי יהודה אמר שמקום שמפסיקים במנחה שם קוראים בשני וכו' (כפי שמובא כאן דעת רבי מאיר), ורבי מאיר אומר להיפך, על כן אמר באופן שאין מקום לטעות שהלכה מקום שמפסיקים בשבת בשחרית שם קוראים במנחה ובשני וחמישי ולשבת הבאה.

שנה פשוטה: טו אדר, שנה מעוברת: טו אדר ב

פרק רביעי מגילה דף לב

משום דאפקי להו [התבאר בדף הקודם].

דעת רבי מאיר: אחר שפותח את הספר תורה לראות מקום הקריאה, גולל, ומברך

תנו רבנן, פותח את הספר תורה, ורואה היכן הולכים לקרוא, גולל וסוגר את הספר תורה, ומברך את הברכה שמברכים לפני הקריאה, וחוזר ופותח וקורא, דברי רבי מאיר.

דעת רבי יהודה: אין צריך לגלול לפני הברכות

רבי יהודה אומר: פותח את הספר תורה, ורואה היכן הולכים לקרוא, ומברך את הברכה שמברכים לפני הקריאה, וקורא. [ואין צריך לגלול לפני שמברך].

טעמו של רבי מאיר: שלא יאמרו שהברכות כתובות בספר תורה

מאי טעמא דרבי מאיר - מה טעמו של רבי מאיר שלפני הברכות גולל את הספר תורה. כדעולא, דאמר עולא: מפני מה אמרו הקורא בתורה לא יסייע למתורגמן, כדי שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה. הקא נמי - כאן גם כדי שלא יאמרו ברכות כתובין בתורה.

טעמו של רבי יהודה: אין חשש שיטעו ויאמרו שהברכות כתובות בספר תורה

ורבי יהודה סובר שאין לדמות את החשש שחששו בתרגום לברכות, שהרי תרגום איכא למיטעי - בתרגום יש מקום לטעות שהוא כתוב בתורה, ויבאו לכתוב תרגום בתורה. אבל ברכות ליכא למיטעי - בברכות אין מקום לטעות שהם כתובים בתורה.

הלכה כרבי יהודה שאין צריך לגלול לפני הברכות

אמר רבי זירא אומר רב מתנה: הלכה: פותח ורואה, ומברך וקורא.

שואלת הגמרא: ולימא הלכה כרבי יהודה.

עונה הגמרא: משום דאפקי להו - רבי זירא חשש שיש שהופכים ואומרים שרבי יהודה אמר שגולל לפני הברכות ורבי מאיר אומר שאינו גולל, על כן אמר באופן שאין מקום לטעות שאין גולל לפני אמירת הברכות.

הלוחות והבימות אין בהם משום קדושה

אמר רבי זירא אומר רב מתנה: הלוחות [רש"י כותב: לא ידעתי מה הן], והבימות [שהיו עושין למלך בפרשת המלך], אין בהן משום קדושה.

אמר א' של רבי שפטיה בשם רבי יוחנן: הגולל צריך שיעמידנו על התפר

אמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן: הגולל ספר תורה, צריך שיעמידנו על התפר - שהתפר יעמוד באמצע בין שני הגלילים, שכך הספר מתהדק יפה.

מאמר ב': גולל מבחוץ ואין גולל מבפנים

ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן: הגולל ספר תורה, ואין אחר עמו שיסייע לו לגלול, ומניח הספר תורה על ברכיו כדי לגלול, גוללו מבחוץ, ואין גוללו מבפנים - גולל את הספר תורה מצד הברכיים (צד חוץ) לצד בטנו (צד פנים), שאם יגלול מצד בטנו אל הברכיים הספר תורה יכול ליפול. [כאשר יאחוז את העמוד הפנימי ויגלול לצד חוץ יתפשט צד החיצון ויפול לארץ].

וכשהוא מהדקו, מהדקו מבפנים, ואינו מהדקו מבחוץ - כשגמר מלגלול ובא להדק את הספר תורה יאחוזו בצד הפנימי ויהדק על החיצון, שאם יהדק את העמוד החיצוני על עמוד הפנימי יסתיר את הכתב של הספר תורה בזרועותיו, ומצוה להראות את [הכתב אל] העם כאשר מהדק את הספר תורה.

מאמר ג': הגדול גולל ונוטל שכר [כנגד] כולם

ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן: עשרה שקראו בתורה, הגדול שבהם גולל ספר תורה. הגוללו, נוטל שכר כולן. דאמר רבי יהושע בן לוי: עשרה שקראו בתורה הגולל ספר תורה קיבל שכר כולן.

מבררת הגמרא: שכר כולן סלקא דעתך - וכי עולה על דעתך שהוא מקבל את השכר של כולם [ולהם אין כלל שכר], אלא אימא - אלא כך יש לומר: קיבל שכר כנגד כולן.

מאמר ד': מנין שמשתמשין בכת קולל

ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן: מנין שמשתמשין בכת קול, אם בלבו להתחיל דבר, ושמע קול או הין או לאו הולך אחריו, ואין כאן משום ניוחש, שנאמר 'ואזניך תשמענה דבר מאתריך לאמר',

והני מילי דשמע קל גברא במתא - ואלו הדברים נאמרו כששומע קול איש בעיר, וקל איתתא בדברא - או קול אשה בשדה, שקולות שאינם מצויים הם, ובודאי בת קול באה אליו. והוא דאמר הין הין והוא דאמר לאו לאו - והוא באופן ששומע בת קול שכופלת את הדברים ואומרת: כן כן, או לאו לאו.

מאמר ה': כל הקורא בלא נעימה

ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן: כל הקורא [מקרא] בלא נעימה [כגון טעמי המקראות] ושונה [משנה] בלא זמרה, עליו הכתוב אומר 'וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים' וגו' 'ומשפטים לא יחיו בהם'.

מתקיף לה אבבי: משום דלא ידע לבסומי קלא - משום שאדם לא יודע לבסם קולו בנעימה וזמרה, 'משפטים לא יחיו בהם' קרית ביה.

אֵלָא ביאור הפסוק הוא בעניין אחר, כְּדָרַב מְשַׁרְשֵׁיא, דְּאָמַר: שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַיּוֹשְׁבִים בְּעִיר אַחַת, וְאִין נֹחֵין זֶה אֶת זֶה בְּהִלְכָה, עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב אֹמֵר: 'וְגַם אֲנִי נָתַתִּי לָהֶם חֻקִּים לֹא טוֹבִים וּמְשַׁפְּטִים לֹא יִחִיו בָּהֶם'.

האוחז ס"ת ערום

אָמַר רַבִּי פְּרָנָךְ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הָאוֹחֵז סֵפֶר תּוֹרָה עָרוֹם - שְׁנוּגַע בַּקֶּלֶף הַסֵּפֶר תּוֹרָה בְּלֹא הַפֶּסֶק מִפֶּה וּכְדוּמָה, נִקְבָּר עָרוֹם.

מבררת הגמרא: עָרוֹם סֵלְקָא דְעֵתְךָ - וכי עולה על דעתך שהכונה שהוא נקבר כפשוטו ערום ללא תכריכים. אֵלָא אִימָא - אלא כך יש לומר: נִקְבָּר עָרוֹם בְּלֹא מְצוֹת.

הגמרא ממשיכה לתמוה בבירור המאמר: בְּלֹא מְצוֹת סֵלְקָא דְעֵתְךָ - וכי עולה על דעתך שמשום עוון זה הוא נקבר בלא שום מצוה. אֵלָא אָמַר אֲבִי: כִּךְ הַכוּוּנָה: נִקְבָּר עָרוֹם בְּלֹא אוֹתָהּ מְצוּהָ, שאין לו שכר על אחיזת הספר תורה אם אחז בה בלא מטפחת וכדומה. [וכן אם אחז ספר תורה בלא מטפחת וקרא בו, אין לו שכר על הקריאה. תוס'].
 מוטב תיגלל המטפחת

מוטב תיגלל המטפחת

אָמַר רַבִּי יְנָאי בְּרִיה דְּרַבִּי יְנָאי סְבָא מְשַׁמֵּיה דְּרַבִּי יְנָאי רַבָּה: מוֹטָב תִּיגְלַל הַמְּטַפַּחַת, וְאֵל יִגְלַל סֵפֶר תּוֹרָה - כאשר גולל את הספר תורה מוטב לגלול את המטפחת מסביב לספר תורה, ולא להניח את המטפחת ולגלול את הספר תורה כדי שהמטפחת תהיה כרוכה סביבו.

מצוות קריאת פרשות המועדים בזמנם

'וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', וכי כל המצות כולן לא אמרן משה לישראל, מהו וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל, אלא מְצוֹתֶיךָ שִׁיְהִיו קוֹרִין אוֹתָן כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּזַמְנֵו - הפסוק בא ללמד שהיה משה רבינו מדבר עמהן הלכות כל מועד ומועד בזמן להודיע חוקי האלהים ותורותיו, וכך קיבלו עליהם לדורות.

שואלין ודורשין בעניניו של יום

תְּנֵו רַבְּנָן, מִשָּׁה תִּיקֵן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שִׁיְהִו שׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בְּעֵנֵינוּ שֶׁל יוֹם, הַלְכּוֹת פֶּסַח בְּפֶסַח, הַלְכּוֹת עֲצָרַת בְּעֲצָרַת, הַלְכּוֹת חַג בְּחַג.

הדרן עלך בני העיר וסליקא לה מסכת מגילה

אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד

	84		61		41		21		1
	82		62		42		22		2
	83		63		43		23		3
	84		64		44		24		4
	85		65		45		25		5
	86		66		46		26		6
	87		67		47		27		7
	88		68		48		28		8
	89		69		49		29		9
	90		70		50		30		10
	91		71		51		31		11
	92		72		52		32		12
	93		73		53		33		13
	94		74		54		34		14
	95		75		55		35		15
	96		76		56		36		16
	97		77		57		37		17
	98		78		58		38		18
	99		79		59		39		19
	100		80		60		40		20
	101								

